



Funded by  
the European Union

# OČAN SVĚTA

Metodika klíčových kompetencí v prostředí  
Montessori základní školy



## 1. KAPITOLA

# O PROJEKTU A PROJEKTOVÉM TÝMU



# Jak vznikl nápad na tento projekt

Základ tohoto projektu vznikl během workshopu psaní projektů v programu Erasmus, který organizoval Montessori Institut Praha. Zde se sešla skupina montessori pedagogů z různých zemí, kteří se zpočátku neznali, ale okamžitě je spojila společná zkušenost. Rychle jsme si uvědomili, že navzdory našim rozmanitým zázemím čelíme stejným výzvám v montessori základním vzdělávání.

Mluvili jsme o tom, jak je těžké dosáhnout uznání naší práce, o obtížnosti vysvětlit komplexnost základních škol těm, kteří je nikdy nezažili. Sdíleli jsme obavy o tom, jak sdělit krásu a hloubku kosmického vzdělávání prostřednictvím kompetenčního učení a uvědomili jsme si neviditelnou práci, kterou učitelé každý den vykonávají. Každý rozhovor se nesl v duchu společného tématu: naši učitelé odvádějí mimořádnou práci, ale svět to často nevidí.

Toto společné porozumění – tato společná bolest – vyvolalo nápad. Co kdybychom mohli učitelům dát nástroje, jazyk a sebevědomí, aby mohli ukázat, co se děje v montessori třídách na základní škole? Co kdybychom jim mohli pomoci propagovat jejich praxi a demonstrovat její hodnotu širšímu světu? Motivace byla jasná: chtěli jsme osvětlit skrytý poklad montessori vzdělávání, zviditelnit pozoruhodný růst a učení, ke kterému dochází každý den.

Společně jsme vypracovali žádost o projekt v programu Erasmus+. Evropská unie uznala hodnotu naší vize a poskytla nám finanční podporu ve výši 60 000 EUR, abychom ji mohli realizovat. Byl to začátek cesty, která vzešla ze spolupráce, sdílených zkušeností a společné touhy podporovat učitele i studenty.

Náš projekt „Citizen of the World“ (Občan světa), který vznikl na základě sdílených poznatků a odhodlání, je naším způsobem, jak se odvděčit montessori komunitě – nabízíme učitelům podporu, jazykové znalosti a praktické nástroje a zároveň oslavujeme pozoruhodnou práci, která se každý den odehrává v základních školách po celém světě.

# Cíl projektu

*V dnešní společnosti je montessori základní vzdělávání stále často přehlíženo nebo nepochopeno a považováno za neodpovídající moderním potřebám. Prostřednictvím tohoto projektu se snažíme tuto percepce změnit. Naším cílem je odhalit skutečnou hodnotu Montessori: vzdělávací prostředí, kde jsou děti vychovávány k tomu, aby se staly přemýšlivými, schopnými a globálně uvědomělými občany. Zde není rozvoj osmi klíčových kompetencí stanovených Evropskou unií – dovedností nezbytných pro budoucí lídry a inovátory – pouze rámcem, ale živou realitou. Montessori základní školy tyto kompetence pěstují již řadu let a tiše připravují děti na to, aby se prosadily v propojeném světě.*

**Cílem tohoto projektu** je vytvořit zdarma cenný digitální zdroj pro učitele a správce škol, který poskytuje návody, jak teoreticky a prakticky začlenit kompetence celoživotního učení Evropské unie do montessori základního vzdělávání.

**Naše poselství učitelům:** každý den se věnujete důležité a inspirativní práci, kterou je formování mladých myslí. My jsme tu, abychom vás podporovali tím, že dáme hlas vašim snahám, abyste se ve své roli cítili silní a sebejistí.

**Naše poselství rodičům:** věřte v montessori základní školu – vaše děti každý den rozvíjejí osm klíčových kompetencí EU.



# Aktivity projektu

## Online setkání – KOMUNITNÍ DISKUSE

Kde jsme diskutovali o rozvoji klíčových kompetencí EU v základních školách s širší komunitou učitelů základních škol a rodičů

Uspořádali jsme osm komunitních rozhovorů:

- [Kosmické vzdělávání a klíčové kompetence EU](#) s *Kylou Morenz*
- [Role pravopisu a gramatiky](#) s *Madlenou Ulrich*
- [STEM – kompetence v oblasti vědy, technologie, inženýrství a matematiky a pedagogika založená na vědě Marie Montessori](#) s *Veronikou Kánovou*
- [Montessori Elementary: Rozvoj dovedností pro digitální věk](#) s *Indrě Vitkuvienė*
- [Montessori vzdělávání a občanství – nad rámec sociální soudržnosti](#) s *Kavitou Doodnauth*
- [Montessori filozofie a kulturní povědomí](#) s *Allanem Nguyenem*
- [Vícejazyčnost v montessori třídách základních škol v kontextu klíčových kompetencí EU](#) s *Lucií Urbančíkovou*
- [Montessori a kompetence EU pro celoživotní učení: podnikání](#) s *Mirkou Vlčkovou*

*Všechna setkání jsou zaznamenána a jsou k dispozici jako doprovodný digitální zdroj v tomto dokumentu.*

## Metodika „Občan světa“

Tato metodika byla vypracována naším metodickým týmem složeným ze zástupců všech partnerských organizací projektu. Je určena pro učitele a popisuje osvědčené postupy při rozvoji klíčových kompetencí v montessori základní škole. Každá kompetence má vlastní kapitulu s teoretickým pozadím a příklady z výuky, které ukazují soulad konkrétní kompetence EU s aktivitami prováděnými v montessori základní škole.



## Mezinárodní online konference o dítěti na základní škole jako občanu světa

Konference *Montessori Elementary Teachers in Action* bylo online setkání pro průvodce pracující s dětmi ve věku 6–12 let. Prostřednictvím přednášek, diskusních skupin a rozhovorů s kolegy vytvořila tato konference bezpečný a podpůrný prostor pro navazování kontaktů s kolegy, reflexi společných problémů ve třídě a hledání praktických řešení.

Bylo předneseno 11 prezentací:

- Carla Foster & Kyla Morenz. **Žák základní školy: Kdo to je?**
- Nina Johansen. **Montessori + kompetence EU = cesta k uznání**
- Amanda Kirchner. **Otevření nové třídy: Budování pracovních návyků, když jsou všichni v Montessori nováčky**
- Hana Chramostová. **Kolegiální spolupráce a školní kultura: Budování důvěry a odolnosti Montessori týmech**
- Indrė Vitkuvienė. **Budování mostů s rodiči: důvěra, komunikace a partnerství montessori vzdělávání**
- Kristýna Turková. **Obtíže při zavádění kosmického vzdělávání**
- Madara Spurava. **Spolupráce mezi dospělými ve třídě**
- Radka Jandová. **Podpora žáků s neurodiverzitou a speciálními potřebami**
- Veronika Kánová. **Rovnováha mezi Montessori a národním kurikulem**
- Veronika Kotůlková. **Time management a přetížení**
- Viera Machalková. **Struktura, která posiluje: systémy a rutiny pro úspěch Montessori**

Všechny prezentace z konference jsou zaznamenány a k dispozici jako doprovodný digitální zdroj v tomto dokumentu.

# Oficiální karta projektu

**Typ projektu:** Projekt malého partnerství Erasmus

**Koordinátor projektu:** UAB Montessori Akademija (LT)

**Identifikátor:** 2023-2-LT01-KA210-SCH-000184526

**Doba trvání:** 1. ledna 2024 – 31. prosince 2025

**Příspěvek EU:** 60 000 EUR

**Partneři:** Montessori Institute Prague s.r.o. (CZ) , MONTE PLUS (SK) , Montessori školy Andilek - mateřská škola a základní škola, o.p.s (CZ) , Jolly HOMESCHOOL, s.r.o. (SK)

**Karta projektu:** <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/projects/search/details/2023-2-LT01-KA210-SCH-000184526>



**Funded by  
the European Union**

# Projektový tým: Montessori Akademija, Litva

V srdci Litvy, v Kaunasu a Vilniusu, je Montessori Akademija (UAB Montessori akademija) více než jen škola – je to místo, kde se pedagogové, rodiče a širší místní síť scházejí kolem společných hodnot: úcty k každému dítěti, pěstování autentických montessori principů a kultivace prostředí založeného na spolupráci a podpoře.



Od svého založení v únoru 2019 přijala Montessori Akademija více než 120 dětí ve věku od 1,5 do 11 let a ve svých dvou pobočkách důsledně uplatňuje mezinárodní montessori kurikulum. Od samého počátku je naše poslání jasné: vytvořit prostor, kde se děti mohou rozvíjet po duševní, tělesné i duchovní stránce pod vedením autentických montessori metod. Pod vedením Indrė Vitkuvienė, jejíž cesta od akademického výzkumu k prosazování montessori metod formuje všechny aspekty školy, Montessori Akademija kombinuje pečlivě připravené prostředí s emocionálním základem založeným na empatii, zvědavosti a svobodě. Kreativita, objevování a uznání jedinečného tempa každého dítěte definují každodenní život v našich třídách.

Montessori Akademija je v Litvě oficiálně registrována jako mateřská škola i základní škola. Kaunas funguje jako naše centrála, zatímco Vilnius rozšiřuje náš dosah na více rodin a pedagogů, čímž posiluje náš komunitní přístup. Montessori Akademija je Litvě jediná škola, kde třídy základní školy vedou průvodci vyškolení AMI 6–12. Tato odbornost zajišťuje, že naše programy věrně následují autentické montessori principy a navíc nabízejí dětem bohaté a smysluplné zážitky, které podporují nezávislost a spolupráci.

Kromě každodenní výuky slouží Montessori Akademija jako centrum pro učení, profesní rozvoj a spolupráci. Nabízíme krátkodobé kurzy Montessori,

přednášky a mentorské programy přizpůsobené rodičům, pedagogům a nově založeným školám. Aktivní partnerství s místními univerzitami nám umožňuje provádět výzkum v oblasti vzdělávání a posilovat širší montessori ekosystém v Litvě. Prostřednictvím naší mentorské sítě podporujeme školy při zavádění mezinárodních montessori učebních plánů, udržování metodické věrnosti a sdílení vědeckých postupů. Jako koordinátor projektu Erasmus+ „Občan světa: Návody pro budování klíčových kompetencí v montessori základní škole“ vede Montessori Akademijska tvorbu bezplatných digitálních zdrojů pro učitele a administrátory a pomáhá školám v celé Evropě integrovat klíčové kompetence EU do montessori vzdělávání.

Montessori Akademijska je více než jen místo pro učení. Je to lídr ve vzdělávání řízený hodnotami, orientovaný na komunitu orientovaný, pevně zakořeněný v respektu, spolupráci a autentičnosti Montessori metody.



Webové stránky: <https://www.montessoriakademija.lt>

# Projektový tým: Montessori školy Andílek, Česká republika

Montessori Andílek je škola, která vznikla z touhy vytvořit prostředí, kde se děti učí svobodně, radostně a s respektem. Nacházíme se v samém srdci Prahy 5 a již více než deset let nabízíme vzdělávání založené na principech montessori pedagogiky pro děti ve věku od 1,5 do 15 let.



Věříme, že každé dítě se rodí s obrovským potenciálem. Naší úlohou není tento potenciál naplňovat zvenčí, ale nabídnout dětem podmínky, aby mohly objevovat, co v nich je. Vytváříme láskyplné, bezpečné a podnětné prostředí, kde se děti učí přirozeně – prostřednictvím vlastních zkušeností, spolupráce a objevování.

Historie školy se začala psát v roce 2008, kdy bylo založeno Rodinné centrum, následovaly dopolední dílny s dětmi a první skupina dětí v mateřské škole. V roce 2013 jsme zahájili provoz základní školy a od té doby se Andílek postupně rozrostl v živou komunitu, která dnes zahrnuje více než sto dětí ve věku od 1,5 do 15 let, desítky učitelů a průvodců a širokou základnu rodičů a přátel školy. Každý rok přibývají nové zkušenosti, programy a příležitosti.

Andílek je jedním z nejlepších montessori center v České republice. Celý náš tým učitelů je vyškolen podle mezinárodních standardů AMI (Association Montessori Internationale). Jsme jednou z pouhých dvaceti škol na světě, které byly vybrány pro akreditační proces AMI – nejvyšší možné ocenění kvality v montessori vzdělávání. Jsme také akreditovanou školou v programu Erasmus+, který otevírá dveře mezinárodní spolupráci a inspiraci pro naše děti i učitele. Úzce spolupracujeme s Montessori Institutem Praha – globálním vzdělávacím centrem AMI, kde se školí budoucí učitelé z celého světa. Andílek je jejich

školou, což znamená, že naše prostředí a náš tým splňují nejvyšší standardy a stáváme se vzorem pro studenty i profesionály.

Každá z našich učeben je plně vybavena originálními Montessori pomůckami a odpovídá potřebám dané věkové skupiny. Ve skupině batolat (1,5–3 roky) děti dělají první krůčky k samostatnosti a učí se přizpůsobovat se skupině. V mateřské škole (3–6 let) najdou bohatě připravené prostředí, které rozvíjí jejich smysly, jazyk a schopnost soustředit se. Na základní škole (6–12 let) se učí propojovat znalosti, spolupracovat ve skupinách a objevovat svět prostřednictvím projektů a výzkumných aktivit. Program pro dospívající (12–15 let) pak poskytuje propojení s praktickým životem a výukou v terénu a na farmě, kde studenti přebírají odpovědnost, učí se spolupráci a managementu a připravují se na další etapu svého života.

Naše hodnoty jsou založeny na respektu, partnerství a autentičnosti. Respektujeme děti jako plnohodnotné jedince, kteří mají právo volit a nést odpovědnost za svá rozhodnutí. Věříme, že učení má smysl, pokud vychází z vnitřní motivace. Proto vytváříme prostředí, které dětem dává příležitost objevovat věci samy, přičemž dospělí fungují jako průvodci, kteří je podporují a inspirují. Klademe také velký důraz na komunitu – jsme přesvědčeni, že děti potřebují nejen učitele, ale také širokou komunitu lidí, kteří jsou pro ně vzorem a s nimiž mohou sdílet své zkušenosti.

Bohatý společenský život je proto součástí naší práce. Každý rok organizujeme asi sto akcí, které sdružují děti, rodiče a učitele – od společných oslav a výletů po vzdělávací programy a workshopy. Děti seznamujeme s hudbou, kreativitou a láskou k vaření již od raného věku. Klade důraz na samostatnost, zodpovědnost a motivaci k celoživotnímu učení – nejen u dětí, ale i u dospělých, kteří tvoří komunitu Andílka. Škola také provozuje studio, kreativní prostor, který kombinuje vzdělávání s uměním, kreativitou a komunitními setkáními. Nabízí kurzy, workshopy a programy, které rozšiřují školní vzdělávání a otevírají jej veřejnosti.

Pracujeme jako tým, který zakládá své aktivity na jasné strategii, sdílených hodnotách a spolupráci. Naše vize a každodenní praxe jsou založeny na respektu, partnerství a

autentičnosti. Věříme, že vzdělávání je společná cesta, na které se děti a dospělí navzájem učí, inspirují a společně rostou.

Jako přirozené rozšíření školy byla založena Akademie Andílek Montessori – centrum pro další vzdělávání učitelů, asistentů a vedoucích pracovníků. Akademie vychází z praxe školy Andílek (více než 20 let zkušeností) a řídí se nejvyššími standardy AMI. Nabízí pokročilé kurzy, mentoring a praktické workshopy, které reagují na konkrétní potřeby ve třídách. Akademie klade důraz na individuální přístup, profesionální praxi a podporu osobního a profesního růstu – s cílem zlepšit kvalitu montessori prostředí nejen v Andílce, ale i v širším vzdělávacím kontextu.

Montessori Andílek je škola pro život – místo, kde je učení radostí a kde se každý den připravujeme na svět, který nás čeká.



**Webové stránky:** <https://montessoriandilek.cz>

# Projektový tým: Súkromná základná škola Jolly HOMESCHOOL, Slovensko

Súkromná základná škola Jolly

HOMESCHOOL je soukromá škola se dvěma příjemnými pobočkami v Pezinoku a Viničném na Slovensku. V souladu s tradicí Asociace Montessori Internationale (AMI) poskytujeme služby 75 dětem a mladým lidem ve věku 6–15 let a jejich rodinám.



Náš příběh začal před 11 lety. Ačkoli cesta nebyla vždy snadná, postupovali jsme vpřed s odhodláním, tvrdou prací a vytrvalostí – rostli jsme stabilně a s jasnou vizí.

Našimi každodenními vzdělávacími cíli jsou pěstování příkladného charakteru, kreativní mysli, globálního pohledu na svět a služby lidstvu. Jolly HOMESCHOOL je místem, kde se děti snaží stát se nejlaskavějšími, nejohleduplnějšími a nejschopnějšími verzemi sebe samých. Naším posláním je vytvořit prostředí, ve kterém děti vyrostou v odpovědné budoucí dospělé, kteří přinesou pozitivní změnu do společnosti.

Dospívání je obdobím mimořádné energie a kreativity. Naše komunita dospívajících se stará o Jolly Farm, kde probíhá speciální program Production and Exchange. V kombinaci s akademickým vzděláním nabízí tento program dospívajícím studentům vzdělávací zkušenost 21. století, která je připravuje na to, aby se stali aktivními aktéry změn ve světě.

Od svého založení se Jolly HOMESCHOOL zavázala budovat skutečné partnerství mezi školou a rodiči ve vzdělávání každého dítěte. Společně vytváříme bohaté vývojové prostředí pro děti ve věku 6–15 let, kde se moudrost a znalosti světa setkávají s zdvořilostí, laskavostí, přijetím a pracovitými rukama, které jsou připraveny zlepšovat své okolí.

Náš přístup ke vzdělávání je zaměřen na podporu a udržení lásky k učení a zároveň na prohlubování moudrosti, laskavosti, smyslu pro krásu a odpovědnosti. Vede děti k rozvoji sebekázně, rozpoznávání a uplatňování svých silných stránek a talentů a k utváření svého života tak, aby jim přinášel pocit osobního naplnění.

V budoucnu bychom rádi podporovali ostatní v jejich růstu a nabízeli jim příležitosti učit se z našeho příběhu. Proto jsme hrdí na to, že jsme partnery tohoto programu Erasmus, protože učení, sdílení a propojování nás činí udržitelnými a inspirují nás k neustálé inovaci, spolupráci a pozitivním změnám.



**Webové stránky:** <https://www.jollyhomeschool.sk>

# Projektový tým: Montessori vzdělávací centrum MONTE PLUS, Slovensko



MONTE PLUS je montessori vzdělávací centrum se sídlem v Bernolákově na Slovensku, které v roce 2016 založily Hanka Horáková a Veronika Kánová. Naším posláním je přiblížit autentického ducha a praxi filozofie Marie Montessori učitelům, rodičům a dětem po celém Slovensku – vytvářet komunitu založenou na respektu, zvědavosti a celoživotním učení. Zaměřujeme se na vzdělávání učitelů, poradenství pro rodiče a propagaci montessori pedagogiky pro děti od narození do 18 let. Prostřednictvím našich kurzů, seminářů a webinářů pomáháme dospělým znovuobjevit radost z učení a porozumět skutečným vývojovým potřebám dětí.

## Naše poslání a vize

V MONTE PLUS je **naším posláním** podporovat dospělé, aby uvedli montessori pedagogiku do života – ve třídách, v rodinách a v komunitách. Věříme, že podporou učitelů a rodičů můžeme vytvořit prostředí, ve kterém se každé dítě může rozvíjet v sebevědomého, zodpovědného a soucitného člověka.

**Naše vize** přesahuje rámec výuky. Naším cílem je vybudovat silnou montessori síť na Slovensku, kde budou pedagogové a rodiče spolupracovat na vytváření škol a komunit, které odrážejí mír, svobodu a udržitelnost – principy, které Maria Montessori vize pro lidstvo.

## Srdce MONTE PLUS

V jádru MONTE PLUS leží hluboké přesvědčení, že vzdělávání je cestou duše — nejen cesty mysli. Učitele vnímáme nejen jako průvodce pro děti, ale také jako celoživotní studenty, kteří rostou prostřednictvím reflexe, propojení a komunity.

Každý z našich programů je navržen tak, aby oslovil jak profesionální, tak osobní stránku dospělých — aby jim připomněl, proč se vůbec rozhodli pracovat s dětmi.

V našich školeních se smích mísí s hlubokými postřehy a teorie se setkává s reálnými zkušenostmi z učebny. Montessori nejen učíme – my ji žijeme. Ve způsobu, jakým spolu mluvíme, ve způsobu, jakým připravujeme naše prostory, a ve způsobu, jakým věříme, že změna ve vzdělávání začíná vnitřní transformací dospělého.

### **Montessori školení učitelů a profesní rozvoj**

MONTE PLUS je akreditovaný poskytovatel inovativních a aktualizovaných programů vzdělávání učitelů, oficiálně uznaný Ministerstvem školství, výzkumu, rozvoje a mládeže Slovenské republiky. Účastníci, kteří absolvují více než 50 hodin školení, mohou získat certifikát v oblasti inovativního vzdělávání (Inovačné vzdelávanie). Naše kurzy kombinují praktické, hands-on učení s teoretickou hloubkou. Učitelé mají možnost seznámit se s autentickými Montessori materiály pod vedením zkušených lektorů, kteří jim vysvětlí nejen to, jak je používat, ale také proč jsou důležité – propojují vzdělávací nástroje s vývojem dítěte, jeho soustředěním a radostí z objevování.

Nabízíme:

- Certifikované další vzdělávání a inovativní školení pro učitele
- Interaktivní workshopy a semináře pro školy a jednotlivce
- Webináře a online programy pro širší dostupnost
- Programy pokrývající všechny úrovně Montessori: 0–3, 3–6, 6–12 a adolescenti

### **Budování Montessori komunity**

MONTE PLUS propojuje učitele, rodiče a vzdělávací instituce, kteří sdílejí přesvědčení, že skutečné učení začíná respektem k dítěti.

Vytváříme bezpečné a inspirativní prostory pro spolupráci – jak na místní, tak na mezinárodní úrovni.

Jako partner projektu Erasmus+ *Citizen of the World* (Občan světa) se Monte Plus aktivně podílí na mezinárodní spolupráci a výměně osvědčených postupů mezi montessori pedagogy z různých zemí.

Kromě našich vzdělávacích programů organizujeme komunitní akce, přednášky a veřejné webináře, které pomáhají překlenout propast mezi formálním vzděláním a autentickými montessori principy. Náš cíl je jednoduchý: zpřístupnit montessori vzdělávání co největšímu počtu dětí na Slovensku.

### **Náš tým**

Náš tým zkušených lektorů Montessori – včetně Veroniky Kánové, Anny Šulákové, Lucie Hudecové a dalších hostujících odborníků – spojuje desítky let praktických zkušeností z výuky a společnou vášeň pro kvalitní vzdělávání učitelů.

Díky jejich odborným znalostem jsou všechny kurzy MONTE PLUS založeny jak na praxi, tak na filozofii a účastníkům nabízejí smysluplné a transformativní vzdělávací zážitky.



### **MONTE PLUS – Šíříme myšlenky Marie Montessori a porozumění mezi lidmi.**

Přinášíme pozitivní změnu pro děti, rodiče a pedagogy – jeden kurz, jedna třída, jedno srdce po druhém.

**Webové stránky** – <https://www.montepius.sk>

# Projektový tým: Montessori Institut Praha, Česká republika



## Kdo jsme a co děláme?

Montessori Institute Prague (MIP) byl založen v roce 2013 Miroslavou Vlčkovou, nadšenou montessori vzdělavatelkou, podnikatelkou a tvůrkyní komunity. Původní myšlenka byla jednoduchá, ale naléhavá: montessori škola, kterou Miroslava založila, potřebovala přístup k vysoce kvalitnímu vzdělávání učitelů, které by odpovídalo standardům Association Montessori Internationale (AMI). Místo toho, aby čekala, až ji někdo jiný poskytne, převzala iniciativu a založila v Praze vzdělávací centrum, které by sloužilo nejen učitelům její školy, ale stalo se také zdrojem pro širší montessori hnutí ve střední a východní Evropě.

Od těchto počátků se MIP rozrostl v prosperující vzdělávací organizaci AMI se skutečně globálním dosahem. Dnes poskytujeme montessori vzdělávání učitelů pro všechny věkové skupiny: průvodce pro batolata (0–3 roky), předškoláky (3–6 let) a žáky základních škol (6–12 let). Naše kurzy poskytujeme v online i kombinované formě, díky čemuž je vysoce kvalitní montessori vzdělávání dostupné studentům na všech kontinentech. Kromě školení učitelů nabízíme také certifikační kurzy pro asistenty ve třídách, profesní rozvoj pro vedoucí pracovníky a administrátory škol a širokou škálu tematických seminářů a workshopů. Ať už jste zkušený montessori pedagog, ředitel školy, nový asistent nebo zvědavý rodič, u nás najdete místo, kde se můžete učit a růst.

## Naše poslání a vize

V Montessori Institute Prague je naším posláním podporovat dospělé, aby přinášeli montessori vzdělávání dětem po celém světě. Věříme, že podporou učitelů, vedoucích pracovníků a rodičů formujeme nejen školy, ale také komunity, rodiny a v konečném důsledku i budoucnost společnosti.

Naše vize přesahuje rámec učebny. Montessori vzdělávání vnímáme jako globální hnutí za mír, důstojnost a lidský potenciál. Každé dítě si zaslouží prostředí, ve kterém se může rozvíjet – a každý dospělý si zaslouží vzdělávání a podporu, aby takové prostředí mohl vytvořit.

### **Budování globální montessori komunity**

Vzdělávání neprobíhá izolovaně. Od samého počátku se MIP zavázalo k vytváření prostorů pro propojení a komunitu. Každý rok pořádáme desítky bezplatných online setkání, kde se mohou montessori odborníci z celého světa scházet, sdílet, učit se a klást otázky. Tyto sezení jsou neformální, interaktivní a velmi podpůrná. Připomínají nám, že i když jsou naše učebny lokální, naše komunita je skutečně globální.

Organizujeme také bezplatné webináře s lektory AMI. Tyto setkání přinášejí špičkové odborné znalosti na dosah každému, kdo má připojení k internetu. Stovky účastníků se k nám připojují, aby si poslechli lektory hovořit o praktických a filozofických tématech, klást otázky a prohloubit své porozumění montessori praxi.

Kromě výuky si uvědomujeme také potřebu mentorství a vedení. Mnoho lidí sní o otevření montessori škol, zahájení programů pro rodiče nebo dokonce založení vzdělávacích organizací ve svých zemích. Tyto průkopníky podporujeme prostřednictvím mentorských skupin, které se zaměřují na psaní grantů, návrh projektů a budování komunity. Tyto skupiny již pomohly přivést montessori do nových komunit a zajistily, že se hnutí nadále šíří udržitelným a pevným způsobem.

### **Profesní rozvoj pro vedoucí pracovníky**

Montessori školy potřebují nejen dobře vyškolené učitele, ale také silné vedení založené na hodnotách. Proto MIP nabízí kurzy pro manažery a administrátory montessori škol. Tyto programy se zabývají základními principy finanční stability, komunikace a organizační kultury – vše založené na principech Montessori. Věříme, že prosperující školy jsou postaveny jak na pedagogické excelentnosti, tak na zdravém a udržitelném vedení.

Prostřednictvím workshopů, online kurzů a mentoringu vybavujeme vedoucí pracovníky praktickými nástroji, aby mohli čelit reálným výzvám: vyrovnavání rozpočtů, zapojování rodin a podpora zaměstnanců. Zároveň je povzbuzujeme, aby uměli vést s důvěrou, laskavostí a jasností a byli pro dospělé vzorem stejného respektu a vedení, jaké si přejeme pro děti.

***Pomáháme nadšencům přinést Montessori do jejich komunit!***



**Webové stránky:** <https://amiprague.cz>

## 2. KAPITOLA

# POROZUMĚNÍ DÍTĚTI NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE

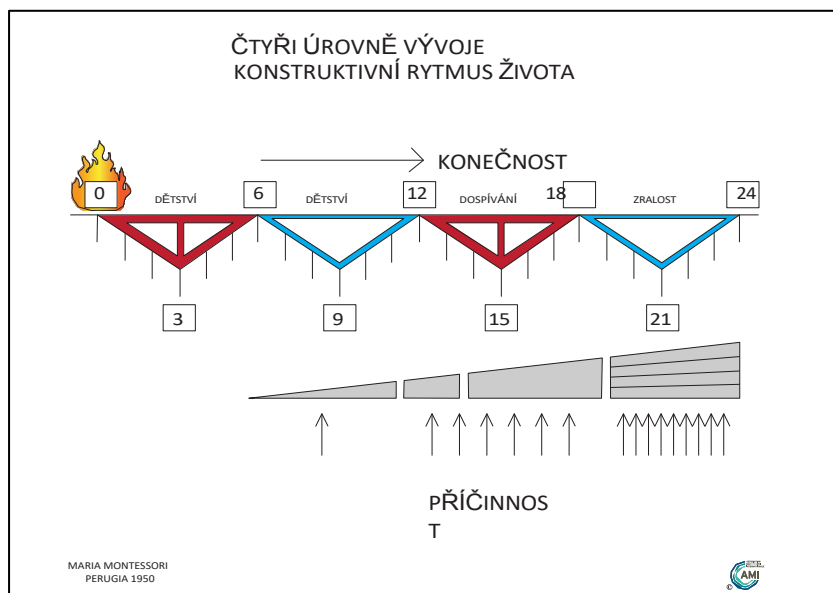


# Fáze vývoje

Maria Montessori popsala lidský vývoj jako rozvíjející se v konstruktivním rytmu života, nebo jak my tomu říkáme – „úrovně vývoje“, z nichž každá se vyznačuje jedinečnými fyzickými, psychologickými a duchovními potřebami. Tyto úrovně – od narození do 6 let, od 6 do 12 let, od 12 do 18 let a od 18 do 24 let – představují cykly transformace, podobně jako fáze

v metamorfóze motýla. Při přechodu mezi jednotlivými fázemi prochází dítě jakýmsi „znovuzrozením“, zbavuje se rysů předchozí fáze a objevují se u něj nové schopnosti a citlivosti. Maria Montessori věřila, že protože se charakteristiky jednotlivých fází tak výrazně liší, musí se také měnit prostředí a přístup k výchově, aby odpovídaly vyvíjející se povaze dítěte. Připravené prostředí proto není statické – přizpůsobuje se, stejně jako dítě, aby poskytovalo správnou výživu pro růst v každé fázi.

Druhá fáze vývoje, od šesti do dvanácti let, je obdobím intelektuálního a morálního probuzení. Dítě, které kdysi vnímalo svět prostřednictvím smyslů, nyní touží po rozumu, představivosti a spojení. Toto „znovuzrození“ přináší posun od fyzické nezávislosti k intelektuální a sociální nezávislosti: dítě se snaží pochopit, jak svět funguje a jak se v něm lidé vzájemně vztahují. Jako motýl roztahující křídla se obzor dítěte v tomto věku rozšiřuje, zkoumá rozsáhlé myšlenky, morální otázky a propojenost života. Montessori prostředí pro tuto fázi se proto musí rozšířit za zdi učebny a nabízet příběhy, výzkum a příležitosti ke spolupráci, které uspokojí potřebu dítěte po objevování, spravedlnosti a sounáležitosti.



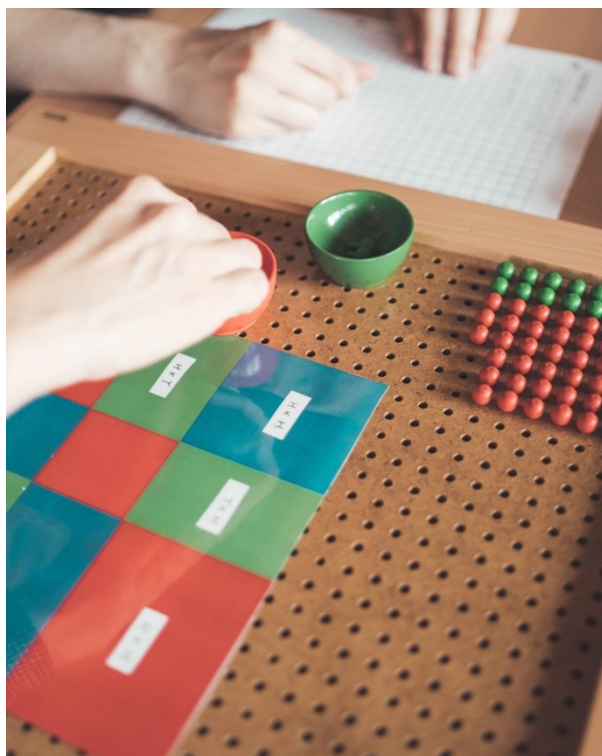
# Charakteristika dítěte ve věku 6-12

## Rozum je nástroj

V základní škole se rozum dítěte stává primárním prostředkem učení. Dítě se již nespokojí s pouhým smyslovým zkoumáním, ale chce pochopit logiku věcí. Rozumové myšlení umožnuje dítěti analyzovat, porovnávat a syntetizovat informace, čímž se učení stává vědomým, záměrným činem. Montessori to popsala jako věk *rozumového myšlení*, kdy intelektuální zkoumání nahrazuje spontánní vstřebávání raného dětství. Připravené prostředí proto musí poskytovat příležitosti k objevování a výzkumu, které dítě vyzývají k kritickému myšlení, dedukci a samostatnému vyvozování závěrů.

## Proč a jak?

Dítě v tomto věku neustále klade otázky „Proč?“ a „Jak?“, které odrážejí jeho hlubokou potřebu porozumět vzájemným souvislostem ve vesmíru. Tyto otázky nejsou pouhou zvědavostí, ale intelektuální touhou, která vede dítě k objevování morálních, vědeckých a sociálních pravd. Montessori vzdělávání reaguje na tuto potřebu tím, že dítěti představuje „velké lekce“, příběhy, které nabízejí velkolepé, kosmické odpovědi a zároveň inspiroují k dalšímu zkoumání. Učitel se stává vypravěčem a průvodcem, který pomáhá dítěti vytvořit rámec porozumění, který podporuje vlastní zkoumání a celoživotní lásku k učení.



## Síla představivosti

Představivost je klíčem, který odemyká schopnost dítěte v základním věku zkoumat věci nad rámec toho, co lze vidět nebo se dotknout. Prostřednictvím představivosti si dítě může představit vznik vesmíru, evoluci života a neviditelné síly přírody. Montessori neviděla představivost jako fantazii, ale jako most mezi konkrétní zkušeností a abstraktním porozuměním. Připravené prostředí nabízí nástroje – příběhy, experimenty, časové osy a grafy –, které podněcují představivost a umožňují dítěti intelektuálně a emocionálně se zapojit do nekonečnosti stvoření.

## Uctívání hrdinů

Během základních školních let děti začínají vzhlížet k osobnostem, které představují ideály odvahy, inteligence a morální síly. Tento jev, známý jako *uctívání hrdinů*, odráží jejich rozvíjející se morální smysl a obdiv k velikosti.

Montessori pedagogové mohou tento instinkt nasměrovat tím, že dětem představí příběhy skutečných hrdinů – vědců, průzkumníků, umělců, svatých –, kteří pozitivně přispěli lidstvu, ale také neznámých hrdinů, kteří jsou každý den kolem nás – například neviditelná práce rostlin. Prostřednictvím těchto příběhů jsou děti inspirovány k tomu, aby si vytvořily vlastní smysl pro účel a hodnoty a internalizovaly myšlenku, že i ony mohou významně přispět světu.

## Velká práce

Děti na základní škole přitahuje „velká práce“ – ambiciózní, komplexní projekty, které jim umožňují spolupracovat, provádět hloubkový výzkum a aplikovat znalosti napříč obory. Velká práce uspokojuje jejich potřebu intelektuální výzvy a sociálních vazeb. Může mít formu skupinových projektů, výzkumných studií, dramatických rekonstrukcí nebo veřejně prospěšných prací. Tento druh



práce rozvíjí vytrvalost, nezávislost a odpovědnost a zároveň propojuje akademické vzdělávání s reálnými zkušenostmi. Montessori pedagogové podporují velkou práci tím, že poskytují čas, zdroje a svobodu a důvěřují vnitřní motivaci dítěte dokončit smysluplné úkoly.

### **Morální vývoj: spravedlnost a férovost**

Morální vývoj se stává ústředním tématem druhé fáze vývoje. Dítě ve věku 6-12 let si vyvíjí silný smysl pro spravedlnost a čestnost a často vyjadřuje silné názory na to, co je správné a co špatné. Toto vznikající morální vědomí je součástí jejich procesu uvažování – chtějí pochopit důvody pravidel a důsledků. Montessori třídy podporují morální růst prostřednictvím společenského života: třídních schůzek, sdílených povinností a příležitostí k řešení konfliktů. Díky přímé zkušenosti se spravedlností a spoluprací si děti osvojují etické zásady a rozvíjejí empatii vůči ostatním.

### **Stádový instinkt**

„Stádový instinkt“ dítěte v tomto věku odkazuje na silnou touhu patřit do skupiny a spolupracovat s vrstevníky. Sociální vztahy se stávají ústředním bodem jejich vývoje, protože děti se učí prostřednictvím interakce, spolupráce a společného objevování. Skupinová práce poskytuje přirozený kontext pro učení se sociální odpovědnosti, vyjednávání a respektu k názorům druhých. Montessori prostředí tento instinkt podporuje tím, že povzbuzuje spolupráci dětí různého věku a společné objevování, což dětem umožňuje rozvíjet individualitu i sociální harmonii prostřednictvím autentických zkušeností v komunitě.

## Prostředí pro děti ve druhé fázi

V montessori vzdělávání je prostředí pro děti druhé fáze (6–12 let) pečlivě navrženo tak, aby podporovalo jejich intelektuální zvědavost, morální vývoj a sociální růst. Na rozdíl od prostředí pro děti v raném věku, které klade důraz na smyslové objevování a praktické životní dovednosti, je prostředí pro děti ve věku 6-12 rozsáhlé, bohaté na materiály a strukturované tak, aby podporovalo uvažování, představivost a objevování. Zahrnuje oblasti jazyka, matematiky, geometrie, zeměpisu, historie, biologie, umění a hudby, z nichž každá je prezentována způsobem, který propojuje předměty a povzbuzuje dítě, aby vnímalo svět jako propojený celek – kosmický přístup k vzdělávání. Materiály a aktivity jsou často uspořádány v postupných sekvencích, které umožňují dětem pracovat samostatně nebo ve skupinách, sledovat své vlastní zájmy a věnovat se hloubkovým projektům, což podporuje jak samostatnost, tak odpovědnost.



Kromě akademických znalostí podporuje prostředí pro druhou fázi vývoje sociální a morální rozvoj. Děti spolupracují na skupinových projektech, zapojují se do společenských povinností a účastní se diskusí, které podporují empatii, spravedlnost a férovost. Třídy jsou navrženy tak, aby byly uspořádané, ale zároveň flexibilní a poskytovaly prostor pro „velké úkoly“, dramatické rekonstrukce, společný výzkum a řešení problémů v týmu, přičemž se děti učí spolupráci, empatii a férovosti v reálných sociálních kontextech. Vyprávění příběhů stimuluje představivost a kritické myšlení.

Montessori zdůrazňovala pro tuto fázi dvojí prostředí: zatímco třída poskytuje strukturu, materiály a vedení, venkovní a komunitní zážitky rozšiřují učení za hranice třídy. Nazývá se to „zkušenost venku“, která může být spojena s exkurzemi, poznáváním přírody a interakcemi s místními komunitami, což dětem umožňuje propojit studium s reálnými kontexty, prohloubit porozumění a podpořit odpovědnost. Tímto způsobem připravené prostředí podporuje nejen intelektuální růst, ale také sociální povědomí, praktické dovednosti a pocit sounáležitosti jak ve třídě, tak i ve světě mimo ni.

Učitel v tomto prostředí působí jako průvodce, pečlivě pozoruje a představuje zdroje, které odpovídají vývojovým potřebám dítěte, přičemž respektuje jeho rostoucí nezávislost.

Tímto způsobem se připravené prostředí stává živým ekosystémem, který odráží rozšiřující se mysl a ducha dítěte a nabízí výzvy a příležitosti, které podporují holistický růst.

# Rozumová mysl

## Dítě ve druhé fázi

### Jak a proč?

Žáci pozorně pozorují svět dospělých. Napodobují to, co vidí, a touží se zapojit do činnosti – chtějí dokázat, že zvládnou zodpovědnost. Jsou schopni nahlížet na situaci z mnoha úhlů a ptají se, zda bude konzistentní.

### Stádový instinkt

Je třeba, aby si žák vytvořil nové vazby se svými vrstevníky mimo rodinu. Dítě rozšiřuje svůj okruh vlivu, aby poznalo potřeby ostatních a naučilo se, jak jim pomoci tyto potřeby naplnit. Vznikají miniaturní společnosti, kde si žáci vytvářejí vlastní pravidla, zákony, vůdce a jazyky oddělené od světa dospělých.

### Představivost a abstrakce

Žáci opustili omezený svět smyslových vjemů. Nyní si dokážou v mysli vytvořit silné obrazy, které jim pomáhají najít odpovědi na jejich otázky. Fascinuje je vše mimořádné. Podníceni svou touhou po objevování se snaží porozumět širší společnosti a svému místu v ní.

### Uctívání hrdinů

Studenti začínají hledat někoho, koho by mohli napodobovat. Mohou se začít oblékat, mluvit nebo chovat jako osoba, kterou obdivují. Díky své představivosti začínají přemýšlet o tom, jak bude vypadat jejich život v budoucnosti, a uvažují o tom, kým se chtějí stát. Nabízíme příležitosti k diskusi o každodenních hrdinech a o tom, jak jejich dnešní činy ovlivňují je samotné i ostatní.

### Velká práce

Věk 6–9 let je klíčovým obdobím pro zasazení semen objevování. Nabízíme žákům svět. Využívají tento čas k přemýšlení a experimentování s tím, co znají. Je to čas, kdy si vytvářejí dojmy ve své mysli. Od 9 do 12 let pomáháme dětem rozvíjet plynulost a kritické myšlení, protože začínají pracovat abstraktněji.

### Spravedlnost

Studenti hledají způsob, jak určit, co je správné a co špatné, a co se stane, pokud se budou chovat mimo přijatelné normy. Přestože jsou obeznámeni s pojmy trest a spravedlnost, zkoumáme, jak věci napravit a co je to fair play. S empatií a soucitem diskutujeme a zkoumáme složitou dynamiku mezi skupinami přátel a stanovení hranic diskutujeme a zkoumáme s empatií a soucitem.

# 3. KAPITOLA

# KLÍČOVÉ

# KOMPETENCE EU V

# 21. STOLETÍ



# Dokument EU o kompetencích v oblasti celoživotního učení

Koncepce kompetencí pro celoživotní učení vzešla z poznání Evropské unie, že vzdělávání a odborná příprava mají zásadní význam pro sociální soudržnost, zaměstnatelnost a osobní rozvoj v rychle se měnícím světě. Na počátku 21. století se EU zaměřila na vytvoření rámce pro definování znalostí, dovedností a postojů, které jsou nezbytné pro to, aby se občané mohli v moderních společnostech úspěšně rozvíjet. Toto úsilí vyvrcholilo v roce 2006 doporučením Evropského parlamentu a Rady o klíčových kompetencích pro celoživotní učení, které identifikovalo osm základních kompetencí nezbytných pro všechny jednotlivce, bez ohledu na věk nebo původ. Dokument byl vypracován na základě rozsáhlých konzultací s členskými státy, odborníky na vzdělávání a sociálními partnery a odráží společnou vizi inkluzivního a vysoce kvalitního vzdělávání v celé Evropě.

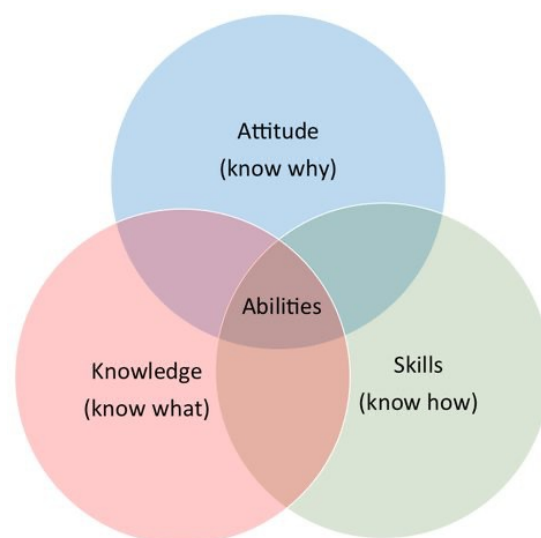


Tento dokument je důležitý, protože poskytuje jasný a komplexní rámec pro systémy vzdělávání a odborné přípravy v celé EU. Definováním klíčových kompetencí pomáhá tvůrcům politik, pedagogům a institucím zajistit, aby bylo učení relevantní, holistické a přizpůsobivé celoživotním potřebám. Rámec klade důraz nejen na znalosti, ale také na dovednosti, postoje a hodnoty, podporuje osobní rozvoj, sociální začlenění, aktivní občanství a zaměstnatelnost. Kromě toho podporuje rovnost tím, že povzbuzuje všechny studenty k získávání kompetencí, které jim umožní plně se zapojit do společnosti a na trh práce. Dokument tak slouží jako referenční bod pro sladění národních kurikul, vzdělávacích programů a vzdělávacích iniciativ v členských státech.

Rámec EU pro kompetence celoživotního učení je navržen tak, aby byl flexibilní a praktický a sloužil jako vodítko jak pro politiku, tak pro praxi ve třídě. Členské státy jej využívají k formování národních strategií vzdělávání, definování standardů učebních plánů a navrhování hodnotících nástrojů, které odrážejí holistický rozvoj žáků. Pedagogové využívají tento rámec k plánování vzdělávacích zkušeností, které integrovaným způsobem rozvíjejí znalosti, dovednosti a postoje, zatímco vzdělávací instituce a pracoviště jej mohou využívat k rozvoji odborných kompetencí a příležitostí pro celoživotní učení. Tento dokument také slouží jako měřítko pro monitorování a hodnocení výsledků učení v celé Evropě a zajišťuje, aby byli jednotlivci vybaveni tak, aby mohli čelit sociálním, ekonomickým a osobním výzvám po celý svůj život.

# Kompetenční učení

Rozvoj klíčových kompetencí u dětí základního školního věku je postupný a holistický proces, který kombinuje **znalosti, dovednosti a postoje**. Tyto tři složky spolupracují a umožňují dětem rozumět světu, aplikovat znalosti a smysluplně s ním komunikovat.



**Znalosti** tvoří základ kompetencí. U dětí základního školního věku zahrnují znalosti pojmy, fakta, myšlenky a teorie, které jsou již v daném předmětu zavedeny. V tomto věku jsou děti přirozeně zvědavé a touží pochopit „proč“ a „jak“, takže si znalosti nejen zapamatují, ale také je zkoumají, zpochybňují a propojují s reálnými životními zkušenostmi. Například učení o ekosystémech v přírodovědě nebo historických událostech v sociálních studiích je neúčinnější, když děti vidí souvislosti, vzorce a důsledky, spíše než když si pouze vybavují izolovaná fakta. Znalosti fungují jako surovina, kterou děti používají k kritickému a kreativnímu přemýšlení o světě kolem nich.

**Dovednosti** jsou schopnosti, které děti rozvíjejí, aby mohly efektivně využívat znalosti. V základních školách patří mezi dovednosti logické uvažování, řešení problémů, výzkum, komunikace, spolupráce a sebeřízení. Dovednosti umožňují dětem využít to, co vědí a proměnit to v akci – ať už se jedná o provádění vědeckého experimentu, dokončení skupinového projektu nebo prezentaci svých nápadů před vrstevníky. Montessori třídy podporují rozvoj dovedností tím, že poskytují praktické materiály, projekty s otevřeným koncem a příležitosti k objevování, kde si děti mohou vyzkoušet rozhodování, plánování a reflexi v autentických situacích. Aktivním zapojením do učení děti posilují svou schopnost aplikovat znalosti praktickým a kreativním způsobem.

**Postoje** se vztahují k dispozicím a myšlenkovým vzorcům, které určují, jak děti jednají a reagují na myšlenky, lidi a situace. Postoje jako zvědavost, vytrvalost, empatie, odpovědnost a otevřenost novým myšlenkám jsou nezbytné pro budování kompetencí. U dětí na základní škole se postoje formují jak prostřednictvím individuálních zkušeností, tak sociálních interakcí. Dítě, které přistupuje k projektu se zvědavostí a vytrvalostí nebo které při skupinové práci respektuje své spolužáky, si rozvíjí myšlení nezbytné pro efektivní využití znalostí a dovedností v různých situacích. Montessori vzdělávání klade důraz na pěstování pozitivních postojů prostřednictvím praktických zkušeností, morálních diskusí a příležitostí k reflexi, což dětem umožňuje internalizovat hodnoty, které podporují celoživotní učení.

Klíčové kompetence se nevyvíjejí izolovaně – rostou prostřednictvím **formálních a neformálních vzdělávacích zkušeností**, kterých je v základních školách dostatek. Prostředí ve třídě, komunitní projekty, venkovní výlety a interakce s vrstevníky poskytují dětem bohaté příležitosti k integraci znalostí, procvičování dovedností a rozvoji konstruktivních postojů. Například společný výzkumný projekt o místní historii zapojuje děti do faktického učení (znalosti), týmové práce a prezentačních dovedností (dovednosti) a odpovědnosti a respektu k názorům druhých (postoje). Tímto způsobem se kompetence budují dynamicky a vzájemně závisle, což připravuje děti nejen na akademický úspěch, ale i na aktivní a odpovědnou účast ve společnosti.

V montessori třídách vytváří pečlivě připravené prostředí v kombinaci s přirozenou zvědavostí a touhou dětí po objevování ideální podmínky pro tento holistický rozvoj. Montessori výchova podporuje děti v bádání, spolupráci a reflexi a zajišťuje tak, že znalosti, dovednosti a postoje rostou společně a tvoří základ osmi klíčových kompetencí EU pro celoživotní učení.

# Osm klíčových kompetencí pro celoživotní učení

## 1. Kompetence v oblasti gramotnosti

Schopnost vyjadřovat a interpretovat pojmy, myšlenky, pocity, fakta a názory v ústní i písemné formě v různých kontextech. Tato kompetence zahrnuje dovednosti čtení, psaní, mluvení a poslechu, které umožňují jednotlivcům efektivně rozumět textům a vytvářet je.

## 2. Kompetence v oblasti vícejazyčnosti

Schopnost efektivně komunikovat ve více než jednom jazyce, zahrnující porozumění, mluvení, čtení a psaní. Tato kompetence podporuje mezikulturní porozumění a usnadňuje komunikaci v různých jazykových kontextech.

## 3. Matematické kompetence a kompetence v oblasti vědy, technologie a inženýrství (STEM)

Schopnost aplikovat matematické pojmy a uvažování při řešení problémů, stejně jako schopnost porozumět pojmům z oblasti vědy, techniky a inženýrství a pracovat s nimi. Tato kompetence je zásadní pro inovace a řešení složitých výzev v různých oblastech.

## 4. Digitální kompetence

Sebevědomé, kritické a odpovědné využívání digitálních technologií pro učení, práci a účast ve společnosti. Zahrnuje schopnost používat digitální nástroje pro přístup k informacím, jejich správu a tvorbu, jakož i pro komunikaci a spolupráci online.

## **5. Osobní, sociální a učební kompetence**

Schopnost reflektovat vlastní procesy učení, stanovovat si cíle a efektivně řídit své učení. Zahrnuje také interpersonální dovednosti, empatii a schopnost spolupracovat s ostatními.

## **6. Občanská kompetence**

Znalosti a dovednosti potřebné k aktivnímu a odpovědnému zapojení do občanského života, porozumění demokratickým principům, lidským právům a významu sociální soudržnosti. Tato kompetence podporuje aktivní účast na rozvoji komunity a společnosti.

## **7. Podnikatelská kompetence**

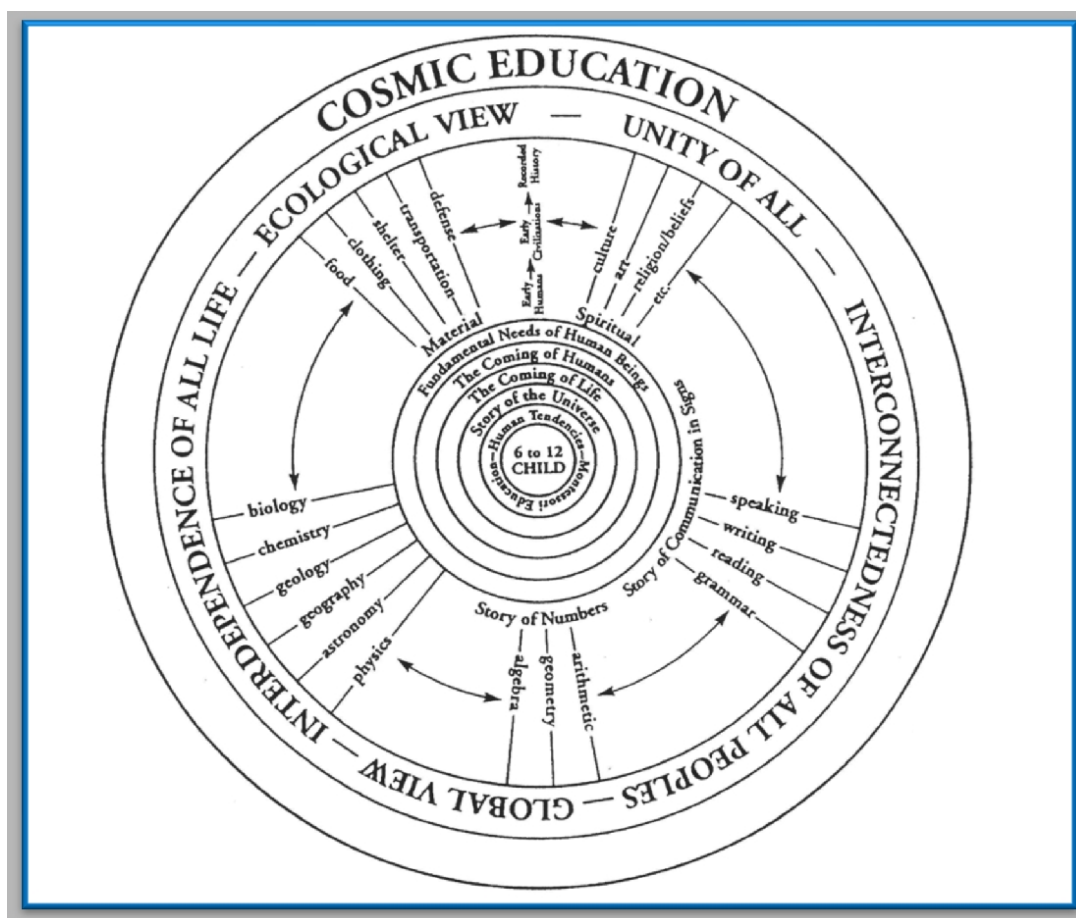
Schopnost proměnit nápady v činy, projevovat kreativitu, inovativnost a ochotu podstupovat riziko při hledání příležitostí. Zahrnuje dovednosti jako plánování, řízení zdrojů a hodnocení výsledků, které lze uplatnit v různých kontextech, včetně podnikatelských a sociálních iniciativ.

## **8. Kompetence v oblasti kulturního povědomí a vyjadřování**

Porozumění a ocenění významu kreativního vyjádření myšlenek, zkušeností a emocí v různých médiích, včetně hudby, divadelního umění, literatury a výtvarného umění. Tato kompetence podporuje kulturní rozmanitost a osobní vyjádření.

# Souvislost s kosmickou výchovou podle Montessori

Montessori vzdělávání je přirozeně v souladu s rámcem EU, protože oba kladou důraz na holistický rozvoj jednatlivce a pěstování dovedností celoživotního učení. V montessori třídách se učení neomezuje pouze na získávání znalostí; je to společná cesta, na které děti, učitelé a vrstevníci tvoří podpůrnou komunitu. Prostřednictvím samostatné práce, společných projektů a praktických životních zkušeností si děti rozvíjejí komunikační dovednosti, kritické myšlení, kreativitu a sociální kompetence v prostředí, které si cení zvědavosti, respektu a odpovědnosti. Připravené montessori prostředí funguje jako dynamický prostor, kde každé dítě může zkoumat svým vlastním tempem, vedeno pozorováním a mentorstvím, a zároveň přispívat k životu třídní komunity.



Tento komunitní přístup odráží záměr rámce klíčových kompetencí EU: vybavit žáky nejen znalostmi, ale také schopností smysluplně je uplatňovat v sociálních, kulturních a profesních kontextech. Montessori třídy povzbuzují děti k iniciativě, spolupráci s ostatními a reflexi svého učení, čímž podporují občanské povědomí, kulturní porozumění a morální odpovědnost. Digitální gramotnost, environmentální povědomí a schopnosti řešit problémy jsou přirozeně integrovány prostřednictvím společného zkoumání, projektů a propojení s reálným světem. Montessori vzdělávání podporuje samostatnost, představivost a smysl pro účel v rámci pečující komunity a vytváří tak ideální podmínky pro rozvoj osmi klíčových kompetencí EU od raného dětství až po dospívání.

V následující kapitolách tohoto dokumentu se budeme podrobněji zabývat každou z osmi kompetencí a prozkoumáme praktické strategie a montessori přístupy, které pomáhají dětem na základní škole smysluplným způsobem rozvíjet tyto dovednosti, postoje a hodnoty. Tato další část propojí teorii a praxi a ukáže, jak rámec EU a montessori filozofie společně poskytují plán pro celoživotní učení.

## Sladění klíčových kompetencí EU a kosmického vzdělávání Montessori

KOMPETENCE EU	KOSMICKÉ VZDĚLÁVÁNÍ
učení prostřednictvím zapojení do aktivních, autentických a společných úkolů	praktické zkušenosti s Montessori materiály
mezipředmětové přístupy, při nichž se žáci setkávají s kontexty kombinujícími několik předmětových oblastí	kosmické vzdělávání (kontextové vzdělávací zkušenosti)
kombinace individuálních (autonomních a samostatných) a společných příležitostí k učení	práce ve skupinách, mezi vrstevníky a individuálně
kombinace přístupů zaměřených na žáka a vedených učitelem	individuální práce dítěte, prezentace a následná zpětná vazba
učební zkušenosti ve škole i mimo ni	zkušenosti z výletů, dvojí prostředí
relevantní využití digitálních zdrojů a virtuálních vzdělávacích platforem	využívání různých materiálů a různých technik učení ve třídě
celoškolský přístup k blahobytu podpora sociálního a emocionálního rozvoje žáků	přípravení dospělí, smíšené třídy, každodenní příležitosti pro smysluplnou sociální interakci

## 4. KAPITOLA

# GRAMOTNOST



# Gramotnost

Gramotnost je schopnost identifikovat, rozumět, vyjadřovat, vytvářet a interpretovat pojmy, pocity, fakta a názory v ústní i písemné formě s využitím vizuálních, zvukových/audio a digitálních materiálů napříč obory a kontexty. Zahrnuje schopnost efektivně komunikovat a navazovat kontakty s ostatními vhodným a kreativním způsobem. Rozvoj gramotnosti tvoří základ pro další učení a podporuje jazykovou interakci.

## Znalosti

Tato kompetence zahrnuje znalost čtení a psaní a dobré porozumění psaným informacím, a proto vyžaduje, aby jedinec měl znalosti slovní zásoby, funkční gramatiky a funkcí jazyka. Zahrnuje povědomí o hlavních typech verbální interakce, o škále literárních a neliterárních textů a o hlavních rysech různých stylů a registrů jazyka.

## Dovednosti

Jednotlivci by měli mít dovednosti komunikovat ústně i písemně v různých situacích a sledovat a přizpůsobovat svou komunikaci požadavkům dané situace. Tato kompetence zahrnuje také schopnost rozlišovat a používat různé typy zdrojů, vyhledávat, shromažďovat a zpracovávat informace, používat pomůcky a formulovat a vyjadřovat své ústní a písemné argumenty přesvědčivým způsobem odpovídajícím kontextu. Zahrnuje kritické myšlení a schopnost posuzovat informace a pracovat s nimi.

## Postoje

Pozitivní přístup ke gramotnosti zahrnuje sklon ke kritickému a konstruktivnímu dialogu, ocenění estetických kvalit a zájem o interakci s ostatními. To znamená uvědomění si dopadu jazyka na ostatní a potřebu rozumět jazyku a používat jej pozitivním a sociálně odpovědným způsobem.

# Základy gramotnosti v mateřské škole

V montessori mateřské škole jsou základy gramotnosti tiše a krásně položeny dlouho předtím, než dítě začne číst nebo psát. Do věku šesti let se děti nacházejí v tom, co Maria Montessori nazvala *citlivým obdobím* pro jazyk – v době, kdy přirozeně vstřebávají slova, výrazy a dokonce i rytmus jazyka ze svého okolí. Právě v této fázi začínají klíčit semínka gramotnosti.

Cesta začíná mluveným jazykem. Konverzace je jádrem všeho, co děláme. Mluvíme s dětmi, ne k nim. Nasloucháme jejich otázkám, příběhům a objevům. Během těchto výměn nejen budujeme vztahy, ale také rozvíjíme slovní zásobu, větnou stavbu a radost z komunikace.

Můžete vidět učitelku sedět na podlaze nebo u stolu s dítětem a pojmenovávat předměty v třífázové lekci – klíčový montessori přístup k učení nové slovní zásoby. „Toto je vana,“ říká a jasně představuje slovo. Děti poslouchají, opakují a nakonec si ho samy vybaví.

Prostřednictvím nesčetných podobných zkušeností si děti budují bohatou a přesnou slovní zásobu, která se stává základem pro pozdější čtení a psaní.

Vyprávění příběhů je další důležitou součástí tohoto procesu. Vyprávíme skutečné příběhy o světě – o zvířatech, přírodě, lidech a vzdálených místech. Čteme také knihy, které podněcují představivost a empatii. Každý příběh se stává pozvánkou k přemýšlení, kladení otázek a vyjadřování. Jazyk zde není předmětem studia, ale živou, dýchající součástí každodenního života.

Jak dítě roste, zvuky začínají nabývat tvaru v jeho vědomí. Montessori pomůcky, jako jsou *písmena z smirkového papíru*, pomáhají propojit zvuk a symbol – hmatové sledování každého písmene umožňuje dítěti internalizovat jeho tvar a zvuk současně. Brzy poté se stane něco úžasného: dítě začne psát dříve, než se naučí číst.

Toto psaní nezačíná pracovními listy nebo předem připravenými úkoly. Vychází spíše z vlastní touhy dítěte vyjádřit své myšlenky a pocity. Když čtyř- nebo pětileté dítě vezme do ruky *pohyblivou abecedu* a sestaví písmena, aby napsalo „Miluji svého psa“, jsme svědky gramotnosti v její nejpřirozenější podobě – jazyka jako sebevyjádření.

Naší rolí jako montessori učitelů není „učit gramotnost“ v tradičním smyslu.

Nepředáváme znalosti krok za krokem; připravujeme prostředí bohaté na jazyk, konverzaci a inspiraci. Poskytujeme

příležitosti, aby děti mohly poslouchat, mluvit, psát a nakonec i číst v smysluplných kontextech. *Lekce zdvořilosti a slušného chování* je vedou k tomu, jak používat jazyk laskavě a uctivě v sociálním životě – jak pozdravit, jak se omluvit, jak vyjádřit vděčnost.

Postupem času jsme svědky krásné proměny. Dítě, které kdysi mluvilo jen několika slovy, začíná sdílet příběhy, klást otázky, psát vzkazy a číst nápisy v učebně. Nejenže se učí číst a psát – objevují sílu jazyka jako nástroje pro myšlení, kreativitu a spojení. V montessori mateřské škole není gramotnost lekcí – je to živá zkušenost, která přirozeně roste v pečlivě připraveném prostředí, vedená vlastní zvědavostí a radostí dítěte z vyjadřování.



## 4. Velký příběh jako otevřená brána do světa gramotnosti ve 2. fázi vývoje

*„Abeceda ovlivnila lidský pokrok více než jakýkoli jiný vynález, protože změnila samotného člověka a vybavila ho novými schopnostmi, které přesahují schopnosti přírody. Díky ní se člověk stal nositelem dvou jazyků: přirozeného a nadpřirozeného. Díky druhému z nich může člověk předávat své myšlenky lidem daleko od sebe. Může je zvětšit pro své potomky. Může prakticky budovat poklad intelektuálních produktů celého lidstva napříč časem a prostorem.“ Maria Montessori. Formation of Man*

Když děti vstupují do druhé fáze vývoje – zhruba od šesti do dvanácti let – začínají se dívat ven. Jejich mysl se otevírá nekonečnosti světa a začínají si klást ty nejlidštější otázky: *Odkud pocházím? Proč jsou věci takové, jaké jsou?* Pohání je představivost a žízeň po poznání, která přesahuje přítomnost. V montessori základní škole uspokojujeme tuto velkou touhu po porozumění pomocí Velkých příběhů. Těchto pět klíčových příběhů tvoří páteř základního učebního plánu. Každý z nich funguje jako pozvánka – brána – k prozkoumání vesmíru, života, lidské historie a síly jazyka a čísel.

Čtvrtý velký příběh s názvem „Příběh komunikace pomocí znaků“ představuje zvláštní okamžik v životě dítěte. Otevírá dveře do světa gramotnosti – nikoli prostřednictvím drillů nebo cvičení, ale prostřednictvím údivu. Tento příběh je vyprávěn jako dobrodružství. Vyzývá děti, aby si představily nejstarší lidi, kteří dlouho před vynálezem papíru nebo pera hledali způsoby, jak sdílet své myšlenky a zkušenosti. Vyprávíme o vzkazech namalovaných na stěnách jeskyní, o symbolech vyrytých do hlíny. Představujeme si, jak si lidé uvědomili, že mohou zvuky vyjádřit znaky – a že prostřednictvím těchto znaků mohou jejich myšlenky cestovat časem a prostorem. Prostřednictvím tohoto příběhu děti objevují,



že psaný jazyk je lidský vynález, který vznikl z nehlubší touhy po spojení. Každý znak, písmeno a slovo je součástí pokračujícího příběhu – společného úsilí nesčetných lidí, kteří nechtěli, aby se myšlenky ztratily v čase. Příběh propojuje historii, vynálezy, migraci a komunikaci a pomáhá dětem pochopit, že samotná abeceda je jedním z největších nástrojů spolupráce a kreativity lidstva. V tomto příběhu jsou hrdinové: ne válečníci nebo králové, ale myslitelé, snílci a řešitelé problémů – lidé, kteří formovali zvuky do symbolů a tím formovali samotnou civilizaci. Tato myšlenka hluboce rezonuje s dítětem ve druhé fázi vývoje, které začíná vnímat sebe sama jako součást širšího lidského příběhu.

Děti si uvědomují, že stejně jako ti první vynálezci jsou i ony průzkumníky jazyka. Budou čelit výzvám – pravopisu, interpunkci, struktuře –, ale stejně jako hrdinové v příběhu najdou svá vlastní řešení. Příběh jim připomíná, že gramotnost není jen o zvládnutí pravidel, ale o používání jazyka k sdílení myšlenek, pocitů a objevů. Skutečně magické je, že díky znalosti zvuků abecedy získává dítě mimořádnou schopnost: číst myšlenky druhých a vyjadřovat své vlastní myšlenky slovy. Pouhými několika symboly mohou odemknout moudrost knih, dopisů, písní a příběhů z celého světa. Není to zázrak lidské vynalézavosti?

Maria Montessori popsala jazyk jako výtvor, který vychází ze tří velkých lidských darů: srdce, které cítí, myslí, která myslí a rukou, které pracují. Po vyslechnutí tohoto příběhu se třída často oživí aktivitou. Děti mohou zkoumat starověké písmo, vymýšlet vlastní abecedy, psát zprávy v kódu nebo skládat příběhy inspirované tím, co se naučily. Učitel tyto aktivity nepředepisuje; vznikají přirozeně z dětské zvědavosti. Kromě historických a jazykových lekcí nese příběh o komunikaci znaky hlubší poselství. Pomáhá dětem vnímat jazyk jako most mezi lidmi – jako způsob, jak porozumět, vcítit se a navázat kontakt. Jak rostou ve své vlastní cestě ke gramotnosti, učí se, že komunikace není jen o slovech, ale také o tom, jak se k ostatním chovat s laskavostí a srozumitelností. Tímto způsobem čtvrtý velký příběh nejenže seznamuje děti s čtením a psaním, ale také v nich probouzí hluboké pochopení toho, co to znamená být člověkem: bytostí, která cítí, myslí a používá jazyk, aby se podělila o svůj vnitřní svět s ostatními.

## Příběh ze třídy

### Inspirace po čtvrtém velkém příběhu

Po vyprávění čtvrtého velkého příběhu, *Komunikace se znaky*, jsme si všimli, že děti fascinovala myšlenka, že lidé v různých dobách a kulturách používali k komunikaci různé symboly. Jejich oči se rozzářily, když viděly, jak staří Egypťané vyřezávali hieroglyfy a jak jiné civilizace vytvořily své vlastní systémy písma. Brzy se samy chtěly pokusit napsat svá jména a krátké příběhy různými písmi a experimentovat se symboly z minulosti i současnosti.

Jako učitelé jsme si rychle uvědomili, jak důležité je připravit prostředí, které by mohlo podpořit tuto jiskru zvědavosti. Přidali jsme nové materiály – hlinu a tyčinky na vyřezávání, štětce na kaligrafii a tabulky s různými abecedami a průvodci, které pomáhají porozumět hieroglyfům. Třída

ožila objevováním a kreativitou. Jednoho dne se děti, inspirované příběhem a svými experimenty s psaním, rozhodly vyrobit si vlastní papír. Nasbíraly zbytky z recyklačního koše, rozřezaly je, namočily a vytvořily krásné listy ručního papíru. Později je použily k výrobě malých sešitů pro své psací projekty. Díky této zkušenosti jsme viděli, jak příběh otevřel nejen jejich představivost, ale také jejich smysl pro účel. Neučily se pouze psát – staly se součástí dlouhé a pokračující historie komunikace lidstva.



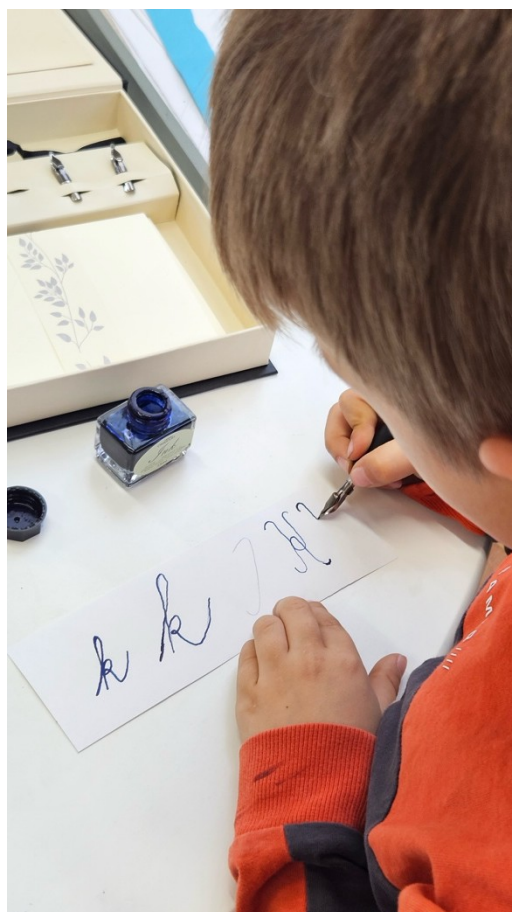
Montessori akademija, Litva

# Dovednosti psaní: od smyslového průzkumníka k expresivnímu spisovateli

Psaní je jedním z nejmocnějších způsobů, jak komunikujeme. Umožňuje nám utvářet naše myšlenky, dávat formu našim nápadům a rozšiřovat naše konverzace za hranice přítomného okamžiku. Prostřednictvím psaní se náš vnitřní svět stává viditelným – a může dosáhnout daleko za hranice nás samých.

V montessori prostředí základní školy pomáháme dětem rozvíjet sebevědomí a sebedůvěru, aby mohly vyjádřit svůj jazyk. Psaní je více než jen tvoření písmen nebo dodržování pravidel – je to způsob, jakým děti sdílejí své myšlenky, pocity a objevy. Pěstujeme v nich přesvědčení, že jejich nápady jsou důležité a mohou žít dál prostřednictvím psaného slova. Jak bylo popsáno v předchozí kapitole, základy psaní jsou položeny v mateřské škole. Když děti přijdou do základní školy, obvykle již znají souvislost mezi zvuky a symboly a zažily radost z vyjadřování pomocí pohyblivé abecedy. Nyní se pozornost přesouvá na zdokonalování těchto schopností a rozšiřování jejich vyjadřování.

Zavádíme umění psaní rukou – učíme se psát na linky, používat abecední tabulky a zkoumáme kaligrafii. Tyto činnosti zdokonalují jemnou motoriku a rozvíjejí smysl pro péči o psané slovo. Prostřednictvím různých zkušeností si děti budují mechanickou jistotu, aby mohly své myšlenky svobodně a krásně vyjádřit na papíře. Nezastavujeme se však pouze u samotné dovednosti. Jakmile děti pochopí, jak psát, otevíráme jim dveře k tomu, proč píšeme. Zkoumáme mnoho



způsobů, jakými psaní může vyjádřit lidského ducha – básně, které zachycují emoce, pohádky, které rozšiřují představivost, zprávy, které předávají znalosti, nebo plakáty, které sdílejí informace o zvířatech nebo historických osobnostech. Psaní se stává mostem mezi sebevyjádřením a komunikací s ostatními.

V našich třídách se psaní nikdy nepíše jen do sešitu a nečeká se na souhlas učitele. Je určeno ke sdílení – se spolužáky, rodinami a širší komunitou. Děti čtou své básně nahlas, vydávají malé brožury a prezentují své výzkumy svým vrstevníkům. Prostřednictvím těchto zkušeností objevují, že psaní není izolovaná činnost, ale živá výměna myšlenek. Naším cílem jako montessori pedagogů je podporovat děti v jejich přerodu ze smyslových průzkumníků na expresivní spisovatele – jedince, kteří píšou ne proto, že musí, ale proto, že mají co smysluplného sdělit.

## Příběh ze třídy

### Projekt školních novin

*Ve škole Jolly HOME SCHOOL se každé čtvrtletí děje něco úžasného – vznikají naše školní noviny. Nejedná se však o obyčejnou publikaci, ale o živoucí oslavu gramotnosti, kreativity a spolupráce mezi dětmi všech věkových kategorií. Proces začíná u nejmladších žáků, kteří noviny ožívají svými příběhy, kresbami a nápaditými myšlenkami.*

*Jejich zápal naplňuje třídu nadšením když sdílejí, o čem chtějí psát – o zvířatech, dobrodružstvích na hřišti, oblíbených knihách nebo objevích ve třídě. Jejich příspěvky tvoří srdce a duši novin a připomínají všem čistou radost z vyjádření.*

*Zatímco mladší děti sní a tvoří, starší spolužáci jim pomáhají jako průvodci a mentoři. Pomáhají upravovat texty, organizovat rozvržení a připravovat finální návrh pro tisk. Toto partnerství mezi věkovými skupinami podporuje nejen gramotnost, ale také vůdčí schopnosti, spolupráci a trpělivost. Každý má svou roli – spisovatelé, ilustrátoři, tazatelé, redaktoři a designéři – a pracovní postup se odvíjí přirozeně, což odráží montessori ducha účelné spolupráce.*

Když jsou noviny konečně hotové, celá školní komunita se sejde, aby to oslavila. Děti září hrdostí, když vidí svá jména v tisku a nadšeně se o hotové výtisky dělí s rodiči a učiteli. Rodiny jsou často ohromeny tím, jak promyšleně se jejich děti vyjadřují, zatímco učitelé jsou svědky růstu sebevědomí, hlasu a spojení mezi svými žáky.

Každé vydání novin Jolly HOME SCHOOL zkoumá mnoho forem psaní – novinové články, názorové příspěvky, básně, příběhy a rozhovory. Prostřednictvím tohoto průběžného projektu děti objevují, že psaní není jen dovednost naučená izolovaně, ale živý prostředek komunikace. Učí se, že jejich nápady mohou informovat, inspirovat a sjednocovat ostatní.

Školní noviny se staly více než jen publikací, staly se symbolem společného cíle naší komunity – připomínkou toho, že když děti spolupracují, vedeny zvědavostí a respektem, jejich slova mohou vytvořit něco krásného a trvalého.

Jolly HOME SCHOOL, Slovensko



## Komplexní čtení v montessori třídě

V montessori základní třídě je čtení mnohem více než jen dekódování písmen na stránce – je to akt objevování a porozumění. Maria Montessori použila termín „*totální* čtení“ k popisu této hluboké úrovně porozumění, kdy dítě nejen čte slova, ale skutečně rozumí, cítí a interpretuje jejich význam. Naším cílem je pomoci dětem dosáhnout této fáze, kdy se čtení stává oknem do lidského myšlení a představivosti a ne jen mechanickým cvičením.

Cesta k totálnímu čtení začíná pevnými základy vybudovanými v raném věku. Prostřednictvím smyslového zkoumání a ústních jazykových aktivit si děti rozvíjejí fonologické povědomí – schopnost slyšet a rozpoznávat zvuky ve slovech. Hrají jazykové hry, jako je „I Spy“, nebo poslouchají první, prostřední a poslední zvuky slov. Vyslovují slova nahlas, spojují zvuky a přiřazují je k písmenům pomocí hmatových materiálů, jako jsou písmena ze smirkového papíru a pohyblivá abeceda. Tyto zkušenosti připravují mysl a ruce na čtení a pomáhají dětem „rozluštit kód“ mezi symboly a zvuky.

Když děti nastoupí do základní školy, mnoho z nich již umí číst základní slova a fráze. Zde se naše zaměření rozšiřuje od toho, jak číst, k tomu, co čtení znamená. Pěstujeme porozumění, interpretaci a reflexi.

Čtení se stává dialogem mezi dítětem a textem. Abychom tuto souvislost oživil, používáme praktické materiály a aktivity, které čtení proměňují v zážitek. Například *příkazové karty* vybízejí děti, aby předvedly, co čtou – „Postav se k oknu“ nebo „Nakresli trojúhelník a vybarvi ho modře“. Díky těmto cvičením se čtení stává aktivním a radostným a pohyb a zkušenosti prohlubují porozumění



a zážitkem. Ožívají i lekce gramatiky: místo memorování slovních druhů učitel předkládá zážitek, že jedno slovo může změnit význam, jako například „Zpívej tiše“ nebo „Zpívej nahlas“. Gramatika není abstraktní – prožívá se ve třídě a také prostřednictvím textu.

Důležitý je také výběr textu. Děti musí najít smysl v tom, co čtou. Suché pasáže plné informací jsou nahrazeny příběhy, popisy a texty, které vybízejí k propojování a reflexi. Vedeme děti k vizualizaci, kladení otázek, propojování toho, co čtou, s vlastními zkušenostmi nebo širšími tématy, která prozkoumávají ve třídě. Když dítě čte například o migraci ptáků, můžeme vyjít ven a pozorovat oblohu nebo najít paralely s lidskými cestami. Díky takovým propojením se porozumění zakládá na zkušenosti.

Čtení v montessori třídách se neodehrává pouze v jazykové oblasti – prolíná se všemi předměty. Příběh o starověké civilizaci může vést k diskusi o geografii a kultuře. Čtení o rostlinách může inspirovat k experimentu v biologii. Každý předmět nabízí materiály a čtecí karty různé úrovně složitosti, takže si každé dítě může najít texty, které odpovídají jeho schopnostem a zvědavosti. Tímto způsobem se třída stává komunitou čtenářů, z nichž každý postupuje svým vlastním tempem, ale spojuje je společné nadšení pro objevování. Skupinové diskuse a práce s příběhy povzbuzují děti k interpretaci významu, předvídání co se stane dál a zkoumání emocí v textu. Začínají rozpoznávat jemné nuance, humor a metafory. Čtení se stává nejen dovedností, ale také intelektuálním a kreativním zážitkem.

Jádrum toho všeho je láska ke knihám. Naše třídy zahrnují útulné čtecí koutky a malé knihovny, kde mohou děti číst volně – samy, s kamarádem nebo v malých skupinách. Jsou zvány, aby trávily čas s knihami kdykoli během dne, nejen během výuky. Díky této svobodě se čtení stává celoživotním společníkem, zdrojem pohody, zvědavosti a radosti.

V montessori třídě znamená komplexní – nebo totální – čtení více než jen porozumění slovům. Znamená to porozumění životu prostřednictvím slov. Jde o to probudit srdce a mysl dítěte k kráse jazyka a nekonečnému světu, který před ním otevírá.

## Příběh ze třídy

### Kultura čtení doma a ve škole

V Montessori Akademija věříme, že láska ke čtení začíná dlouho předtím, než dítě začne číst samostatně a že tato láska je pěstována jak ve škole, tak doma. Z tohoto důvodu zveme rodiny, aby se staly aktivními partnery při vytváření kultury čtení, která propojuje život doma a ve třídě. Povzbuzujeme rodiny, aby si doma vytvořily tradice čtení a proměnily čtení v příjemný společný zážitek, nikoli v povinnost.

Rodičům poskytujeme malého průvodce čtením v rodině – laskavé pozvání, aby se čtení stalo součástí každodenního rodinného života. Navrhujeme několik jednoduchých, ale účinných návyků:

- **Kdy číst:** Rodiny jsou povzbuzovány, aby si každý den vyhradily určitý čas na čtení, například večer před spaním. Čtení, stejně jako každá smysluplná činnost, potřebuje rytmus a záměr. Bez plánu je možné, že během dne na čtení nezbyde čas.
- **Kde číst:** Útulný, příjemný prostor pomáhá proměnit čtení v něco, na co se lze těšit. Měkká deka, oblíbený koutek nebo pohodlná pohovka mohou tento čas učinit výjimečným. Rodinám připomínáme, aby knihy byly viditelné a na dosah – krásně vystavené, nikoli schované.
- **S kým číst:** Čtení je rodinná záležitost. Čtou všichni – rodiče, starší sourozenci a dokonce i nejmenší děti, které objevují obrázkové knížky. Když děti vidí dospělé číst, vstřebávají poselství, že čtení je cenné a radostné. Tyto společné chvíle vytvářejí trvalé vzpomínky a asociace s vřelostí a spojením.

Abychom posílili most mezi domovem a školou, přináším čtenářské zážitky dětí z domu do třídy. Každý měsíc organizujeme **koutek doporučených knih**, kde děti sdílejí knihy, které se jim doma líbily. Představují své oblíbené příběhy spolužákům a povzbuzují ostatní, aby objevili nové tituly a autory.

Pro děti, které mají radost ze čtení stejné série nebo tématu, vytváříme malé **čtenářské kluby**. V těchto skupinách děti čtou doma stejnou knihu a pak se scházejí, aby o ní diskutovaly – někdy pod vedením učitele, jindy prostě jako vrstevníci, kteří sdílejí své nápady. Tyto

rozhovory často přerůstají v hlubší projekty, jako je například výzkum historického období nebo vědeckých pojmů zmíněných v příběhu.

Abychom oslavili a inspirovali ostatní, pořádáme také **výstavu fotografií čtení**. Rodiny posílají fotografie svých čtenářských chvil doma – jak se tulí na gauči, čtou pod dekou nebo objevují knihy na zahradě. Tyto fotografie jsou vystaveny ve třídě a slouží jako radostná připomínka toho, že čtení je živé v každé domácnosti a v každém srdci.

Díky těmto společným snahám se čtení stává více než jen akademickým cílem – stává se způsobem života. Třída a domov se propojují společným rytmem příběhů, zvědavosti a lásky k knihám. Společně vychováváme nejen čtenáře, ale také komunitu, která nachází smysl, útěchu a inspiraci v psaném slově.



Montessori akademija, Litva

# Základy mluveného jazyka a vzájemné komunikace

*„Jazyk je něco živého – je to něco, co má v sobě život. Dítě ho buduje kousek po kousku a práce pokračuje jako veselá hra. Je to hra transformace, vynalézavosti, hra, kterou lidská inteligence hraje sama se sebou.“*

*Maria Montessori. Absorbující mysl*

Maria Montessori často popisovala jazyk jako živou věc – něco, co se rodí a roste v dítěti prostřednictvím radostného objevování a mezilidských vztahů. Jazyk také nazývala „nástrojem kolektivního myšlení“, což znamená, že nejde pouze o přírodní jev, ale o lidský výtvor – něco, co bylo vynalezeno, aby lidé mohli společně přemýšlet, sdílet a budovat. Prostřednictvím jazyka lidstvo vytvořilo kulturu, vědu, umění a společenství. Jazyk je hlasem lidské mysli a nití, která nás všechny spojuje.

Když děti nastupují do základní školy, velká pozornost se věnuje čtení a psaní, ale je důležité nepřehlížet význam mluveného jazyka. Mluvený jazyk je základem, na kterém je postavena veškerá gramotnost. Právě prostřednictvím mluvení a poslechu se děti nejprve učí formulovat myšlenky, sdělovat nápady a spolupracovat s ostatními.

Každá zkušenost s čtením, psaním a gramatikou v montessori třídě vychází z této živé, mluvené formy výměny. Ve skutečnosti ještě předtím, než děti začnou pracovat s gramatickými krabičkami nebo materiály pro analýzu vět, musí mít pevné základy v ústním projevu. Každá montessori prezentace – ať už v matematice, geometrii nebo historii – zahrnuje konverzaci. Slova učitele vedou dítě k uvažování, reflexi a představivosti. Jazyk není nikdy mechanický; je mostem mezi myšlením a konáním.

Abychom v základní škole rozvíjeli mluvené slovo, apelujeme na představivost dítěte – primární nástroj učení druhé fáze vývoje. Prostřednictvím vyprávění příběhů zveme děti k cestování časem a prostorem pouze pomocí síly slov. Když vyprávíme příběhy o velkých vynálezech, raných civilizacích nebo objevu přírody

přírodě, jazyk maluje obrazy v jejich myslích. Probuzení zvědavosti a emocí povzbuzuje děti k kladení otázek, sdílení vlastních nápadů a společnému budování znalostí.

Stejně důležité je i to, jak děti používají jazyk mezi sebou. Třída je malá společnost, ve které děti neustále procvičují komunikaci: vyjednávání, sdílení názorů, řešení neshod a vyjadřování vděčnosti.

Tyto momenty – ať už při skupinové práci, diskusích ve třídě nebo neformálních rozhovorech – jsou nezbytnými cvičeními pro rozvoj jazykových dovedností.

Připravujeme děti také na interakce v reálném světě mimo třídu. Během *našich výletů mimo třídu* musí děti komunikovat s řidiči autobusů, průvodci v muzeích, prodavači v obchodech nebo knihovníky. Takové momenty dávají jazyku skutečný smysl. Pomáhají dětem pochopit, že slova nejsou jen pro školu – jsou to nástroje pro život. Důležitou roli v tomto procesu hrají lekce zdvořilosti a slušného chování. Prostřednictvím jednoduchých, ale smysluplných ukázek – jak pozdravit návštěvníka, jak zdvořile požádat, jak respektovat druhého – se děti učí používat jazyk uvážlivě a laskavě. Tyto dovednosti se stávají součástí jejich každodenních interakcí a vytvářejí základ pro empatii a respekt v rámci třídní komunity.

V montessori prostředí je mluvený jazyk všudypřítomný: v příbězích, které vyprávíme, v otázkách, které klademe, v debatách, které vedeme, i v tichých rozhovorech mezi přáteli. Ať už dítě prezentuje výzkumný projekt, hraje ve třídní hře nebo diskutuje o morálním dilematu, nepochybuje si jen mluvení – objevuje sílu jazyka spojovat, vyjadřovat a rozumět. Když pomáháme dětem rozvíjet umění komunikace, neděláme jen to, že je učíme dobře mluvit; vedeme je k hlubokému přemýšlení, pozornému naslouchání a k tomu, aby přispívaly svým hlasem ke společnému příběhu lidstva.

## Příběh ze třídy

### Kruh vděčnosti – montessori moment propojení

Většina škol má komunitní kruh – speciální část dne, kdy se děti a učitelé scházejí, aby se podělili o své zážitky. V montessori třídě má tento moment jedinečnou podobu známou jako Kruh vděčnosti a má v sobě skutečně něco magického. V Jolly HOME SCHOOL praktikujeme Kruh vděčnosti již delší dobu. Stejně jako se děti střídají v různých povinnostech ve třídě, máme také moderátora, který kruh vede. Je to důležitá role a často nás dojíká, když i ty nejstydlivější děti vykročí vpřed s odvahou a sebevědomím, aby ji převzaly.

Moderátor pozve všechny, aby se shromáždili – někdy tichým hlasem, jindy zvukem hudebního nástroje – a zahájí první část setkání: sdílení toho, jak se máme a jak

se cítíme. Když každé dítě mluví, pozorně posloucháme a učíme se rozumět emocím a zkušenostem druhých – proč se někdo cítí šťastný, smutný, unavený nebo nadšený. Tento moment pěstuje empatii a posiluje náš smysl pro společenství. Druhá část kruhu vděčnosti je o uznání – vyjádříme díky někomu nebo něčemu. Vždy je dojemné slyšet děti děkovat kamarádovi za pomoc, rodičům za společně strávený čas nebo dokonce slunci za to, že ten den svítilo. Nakonec učitelé nebo dospělí v prostředí sdílejí praktické informace o tom, co se bude dít dál – plány pro třídu, nadcházející události nebo prostě slova povzbuzení a reflexe.

Kruh vděčnosti se praktikuje ve všech věkových skupinách od 6 do 15 let. Jak žáci rostou, roste i hloubka jejich reflexí, bohatost jejich slovní zásoby a schopnost vyjádřit vděčnost promyšleně. Stává se to oblíbenou součástí dne – někdy ráno, často na konci dne a vždy v pondělí, kdy společně začínáme týden s předsevzetím a propojením.

Kruh vděčnosti nám připomíná, že učení není jen o znalostech, ale také o tom, být přítomný, pozorně naslouchat a vážit si lidí a světa kolem nás.



Jolly HOME SCHOOL, Slovensko

## Hledání řádu a struktury v jazyce

„Dítě, které se v určitém věku zajímá o slova, může gramatiku využít k dobrému účelu a analyticky se zabývat různými slovními druhy podle toho, jak určují procesy jeho vnitřního duchovního růstu. Tímto způsobem si osvojí svůj jazyk dokonale a získá

určitého ocenění jeho kvalit a síly.“

Maria Montessori

Advanced Montessori method II

V montessori základní škole se studium jazyků stává cestou objevování – způsobem, jakým děti odhalují skrytý řád za slovy, která vyslovují, čtou a píší. V tomto věku je mysl dětí přirozeně přitahována tříděním a strukturou. Hledají vzorce, pravidla a souvislosti, které jim pomáhají pochopit svět. Montessori to popsala jako *lidskou tendenci hledat řád*, která se stává hnací silou jejich zkoumání jazyka.

Když děti začínají v montessori třídě objevovat gramatiku, není jim předkládána jako soubor abstraktních pravidel, která si musí zapamatovat, ale jako živý systém, který *mohou vidět, dotýkat se ho a rozumět mu*. Gramatické symboly – malé, barevně odlišené geometrické tvary – oživují neviditelnou architekturu jazyka. Černý trojúhelník představuje pevné, spolehlivé podstatné jméno; jasně červený kruh představuje sloveso, plné energie a akce.

Prostřednictvím hry a objevování začíná dítě vnímat jazyk jako uspořádaný vesmír, plný vztahů a významů. Při práci s těmito materiály děti začínají rozpoznávat, jak slova fungují ve větách. Všimají si, jak každé slovo přispívá něčím podstatným – jak podstatné jméno pojmenovává, sloveso pohybuje, přídavné jméno popisuje a předložka spojuje. Tato vizuální a hmatová zkušenost vytváří základ pro *funkční gramatiku* – pochopení účelu každého slova a toho, jak společně vytvářejí význam.



Později, prostřednictvím *analýzy vět*, děti rozebírají jazyk jako mladí lingvisté. Učí se identifikovat podmět, přísudek a přívlastky a sledují, jak se fráze a věty skládají dohromady jako součásti stroje. Tento proces však nepůsobil mechanicky, ale vzbuzuje zvědavost: *Proč autor zvolil právě toto slovo? Jak funguje tato věta? Co se stane, když změníme pořadí?* Taková analýza zdokonaluje jak porozumění čtenému textu, tak expresivní psaní. Díky tomuto rostoucímu povědomí děti objevují *funkce jazyka* – jak používáme slova k informování, přesvědčování, zábavě, kladení otázek nebo vyjadřování emocí. Začínají uvědomovat, že jazyk není statický, ale mění se v závislosti na účelu a publiku. Jeden den může dítě napsat faktickou zprávu o sopkách, přičemž použije přesný, objektivní jazyk; jiný den může napsat příběh, ve kterém se při výběru slov nechá vést svou fantazií a emocemi. Postupně se učí přecházet mezi *různými styly a registry* – formálními a neformálními, poetickými a vědeckými – a chápe, že způsob, jakým jazyk používáme, ovlivňuje to, jak ostatní přijímají naše sdělení.

V montessori třídě se děti také setkávají s širokou *škálou literárních i neliterárních textů*. Od starověkých mýtů po vědecké články, od básní po biografie, každý typ textu odhaluje nové možnosti vyjádření. Čtení a diskutování o těchto rozmanitých formách rozšiřuje jejich povědomí o tónu, struktuře a účelu. Učí je naslouchat hlasu, rytmu a významu – základním dovednostem pro gramotnost.

Jazyk se tak stává nejen předmětem studia, ale také nástrojem pro myšlení, tvoření a propojování. Řád, který děti nacházejí v gramatice, jim dává sebevědomí k jasnému a krásnému formulování myšlenek. Jak se učí organizovat slova, učí se také organizovat své myšlenky. Vizualní přehlednost montessori materiálů a logická krása gramatiky umožňují dětem vyjadřovat se přesně a umělecky. *Nalezení řádu a struktury v jazyce* nakonec dává montessori žákům více než jen jazykové dovednosti – dává jim způsob, jak porozumět světu a svému místu v něm. Zpozorují, že jazyk, stejně jako vesmír, je plný vzorců, které čekají na objevení. A jakmile rozpoznají jeho strukturu, mohou ji použít k sdělování myšlenek, které jsou logické a zároveň hluboce lidské.

## Příběh ze třídy

### Stejné vzorce v různých jazycích

*V Montessori Akademiji nabízejí naše dvojjazyčné třídy dětem jedinečnou příležitost prozkoumat strukturu jazyka ve více než jednom jazyce. V těchto třídách se stejné lekce o jazykovém řádu a gramatice vyučují v obou jazycích, což dětem umožňuje pochopit, že slovní druhy – podstatná jména, slovesa, přídavná jména a další – mají stejnou funkci bez ohledu na to, který jazyk používají. Toto pochopení pomáhá dětem vytvořit si mentální rámec pro jazyk, což usnadňuje učení a přechází mezi více jazyky.*

*Na rozdíl od tradičních párovacích aktivit nepoužíváme barevně odlišené symboly pouze jako puzzle, které je třeba složit. Místo toho vybízíme děti, aby si tyto symboly představily a tyto symboly vnitřně přijaly a proměnily je v živé mentální obrazy. Například sloveso, často znázorněné červeným kruhem, je popsáno jako slunce, které dává život všemu ve větě.*



*Tato představa pomáhá dětem pochopit sloveso jako slovo akce, část, která uvádí události do pohybu.*

*Propojením představivosti s gramatikou jsou děti schopny lépe analyzovat věty, rozpoznat funkci každého slova a rozpoznat stejné vzorce v různých jazycích. Tento přístup jim umožňuje vybudovat si pevné základy jak v jejich prvním, tak i druhém jazyce, což posiluje jejich sebevědomí a plynulost.*

*Díky této práci se děti učí, že všechny jazyky mají podobné vzorce a struktury, což jim dává pocit řádu a předvídatelnosti. Nejenže si zapamatují pravidla, ale také si vytvářejí hlubší pochopení toho, jak jazyk funguje – nástroj, který jim umožňuje komunikovat, tvořit a myslet napříč kulturami.*

Montessori Akademija, Litva

# Kontextové učení a výzkumné dovednosti v rámci jejich Velké práce

V montessori základní škole se jazyk neomezuje pouze na jazykové police. Je přítomen v každém koutě prostředí – prolíná se příběhy o vesmíru, zkoumáním geografie, biologie a historie a rozhovory, které vznikají během skupinových projektů. Tento propojený přístup, známý jako *kosmická výchova*, pomáhá dětem uvědomit si, že jazyk je všude: v vědeckých názvech rostlin, v poezii geografie, v symbolech matematiky a v příbězích lidské civilizace.

Když se děti zapojí do své *velké práce* – rozsáhlých mezioborových projektů, které vznikají z jejich zvědavosti – přirozeně se setkávají s novými slovy, myšlenkami a způsoby, jak se vyjádřit. Dítě, které zkoumá sopky, se učí nejen o tektonických deskách a magmatu, ale také rozšiřuje svou slovní zásobu o pojmy jako „erupce“, „tlak“ a „tok lávy“. Jiná skupina, která studuje starověký Egypt, se učí číst mapy, analyzovat hieroglyfy a vytvářet písemné prezentace, ve kterých sdílí své poznatky. Slovní zásoba se tak neučí izolovaně – rozšiřuje se organicky prostřednictvím smysluplného kontextového učení.

Úlohou montessori učitele, neboli průvodce, je tento proces podporovat. Namísto poskytování přímých odpovědí učitel ukazuje, jak hledat a shromážďovat informace. Může představit naučnou literaturu, digitální nástroje nebo terénní zdroje a ukázat, jak hodnotit zdroje, organizovat poznámky a syntetizovat informace do přehledných prezentací. Postupem času si děti tyto *výzkumné dovednosti* osvojí – naučí se klást přesné otázky, disciplinovaně následovat svou zvědavost a sdělovat své poznatky přesně a kreativně.

S prohlubujícím se výzkumem průvodce podporuje děti v tom, aby se naučily *formulovat a vyjadřovat své myšlenky* – ústně i písemně. Cvičí se v krátkých prezentacích, psaní zpráv nebo vytváření vizuálních prezentací, které sdělují jejich objevy. Diskuse a kruhy zpětné vazby jim pomáhají zdokonalovat jejich schopnost mluvit

s jistotou a naslouchat s respektem. Učí se, že přesvědčivé argumenty nejsou založeny pouze na názorech, ale na důkazech, uvažování a povědomí o kontextu.

Tento proces výzkumu a prezentace přirozeně pěstuje *přístup založený na spolupráci*.

Montessori

třídy jsou komunitami sdíleného bádání, kde si děti vyměňují znalosti, diskutují o odlišných názorech a podporují vzájemné objevy. Jazyk se stává mostem – prostředkem propojení, nikoli soutěže. Prostřednictvím skupinových projektů se děti učí, jak jasně vyjadřovat myšlenky, klást promyšlené otázky a reagovat spíše zvědavostí než soudy.

S rozšiřováním jejich poznatků se rozšiřuje i jejich *znalostní základna a slovní zásoba*.

Každé nové téma obohacuje jejich jazykovou krajinu: vědecké termíny, historické výrazy, kulturní idiomy a umělecký jazyk nacházejí své místo v jejich rostoucím repertoáru.

Protože jsou tato slova spojena se skutečnými zážitky – experimenty, exkurzemi nebo tvůrčí prací – jsou hluboce zapamatována a smysluplně používána.

*Kontextové učení* v montessori třídě nakonec učí děti, že jazyk není jen předmět, ale živý nástroj pro objevování. Prostřednictvím kosmické výchovy pochopí, jak slova propojují vše – jak věda, umění, historie a lidské zkušenosti jsou součástí jednoho propojeného příběhu. Tímto způsobem se výzkum stává nejen akademickým cvičením, ale také cestou plnou údivu, která dětem umožní je zkoumat, rozumět a vyjadřovat svět kolem nich pomocí intelektu i představivosti.



## Příběh ze třídy

### Tabulky otázek o civilizacích

V montessori třídě základní školy není výuka historie a kultur jen o memorování faktů – je to o objevování, zvědavosti a práci s textem hravým a smysluplným způsobem. Jednou z aktivit ve třídě, která to přináší do života, je **tabulka otázek o civilizacích**, určená pro děti ve věku od 6 do 12 let.

Pro nejmenší děti začíná aktivita sadou karet s jednoduchými otázkami a odpověďmi o významných lidských kulturách, jako jsou Římané, Řekové nebo Mayové.

The Practical Activities of the People				
What kinds of natural resources were found there and how did people use them?	What tools and techniques did they have? What kind of technology did they use?	How did they satisfy their physical needs for food, clothing, shelter, transport and defence?	How did they find their country and how did they make it more habitable? What kinds of consequences did these changes have?	What did they produce? What types of work and occupations were there?

Děti si přečtou každou otázku a vyberou správnou odpověď, čímž posilují jistotu a získávají praxi v práci s písemnými informacemi. Tento hravý přístup mění čtení v proces objevování a pomáhá jim procvičovat porozumění strukturovaným, ale zábavným způsobem.

S přibývajícím věkem dětí se aktivita stává složitější. Od věku kolem sedmi let jsou dětem předkládány pečlivě vybrané knihy a texty o lidských kulturách. Děti si je volně prohlížejí, zkoumají materiály, které odpovídají jejich čtenářské úrovni a používají tyto texty k zodpovězení otázek na tabuli. Zde se aktivita posouvá od jednoduchého rozpoznávání k cílenému výzkumu: děti se učí formulovat konkrétní otázky, orientovat se v knihách a vyhledávat potřebné informace.

Prostřednictvím tohoto procesu děti objevují, jak kriticky hodnotit texty. Učí se přijímat informace, které odpovídají na jejich otázky a nepoužívat materiály, které nejsou relevantní. To podporuje nezávislost, analytické myšlení a porozumění tomu, jak jsou znalosti organizovány a propojeny.

Hlavním cílem aktivity „Tabulka s otázkami“ není pouze seznámit děti se starověkými kulturami, ale naučit je, jak pracovat s textem s jistotou a s radostí. Díky kombinaci struktury a svobody jim tato aktivita pomáhá rozvíjet čtenářské dovednosti, schopnosti vyhledávat informace a smysl pro pořádek v učení. Děti si z této aktivity odnášejí více než jen historické znalosti: získávají nástroje k prozkoumání jakéhokoli tématu prostřednictvím čtení, kritického myšlení a samostatného objevování.

## Gramotnost jako služba pro školní komunitu

V montessori vzdělávání není literární gramotnost nikdy soutěží. Nejde o to, kdo přečte nejvíce knih nebo získá nejvyšší skóre. Gramotnost je naopak nástrojem pro spojení, komunikaci a službu – něco, co děti používají, aby pomáhaly ostatním a přispívaly ke své komunitě. Když děti čtou spolužákům, vysvětlují příběh nebo sdílejí nápady prostřednictvím psaní, používají jazyk k podpoře, vedení a inspiraci.

V montessori školách existuje mnoho způsobů, jak učinit literární gramotnost viditelnou a smysluplnou v životě komunity. Jedním z nejjednodušších a neúčinnějších je **školní knihovna**. I v malé škole se může specializovaný koutek plný knih stát centrem zvědavosti, objevování a společného čtení. Knihovna vybízí děti k objevování nových příběhů a myšlenek a k jejich sdílení se spolužáky. Dalším přístupem je **pořádání čtenářských akcí**. Vyprávění příběhů, knižní veletrhy nebo návštěvy spisovatelů umožňují dětem společně oslavovat sečtělost. Žáci mohou sdílet své oblíbené knihy, básně a osobní příběhy s vrstevníky a rodinami, čímž vytvářejí kulturu čtení, která přesahuje hranice učebny. **Literární akce pro rodiče** jsou další příležitostí pro propojení školy a domova. Tyto workshopy zvou rodiče, aby se naučili strategie, které podporují čtení a psaní doma. Rodiny si vyzkouší praktické aktivity, sdílejí knihy a zjistí, jak se literatura může stát radostnou součástí každodenního rodinného života.

Literární gramotnost může přesahovat rámec školy díky **spolupráci s komunitou**. Děti se mohou účastnit „výletů“, navštěvovat místní knihovny, knihkupectví nebo organizace zabývající se čtenářstvím. Mohou pořádat čtenářské workshopy, účastnit se místních čtenářských soutěží nebo zvat autory, aby se podělili o svou práci. Propojením svých literárních dovedností s širší komunitou děti zažívají radost a odpovědnost z používání jazyka k tomu, aby pomáhaly ostatním učit se a růst.

V montessori vzdělávání je jazyková gramotnost darem, který je třeba sdílet. Když děti používají své čtenářské a psací dovednosti ve prospěch ostatních, nejenže posilují své vlastní schopnosti, ale také budují pečující, ohleduplnou a propojenou školní komunitu.

## Příběh ze třídy

### Noc s Andersenem

*Již šest let pořádá naše škola speciální akci pro děti ze základní školy s názvem **Noc s Andersenem**, inspirovanou tradicí, která začal a v roce 2000 ve veřejné knihovně v České republice. Původně děti trávily noc v knihovně, četly příběhy, hrály hry a luštily hádanky a usínaly, zatímco je k spánku doprovázeli Skřítek na dobrou noc a Víla půjčující knihy. Postupem času se tento kouzelný nápad rozrostl do mezinárodní oslavy, která spojuje školy, knihovny a sociální instituce v zemích jako Slovensko, Slovinsko, Polsko a mnoha dalších.*

*Na naší škole se tato akce každoročně těší velkému zájmu a obvykle se jí účastní 20 až 40 dětí. Průvodci pečlivě připravují aktivity, zatímco děti si přinesou karimatky a spací pytle a podílejí se na přípravě večeře a snídaně. Letos bylo tématem oslava 75. narozenin mezinárodně uznávaného autora a ilustrátora dětských knih **Petra Síse**. Děti zkoumaly jeho knihu **Ptačí sněm** a během odpoledne a večera procházely celým příběhem.*

*Během workshopu si děti vyrobily vlastní ptačí masky a vydaly se do parku, kde se zapojily do aktivit inspirovaných kouzelnými ptáky z příběhu. Každý pták měl své jedinečné vlastnosti, které děti objevovaly prostřednictvím her a fantazie. Po návratu do školy se společně navečeřely, pokračovaly ve čtení – buď dalších Sísových děl nebo jiných oblíbených autorů – a diskutovaly o příbězích, které četly. Večer průvodci dětem četli, aby jim pomohli usnout.*

*Hlavním účelem akce „**Noc s Andersenem**“ je podpořit čtení s porozuměním. Díky hlubokému soustředění na jednu knihu si děti rozvíjejí schopnost analyzovat náměty příběhů, interpretovat jejich význam a sdílet své myšlenky s vrstevníky. Tato zkušenost vytváří základ pro seminární diskuse, které jsou nezbytným nástrojem v montessori programech pro dospívající.*

*Mezi další cíle akce patří:*

- **Představení nových knih:** Děti se setkávají s rozmanitou literaturou, což rozšiřuje jejich zájmy a představivost.

- **Budování komunity:** Žáci z různých tříd spolupracují, sdílejí nápady a společně vytvářejí vzpomínky.
- **Nová dobrodružství:** Přespávání ve školní budově, objevování neobvyklých prostorů, jako je podkroví a společné vaření a stolování posilují pouta v komunitě a podporují nezávislost.

Prostřednictvím této radostné a intenzivní zkušenosti se děti učí, že čtení není jen individuální činností, ale sdíleným dobrodružstvím, způsobem, jak přemýšlet, představovat si a spojovat se s ostatními.



Montessori školy Andilek, Česká republika

## Jak se gramotnost projevuje v montessori základní škole?

Základní znalosti	
Široká škála slovní zásoby	Děti se setkávají s bohatou slovní zásobou prostřednictvím názvosloví materiálů, příběhů, témat kosmické výchovy a praktických výzkumných projektů nebo projektů Velké práce. Slovní zásoba se přirozeně rozšiřuje prostřednictvím čtení, vyprávění příběhů a ústních diskusí.
Funkční gramatika	Barevně odlišené gramatické symboly a cvičení na analýzu vět pomáhají dětem pochopit funkci každého slova ve větě, což podporuje porozumění a používání gramatiky v psaném i mluveném projevu.
Funkce jazyka	Studenti procvičují používání jazyka k informování, přesvědčování, vyjadřování emocí a spolupráci během debat ve třídě, prezentací, tematických her a při zážitcích typu „Going Out“.
Hlavní typy verbální interakce	Děti se účastní skupinových diskusí, vzájemného učení, seminářových konverzací, vyprávění příběhů, debat, čtení nahlas a interakcí v reálném životě během výletů.
Široká škála literárních a neliterárních textů	Studenti čtou beletrii (mýty, pohádky, poezii atd.), literaturu faktu (historie, věda, kulturní studia) a výzkumné texty v knihovně, během velkých prací nebo pomocí různých karet v připravené učebně.
Různé styly a registry jazyka	Děti přizpůsobují svůj jazyk pro vyprávění příběhů, psaní zpráv, básní, her, přesvědčovacích textů nebo pokynů. Formální a neformální registry se učí prostřednictvím rolí, prezentací a korespondenčních aktivit.
Jazyk a kultura se liší v různých kontextech	Aktivity, jako je zkoumání hieroglyfů a všech ostatních druhů písem, pomáhají dětem pochopit, že jazyk, komunikace a vyjadřování se liší v různých kulturách a kontextech.
Základní dovednosti	
Komunikovat jako posluchač, mluvčí, čtenář a pisatel v různých situacích	Studenti čtou individuálně i ve skupinách, prezentují výsledky svého výzkumu, účastní se debat ve třídě, píšou příběhy a účastní se čtenářských a komunitních akcí.
Sledovat a přizpůsobovat svou komunikaci požadavkům situace	Díky lekcím zdvořilosti a slušného chování, diskusím s vrstevníky, zážitkům z výletů a skupinovým projektům

	se děti učí přizpůsobovat tón, výběr slov a styl podle publika a kontextu.
Používat a rozlišovat různé typy textů	Děti se orientují v beletrii, literatuře faktu, výzkumných textech, poezii a zprávách, přizpůsobují čtecí materiál účelu a chápou rozdíly ve formátu, stylu a obsahu.
Vyhledávání, shromažďování a zpracování informací a používání pomůcek	Během velkých pracovních a výzkumných projektů studenti shromažďují informace z knih, referenčních materiálů, digitálních zdrojů a průvodců, učí se extrahovat relevantní obsah a organizovat své poznatky.
Formulují a vyjadřují své ústní a písemné argumenty přesvědčivým způsobem, který je vhodný pro daný kontext	Studenti prezentují výzkum, píšou zprávy, vytvářejí plakáty nebo vedou diskuse s využitím důkazů a strukturovaného uvažování, často pod vedením učitelů, ale s rostoucí nezávislostí.
<b>Postoje (hodnoty studentů)</b>	
Dispozice k kritickému a konstruktivnímu dialogu	Děti se účastní diskusí, seminárních rozhovorů, dávají si vzájemné zpětnou vazbu a skupinově řeší problémy, přičemž respektují různé úhly pohledu.
Estetické kvality textů	Cvičení psaní rukou, kaligrafie, ilustrované výzkumné projekty a aktivity spojené s tvorbou knih kladou důraz na krásu a pečlivost v písemné práci.
Interakce s ostatními	Aktivity zaměřené na gramotnost jsou často založeny na spolupráci: čtenářské kruhy, vzájemné učení, výzkumné skupiny a komunitní akce.
Vliv jazyka na ostatní	Děti si procvičují jasnou a promyšlenou komunikaci a všímají si, jak slova ovlivňují vrstevníky během debat, při vyprávění příběhů, čtení nahlas nebo prezentacích.
Používání jazyka pozitivním a sociálně odpovědným způsobem	Prostřednictvím zdvořilosti a slušnosti, čtení pro komunitu a společných projektů se studenti učí používat jazyk k podpoře, povzbuzování a navazování kontaktů s ostatními.

## 5. KAPITOLA

# VÍCEJAZYČNÁ KOMPETENCE



# Vícejazyčná kompetence

Vícejazyčná kompetence je schopnost používat pro komunikaci více jazyků vhodným a efektivním způsobem. Podobně jako gramotnost je založena na čtyřech vzájemně propojených dovednostech – poslechu, mluvení, čtení a psaní – a na schopnosti rozumět, vyjadřovat a interpretovat myšlenky, emoce a znalosti v různých kontextech. Je důležité si uvědomit, že multilingvní kompetence přesahuje mechanické zvládnutí slovní zásoby a gramatiky. Klade důraz na schopnost orientovat se v kulturních a historických souvislostech, přizpůsobovat komunikaci kontextu a potřebám a rozvíjet mezikulturní povědomí.

## Znalosti

Tato kompetence vyžaduje znalost slovní zásoby a funkční gramatiky různých jazyků a povědomí o hlavních typech verbální interakce a jazykových registrech. Důležitá je znalost společenských konvencí a kulturních aspektů a variability jazyků.

## Dovednosti

Základní dovednosti pro tuto kompetenci spočívají ve schopnosti rozumět mluveným sdělením, zahájit, udržet a ukončit konverzaci a číst, rozumět a psát texty s různou úrovní znalosti různých jazyků. Podle individuálních potřeb by jednotlivci měli být schopni vhodně používat nástroje a učit se jazyky formálně, neformálně a informálně po celý život.

## Postoje

Pozitivní přístup zahrnuje ocenění kulturní rozmanitosti, zájem a zvědavost o různé jazyky a mezikulturní komunikaci. Zahrnuje také respekt k individuálnímu jazykovému profilu každého člověka, včetně respektu k mateřskému jazyku osob patřících k menšinám a/nebo s migrantům a ocenění úředních jazyků dané země jako společného rámce pro interakci.

# Montessori pohled: Jazyk jako nástroj komunikace a myšlení

*Každý zážitek, který byl dosti silný a krásný, vyvolal slova, která lidé přijali za svá a cenili si jich. Takto se slova stala trvalým památkem. Těm, kteří žili, radovali se a strádali. Ze ticha stvořili překrásná slova. To je jazyk v celé své majestátnosti a velkoleposti. Musíme se nechat naplnit úctou k této velikosti.*

*Musíme otevřít oči, abychom přijali dar a byli hodni všeho, co nám je předáváno. Musíte být hodni, pokud chcete být průvodci a strážci duší budoucnosti.*

*Slova nejsou obálky ani kousky skla. Jsou to diamanty nesmrtelných duší. Jazyk musí být předáván s úctou ke všemu, co se stalo, aby mohl vzniknout.*

*Maria Montessori, Londýnské přednášky, přednáška 17*

Jazyk byl vždy ústředním prvkem lidské historie. Od nejranějších společenství lidé potřebovali způsob, jak uspokojit své základní potřeby a spolupracovat mezi sebou. Z této nutnosti vznikl mluvený jazyk, nástroj přežití i spojení. Jazyk byl od samého počátku společnou dohodou: určité zvuky byly spojeny s předměty, činy nebo myšlenkami a toto kolektivní porozumění umožnilo komunikaci. V průběhu času se tato dohoda rozšířila do písemných systémů, které přinesly nové úrovně složitosti a přesnosti. Byly vytvořeny symboly pro znázornění zvuků, byly stanoveny pravopisné konvence a jazyky se dále vyvíjely, jak se společnosti měnily, vynalézaly a zdokonalovaly své světy. Jazyk je tedy více než jen systém slov; je živým důkazem lidské spolupráce, kulturní identity a neustálého vytváření významu.

Když montessori pedagogika seznamuje děti s jazykem, činí tak prostřednictvím příběhu lidstva. Jazyk není prezentován jako izolovaný školní předmět, ale jako lidský vynález, který umožnil spolupráci, kulturu a civilizaci. Tímto způsobem se montessori přístup přirozeně shoduje s vizí EU o multilingvální kompetenci. Obě perspektivy uznávají jazyk jako sociální nástroj – dynamický, historický a hluboce spjatý s lidskými vztahy.

Pro děti ve věku od šesti do dvanácti let, které se podle montessori pedagogiky nacházejí ve druhé fázi vývoje, je tento průnik obzvláště významný. V této fázi jsou děti dychtivé poznávat kulturu, historii a propojenost lidských společností. Jejich rozum se snaží pochopit, *proč* a *jak* věci vznikly, a jazyk se stává jak předmětem zkoumání, tak prostředkem k vyjádření objevů. Rámec EU pro mnohojazyčnou kompetenci poskytuje současný pohled, skrze který můžeme tuto vývojovou potřebu pochopit a podpořit, zatímco montessori pedagogika nabízí konkrétní strategie a materiály, které dětem umožňují tuto kompetenci uplatňovat v praxi.

Tato kapitola se bude zabývat tím, jak lze kompetenci EU v oblasti mnohojazyčnosti smysluplně implementovat do montessori výchovy dětí ve věku od šesti do dvanácti let. Nejprve se zaměří na teoretické základy výuky jazyků na základní škole, poté se bude zabývat praktickými přístupy, které montessori třídy používají k podpoře jazykového rozvoje, a nakonec zdůrazní, jak tyto postupy odpovídají širším cílům EU v oblasti mnohojazyčného a mezikulturního vzdělávání.



# Jazyk v základním vzdělávání a multilingvní kompetence Evropské unie

Jakmile děti vstoupí do druhé fáze vývoje, jejich vztah k poznání se zásadně změní. Už se nespokojí s pouhým shromažďováním faktů, ale snaží se pochopit souvislosti, příčiny a důsledky. Jejich otázky se mění z „co je“ na „proč“ a „co kdyby“. Tento intelektuální rozvoj podněcuje kreativitu a pomáhá jim zdokonalovat to, co se naučily dříve, a zároveň formuje jejich schopnost rozumět světu.

V této vývojové fázi se jazyk sám stává předmětem zkoumání. Děti na základní škole jsou zvědavé nejen na *používání* jazyka, ale také na to, jak funguje. Zajímá je, proč slova následují v určitém pořadí, zda je jiné jazyky uspořádávají jinak nebo jak může stejný zvuk mít v různých slovech odlišný význam. Tato přirozená fascinace odráží jejich rostoucí schopnost uvažovat a touhu prozkoumávat hlubší struktury lidské komunikace.

Montessori vzdělávání tuto zvědavost podporuje tím, že jazyk prezentuje jako lidský vynález, kulturní úspěch, který se vyvíjel po staletí. Od dětí se nepožaduje, aby se pouze učily gramatická nebo pravopisná pravidla, ale aby vnímali jazyk jako živé, měnící se dílo – něco, co bylo vytvořeno a zdokonaleno díky spolupráci, dohodě a kulturní historii. Tento přístup činí studium jazyka smysluplným a poutavým a vybízí děti, aby se vnímaly jako účastníky pokračujícího lidského příběhu.



Zároveň jsou základní školní roky obdobím, kdy se u dětí začíná rozvíjet smysl pro morálku. Uvědomují si, že slova nesou odpovědnost, že každý, kdo mluví nebo píše, je zodpovědný za to, co vyjadřuje. Jazyk je prezentován nejen jako nástroj myšlení, ale také jako etická volba. Děti se učí zastavit se, zamyslet se předtím, než promluví a uvědomit si, že jazyk může inspirovat nebo ublížit, povznést nebo ponížit. Třída se stává cvičišťem pro dialog, odpovědnost a empatii.

Definice *multilingvální kompetence* Evropské unie odráží a obohacuje tento montessorimorálku pohled. Podle EU zahrnuje mnohojazyčnost schopnost efektivně a vhodně používat různé jazyky v různých kontextech. Neomezuje se pouze na mechanické dovednosti, ale zahrnuje také poslech, mluvení, čtení a psaní způsobem, který umožňuje jednotlivci interpretovat a vyjadřovat myšlenky, emoce a znalosti. Navíc zdůrazňuje kulturní a historické dimenze jazyka a uznává, že každý jazyk je formován společnostmi, které jej používají, a že kompetence zahrnuje mezikulturní porozumění.

V tomto ohledu se montessori přístup a kompetenční rámec EU shodují. Oba zdůrazňují, že jazyk není pouze technickou dovedností, ale také lidskou odpovědností, která je úzce propojena s kulturou, identitou a komunikací. Pro děti ve věku od šesti do dvanácti let to znamená, že výuka jazyků by měla být více než jen postupným osvojováním gramatiky. Měla by být imaginativním, morálním a kulturním objevováním, které dítě vybaví schopností pracovat s více jazyky, ocenit jejich rozmanitost a používat je zodpovědně v širší společnosti.



# Praktické uplatnění multilingvální kompetence v montessori základním vzdělávání

Evropská unie definuje multilingvní kompetence jako kombinaci znalostí, dovedností a postojů. Montessori vzdělávání pro děti ve věku od šesti do dvanácti let nabízí přirozený rámec pro jejich rozvoj prostřednictvím smysluplného, propojeného učení. Jazyk je ústředním prvkem a učební plán umožňuje dětem objevovat a porovnávat více jazyků, čímž se zvyšuje jak jejich jazyková zdatnost, tak i ocenění jazykové rozmanitosti. Od mluvení přes čtení až po kreativní psaní si žáci budují znalosti, dovednosti a postoje popsané v rámci EU. Podívejme se, jak je jazyk organizován a jak jej lze kombinovat s jinými jazyky ve třídě.

Dětem představujeme význam mluveného jazyka prostřednictvím historie lidstva a zdůrazňujeme, jak kreativní byli lidé při vývoji jazyka. Děti objevují, že slova nesou kulturu, paměť a představivost. Prostřednictvím vyprávění příběhů a diskusí se setkávají s novou slovní zásobou, zkoumají různé varianty používání jazyka a zamýšlejí se nad původem svého rodného jazyka a jeho kořeny. V rámci svého „velkého úkolu“ mohou děti zkoumat, kolik zemí uznává angličtinu jako úřední jazyk, a zamyslet se nad historickou myšlenkou jediného univerzálního jazyka. Tyto aktivity rozvíjejí poslechové a mluvené dovednosti v autentických kontextech a zároveň podporují povědomí o multilingvních souvislostech a kreativní povaze jazyka.

Děti se učí příběh o tom, jak psaní začalo u Feničanů, Egypťanů, Řeků a Římanů. Vidí znaky, které každá kultura používala, porovnávají je a všimnou si, že každý systém psaní má svůj vlastní příběh. Prozkoumávají také nástroje, které lidé používali, jako papyrus, pergamen a rané tiskařské lisy. Díky tomu děti pochopí, že jazyky jsou odlišné, ale propojené. Začnou si uvědomovat, že mnohojazyčnost existovala vždy, a začnou se zajímat o to, odkud pochází jejich vlastní jazyk a jak souvisí s ostatními.

Ve třídě děti vidí, že mluvená slova lze zachovat prostřednictvím psaní. Prostředí je povzbuzuje, aby začaly cvičit skládání slov a psaní zpráv nejen ve svém mateřském jazyce, ale i v jiných jazycích. Pomocí montessori materiálů, jako jsou písmena ze smirkového papíru a pohyblivá abeceda, objevují různé abecedy z historie psaného jazyka – fénickou, egyptskou, řeckou, římskou – a uvědomují si, že každý jazyk nese myšlenky, které stojí za to zapsat. Tímto způsobem děti rozvíjejí své čtenářské a psací dovednosti a zároveň chápou, že jazyk může existovat i mimo řeč a napříč kulturami.



Děti postupují k plynulosti čtení tím, že nejprve vnímají dospělé jako vzory čtení a poté cvičí s kartami, texty a příběhy. Při učení angličtiny se soustředí na zvuky anglických písmen a dekódování písmen. Jakmile zvládnou abecední kód, mohou číst samostatně. To podporuje prostředí ve třídě, které nabízí materiály na policích – karty, texty a literaturu – nejen v jejich mateřském jazyce, ale i v jiných jazycích. Dětem to umožňuje procvičovat čtení v různých jazycích, interpretovat význam, sledovat písemné pokyny a zabývat se stále složitějšími texty.

V montessori třídách základních škol děti zkoumají slova, jejich tvary a jak fungují ve větách – předpony, přípony, synonyma, antonyma a slovní druhy. Toto studium lze dětem představit jako výzkumný projekt, při kterém se porovnávají slova a gramatika v různých jazycích ve vícejazyčné třídě. Děti vidí vzorce, podobnosti a rozdíly, prohlubují své porozumění jazykové struktuře a zároveň rozvíjejí dovednosti v čtení, psaní a jasném vyjadřování myšlenek ve více než jednom jazyce.

V montessori třídě je jazyk nástrojem, pomocí kterého děti vyjadřují své myšlenky a kreativitu. Píší příběhy, básně, výzkumné projekty a postupně objevují svůj vlastní hlas. Děti také vytvářejí vlastní knihy, které sdílejí se spolužáky na

policích ve třídě, píší třídní noviny a zpravodaje pro rodiče, vytvářejí plakáty a připravují pozvánky na výlety. Vedou si deníky, do kterých zaznamenávají svou práci, myšlenky a úvahy.

V multilingvní třídě se tyto aktivity mohou odehrávat v různých jazycích. Děti mohou psát příběhy, zprávy nebo deníky v angličtině, svém mateřském jazyce nebo v jiných jazycích, které se v třídě učí. Porovnávají, jak se liší slova, větné struktury a výrazy, což prohlubuje jejich porozumění jazyku samotnému. Psaní v různých jazycích jim pomáhá komunikovat šířeji, vyjadřovat myšlenky různými způsoby a spojovat se s různými kulturami, což podporuje cíle EU v oblasti multilingvních kompetencí a celoživotního jazykového vzdělávání.

V montessori třídě kombinuje výuka jazyků znalosti, dovednosti a postoje v flexibilním, vícejazyčném prostředí. Děti získávají **znalosti** slovní zásoby, gramatiky a kulturních konvencí a rozvíjejí **dovednosti** v mluvení, čtení, psaní a interpretaci jazyka prostřednictvím aktivit, jako je studium slov, analýza vět a publikování vlastních textů, knih nebo zpravodajů. Prostedí a materiály lze přizpůsobit tak, aby zahrnovaly více jazyků podle potřeb dětí, což jim umožňuje objevovat a vyjadřovat se v různých jazycích. Prostřednictvím tohoto přístupu děti také rozvíjejí **postoje** zvědavosti, respektu a otevřenosti vůči jazykové a kulturní rozmanitosti, což plně odráží vizi EU v oblasti mnohojazyčné kompetence.

# Plynulost, kultura a sebevědomí při výuce jazyků

V montessori základní škole není výuka jazyků pouze akademickým předmětem, ale živým, dynamickým procesem, který spojuje dítě s kulturou, lidstvem a širším světem. Děti ve druhé fázi vývoje (ve věku 6–12 let) jsou přirozeně zvědavé na to, jak lidé v různých částech světa žijí, myslí a komunikují. Tato zvědavost se stává úrodnou půdou pro multilingvní objevování, kde se k výuce jazyků nepřistupuje prostřednictvím mechanického memorování nebo opravování chyb, ale prostřednictvím smysluplného a radostného objevování.

I když angličtina často slouží jako společný most pro globální komunikaci, montessori vzdělávání podporuje studium dalších jazyků, aby se rozšířily obzory dětí. Každý jazyk s sebou nese jedinečný způsob chápání světa – svůj vlastní rytmus, humor a kulturní symboly. Prostřednictvím příběhů, písní, zeměpisu a kulturních studií děti zažívají, jak je jazyk propojen s každodenním životem, tradicemi a historií. Tento interdisciplinární přístup, typický pro montessori metodu, pomáhá dětem pochopit, že učení se jinému jazyku není jen o slovní zásobě, ale také o navazování kontaktů s lidmi a pochopení krásy lidské rozmanitosti.

Plynulost v montessori třídách není definována dokonalostí, ale sebevědomím a komunikací. Děti jsou povzbuzovány, aby volně používaly jazyk, vyjadřovaly se, dělaly chyby a poučily se z nich. Ať už prezentují výzkumný projekt v jiném jazyce, zdraví hostující rodinu v jejich mateřském jazyce nebo popisují mapu ve španělštině, tyto zkušenosti jim pomáhají vnímat jazyk jako živý nástroj – flexibilní, kreativní a hluboce lidský.

Tento proces také buduje odolnost a sebejistotu. Když děti zažijí, že jejich snaha o komunikaci je oceňována – i když není dokonalá – rozvíjí se v nich pocit jazykové odvahy. Chápou, že jazyk slouží k propojení a spolupráci, nikoli k posuzování. Tímto způsobem montessori výchova pomáhá dětem vyrůst v sebevědomé multilingvní občany, kteří používají svůj hlas k propojování kultur, sdílení myšlenek a oslavování společné historie lidstva.

# Angličtina jako první cizí jazyk: budování plynulosti a multilingvální kompetence

## Upřednostnění komunikace před gramatickou správností

V celé Evropě se angličtina na mnoha školách vyučuje jako první cizí jazyk, což odráží její roli globálního lingua franca. Při výuce angličtiny se důraz často přesouvá z absolutní přesnosti na plynulost komunikace – schopnost efektivně používat jazyk k vyjádření myšlenek, interakci s ostatními a porozumění významu v reálných kontextech. V tomto přístupu nejsou chyby vnímány jako selhání, ale jako přirozené kroky v procesu učení. Vytvoření prostředí ve třídě, kde se děti cítí bezpečně, mohou experimentovat, riskovat a mluvit bez obav z posuzování, je nezbytné pro budování sebevědomí a rozvíjení skutečné komunikační kompetence.

## Princip „jedna tvář – jeden jazyk“

Základním principem při výuce angličtiny – nebo jakéhokoli cizího jazyka – je, že by měl být zaveden prostřednictvím **úplného ponoření**, ideálně učitelem, který v učebně používá pouze tento jazyk. Přístup „jedna tvář – jeden jazyk“ zajišťuje, že děti jazyk důsledně spojují s komunikací a významem, spíše než s překládáním z jejich rodného jazyka a zpět. Tato metoda podporuje přirozené osvojování jazyka, povzbuzuje přímé myšlení v cizím jazyce a pomáhá dětem efektivněji rozvíjet plynulost.



Výuka jazyků je také bohatší, když je začleněna do **kulturních zážitků**. Učitelé, kteří jsou rodilými mluvčími nebo mluví plynně, přinášejí do třídy autentické kulturní odkazy, idiomatické výrazy a tradice, čímž dětem poskytují živý kontext pro jazyk. Příběhy, písně, oslavy a interakce v reálném životě umožňují žákům vnímat jazyk jako nástroj pro porozumění lidem a jejich světu, nikoli jako abstraktní školní předmět.

### **Kulturní ponoření a translanguaging**

Zároveň může být ve výuce prospěšné **používání translanguaging**, pedagogické strategie, při které jsou děti povzbuzovány k tomu, aby k porozumění textu využívaly všechny své jazykové zdroje. Translanguaging umožňuje žákům diskutovat o myšlenkách ve svém mateřském jazyce a zároveň experimentovat s angličtinou, přičemž postupně přenášejí porozumění a vyjadřování do cílového jazyka. Tento přístup snižuje úzkost, potvrzuje jazykovou identitu dětí a podporuje rozvoj multilingvních kompetencí. Kombinací imerzivního vyučování, kulturních zážitků a promyšleného využití translanguagingu mohou školy vytvořit prostředí, ve kterém **se** děti nejen **plynule učí anglicky**, ale také rozvíjejí zvědavost, sebevědomí a dovednosti potřebné k osvojení **dalších jazyků**, čímž naplňují vizi EU o multilingvních kompetencích.



## Vyprávění příběhů v montessoriov základní škole

Vyprávění příběhů je jedním z nejstarších a neúčinnějších způsobů, jak předávat znalosti z generace na generaci. Poslouchání a sdílení příběhů stimuluje mozek, propojuje různé předměty a zlepšuje kognitivní schopnosti. Posiluje také jazykové dovednosti, obohacuje slovní zásobu a podporuje gramotnost. Vyprávění příběhů navíc podporuje pocit sounáležitosti, protože děti se společně učí, pozorně poslouchají a sdílejí své interpretace, čímž zdůrazňují sociální rozměr učení.



Vyprávění příběhů je propojeno se všemi předměty v montessori základní škole. Poskytuje také silný základ pro rozvoj jazyka a vícejazyčné učení. Poslouchání, převyprávění a účast na příbězích pomáhá dětem rozšiřovat slovní zásobu, intuitivně rozumět gramatice a formulovat složité myšlenky. Když jsou cizí jazyky zaváděny prostřednictvím vyprávění příběhů – ideálně učiteli, kteří mluví výhradně tímto jazykem – děti si osvojují jazyk v smysluplných souvislostech a propojují slova s kulturou, emocemi a prožitými zkušenostmi. Tento přístup podporuje plynulost, povzbuzuje k experimentování bez obav z chyb a pěstuje pozitivní přístup k učení se více jazykům. Kombinací ústních tradic, kulturních zkušeností a intenzivního používání jazyka podporují montessori třídy děti v rozvoji jazykových dovedností, zvědavosti a mezikulturního porozumění, které jsou klíčové pro multilingvní kompetence v rozmanité a propojené Evropě.

## Příběh komunikace znaků: psaný jazyk jako lidský úspěch



Jazyk je jedním z nejvýznamnějších nástrojů lidstva, který umožňuje definovat, sdílet a uchovávat myšlenky napříč generacemi. V montessori třídách základní školy seznamuje **příběh o komunikaci znaků** děti s historií a vývojem psaného jazyka jako pozoruhodného lidského úspěchu. Příběh ukazuje, že psaný jazyk nevznikl v hotové podobě, ale **vyvíjel se v průběhu času** a byl formován potřebami a kreativitou různých komunit. Psaní umožnilo lidem zapamatovat si informace, vést záznamy a komunikovat na dálku. Šířilo se také prostřednictvím interakce a spolupráce – cestováním, migrací a setkáváním různých národů. Tento příběh zdůrazňuje přínos často neznámých hrdinů z minulosti, jejichž inovace nám přinášejí užitek dodnes. Děti se učí, že jazyk a písmo jsou výsledkem přizpůsobení, spolupráce a lidské vynalézavosti.

Montessori učitelé přizpůsobují tento příběh tak, aby odrážel historii **místního písemného jazyka**, a zároveň představují příklady z jiných jazykových tradic. Například vývoj abeced odvozených ze středomořské tradice lze porovnat s logografickými systémy, jako je čínština nebo japonština a zdůraznit tak, že písemná komunikace se v různých kulturách vyvíjela odlišně. Děti zkoumají změny v abecedách, písmech a psacích nástrojích – od kamene, hlíny a dřeva po papyrus a papír.

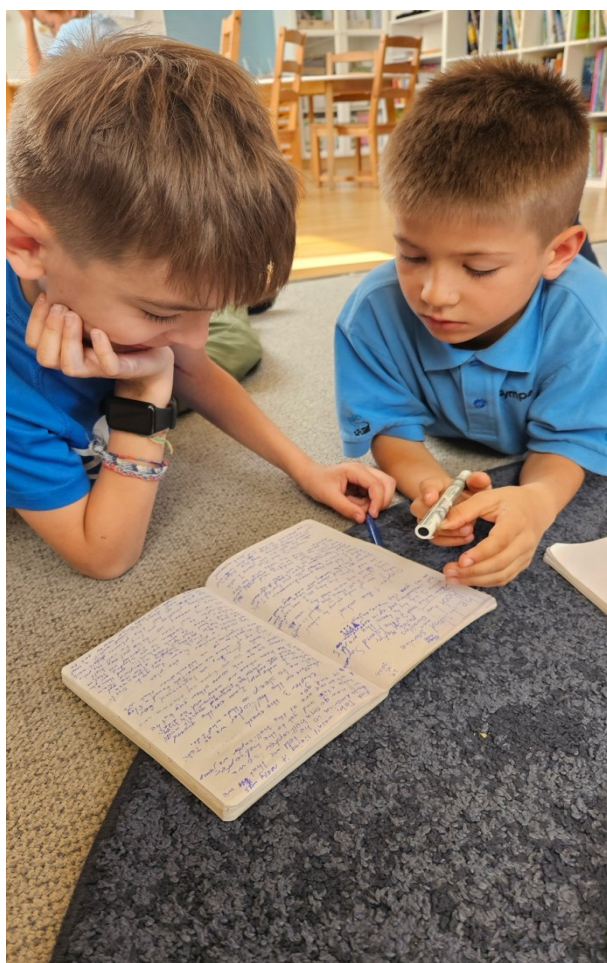
učí se, jak tyto inovace zpřístupnily gramotnost. Zkoumají také tiskové techniky a další vynálezy, které umožnily šíření myšlenek širšímu publiku, a upevňují tak pochopení toho, že řešení lidských potřeb se liší v závislosti na čase a místě.

Tento příběh se přirozeně hodí k **praktickým, vícejazyčným vzdělávacím aktivitám**. Děti si rády vyzkouší různé systémy písma, procvičí si psaní svých jmen v různých abecedách a objevují kaligrafii pomocí štětců, inkoustu nebo hlíny. Mohou vymýšlet vlastní symbolické jazyky, vytvářet příběhy pomocí piktogramů nebo experimentovat s kódy, jako je morseovka nebo znaková řeč. Aktivity jako tkaní vzorů nebo kreslení časových os vynálezů v oblasti komunikace posilují

historické, tak praktické aspekty psaní a zároveň podporují kreativitu, jemnou motoriku a ocenění různých forem vyjádření.

Tento přístup také podporuje **multilingvní povědomí**. Děti si začínají všimnout, že mluvené jazyky se liší zvuky a strukturou – některé jazyky mohou používat 300 fonetických zvuků, zatímco jiné jich mají jen 15 až 40. Učí se, že systémy psaní odrážejí kulturní adaptaci, migraci a kontakty mezi národy. Prozkoumáváním různých jazyků a písem si děti rozvíjejí respekt k jazykové rozmanitosti a zvědavost ohledně toho, jak lidé po celém světě komunikují své myšlenky odlišným způsobem. Příběh psaní se tak stává nejen lekcí gramotnosti, ale také vstupní branou k **multilingvní kompetenci**,

který děti povzbuzuje k tomu, aby vnímali jazyk jako živý, vyvíjející se nástroj formovaný kulturou, historií a lidskou spoluprací.



## Příběh ze třídy

### Mnohojazyčnost jako most

*V malé španělské montessori škole, kde jsem kdysi pracovala, se chodbami ozývala angličtina – i když jsme byli hluboko v srdci Španělska. V mé třídě pro děti ve věku 6–12 let jsme měli rovnoměrnou směsici místních španělských dětí a dětí expatů z celého světa. Přestože byli zvědaví a milí, byli jako olej a voda: blízko sebe, ale ne zcela smíšení. Španělští žáci se stále snažili najít pevnou půdu pod nohama v angličtině. Expatrioti téměř neuměli španělsky. Pracovali bok po boku, vyměňovali si zdvořilé úsměvy a pomáhali si, kdykoli to bylo možné, ale jazyk mezi nimi vytvářel jemnou, neviditelnou zed’.*

*Jednoho rána jsem jim vyprávěla Příběh abecedy. Některé děti poslouchaly s obvyklým nadšením, jiné se nakláněly, jako by slyšely tajemství poprvé v životě. Když příběh skončil, v místnosti se něco nepatrně změnilo – jako by se tiše otevřely dveře.*

*První, kdo prošel těmi novými dveřmi, byl britský chlapec. Přistoupil ke mně s rozzářenýma očima a řekl: „Chci se naučit japonsky. Chci se tam jednou podívat a chci být připravený.“ Perfektní. Společně jsme sepsali malou smlouvu o studiu jazyka – jeho cíl, doba studia a množství času, které každý den stráví cvičením na počítači. Tiše, bez fanfár, začal.*

*Zpočátku si nikdo nevšiml, že se během svého pracovního cyklu vkrádá do jazykové praxe. Až jednoho odpoledne za mnou přišly dvě španělské dívky. Byly plaché, ale odhodlané.*

*„Chceme se naučit polsky,“ zašeptaly. „Polsky?“ zeptala jsem se překvapeně.*

*Přikývly. „Chceme mluvit s naší spolužačkou. Nemluví španělsky... a my ještě nemluvíme anglicky.“*

*Jejich zdůvodnění bylo tak krásně jednoduché. Tak se vydaly – se svými vlastními studijními smlouvami – začít s každodenní praxí polštiny. Donutily mě slíbit, že to nikomu neřeknu; chtěly, aby to bylo překvapení pro polsky mluvící dívku. Brzy poté se ke mně přiblížil jeden z nejstarších expatů. „Chci se naučit španělsky,“ řekl. „Chci lépe rozumět našemu instruktorovi potápění.“ Další smlouva. Další jazyk. Další jiskra.*

*Pak se jedno dítě zeptalo, jestli se může naučit jazyk, kterým mluví jeho prarodiče. Další si vybral jazyk jen proto, že zněl krásně. Každé nové rozhodnutí přidalo další nitku do rostoucího gobelínu.*

*A pomalu – zpočátku téměř nepostřehnutelně – se místnost začala měnit.*

*Studenti, kteří předtím spolu téměř nemluvili, se nyní navzájem informovali o tom, jak jim jdou lekce. Nakukovali si do obrazovek, vyměňovali si objevy, smáli se matoucím frázím a radovali se, když někdo odemkl novou úroveň v jazykové aplikaci.*

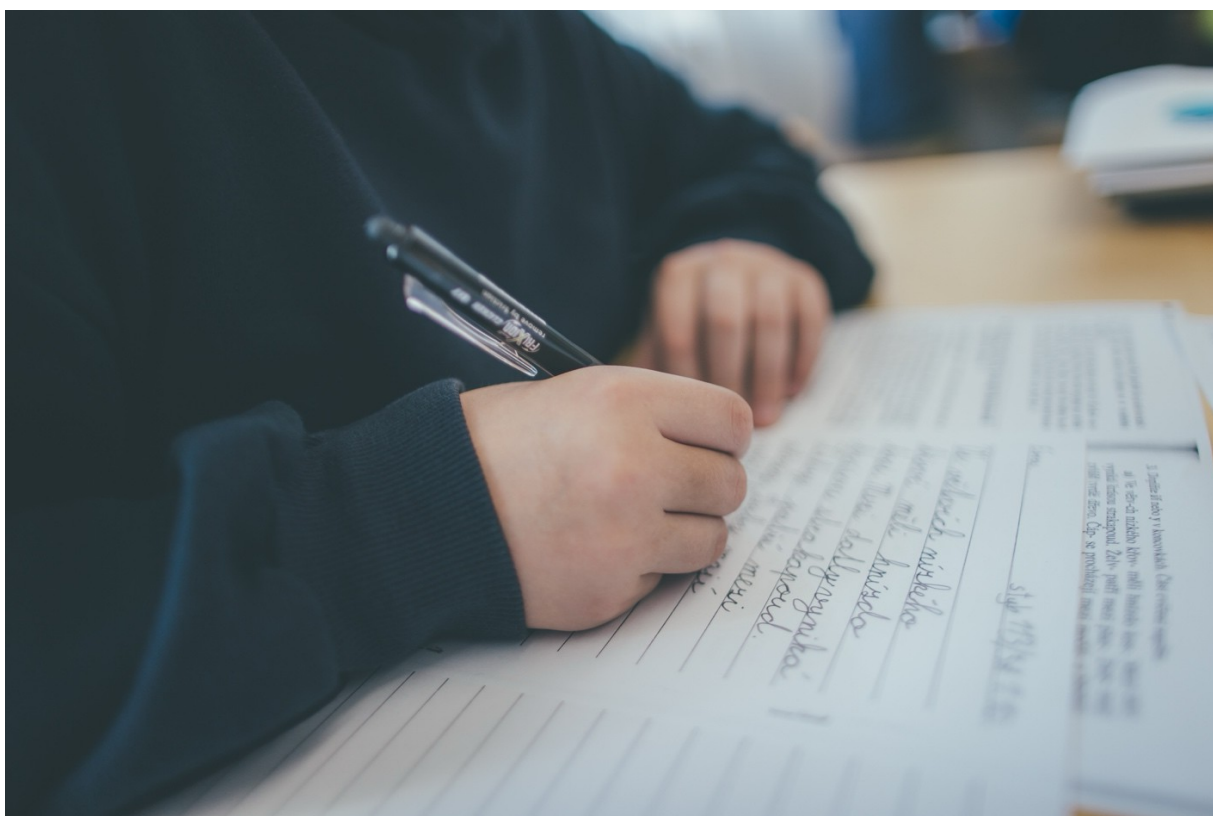
*Kdysi paralelní skupiny se začaly setkávat uprostřed. Společná zvědavost ohledně jazyků, podnícená jedním starodávným příběhem, se stala jemným pojivem, které je sblížovalo. Vícejazyčnost už nebyla jen kompetencí – byla mostem. Mostem postaveným dítě po dítěti, slovo po slově, prostřednictvím jejich vlastní radostné práce.*



Zkušenost učitelky AMI Guny Petermane

## Psaní jako grafický výraz myšlenek

V montessori třídě je psaní vnímáno jako dynamický nástroj pro myšlení, komunikaci a sebevyjádření, nikoli pouze jako kopírování písmen. Děti propojují historii a kulturní vývoj psaného jazyka s praktickými zkušenostmi a transformují myšlenky, otázky a postřehy do textu. Procvičují psaní v různých předmětech pomocí příkazových karet, projektů z oblasti literatury faktu, matematických úloh, popisných cvičení a beletrie, přičemž se učí číst, interpretovat a analyzovat texty. Prostředí podporuje více jazyků, což dětem umožňuje vyjadřovat se ve svém mateřském jazyce i v jiných jazycích. Díky těmto aktivitám se psaní stává smysluplným způsobem komunikace, reflexe a rozvoje gramotnosti, kreativity a multilingvního povědomí.



## Příběh ze třídy

### Kouzlo příkazových karet

*Ve třídě Jolly HOMESCHOOL jsou příkazové karty všude – na policích, stolech a v malých košících. Jsou napsány ve slovenštině a angličtině a každá z nich souvisí s aktuálním tématem. Dnes si Mia vybere kartu, na které je napsáno: „Otevři atlas a napiš do sešitu 10 vlastních jmen.“ Na chvíli se zastaví, protože neví, co má dělat. Místo aby čekala na učitele, přistoupí ke svému kamarádovi Alexovi a požádá ho o radu. Společně listují atlasem, hledají zajímavé země a města a Mia je pečlivě zapisuje do svého sešitu.*

*Mezitím jsou i její spolužáci zaneprázdněni: někteří otevírají knihy, čtou nahlas první větu, přepisují ji do sešitů a rozebírají slova; jiní postupují podle pokynů na kartách, procvičují matematiku nebo provádějí vědecké experimenty. Každá karta s pokyny je malým dobrodružstvím. Děti se učí nejen dané téma, ale také jak být samostatné, řešit problémy a spolupracovat s vrstevníky.*

*Umíte si představit, že byste tyto karty měli k dispozici ve více než dvou jazycích pro své zahraniční studenty? Jak obohacující by bylo učení, kdyby děti mohly objevovat nové myšlenky a pokyny v několika jazycích!*

Jolly HOME SCHOOL, Slovensko



# Podpora vícejazyčnosti prostřednictvím třídní knihovny

## Rozmanitost knih v různých jazycích

Bohatá třídní knihovna je účinným nástrojem pro podporu multilingvální kompetence v montessori základním vzdělávání. Díky rozmanité sbírce knih, encyklopedií a slovníků v různých jazycích se děti seznamují s širokou škálou slovíček, větných struktur a kulturních perspektiv. Police věnované různým jazykům umožňují žákům prozkoumávat texty jak v jejich mateřském jazyce, tak v cizích jazycích, což podporuje přirozené osvojování jazyka a posiluje vazby mezi jazyky. Přístup ke slovníkům, dvojjazyčným knihám a referenčním materiálům povzbuzuje děti k samostatnému zkoumání slov, významů a gramatických struktur, což podporuje zvědavost a samostatnost při učení se jazykům.



## Seznámení s kulturní a jazykovou rozmanitostí

Knihovna také poskytuje příležitosti k mezikulturnímu poznávání: příběhy, lidové pohádky a naučné texty z různých jazykových tradic pomáhají dětem pochopit, že jazyk je jak nástrojem komunikace, tak oknem do rozmanitých světových názorů. Čtení v několika jazycích posiluje schopnost porozumění, rozvíjí empatii a povzbuzuje děti k ocenění bohatosti a variability lidského projevu. Integrací vícejazyčných zdrojů do každodenního života ve třídě vytvářejí učitelé prostředí, ve kterém jsou jazyky živými nástroji používanými k učení, objevování a sebevyjádření, nikoli abstraktními předměty, které je třeba se naučit nazpaměť. Tímto způsobem se třídní knihovna stává ústředním bodem pro podporu plynulosti, gramotnosti a mezikulturního porozumění.

## Knihovní aktivity podporující vyprávění příběhů a psaní

Třídní knihovna přirozeně doplňuje vyprávění příběhů, psaní a ústní tradice jako součást holistického přístupu k vícejazyčnému učení. Příběhy čtené nahlas nebo prozkoumané samostatně v různých jazycích posilují slovní zásobu, větné struktury a kulturní porozumění představené prostřednictvím ústních vyprávění. Děti mohou tyto příběhy převyprávět, zahrát nebo je přizpůsobit do svých vlastních písemných nebo uměleckých děl, čímž propojí čtenářskou gramotnost s expresivními dovednostmi. Přístup k knihám v různých jazycích jim umožňuje porovnávat jazykové struktury, zkoumat překlady a rozvíjet povědomí o podobnostech a rozdílech mezi jazyky, čímž posiluje plynulost i vícejazyčnou kompetenci. Kromě toho integrace knihovny do skupinových aktivit, jako je společné čtení, výzkumné projekty nebo společné vyprávění příběhů, podporuje dialog, spolupráci a sociální učení, což odráží ústní tradice, které jsou základem lidské komunikace. Tímto způsobem knihovna nejen podporuje individuální učení, ale také kultivuje bohaté, kulturně uvědomělé a jazykově rozmanité prostředí ve třídě, kde děti vnímají jazyky jako dynamické nástroje pro myšlení, kreativitu a spojení s širším světem.

## Podpora multilingvních kompetencí prostřednictvím montessori výchovy

Montessori vzdělávání nabízí přirozený a holistický rámec pro podporu vize Evropské unie v oblasti multilingvní kompetence. Prostřednictvím vyprávění příběhů, ústních tradic a historie psaného jazyka se děti zabývají jazykem jako živým, vyvíjejícím se nástrojem, který odráží kulturu, historii a lidskou kreativitu. Praktické psací aktivity, od příkazových karet a projektů založených na skutečnosti až po beletrii a popisné psaní, poskytují dětem smysluplné příležitosti k vyjádření svých myšlenek a zároveň posilují porozumění čtenému textu. Pečlivě sestavená třídní knihovna tyto zkušenosti dále rozšiřuje a vystavuje děti různým jazykům, rozmanitým textům a kulturním perspektivám. Ve všech těchto aktivitách je kladen důraz na komunikaci, plynulost a porozumění, spíše než na pouhou přesnost, což děti povzbuzuje k riskování, zkoumání nápadů a spolupráci. Integrací těchto postupů montessoriovské třídy rozvíjejí nejen gramotnost, ale také zvědavost, empatii a mezikulturní povědomí, čímž děti vybavují schopností orientovat se v mnohojazyčné Evropě s důvěrou, kreativitou a respektem k jazykové a kulturní rozmanitosti.



## Svět je učebna

Maria Montessori snila o *nazione unica* – jednotném lidském národě, kde by vzdělání pomáhalo dětem uvědomit si jejich společnou příslušnost k lidstvu. Školy vnímala nikoli jako izolované instituce, ale jako brány do světa, kde by děti mohly pochopit, že každá kultura, jazyk a způsob života přispívá k velkému příběhu lidstva. V montessoriovské základní škole se tato vize stává hmatatelnou. Zde je svět sám naší učebnou.

Když otevřeme dveře naší třídy – doslova i symbolicky – zveme dovnitř celý svět. Mezinárodní projekty, výměny a spolupráce dávají dětem živou zkušenost toho, co znamená patřit do globální komunity. Prostřednictvím iniciativ, jako je mobilita Erasmus+ nebo online spojení jako eTwinning, se děti nejen učí o geografii nebo jazycích – ony je *žijí*. Mohou psát dopisy kamarádům v jiné zemi, objevovat nové abecedy a idiomy, nebo se účastnit společného vědeckého projektu, kde sdílejí experimenty a data s jinou montessori školou v zahraničí. Někdy cestují, navštěvují partnerské školy a na vlastní kůži zažívají rytmus každodenního života v jiné kultuře – vaří, zpívají, učí se a smějí se společně.

Tato setkání nejsou pouhým doplňkem akademického vzdělávání, ale jsou součástí Montessori *kosmické výchovy*. V kosmické výchově každé dítě objevuje svou roli v propojené síti života. Když se dítě setká s vrstevníky z jiné země, poslouchá, jak slaví svátky, nebo se učí, jak řeší výzvy ve třídě, toto spojení se prohlubuje. Začínají chápat, že rozmanitost není překážkou, ale darem. Jazykové rozdíly se stávají



zdrojem zvědavosti spíše než rozdělení a každé setkání se stává příležitostí k empatii, přizpůsobivosti a spolupráci.

Dítě z Montessori, které pracuje na mezinárodním uměleckém projektu, se učí nejen kreativně vyjadřovat, ale také oceňovat, jak umění odráží místní tradice a sdílené emoce. Student, který se zapojuje do společného online výzkumného projektu, rozvíjí kritické myšlení i digitální gramotnost. Když děti plánují vlastní zahraniční návštěvu, učí se organizaci, komunikaci a respektu k zvykům a očekáváním ostatních. Každý okamžik se stává lekcí globálního občanství.

V našich třídách nadšení dětí často roste s každou novou výměnou. Před online hovory připravují malé dárky, píší představení nebo si procvičují základní slova v jiném jazyce. Chtějí rozumět – nejen být pochopeni.. Jako průvodci jsme svědky této proměny: plaší čtenáři se stávají sebevědomými mluvčími a váhaví spisovatelé začínají vyjadřovat své myšlenky s odhodláním, protože vědí, že někde někdo čte jejich slova. Už nepracují jen pro sebe nebo pro svého učitele, ale komunikují se světem.

Tento způsob učení je hluboce zakořeněn v montessori víře v mírové vzdělávání. Podporou porozumění prostřednictvím přímých zkušeností pomáháme budovat budoucí generaci, která je otevřená, soucitná a propojená. Když děti vyrůstají s přáteli v různých zemích, začínají vnímat planetu jako společný domov. To je možná nejhlubší lekce ze všech.

V montessori škole není svět něčím vzdáleným, co se studuje z map a učebnic. Je to něco, co se má prožít, prozkoumat a respektovat. Prostřednictvím mezinárodních projektů – velkých i malých, fyzických i digitálních – ctíme montessori vizi *nazione unica*. Vychováváme děti, které nejenže znají svět, ale také se *cítí* být jeho součástí a jsou připraveny přispět svými nápady, kreativitou a laskavostí k velkému, neustále se odvíjejícímu příběhu lidstva.

## Příběh ze třídy

### Výměnný pobyt dětí v rámci programu Erasmus v Turecku

*V naší montessori základní škole v Litvě zahájily děti mezinárodní projekt zaměřený na environmentální povědomí ve spolupráci s montessori školou v Turecku. Zpočátku byly děti zvědavé, ale také nervózní – bylo to poprvé, co se učily s dětmi z jiné země. Před prvním online setkáním si nacvičily krátké představení v angličtině a naučily se dokonce několik tureckých slov, jako například merhaba (ahoj) a teşekkürler (děkuji). Když se obě třídy konečně setkaly online, obrazovky se naplnily vzrušením a smíchem. Děti se navzájem seznámily, povídaly si o tom, co mají rády, a o environmentálních problémech, které si všimly ve svém okolí – lesy plné odpadků nebo řeky, které potřebují péči.*



*Při druhém online setkání se rozhovory prohloubily. Litevské děti mluvily o recyklaci, zatímco jejich turečtí kamarádi sdíleli nápady, jak šetřit vodou a chránit mořský život. Pomalu se nesmělé hlasy staly silnějšími. Děti, které byly zpočátku tiché, začaly hrdě mluvit, když si uvědomily, že jejich nápady jsou důležité. Byl to moment proměny – z nervózních mluvčích se stali sebevědomí komunikátoři spojení společným cílem. Když litevské děti později navštívily své přátele v Turecku, vstoupily do světa, který byl pro ně nový a zároveň známý. Jazyk, jídlo a tradice byly jiné, ale v montessori třídě se police, pomůcky a duch učení cítily jako doma. Společně vařily, hrály si a pracovaly na environmentálních projektech – sázení, recyklaci a navrhování plakátů, které hovořily univerzálním jazykem péče o Zemi.*

*Na konci týdne se děti již neviděly jako „litevské“ nebo „turecké“, ale jako členové jednoho společného světa. Naučily se, že jazyk se může lišit, ale laskavost a zvědavost nás všechny spojují. To, co začalo jako projekt o životním prostředí, se stalo lekcí empatie, odvahy a globálního občanství – připomínkou, že svět sám o sobě je učebnou.*

Montessori akademija, Litva

## Příprava vícejazyčného prostředí

Vícejazyčná montessori třída není jen místem, kde se mluví více jazyky, ale živou, dýchající komunitou, která si cení jazyka jako prostředku propojení, myšlení a objevování. Připravené prostředí umožňuje dětem přirozeně používat a slyšet více než jeden jazyk při každodenní práci, rozvíjet porozumění před přesností, komunikaci před gramatikou a sounáležitost před dokonalostí. Dospělí hrají při utváření tohoto prostředí klíčovou roli. V ideálním případě je každý jazyk přítomný ve třídě zastoupen plynulým, vyškoleným montessori průvodcem, který jej používá autenticky a důsledně. Dva průvodci pro dva jazyky společně plánují, podporují se navzájem a zajišťují, aby byly oba jazyky používány pro skutečné účely – při výuce, podpoře práce, řešení každodenních situací a konverzaci. Třída tak odráží jednotu v rozmanitosti, jednu komunitu s mnoha hlasy. V takovém prostředí se jazyk stává viditelným, slyšitelným a živým. Materiály a štítky ve třídě jsou dvojjazyčné, gramatické symboly a kartičky s názvy existují ve více než jednom jazyce a knihy a zdroje odrážejí jazykovou a kulturní rozmanitost komunity. Práce dětí jsou vystaveny ve všech jazycích, kterými se ve třídě mluví, což posiluje přesvědčení, že porozumění a vyjadřování jsou ceněny stejně, bez ohledu na použitý jazyk.

Každé dítě má jedinečnou jazykovou a kulturní identitu a proto je nezbytné porozumět zázemí každého dítěte. Některé děti mohou doma používat dva nebo více jazyků, zatímco jiné se s druhým jazykem setkávají pouze ve škole. Úkolem učitele je stavět na tom, co je již jisté – posilovat dominantní jazyk a postupně rozšiřovat kontakt s druhým jazykem. Konzistentní dialog s rodinami pomáhá udržovat realistický obraz o vývoji dítěte a zajišťuje, že oba jazyky jsou podporovány i mimo školní třídu.

Montessori pedagogika se přirozeně shoduje s principy osvojování druhého jazyka. Proces učení začíná smysluplnými zážitky – experimenty, vyprávěním příběhů a pozorováním reálného života –, z nichž organicky vychází slovní zásoba a vyjadřování. Opakování v různých kontextech, spíše než drilování, pomáhá dítěti internalizovat nový jazyk. Svoboda volby umožňuje dětem rozhodnout se, v jakém jazyce chtějí

číst, psát nebo zaznamenávat svou práci, čímž si budují samostatnost a sebevědomí. Spolupráce ve smíšených věkových skupinách dále podporuje přirozený rozvoj jazyka, protože starší děti jsou pro mladší vrstevníky vzorem v oblasti slovní zásoby a větné stavby.

V multilingvním prostředí ve třídě vždy předchází komunikace akademickému jazyku. Důraz je kladen nejprve na porozumění, poslech a spontánní řeč spíše než na formální gramatiku. Skutečné konverzace, vyprávění příběhů a skupinové diskuse poskytují autentické příležitosti ke komunikaci. Místo přerušování nebo opravování chyb dospělí přeformulují slova dítěte, čímž si zachovávají jeho důvěru a podporují jeho sebevyjádření. To podporuje rozvoj základních mezilidských komunikačních dovedností, na nichž lze později budovat hlubší akademické znalosti.

Dospělí jsou také sami studenty jazyka. Když jeden průvodce modeluje jeden jazyk a druhý průvodce druhý jazyk, oba projevují zvědavost a ochotu učit se jeden od druhého a tím demonstrují, že učení se jazykům je celoživotní proces. Tato vzájemná otevřenost buduje kulturu pokory, respektu a zvědavosti, kterou děti přirozeně vstřebávají. Mpřeformulujítilingvismus přesahuje rámec třídy, a proto je klíčová spolupráce s rodinami. Rodiče mohou udržovat kontakt s oběma jazyky prostřednictvím čtení, písní, cestování nebo jednoduchých každodenních konverzací. Škola může rodinám pomáhat sdílením nápadů, dvojjazyčných materiálů nebo organizováním akcí, které udržují oba jazyky živé ve světě dítěte.

V konečném důsledku je vícejazyčná montessori třída místem míru a kulturního porozumění. Ctí jazykovou a kulturní identitu každého dítěte a zároveň podněcuje zvědavost vůči ostatním. Slova, příběhy, písničky a tradice z různých jazyků se prolínají do života komunity a umožňují dětem vnímat rozmanitost jako něco krásného a přirozeného. Když se jazyk stává mostem namísto bariéry, stává se třída modelem propojeného světa, který, jak doufáme, naše děti jednoho dne pomohou vytvořit.

## Jak se vícejazyčná kompetence projevuje v montessori základní třídě?

### Základní znalosti (studenti mají znalosti)

Vhodný rozsah slovní zásoby	Děti si přirozeně rozšiřují slovní zásobu prostřednictvím tematických studií (např. geografie, zoologie, botanika) v několika jazycích – pojmenováváním map, pojmenováváním zvířat a používáním vědecké terminologie v angličtině i v druhém jazyce. Obrázkové karty, klasifikovaná nomenklatura a dvojjazyčné materiály podporují budování slovní zásoby v kontextu.
Funkční gramatika	Používání stejných montessori gramatických symbolů a materiálů pro analýzu vět v obou jazycích pomáhá dětem rozpoznat univerzální gramatické vzorce. Porovnávají větné struktury, slovesné časy a slovní druhy a uvědomují si, že zatímco slova se liší, jejich funkce zůstávají stejné.
Hlavní typy verbální interakce	Děti se účastní každodenní rutiny, konverzací a prezentací v obou jazycích – od ranních pozdravů a lekcí zdvořilosti až po diskuse o jejich Velkém díle. Zapojují se také do dialogů během výletů, kde musí přizpůsobit používání jazyka reálným situacím.
Různé styly a registry jazyka	Prostřednictvím hraní rolí, divadla a vyprávění příběhů děti zkoumají, jak se tón a výraz mění v závislosti na publiku a situaci. Například psaní formálního dopisu místnímu muzeu kontrastuje s psaním neformální zprávy pro přítele.
Jak se jazyk a kultura liší v různých kontextech	Kulturní studia, písně, festivaly a tradiční příběhy odhalují, jak jazyky vyjadřují identitu a hodnoty. Děti vidí, že idiomy, gesta a pozdravy mají kulturní význam, který se liší od jedné komunity k druhé.
Role jazyka v jejich vlastní a jiných kulturách	Porovnáváním jazyků se děti učí, že jazyk zachovává historii, tradice a pohledy na svět. Projekty jako mapy „Jazyky světa“ nebo

	„Příslloví z různých kultur“ zdůrazňují, jak lidé vyjadřují společné lidské pravdy různými způsoby.
Společenské konvence	Lekce zdvořilosti a slušného chování, vedené v několika jazycích, učí děti zdvořilým formám komunikace a vhodným výrazům pro různé situace (např. poděkování, omluva, žádost).
<b>Základní dovednosti (studenti by měli ovládat)</b>	
Porozumět mluveným sdělením v cizím jazyce	Poslechové aktivity, jako je vyprávění příběhů, písničky a konverzace s rodilými mluvčími, pomáhají dětem rozvíjet porozumění. Učitelé používají bohatý ústní jazyk podporovaný gesty, obrázky a materiály.
Zahájit, udržet a ukončit konverzaci	Při práci ve dvojicích nebo skupinách si děti procvičují reálné dialogy — například žádat o pomoc, vyjadřovat názory nebo vést rozhovory v cílovém jazyce. Scénáře rolí (např. v kavárně, na výletě) simulují autentické výměny.
Číst, rozumět a vytvářet texty, včetně digitálních textů, odpovídající jejich potřebám	Děti čtou dvojjazyčné knihy, jednoduché články a kulturní příběhy a poté píší reflexe nebo krátké slohové práce. Digitální nástroje mohou být použity k výzkumu témat v jiném jazyce nebo k vytváření multimediálních prezentací.
Používejte nástroje vhodným způsobem a zapojte se do jazyků formálně, neformálně i informálně	Slovníky, kartičky se slovy, jazykové aplikace a dvojjazyčné displeje podporují samostatné objevování jazyků. Neformální interakce, jako je rozhovor s rodičem, který je na návštěvě, v jeho rodném jazyce, činí jazyk živým a vztahovým.
Sledovat a přizpůsobovat vlastní komunikaci požadavkům dané situace	Děti se učí přepínat mezi jazyky v závislosti na svém publiku a volit vhodné výrazy pro formální nebo neformální kontexty, například při prezentaci před spolužáky nebo při rozhovoru s hosty.

Oceňovat, jak kulturní rozdíly ovlivňují používání jazyka a komunikaci	Porovnáváním zvyků a výrazů (např. pozdravy, humor, gesta) si děti osvojují citlivost k kulturním nuancím. Diskuse a reflexe ve třídě jim pomáhají ocenit rozmanitost a vyvarovat se stereotypů.
<b>Postoje (hodnoty studentů)</b>	
Učení se novým jazykům	Učení jazyků je prezentováno jako dobrodružství – objevování nových světů a vztahů mezi lidmi. Zvědavost a nadšení jsou podporovány prostřednictvím příběhů, písni a praktických materiálů.
Kulturní rozmanitost	Součástí výuky jsou knihy, umění a mapy z celého světa. Festivaly a společné kulturní akce oslavují rozmanitost a jednotu.
Role jazyků při poznávání vlastní a jiných kultur	Prostřednictvím čtení literatury, studia historie a objevování tradic v různých jazycích děti pochopí, že jazyk je klíčem k porozumění ostatním i sobě samým.
Mezikulturní komunikace	Výměnné projekty, korespondence s kamarády a interakce s rodinami z různých prostředí poskytují autentické zkušenosti s komunikací napříč kulturami.
Respekt k individuálnímu jazykovému profilu každého člověka	Domácí jazyk a původ každého dítěte jsou uznávány a respektovány – ve třídě mohou být vystaveny pozdravy a popisky ve všech zastoupených jazycích.
Respekt k mateřskému jazyku osob patřících k menšinovým skupinám a osobám s migračním původem	Učitelé zvou rodiny, aby se podělily o své jazyky a tradice. Děti se učí písničky, fráze nebo příběhy v jazycích svých spolužáků, což posiluje inkluzi a pocit sounáležitosti.

## 6. KAPITOLA

# MATEMATICKÁ KOMPETENCE A KOMPETENCE V OBLASTI VĚDY, TECHNOLOGIE A INŽENÝRSTVÍ



# Matematická kompetence a kompetence v oblasti vědy, technologie a inženýrství

**Matematická kompetence** je schopnost rozvíjet a aplikovat matematické myšlení a porozumění za účelem řešení řady problémů v každodenních situacích. Na základě důkladného ovládnutí početních dovedností je kladen důraz na proces a činnost, stejně jako na znalosti. Matematická kompetence zahrnuje v různé míře schopnost a ochotu používat matematické způsoby myšlení a prezentace (vzorce, modely, konstrukce, grafy, tabulky).

## Znalosti

Nezbytné znalosti v matematice zahrnují dobré znalosti čísel, měr a struktur, základních operací a základních matematických prezentací, porozumění matematickým pojmům a konceptům a povědomí o otázkách, na které může matematika nabídnout odpovědi.

## Dovednosti

Člověk by měl umět používat základní matematiku v běžném životě – doma i v práci. To znamená mít v malíčku finance, ale také dokázat sledovat a posoudit, jestli něčí argumenty dávají smysl. Měl by zvládat logicky uvažovat, rozumět matematickým důkazům a umět se o matematice vyjadřovat. Také by měl umět používat správné pomůcky, jako jsou grafy nebo statistiky, a chápat, že i za dnešním digitálním světem a technologiemi stojí právě matematika.

## Postoje

Pozitivní přístup k matematice je založen na respektu k pravdě a ochotě hledat argumenty a posuzovat jejich platnost.

**Kompetence v oblasti vědy** se týká schopnosti a ochoty vysvětlovat přírodní svět s využitím souboru znalostí a metodiky, včetně pozorování a experimentování, za účelem identifikace otázek a vyvozování závěrů založených na důkazech. Kompetence v oblasti technologie a inženýrství jsou aplikacemi těchto znalostí a metodiky v reakci na vnímané lidské touhy nebo potřeby.

Kompetence v oblasti vědy, technologie a inženýrství zahrnuje pochopení změn způsobených lidskou činností a odpovědnost jako jednotlivého občana.

### **Znalosti**

V oblasti vědy, technologie a inženýrství zahrnují klíčové znalosti základních principů přírodního světa, základní vědecké pojmy, teorie, principy a metody, technologie a technologické produkty a procesy, ale i porozumění dopadu vědy, technologie, inženýrství a lidské činnosti obecně na přírodní svět. Tyto kompetence by měly jednotlivcům umožnit lépe porozumět pokroku, omezením a rizikům vědeckých teorií, aplikací a technologií ve společnosti jako celku (v souvislosti s rozhodováním, hodnotami, morálními otázkami, kulturou atd.).

### **Dovednosti**

Mezi tyto dovednosti patří chápání vědy jako procesu zkoumání pomocí konkrétních metodik, včetně pozorování a kontrolovaných experimentů, schopnost používat logické a racionální uvažování k ověřování hypotéz a ochota opustit vlastní přesvědčení, pokud je v rozporu s novými experimentálními poznatky. Zahrnuje to schopnost používat a zacházet s technologickými nástroji a stroji, ale i s vědeckými údaji, aby bylo možné dosáhnout cíle nebo dospět k rozhodnutí či závěru založenému na důkazech. Člověk by také měl být schopen rozpoznat základní rysy vědeckého bádání a mít schopnost sdílet závěry a uvažování, které k nim vedlo.

### **Postoje**

Kompetence zahrnuje kritické ocenění a zvědavost, zájem o etické otázky, zájem o etické otázky a podpora jak bezpečnosti, tak environmentální udržitelnosti, zejména pokud jde o vědecký a technologický pokrok ve vztahu k sobě samému, rodině, komunitě a globálním otázkám.

## Budování matematických základů v montessori prostředí (věk 3–6 let)

V montessori mateřské škole začíná matematika dlouho předtím, než se dítě setká s písemnými symboly nebo formálními lekcemi. Začíná v rukou, očích a srdci dítěte – v rytmu každodenních rutin a radosti z objevování. Pro děti ve věku od tří do šesti let není učení matematiky abstraktním cvičením, ale živou zkušeností, která je propletená s jejich hrou, pohybem a objevováním světa.

V této fázi se děti nacházejí v tom, co Maria Montessori nazvala fází „*absorbující myslí*“. Jejich schopnost snadno přijímat informace je mimořádná. Jsou obzvláště citlivé na jazyk a přesnost, což jim umožňuje přirozeně se učit matematickou slovní zásobu a smysluplně ji používat. Dítě může hrdě prohlásit: „Rozdělil jsem korálky do stejných skupin“, dlouho předtím, než se naučí psát znak dělení. Prostřednictvím konverzace, napodobování a radostného opakování se jazyk matematiky stává součástí jejich každodenní řeči.

Montessori třída je pečlivě navržena tak, aby tento proces podporovala. Každý materiál, od nejmenší krabičky s vřeteny až po zlaté materiály, vybízí dítě k prozkoumávání vztahů mezi množstvými. Materiály jsou krásné, přesné

a samokorekční, což vede dítě k soustředění a porozumění. Zlatý materiál například umožňuje dětem *vidět* a *pocítit* rozdíl mezi jednotkou, desítkou, stovkou a tisícem. Mohou držet čísla v rukou, přenášet je po místnosti, skládat je a vyměňovat. Fyzickým kombinováním a oddělováním korálků zažívají sčítání, odčítání, násobení a dělení hmatatelným a radostným způsobem.



V tomto prostředí jsou abstraktní matematické pojmy zaváděny postupně prostřednictvím konkrétních zkušeností. Důraz je vždy kladen na *to, aby se nejprve činilo, pak přemýšlelo a až poté psalo*. Když dítě počítá jablka na svačinu nebo rozděluje pastelky mezi kamarády, neučí se jen počítat – učí se uvažovat, plánovat a spolupracovat. Reálné situace, jako je prostírání stolu, pečení chleba nebo odměřování semen na zasazení, poskytují nekonečné možnosti pro matematické myšlení.

Prostřednictvím těchto zkušeností si děti začínají osvojovat klíčové matematické pojmy: pořadí, posloupnost, množství a vzorce. Montessori průvodce působí jako tichý pozorovatel, který v pravý okamžik nabízí materiály a jazyk, aby uspokojil zvědavost dítěte. Výsledkem je přirozená láska k číslům – láska zakořeněná v realitě, obohacená pohybem a posílená úspěchem.

Když děti z Montessori opouštějí mateřskou školu, mají nejen pevné znalosti o množstvích a operacích, ale také důvěru ve své vlastní schopnosti řešit problémy. Matematiku nevnímají jako něco odděleného od života, ale jako způsob, jak jej pochopit. Tyto rané zkušenosti tvoří základ pozdějších vědeckých a numerických kompetencí a podporují zvědavost, logické myšlení a radost z objevování, které je budou provázet během základního vzdělávání i v dalších letech.



# Budování matematických pojmů v montessori prostředí základní školy

Montessori přístup k matematice se zaměřuje na podporu **přirozeného rozvoje matematického smyslu dítěte**. Toho je dosaženo prostřednictvím systému vědecky připravených materiálů, které vedou děti od konkrétních zkušeností k abstraktnímu porozumění.

V montessori základní škole nezačíná matematika memorováním, ale pohybem, hmatem a objevováním. Každý materiál je navržen se záměrem – je vytvořen tak, aby zviditelnil neviditelné a zkonkretizoval abstraktní. Když dítě prsty sleduje zlaté korálky nebo skládá kruhy zlomků na podložce, nehraje si pouze s předměty, ale *přemýšlí rukama*. Každá manipulace buduje most mezi světem, který vidí a myšlenkami, které začíná chápat.

Tyto materiály nejsou pouhými učebními pomůckami – jsou společníky dítěte na jeho cestě k abstrakci. Sada korálkových řetězů může nejprve pomoci šestiletému dítěti počítat po dvou nebo po třech, ale postupem času se stejný materiál stane základem pro pochopení násobení, čtverců a krychlí. Tato evoluce probíhá přirozeně, vedená zvědavostí a připraveností spíše než pokyny dospělých. Vestavěná kontrola chyb – tak charakteristická pro montessori design – umožňuje dětem vidět a opravit své vlastní chyby. Není potřeba vnějšího hodnocení; materiály tiše vedou k reflexi a sebekorekci, čímž podporují nezávislost a sebevědomí.



Tento proces odráží to, co Maria Montessori nazvala *psychoaritmikou a psychogeometrií* – myšlenky, které považují matematické porozumění za organickou součást lidského vývoje. Děti nejsou nuceny „učit se matematiku“; *rozvíjejí* ji krok za krokem prostřednictvím smysluplného zapojení do svého prostředí. Pro každou novou úroveň porozumění je k dispozici materiál, který odpovídá potřebám dítěte: od číselných tyčí po desítkové tabulky, od geometrických tyčinek po binomickou krychli. Každý nástroj představuje milník v jejich rostoucí schopnosti abstraktního myšlení.

Jak děti postupují, fyzické materiály postupně ustupují čistému uvažování. Jednoho dne si uvědomí, že již nepotřebují korálky ani kruhy zlomků – tyto pojmy nyní žijí v nich. Tato transformace z konkrétního k abstraktnímu je jednou z nejhlubších cest v montessori vzdělávání. Odráží vizi Evropské unie o matematické kompetenci: ne mechanické počítání, ale hluboké porozumění, řešení problémů a přizpůsobivost.

Tímto způsobem se montessori třídách nedělá jen to, že se učí matematika – vychovávají se myslitelé. Materiály otevírají cestu, na které děti s radostí zažívají, jak čísla, vzorce a vztahy utvářejí svět a připravují je tak na to, aby se s jistotou orientovaly jak v hmatatelném, tak v abstraktním světě.

## Příběh ze třídy

### Práce rukou pomáhá mysli vidět

*Ve druhém roce se skupina žáků schází k navazující práci. Tito žáci se zabývali násobením pomocí šachovnice a procvičovali si počty na prstových tabulkách. V uplynulých týdnech se také zabývali pojmy sčítání a odčítání pomocí korálkových tyčinek. Uspořádávali násobky, vyměňovali korálky za větší množství a dokonce vyzkoušeli komutativní zákon. Tato práce byla cennou přípravou vedoucí k nezávislým objevům.*

*Prezentace skupiny začíná tím, že učitel požádá žáka, aby vyložil červenou tyčinku a řekl „jedna se vezme jednou“, pak vzal zelenou tyčinku „dvě se vezmou jednou“ a pokračoval s tyčinkami tři a čtyři, než požádal žáky, aby pokračovali, až dosáhnou zlaté tyčinky deset. „Jak by to vypadalo, kdybychom vzali jednu dvakrát?“ M, nadšený žák, vezme*

dvakrát dva červené tyčinky. „A co když vezmeme dva dvakrát?“ M, který se chce pochlubit svými znalostmi, vezme dva zelené tyčinky a položí je na podložku pod dvě tyčinky, které vzal jednou, zatímco D vykřikne ČTYŘI. Jako průvodci pracujeme s sloupcem jednotek a vytváříme řady: jedna vzata jedenkrát, dvakrát, třikrát, až nakonec vezmeme jedničku desetkrát.

„My jen počítáme,“ poznamenává jeden ze žáků, „máme jeden, dva, tři, čtyři.“

Po této poznámce jsem děti požádala, aby pokračovaly s každou korálkovou tyčinkou a vyndávaly ji dvakrát, třikrát, čtyřikrát, dokud nedokončí sloupec nebo řádek. Nežádala jsem žáky, aby počítali, protože tato lekce je zaměřena na proces násobení a má každému žákovi nabídnout samostatné poznání.

Asi o deset minut později, když pracuji s jinou skupinou dětí, slyším M. s velkým úsměvem na tváři zvolat: „My děláme násobení!“

Korálek po korálku, řádek po řádku sestavují tabulku násobení. Materiál je vede bez zásahu dospělých. Kontrola chyb je dána jejich porozuměním číslům a konkrétnímu materiálu, který mají v rukou.

Když je tabulka hotová, spontánně se přistoupí k další činnosti. D., kterého baví hledat odpovědi, jde ke korálkové skříni, bere čtverec desítky a vyměňuje ho za deset desítkových tyček. To motivuje M., aby šla pro čtverec devítky. Najednou propuká čilý ruch a děti vyměňují jednotlivé tyčky za čtverec trojky a čtverec čtyřky.“

Práce zabrala téměř

polovinu pracovního cyklu a žáci, hrdí na svou práci, požádali, aby mohli nechat své podložky až do svačiny, aby ostatní mohli obdivovat jejich úsilí. Prostřednictvím této práce se díky práci jejich rukou odhalila síť vztahů, geometrických vzorů a porozumění pravidlům násobení, což umožnilo jejich myslím vidět.



# Propojení matematiky s reálným světem

V montessori základní škole není matematika nikdy omezena na jednu polici nebo konkrétní denní dobu. Přirozeně proudí každodenními zážitky dětí a tiše propojuje jejich abstraktní objevy s hmatatelným světem kolem nich. Když děti začnou vnímat čísla, tvary a míry ne jako izolované skutečnosti, ale jako nástroje pro pochopení života, matematika ožívá – stává se relevantní, radostnou a smysluplnou.



Často to začíná jiskrou zvědavosti. Skupina dětí se po hodině dějepisu může rozhodnout postavit model starověkého římského města. Brzy se do hry zapojí matematika: děti vypočítají měřítko, převedou míry a upraví proporce, aby jejich model zapadl do prostoru třídy. Jiné děti, které připravují experiment o růstu rostlin, mohou vytvořit tabulky pro zaznamenávání dat, každý den měřit výšku sazenic a

porovnávat průměry. Každá činnost jemně propojuje matematické uvažování s širším kontextem zkoumání, kreativity a spolupráce.

Praktické aplikace přesahují hranice učebny. Když děti plánují školní výlet do vědeckého muzea, musí číst jízdní řády, odhadovat dobu cesty a pracovat s rozpočtem. „Pokud pojedeme vlakem v 10:15, dorazíme právě včas na workshop,“ může někdo říct, zatímco jiný zkontroluje, kolik stojí každá jízdenka a zda si poté mohou dovolit svačinu. Tyto malé, reálné rozhodnutí rozvíjejí matematické schopnosti způsobem, jakého by žádný pracovní list nikdy nemohl dosáhnout. V montessori pedagogice tato integrace odráží hluboký respekt k rozvíjícímu se smyslu dítěte pro nezávislost a odpovědnost. Matematika se stává důvěryhodným společníkem na jejich cestě k porozumění světu. Začínají vidět, jak čísla podporují jejich ambice – jak poměry, geometrie a data slouží jejich myšlenkám, místo aby je omezovaly.

Tento přístup silně rezonuje s vizí Evropské unie o matematických schopnostech: využívání znalostí a uvažování k řešení problémů v různých kontextech. Zapojením do matematiky prostřednictvím smysluplných zkušeností si děti v Montessori nejen osvojují dovednosti, ale také budují sebevědomí a flexibilitu, aby je mohly uplatnit kdekoli v životě. Matematika tak přestává být abstraktním předmětem a stává se jazykem pro život a učení.

## Příběh ze třídy

### jak vznikla naše expedice do historického města Banská Štiavnica

*Všechno to začalo zcela nečekaně – při práci na projektu o sopkách. Když Albert a Martin zkoumali různé typy sopek, zmínili Banskou Štiavnicí, město známé svou bohatou historií a sopečným původem. Jejich zvědavost byla jako malá jiskra, která se rychle proměnila v touhu vidět vše na vlastní oči – nejen na obrázcích nebo v encyklopediích.*

*A tak se zrodil nápad na expedici. Než jsme však mohli vyrazit, museli kluci vyřešit tu nejdůležitější část: přípravu. A právě v tomto okamžiku jsme viděli, jaké neuvěřitelné matematické schopnosti mohou děti rozvinout, když plánují skutečný a smysluplný výlet.*

*Albert a Martin vyhledali možnosti dopravy, porovnali časy odjezdu a příjezdu, spočítali přestupy a odhadli délku cesty. Vybrali ubytování – porovnali ceny, kapacitu, vzdálenost od centra a dostupnost. Vypočítali, kolik budou stát jízdenky, aktivity a stravování.*

*Najednou už matematika nebyla jen souborem cvičení v sešitu. Stala se mostem, který potřebovali, aby mohli svůj výlet uskutečnit.*

*Při plánování využili vše, co již věděli – porozumění času, práci s jízdními řády, základní operace a odhady. A každý krok byl veden promyšlenými otázkami: Kolik to stojí? Kolik potřebujeme? Jaká je nejúčinnější možnost? To vše se odehrálo pod dohledem učitelů, ale s důrazem na jejich nezávislost, odpovědnost a rozhodovací schopnosti.*

*Expedice dopadla skvěle.*

*Navštívili jsme významné památky, dozvěděli jsme se o pozoruhodných osobnostech spojených s Banskou Štiavnicí a co je nejdůležitější – děti zažily skutečné, smysluplné učení, které bylo úzce spojeno s jejich vlastními zájmy.*



Jolly HOME SCHOOL, Slovensko

## Propojení učení s realitou v každém věku

Od samého začátku své vzdělávací cesty se děti v Montessori učí, že matematika není něco, co existuje pouze v knihách – je všude kolem nich. Tříleté dítě může počítat, kolik jablek je potřeba na svačinu, nebo si všimnout, kolik jich zbývá po rozdělení s kamarády. Čísla ožívají prostřednictvím každodenních činností a množství nabývá významu díky svému účelu. Totéž se děje, když děti pečují o školní zahradu, měří půdu, zalévají rostliny a sledují jejich růst. I jednoduchá činnost, jako je vedení denního kalendáře – zaznamenávání data, počasí a ročního období – upevňuje matematické porozumění v reálném životě.



S přechodem dětí do základního vzdělávání se tato souvislost mezi učení a životem prohlubuje. Montessori třída pro děti ve věku 6 až 12 let nabízí to, co Maria Montessori nazvala „duálním prostředím“: prostředím, které existuje jak ve třídě, tak ve světě. Uvnitř poskytují materiály a lekce dětem klíče k prozkoumání matematických, vědeckých a sociálních pojmů. Skutečná magie však nastává, když tyto znalosti přenesou za zdi třídy.

Není neobvyklé vidět skupinu dětí, jak se vydává na malé dobrodružství – třeba na výlet na místní trh, aby nakoupily suroviny na společné jídlo. To, co se jeví jako jednoduchý výlet, je ve skutečnosti lekce bohatá na poznání: děti plánují rozpočet, počítají ceny, porovnávají možnosti a dbají na to, aby jejich nákupy nepřekročily hranice toho, co si mohou dovolit. Cestou se orientují v ulicích pomocí map, čtou značky a dokonce dělají rozhodnutí na základě nutričních informací. Matematika zde není abstraktní – je prožívána, testována a užívána.

Tato svoboda prozkoumávat a aplikovat učení v reálných situacích pěstuje hluboký pocit kompetence a nezávislosti. Dítě začíná vnímat samo sebe nikoli jako pasivního žáka, ale jako schopného člena společnosti. Učí se, že znalosti s sebou nesou odpovědnost a že matematika, logika a organizace jsou nezbytnými nástroji pro přispívání k jejich komunitě.

Ve třídě tuto zkušenost ještě umocňují smíšené věkové skupiny. Mladší dítě může pozorovat staršího spolužáka, jak počítá náklady na materiál pro skupinový projekt, zatímco starší žák se učí trpělivosti, vedení a empatii tím, že vede ostatní. Tyto interakce přirozeně pěstují spolupráci, morální uvědomění a pocit sounáležitosti – hodnoty, které matematika sama o sobě nemůže naučit, ale které tiše podporuje prostřednictvím struktury a jasnosti.

V každé fázi vývoje montessori vzdělávání zajišťuje, že matematika zůstává zakotvena v realitě. Ať už prostřednictvím počítání jablek, sledování ročních období nebo správy reálného rozpočtu, děti se učí, že čísla nejsou jen symboly – je to jazyk, kterým rozumíme světu, staráme se o něj a zapojujeme se do něj.

## Příběh ze třídy

### Matematika je všude

*V naší třídě začíná matematika často těmi nejneočekávanějšími způsoby. Jedním z oblíbených projektů dětí je pečení dobrot pro své spolužáky – jednoduchá, radostná činnost, která se přirozeně promění v bohaté matematické dobrodružství.*

*V průběhu roku vždy přijde okamžik, kdy někdo zvolá: „Pojďme péct!“*

*A od toho okamžiku se třída promění v malé plánovací studio. Nejprve děti vytvoří nákupní seznam: mouka, vejce, cukr... Pak přijde skutečná výzva – proměnit tento seznam v rozpočet.*

*V obchodě porovnávají ceny, zjišťují, která značka nabízí více za méně, a spočítají, kolik balení vlastně potřebují. Sečtou celkové částky, odečtou to, co již mají ve třídě, a rozhodnou se: „Pokud koupíme levnější kakao, můžeme si dovést i jahody.“ Cíl je jednoduchý: nepřekročit rozpočet a přesto upéct něco chutného. U starších dětí se matematické myšlení stává ještě sofistikovanějším. Počítají slevy, odhadují cenu za jednotku a hodnotí, která možnost je skutečně nejvýhodnější. Najednou nejsou výpočty procent a poměry abstraktní – stávají se nezbytnými nástroji pro rozhodování v reálném životě.*

*Během celého procesu se děje něco krásného. Děti nejen posilují smysl pro čísla a finanční gramotnost, ale také plánují, vyjednávají, řeší problémy a spolupracují. A když je nákup hotový a ingredience jsou rozloženy na stole, konečně se pustí do pečení – měří, počítají, nalévají a podle potřeby upravují recept.*

*Ale nejvýjimečnější okamžik přichází až na samém konci, když se podělí o to, co upekli.*

*Výměna peněz totiž není jen o nakupování věcí.*

*Jde o vytváření radosti – o to, aby byl někdo jiný, nebo dokonce já sám, šťastný.*



# Rozvoj matematického a vědeckého myšlení prostřednictvím praktického zkoumání



V montessori základní škole nejsou matematika a přírodní vědy samostatnými předměty – jsou to způsoby, jak porozumět světu. Děti jsou přirozenými

experimentátoři a řešitelé problémů. Nejenže se učí fakta, ale také je *prožívají* prostřednictvím projektů, které spojují čísla, pozorování, představivost a spolupráci.

Jednoho dne se skupina dětí rozhodne vytvořit model sluneční soustavy v chodbě. Společně vypočítají měřítko, změří vzdálenosti a naplánují rozložení modelu. Brzy pracují s desetinnými čísly, poměry a geometrií, ale také sestavují rozpočet na materiál, píšou popisky a připravují prezentaci. To, co začíná jako „matematický projekt“, se rozvine v komplexní zkušenost s vědeckým modelováním, týmovou prací a komunikací.

V jiném koutě mohou děti strávit noc ve škole, aby pozorovaly a zaznamenávaly změny teploty během 24 hodin. S teploměry, tabulkami a sešity propojují svá data s rotací Země a objevují vzorce tepla a světla. Třída se stává laboratoří skutečných jevů, kde proces pohání zvědavost.

Montessori pedagogové mohou takové projekty záměrně zapojit do svých lekcí. Klíčem je integrace – propojení matematiky a vědy s reálnými souvislostmi a umožnění dětem, aby se samy podílely na objevování. Úlohou průvodce je nabídnout nástroje, strukturu a jemné vedení, zatímco děti samy konstruují význam.

Zapojením se do těchto *velkých projektů* si děti rozvíjejí nejen matematickou přesnost, ale také vědecké uvažování a schopnost plánovat. Učí se vytvářet hypotézy, testovat, měřit, upravovat a sdělovat výsledky – dovednosti, které jsou jádrem jak kompetencí STEM, tak montessoriovské vize vzdělávání pro život.

# Historie, objevování a umění zkoumání

Děti přirozeně fascinuje, jak věci vznikly – jak se lidé naučili měřit čas, proč se vyvinuly nástroje a kdo jako první objevil tajemství přírody.

Montessori průvodci mohou tuto vrozenou zvědavost rozvíjet prostřednictvím vyprávění příběhů a historického kontextu, čímž abstraktní lekce proměňují ve smysluplné objevitelské cesty.

Představte si, že matematickou lekci nezačnete čísly, ale příběhem: starověcí lidé měřili svá pole kroky nebo námořníci používali hvězdy k navigaci. Tyto příběhy o lidské vynalézavosti ukazují, že měření, počítání a řešení problémů vycházely ze skutečných lidských potřeb. Odtud mohou děti pokračovat v praktickém zkoumání: měřit svou třídu pomocí rozpětí rukou, porovnávat výsledky a vymýšlet si vlastní „standardní jednotky“, než zjistí, proč se společné systémy jako metry a sekundy staly nezbytnými.

Stejný duch objevování provází studium biologie a zeměpisu. Hra „Kdo jsem?“ například vybízí žáky, aby přemýšleli jako vědci – kladli otázky, třídili data, identifikovali souvislosti. Začínají vnímat vzorce a organizovat znalosti, čímž si osvojují rané návyky analytického myšlení.

Díky takovým integrovaným lekcím se třída stává místem, kde se prolíná historie, věda a umění. Příběh tužky vede k experimentům s grafitem a kaolinem. Výroba duběnkových inkoustů propojuje botaniku, chemii a jazyk, protože žáci sbírají dubové žaludy, míchají roztoky a píšou básně pomocí vlastnoručně vyrobeného inkoustu. Každá činnost je malým odrazem lidské zvědavosti – toho, jak se civilizace vyvíjela díky pozorování, vynálezům a kreativě.

Tímto způsobem působí montessori průvodce jako vypravěč i vědec a nabízí příběh, který dětem poskytuje kontext a smysl. Učení se tak stává nikoli povinností, ale objevováním společného intelektuálního dědictví lidstva.

## Příběh ze třídy

### Matematické myšlení při odpoledním čaji

*Jedním z nejvýjimečnějších momentů v naší škole je odpolední čajový dýchánek – příjemné setkání, kde se děti stávají učitel i a rodiče zvědavými žáky.*

*Když se rodiny posadí s čajem a sušenkami, děti hrdě vezmou rodiče za ruku: „Pojďte, chci vám něco ukázat!“*

*Rodiče jsou často přitahováni přímo k policím s matematickými pomůckami – zlatým materiálem, zlomkovými kruhy korálkovými řetězy. To, co se dospělým jeví jako záhadné, je pro děti úžasně jasné.*

*A pak začíná skutečné učení .*

*„Podívejte, takhle vyměním deset jednotek za jednu desítku.“ „Vidíš? Tisíc je jen krychle desítek.“*

*„Ukážu ti, jak o tomto problému přemýšlím ...“*

*Neukazují jen jednotlivé kroky – odhalují své matematické myšlení. Rodiče najednou vidí, že matematika není jen počítání nebo měření, ale také vysvětlování, proč něco funguje.*

*V očích rodičů je vidět obdiv a v hlasech dětí hrdost.*

*Na chvíli se třída promění: je klidná, radostná a plná porozumění.*

*Na konci čaje odcházejí všichni v užších vztazích, než když přišli – rodiče jsou inspirovaní, děti posílené a matematika září jako něco smysluplného, lidského a sdíleného.*



Jolly HOME SCHOOL, Slovensko

# Montessori cesta k inženýrství a numerické zdatnosti

Matematické porozumění v Montessori roste jako strom – od pevných kořenů v konkrétních zkušenostech až po rozvětvenou abstrakci uvažování. Děti začínají manipulací s korálkovými řetízky, dřevěnými hierarchiemi a plstěnými čtverci a pomalu si osvojují vzorce a vztahy, které definují číselné systémy.

Při práci s dřevěným hierarchickým materiálem vnímají čísla jako živé veličiny, přičemž každý řád – jednotky, desítky, stovky, tisíce – je ztělesněn dřevem a barvou. Zkoumají, jak tyto hodnoty souvisejí a vytvářejí tak základ pro pokročilé nástroje, jako je velké počítadlo. Podobně prostřednictvím násobení řádů pomocí plstěných čtverců děti pochopí strukturu desítkové soustavy a vizualizují, jak desítky násobené desítkami vytvářejí stovky a desetiny násobené desetiny vytvářejí setiny.



Inženýrské myšlení přirozeně vychází z tohoto druhu uvažování. Když žáci měří obvod kruhu, objevují geometrii jako umění i vědu. Brzy vytvářejí plakáty, na kterých porovnávají průměry a obvody, počítají  $\pi$  a propojují tyto objevy s uměním a designem.

Vědecké experimenty tuto souvislost prohlubují. Ve studii „Rostliny potřebují minerály“ děti vystupují jako výzkumníci – kontrolují proměnné, zaznamenávají data do svých pracovních deníků a vyvozují závěry o tom, co udržuje život. Podobně geografické příkazové karty a experimenty „Práce vzduchu a vody“ vybízejí k pozorování, vytváření hypotéz a terénnímu výzkumu, přičemž spojují geografii, fyziku a environmentální vědy.

Prostřednictvím každodenních reflexí v pracovních denících děti dokumentují nejen to, co dělaly, ale i to, *jak* uvažovaly. Tyto deníky jim pomáhají plánovat, pozorovat a hodnotit – základní dovednosti v procesech vědy i inženýrství.

Každá činnost, od kreslení čar inspirovaných Kandinským po studium sedimentů na břehu řeky, pomáhá dětem rozpoznat jednotu veškerého vědění.

Čísla, síly a formy již nejsou oddělenými doménami – jsou vyjádřením stejného kosmického řádu. V tomto živém kurikulu rostou vedle sebe semínka numerické přesnosti, vědecké metody a inženýrské představivosti, které připravují dítě nejen na další studium, ale také na celoživotní zvědavost a účelné tvoření.



Inženýrství je neoddělitelnou součástí kosmického vzdělávání Montessori. Žáci ve věku 6–12 let se učí prostřednictvím projektů, experimentů a praktických ukázek, což jim umožňuje lépe porozumět a aplikovat získané znalosti v reálném světě.

V montessori kosmické výchově se žáci neučí konkrétní informace nazpaměť. Dostávají klíčové prezentace, které jim poskytují základní informace, které pak zpracovávají svým vlastním způsobem do všestranných, inovativních a samostatných projektů. Postupně propojují nové znalosti s předchozími a nacházejí si vlastní nové výzvy a nápady, jak je řešit. Práce na vlastních projektech rozvíjí logické

myšlení, schopnosti řešit problémy a v neposlední řadě se učí, co znamená spolupráce a jak ji provádět.

Znalosti, které žák získá ve třídě, jsou propojeny s reálným životem a po integraci nových informací se žák vždy snaží tyto znalosti objevovat a zkoumat v reálném světě kolem sebe. Hledají způsoby, jak nové znalosti využít v reálném světě, a mají neomezené pole pro kreativitu a podporu svých reálných projektů nebo výrobu různých druhů modelů.

Modelování je nedílnou součástí především zeměpisu (modely pohoří, zemí, různých typů eroze, sluneční soustavy), biologie (modely buněk, modely funkce svalů), ale také historie, pokud si uvědomíme, že historie v Montessori je historií vynálezů – žáci zkoumají všechny lidské vynálezy od ruční sekery po nejnovější technologie a u každého vynálezu mají možnost vyrobit nebo alespoň prozkoumat a pochopit jeho model.

Žáci v montessori základním cyklu (šest let) postupně procházejí celou historií lidských vynálezů a čelí tak výzvám, které lidstvo řešilo od svého prvotního objevení se na Zemi. Děti studují příběhy vynálezců a samy se tak stávají vynálezci. Člověk se dětem představuje jako „inženýr“ – zručný, inteligentní a laskavý tvůrce tohoto světa. A od tohoto okamžiku jsou děti komplexně vedeny k tomu, aby se samy staly takovými lidmi.

# Praktické tipy a návrhy pro rozvoj kompetence

Rozvoj numerických, vědeckých a technických dovedností u dětí nespočívá v memorování faktů, ale v podpoře zvědavosti, logického uvažování a lásky k objevování. V montessori pedagogice se tyto dovednosti rozvíjejí přirozeně, když jsou děti vedeny k objevování reálného světa prostřednictvím smysluplných zážitků, a to jak ve škole, tak doma. Níže uvádíme praktické nápady a příklady, které pomáhají tuto vizi uskutečnit.

## **Ve škole: Pěstování zvědavosti a porozumění**

- **Při představování každého nového tématu vyprávějte dětem skutečný příběh z historie.** Příběhy probouzejí představivost a propojují abstraktní znalosti s lidskou zkušeností. Lekce o geometrii může začít příběhem staroegyptských zeměměřičů, kteří měřili pole po povodních na Nilu, a ukázat tak, jak geometrie vznikla z praktické potřeby. Při představování desítkové soustavy mohou učitelé vyprávět příběh o tom, jak se lidé naučili počítat a obchodovat, od oblázků a uzlů až po psané číslice. Tyto příběhy pomáhají dětem pochopit, že matematika, věda a technika se vyvinuly z lidské zvědavosti a kreativity.
- **Poskytujte dětem relevantní informace od prvního školního dne.** Děti nemusí čekat až do vyšších ročníků, aby se seznámily s vědeckými nebo matematickými pojmy. I šestileté děti mohou být seznámeny s *přírodními zákony* prostřednictvím jednoduchých experimentů a názorných prezentací. Například žáci nižších ročníků základní školy mohou pozorovat odpařování vody tím, že nechají misku s vodou na okenním parapetu, nebo mohou sledovat „cestu kapky vody“ prostřednictvím příběhu Great River Story. Cílem není zvládnout složitou teorii, ale vzbudit zájem a nadšení, které se každým rokem prohlubují.
- **Dejte dětem přehled a klíče k odemčení světa.** Místo toho, abyste děti zahlcovali izolovanými detaily, nabídněte jim „celkový obraz“. Montessori Great Lessons – jako například *The Coming of the Universe*, *The Story of Numbers* a *The Story of Writing* – slouží jako klíče, které otevírají rozsáhlá pole

poznání. Po vyslechnutí Příběhu čísel se děti mohou například rozhodnout prozkoumat římské číslice, číselné systémy různých kultur nebo vynález nuly. Přehled inspiruje k nezávislému zkoumání; zvědavost každého dítěte se stává motorem hlubšího učení.

- **Propojte lekce s reálnými, praktickými projekty.**

Nechte děti aplikovat to, co se naučily, v projektech, které kombinují matematiku, vědu a kreativitu. Stavba modelového mostu představuje měření, rozložení hmotnosti a jednoduchou mechaniku. Pěstování rostlin propojuje botaniku a aritmetiku, protože děti měří výšku, počítají listy a zaznamenávají data do tabulek. Propojením znalostí s účelovou činností se abstraktní pojmy stávají živou realitou.

### **Doma: Začleňte učení do každodenního života**

- **Pozorujte svět kolem sebe a povídejte si s dětmi o tom, co vidíte.**

Prostá procházka se stane lekcí přírodopisu, když si všimnete tvaru listů, vzorů mraků nebo pohybu stínů. Ptejte se například: „Proč některé stromy ztrácejí listy a jiné ne?“ nebo „Jak úhel slunce mění náš stín?“ Podněcujte děti k přemýšlení, k hledání odpovědí v knihách nebo prostřednictvím experimentů.

- **Snažte se na děti zapůsobit realitou.**

Ukažte dětem úžas a krásu skutečného světa – jak stojí most, jak vzniká duha, jak rostou semena. Udělejte si čas na prohlídku muzeí, farem, stavenišť nebo naučných stezek. Skutečné zážitky dávají abstraktním znalostem smysl. Návštěva planetária například může proměnit lekci o sluneční soustavě v celoživotní fascinaci astronomií.

- **Používejte odborné termíny přirozeně.**

Děti milují přesný jazyk. Při společném vaření řekněte „Odměřujeme 200 mililitrů mléka“ nebo „Tato struktura je symetrická“. Používání správné terminologie – teplota, hustota, rovnováha, objem – buduje seznámení a důvěru s vědeckým a matematickým jazykem.

- **Plánujte společné nákupy.**

Nechte děti pomáhat s vytvářením rodinného nákupního seznamu, porovnáváním cen, výpočtem celkových částek a rozhodováním, jak se vejít do rozpočtu. Starší děti mohou počítat slevy, odhadovat cenu za jednotku a hodnotit nejlepší nabídky. Tyto zkušenosti z reálného života bez námahy rozvíjejí smysl pro čísla a finanční gramotnost.

- **Společně plánujte dovolené a výlety.**

Pozvěte děti, aby studovaly mapy, počítaly vzdálenosti a plánovaly trasy. Diskutujte o časových pásmech, směnných kurzech nebo vědě o létání. Společně vytvořte rozpočet na výlet a rozdělte si role: jedno dítě sleduje výdaje, druhé počítá celkovou dobu cesty.

Tyto úkoly zábavnou a praktickou formou kombinují geografii, matematiku a odpovědnost.

- **Zapojte děti do plánování domácnosti.**

Proměňte každodenní rutiny v příležitosti k uvažování a organizaci. Vytvořte tabulky pro úklidové plány, plánování jídel nebo rodinné projekty. Pokud vaříte společně, diskutujte o poměrech: „Pokud je recept pro čtyři osoby, kolik potřebujeme pro šest osob?“ Společné měření, časování a plánování posiluje matematické i životní dovednosti.

- **Vytvářejte sdílené sbírky a vizuální záznamy.**

Povzbuzujte děti, aby sbíraly a třídily předměty z reálného světa – listy, kameny, mušle nebo dokonce víčka od lahví. Označte je a roztřídte podle typu, velikosti nebo místa. Vytvořte mapy navštívených míst nebo naplánujte budoucí destinace a doplňte je informacemi o jejich geografii nebo kultuře. Tyto hmatatelné zkušenosti trénují pozorovací schopnosti, kategorizaci a kritické myšlení – stejné mentální návyky, které jsou základem vědeckého bádání.

**Jak jsou matematické kompetence a kompetence v oblasti vědy, technologií a inženýrství v obsaženy v montessori základní škole?**

**Základní znalosti (které musí žáci znát)**

Čísla, míry a struktury	Děti pracují s matematickými pomůckami, jako jsou korálkové řetězy, zlomkové vložky a geometrické tělesa, aby prozkoumávaly vztahy mezi veličinami, vzory a strukturami. V projektech používají skutečné měření – měří vzdálenosti na mapách, počítají měřítko pro modely nebo zaznamenávají teplotu a čas během experimentů.
Základní operace a základní matematické prezentace	Operace – sčítání, odčítání, násobení a dělení – se učí prostřednictvím konkrétní manipulace s použitím zlatých korálek, razítkové hry, korálkových rámců a dalších montessori matematických materiálů. Tyto aktivity postupují od konkrétního k abstraktnímu, což zajišťuje hluboké pochopení pojmů.
Matematické pojmy a koncepty	Matematický jazyk je představen přirozeně a přesně. Děti používají správnou terminologii v kontextu – mluví o „čtvercích“, „tisících“, „násobcích“ nebo „rovnoběžných trojúhelnících“ – a učí se spojovat symboly s významem prostřednictvím konverzace, vyprávění příběhů a objevování.
Povědomí o otázkách, na které matematika může nabídnout odpovědi	Prostřednictvím projektů z reálného života, jako je plánování rozpočtu na výlet, sledování růstu rostlin nebo navrhování mapy, děti objevují, že matematika odpovídá na praktické i teoretické otázky. Vidí, že matematika pomáhá řešit problémy, vysvětlovat vzorce a podporovat rozhodování.
Základní principy přírodního světa	Hodiny zeměpisu, biologie, chemie a fyziky začínají „velkými příběhy“, které představují vznik vesmíru, vznik života a vzájemnou závislost systémů. Experimenty se vzduchem, vodou a rostlinami umožňují dětem objevovat fyzikální zákony prostřednictvím pozorování.

Základní vědecké pojmy, teorie, principy a metody	Vědecké porozumění se rozvíjí prostřednictvím praktických experimentů – studiem stavů hmoty, fotosyntézy, eroze a jednoduché mechaniky. Děti používají vědeckou metodu intuitivně: kladou otázky, vytvářejí hypotézy, experimentují a pozorují výsledky.
Věda jako proces zkoumání přírody	Věda není prezentována jako memorování faktů, ale jako živý proces. Děti zkoumají přírodu prostřednictvím experimentů, jako je „Práce vzduchu“ nebo „Řeka“, zaznamenávají data, porovnávají výsledky a odvozují přírodní zákony. Vede si deníky, ve kterých dokumentují své poznatky a úvahy.
Technologie a technologické produkty a procesy	Děti zkoumají jednoduché stroje, nástroje a stavební procesy prostřednictvím úkolů založených na inženýrství – staví mosty, testují materiály nebo vytvářejí modely. Používají technologie vhodným způsobem pro výzkum, zaznamenávání dat a prezentace, přičemž se řídí zásadami bezpečnosti a účelu.
Vliv vědy, technologie, inženýrství a lidské činnosti obecně na přírodní svět	Prezentace o ekologii, ekosystémech, udržitelnosti a lidské inovativnosti pomáhají dětem pochopit, jak lidské činnosti formují životní prostředí. Projekty jako studie energie, recyklace a zkoumání místních ekosystémů pěstují odpovědnost vůči přírodě a společnosti.
<b>Základní dovednosti (žáci by měli být schopni)</b>	
Aplikovat základní matematické principy a postupy v každodenních situacích doma i v práci, včetně finančních dovedností	Žáci používají matematiku pro reálné účely – plánování školních výletů, nákupy potřeb pro třídu, spravedlivé rozdělení skupinové práce nebo správa rozpočtu třídy. Finanční gramotnost je prostřednictvím těchto zkušeností přirozeně zaváděna.
Sledovat a hodnotit řetězce argumentů	Prostřednictvím řešení matematických úloh, geometrických důkazů a vědeckých experimentů se děti učí sledovat logické kroky a hodnotit uvažování. Společně diskutují o výsledcích a porovnávají hypotézy a výsledky.
Matematické uvažování	Montessori pomůcky, jako jsou korálkové počítadla a geometrická skříň, podporují uvažování o množství, tvaru a proporcích. Děti verbálně vysvětlují své myšlenkové procesy, čímž posilují své analytické schopnosti.

Porozumění matematickým důkazům	Ačkoli formální důkazy přicházejí až později, děti si budují základy objevováním konzistentních vztahů – jako je vzorec pro výpočet plochy trojúhelníku nebo konstantní poměr obvodu kruhu k jeho průměru – prostřednictvím přímého zkoumání a opakování.
Komunikovat matematickým jazykem	Děti prezentují své poznatky pomocí správné terminologie, písemných rovnic, grafů a výkresů. Diskutují o svém uvažování s vrstevníky a průvodci, často s využitím vizuálních pomůcek, jako jsou grafy nebo geometrické útvary.
Používání vhodných pomůcek, včetně statistických údajů a grafů	V projektech, jako je zaznamenávání povětrnostních podmínek nebo růstu rostlin, děti shromažďují, organizují a znázorňují data pomocí tabulek a grafů. Toto vizuální znázornění posiluje analytické myšlení.
Používat a zacházet s technologickými nástroji a stroji	Žáci se učí používat jednoduché nástroje – kompas, váhy, lupy a mikroskopy – a postupně integrují digitální technologie pro výzkum a prezentace, vždy účelně a prakticky.
Zkoumejte přírodu prostřednictvím kontrolovaných experimentů	Experimenty jako „ <i>Rostliny potřebují minerály</i> “ nebo „ <i>Práce vzduchu</i> “ učí děti připravovat spravedlivé testy, kontrolovat proměnné a pečlivě zaznamenávat data. Učí se systematicky předpovídat, pozorovat a vyvozovat závěry.
Využívání a práce s vědeckými daty k dosažení cíle nebo k přijetí rozhodnutí či závěru založeného na důkazech	Žáci navrhují malé výzkumné projekty, např. testování pevnosti materiálů v modelu mostu nebo porovnávání typů půdy pro výsadbu, a své závěry zakládají na shromážděných důkazech.
Být schopen rozpoznat základní rysy vědeckého bádání	Prostřednictvím opakovaných experimentů a vedení deníku děti pochopí, že výzkum zahrnuje kladení otázek, testování, pozorování a vyvozování závěrů. Začnou vnímat vědu jako proces objevování, nikoli jako soubor odpovědí.
<b>Postoje (žáci si cení)</b>	
Úcta k pravdě	Montessori kultura klade důraz na přesnost a upřímnost při pozorování. Děti se učí, že data a výsledky musí odrážet to, co skutečně viděly, a ne to, co doufaly, že najdou.
Ochota hledat důvody	Zvědavost je hnacím motorem učení: děti se neustále ptají „proč“ a „jak“. Průvodci tuto zvědavost podporují tím, že otázky směřují k objevování a samostatnému uvažování.

Ochota posuzovat platnost důvodů	Díky spolupráci s vrstevníky se děti učí hodnotit vzájemné uvažování – kontrolují výpočty, porovnávají výsledky a zdokonalují nápady prostřednictvím respektující diskuse.
Kritické hodnocení a zvědavost	Montessori prostředí podporuje zvědavost prostřednictvím svobody volby, praktických materiálů a propojení s reálným světem. Děti se učí ocenit složitost a krásu matematiky i přírodních věd.
Zájem o etické otázky a respekt k bezpečnosti a udržitelnosti, zejména pokud jde o vědecký a technologický pokrok ve vztahu k sobě samému, rodině, komunitě a globálním otázkám	Prostřednictvím kosmické výchovy děti chápou vzájemnou provázanost života a dopad lidské činnosti. Učí se o odpovědné inovaci, ochraně přírody a etickém využívání zdrojů, přičemž propojují vědu s morálním a ekologickým povědomím.



## 7. KAPITOLA

# DIGITÁLNÍ KOMPETENCE



# Digitální kompetence



Digitální kompetence zahrnuje sebejistě, **kritické a odpovědné** používání digitálních technologií a **práci** s nimi pro účely učení, v pracovním procesu a pro **zapojení ve společnosti**. Zahrnuje informační a datovou gramotnost, komunikaci a spolupráci, mediální gramotnost, tvorbu digitálního obsahu (včetně programování), bezpečnost (včetně digitálního blahobytu a kompetencí souvisejících s kybernetickou bezpečností), otázky související s duševním vlastnictvím, řešení problémů a kritické myšlení.

## Znalosti

Lidé by měli rozumět tomu, jak mohou digitální technologie **podporovat komunikaci, kreativitu a inovace** a být si vědomi jejich příležitostí, omezení, účinků a rizik. Měli by rozumět obecným principům, mechanismům a logice, na nichž jsou založeny vyvíjející se digitální technologie a znát základní funkce a použití různých zařízení, softwaru a sítí. Člověk by měl umět zaujmout kritický přístup k platnosti, spolehlivosti a dopadu informací a dat zpřístupněných digitálními prostředky a být si vědom právních a etických principů souvisejících s využíváním digitálních technologií.

## Dovednosti

Jednotlivci by měli být schopni využívat digitální technologie k **podpoře svého aktivního občanství a sociálního začlenění, spolupráce s ostatními a kreativity při dosahování osobních, sociálních nebo komerčních cílů**. Mezi dovednosti patří schopnost používat, přistupovat, filtrovat, hodnotit, vytvářet, programovat a sdílet digitální obsah. Jednotlivci by měli být schopni spravovat a chránit informace, obsah, data a digitální identity, jakož i rozpoznávat a efektivně pracovat se softwarem, zařízeními, umělou inteligencí nebo roboty.

## Postoje

Práce s digitálními technologiemi a obsahem vyžaduje **reflexivní a kritický**, ale zároveň **zvědavý, otevřený a progresivní přístup** k jejich vývoji. Vyžaduje také **etický, bezpečný a odpovědný přístup** k používání těchto nástrojů.

## Odkazy:

- 2022: [DigComp 2.2: Rámec digitálních kompetencí pro občany – s novými příklady znalostí, dovedností a postojů](#)
- 2017: [DigComp 2.1: Rámec digitálních kompetencí pro občany s osmi úrovněmi znalostí a příklady použití](#)
- 2016: [DigComp 2.0: Rámec digitálních kompetencí pro občany. Aktualizace fáze 1: koncepční referenční model](#)
- 2013: [DigComp: Rámec pro rozvoj a porozumění digitální kompetenci v Evropě](#)
- 2012: [Zpráva o online konzultaci Názory odborníků na digitální kompetence](#)
- 2012: [Digitální kompetence v praxi: analýza rámců](#)

# Digitální technologie v době Marie Montessori

*„Vzdělání, které je schopné zachránit lidstvo, není žádná maličkost; zahrnuje duchovní rozvoj člověka, posílení jeho hodnoty jako jednotlivce a přípravu mladých lidí na pochopení doby, ve které žijí.“*

*Maria Montessori. Education and Peace*

Kdyby Maria Montessori mohla dnes vstoupit do moderní třídy, byla by možná překvapená, že děti drží v ruce tablety místo praktických pomůcek, vyhledávají informace pomocí hlasových asistentů místo encyklopedií a učí se z videí místo impresionistických grafů a příběhů. Po počátečním překvapení by se však téměř jistě uklidnila a zaujala svou obvyklou pozorovací pozici – tichou, pozornou, analytickou. Studovala by děti, ne zařízení. Dělala by si poznámky. A pak by začala klást otázky – vědecké otázky.

*Jak tento nástroj ovlivňuje koncentraci dítěte? Podporuje nezávislost nebo vytváří závislost? Podporuje zkoumání nebo pasivní konzumaci?*

*Jaký typ člověka pomáhá toto prostředí formovat?*

Montessori byla především vědkyně. Její vzdělávací přístup vycházel z opakovaných cyklů pozorování, experimentování a zdokonalování. A právě tento vědecký duch může dnes vést naše uvažování o digitálních technologiích v montessori prostředí.

## **Pohled na technologii optikou Montessori**

Montessori byla hluboce přesvědčena, že vzdělávání se musí vyvíjet společně se společností. Pozorovala, že počátek dvacátého století se stává stále více mechanizovaným a napsala: *„Kdekoli je to možné, jsou mechanické vynálezy zaváděny do všech detailů*

*praktického života, aby se naše děti mohly přizpůsobit civilizaci, která je zcela založena na strojích.“*

V její době se „stroji“ rozuměly psací stroje, automobily nebo telefony. Dnes jsou jejich ekvivalenty smartphony, platformy pro programování, dokumenty uložené v cloudu a umělá inteligence. Svět se dramaticky změnil, ale její poselství přetrvává: děti musí být připraveny na svět, ve kterém budou žít.

Montessori by nás však také varovala, že příprava musí respektovat vývojové potřeby. Obrazovky a digitální nástroje nejsou samy o sobě vzdělávací jen proto, že jsou moderní. Musí být zaváděny záměrně, vždy v souladu s vývojovým stadiem dítěte a vždy ve službách nezávislosti, odpovědnosti a smysluplného objevování.

### **Montessori jako vědkyně: zvažování přínosů a rizik**

Kdyby Montessori dnes žila, nespíchala by s přijetím nebo odmítnutím digitálních zařízení. Nejprve by je prostudovala. Pozorovala by jejich vliv na pozornost, kreativitu, vztahy a řešení problémů. Ptala by se: *Jaké jsou měřitelné výsledky? Jak to ovlivňuje lidský vývoj?*

Moderní vědecký výzkum, jako například pokyny Světové zdravotnické organizace, pomáhá zajistit rovnováhu. WHO doporučuje omezené používání obrazovek u dětí, které je vhodné z hlediska jejich vývoje, a její zdůvodnění se úzce shoduje s principy Montessori: obrazovky by měly podporovat učení, nikoli nahrazovat pohyb, hmatové zkoumání nebo lidskou interakci.

V montessori třídě mohou být digitální nástroje používány účelně, kde digitální moment vzbuzuje zvědavost, ale skutečná práce – zkoumání, experimentování a internalizace – se odehrává prostřednictvím praktických zkušeností. Tato rovnováha mezi myslí a rukou je pro Montessori typická.

### **Montessori jako pedagog: technologie jako smysluplný nástroj**

Montessori třídy vždy zahrnovaly vědecké nástroje své doby – glóby, lupy, kompas, barometry a další nástroje pro zkoumání.

To byly „technologie“, které dětem umožňovaly hlubší pochopení světa. Kdyby Montessori dnes navrhovala základní školní třídu, pravděpodobně by digitální zařízení považovala za součást tohoto kontinua nástrojů, ale trvala by na tom, aby byla používána účelně:

- pro výzkum
- pro psaní a publikování zpráv
- pro navrhování prezentací
- pro kódování jednoduchých algoritmů, které posilují logické myšlení
- pro zkoumání vědeckých nebo matematických simulací, které nelze fyzicky reprodukovat
- pro spolupráci a komunikaci s vrstevníky v jiných částech světa Nástroj sám o sobě není



nikdy v centru pozornosti. V centru pozornosti je *vývoj dítěte*.

Jak poznamenává vědkyně Angeline Stoll Lillard, digitální kompetence v kontextu Montessori není pouze o ovládnutí softwaru, ale o „hledání, analyzování, posuzování, integrování a sdělování informací“. Je to myšlenková práce, nikoli mačkání tlačítek.

### **Montessori antropolog: zachování lidské důstojnosti v digitálním věku**

Montessori se nezabývala pouze pedagogikou, byla také antropoložkou, která se zajímala o roli vzdělávání při formování kultury a společnosti. Její úvahy nás vedou k důležité otázce: Jak digitální technologie ovlivňují rozvoj sebevědomí, smyslu pro komunitu a cíle dítěte?

V době, kdy je komunikace stále více zprostředkována obrazovkami, se důraz Marie Montessori na mír, empatii a lidské vztahy stává ještě důležitějším. Digitální kompetence musí zahrnovat i etickou kompetenci: *Jak komunikovat online s respektem? Jak ověřit informace před jejich šířením? Jak*

*rozpoznáme zaujatost, přesvědčení nebo dezinformace? Jak udržujeme zdravé vztahy s digitálními nástroji?*

Tyto otázky pomáhají dětem zachovat si lidskost ve světě, kde jsou pozornost, identita a emoce často komodifikovány.

### **Za hranicemi debaty: směrem k opravdové digitální kompetenci**

Otázkou není, zda by montessori školy *měly* využívat technologie.

Skutečná otázka zní: Jak může technologie sloužit montessori vizi vzdělávání pro život?

Digitální kompetence v tomto smyslu neznámá ovládní zařízení, ale jejich pochopení – jak fungují, kdy je používat a proč. Znamená to vychovávat děti, které umí kriticky myslet, zodpovědně spolupracovat a smysluplně tvořit.

V montessori prostředí by to mohlo vypadat například takto:

- vyhledávání informací o strojích Leonarda da Vinciho na tabletu,
- stavba fyzického modelu inspirovaného jeho skicami,
- dokumentování procesu prostřednictvím fotografií nebo videí
- a prezentace finálního díla před spolužáky.

Digitální technologie zde obohacuje výuku, ale nikdy nenahrazuje základní montessori prvky, jako jsou zvědavost, kreativita, pohyb, spolupráce a smysluplná práce.

Kdyby Maria Montessori žila dnes, nebála by se digitálních nástrojů – studovala by je. Pozorovala by jejich účinky, analyzovala jejich vliv a řídila jejich integraci s vědeckou přísností a hlubokým respektem k vývojovým potřebám dítěte.

Tím se digitální kompetence stává přirozeným rozšířením montessori výchovy: přípravou na život ve fyzickém i digitálním světě, zakořeněnou v moudrosti, rovnováze a lidskosti.

## Od zvědavosti k digitálnímu povědomí: rozvoj kritického myšlení v montessori třídě

V každé montessori třídě se ve vzduchu tiše vznášejí zvědavost. Projevuje se v tom, jak se děti sklánějí nad glóblem, aby sledovaly trasy dávných průzkumníků; v jejich nadšení, když objeví, že se z obyčejné housenky stane motýl; a v tichém triumfu, když poprvé vyřeší dělení vídelitelemceciferným dělitelem. Tato zvědavost není náhodná.— to je podstata montessori výchovy. A právě z tohoto zdroje zvědavosti začíná vyrůstat autentické digitální povědomí a kritické myšlení.

### **Svoboda volby: základ nezávislého bádání**

V montessori třídě je volba posvátná. Dítě přistoupí k polici, vybere si materiál a začne pracovat — nevedeno vnějšími odměnami, ale vnitřní jiskrou motivace. Stejný princip formuje jejich vztah k informacím. Ať už zkoumají sopky, římské silnice nebo přizpůsobení zvířat, děti mají svobodu prozkoumávat a objevovat svým vlastním tempem.

Ale s volností přichází i odpovědnost – odpovědnost za myšlení, hodnocení a porozumění. Schopnost najít informace nestačí. Děti se musí naučit je interpretovat.

Od prvních čtenářských zkušeností montessori průvodci představují aktivity, které položí základy kritické gramotnosti. Příkazové karty a karty „Kdo jsem?“ povzbuzují děti, aby se dívaly za povrch – interpretovaly stopy, vyvozovaly význam a propojovaly myšlenky.

Když dítě čte: „*Mám tvrdou skořáčku a žiji ve vodě i na souši. Kdo jsem?*“, nehádá pouze, že je to želva. Procvičuje si dedukci, odvozování a rozpoznávání vzorců – stejné mentální návyky, které později použije k rozlišení pravdy od dezinformací v digitálním světě.

Jak děti postupují do základních škol, jejich zvědavost se vyvíjí od „co“ k „proč“ a „jak“. Začínají si uvědomovat, že znalosti jsou dynamické a že různé zdroje mohou vyprávět různé příběhy.

## Příběh ze třídy

### Porovnávání zdrojů a perspektiv

*Jednoho odpoledne narazila skupina starších žáků základní školy, kteří zkoumali sluneční soustavu, na zajímavý rozpor. Starší kniha ve školní knihovně stále uváděla Pluto jako planetu. Novější encyklopedie – a webové stránky, které později zkontrolovali – již ne.*

*„Proč tato kniha uvádí, že Pluto je planeta, ale webová stránka tvrdí, že není?“*

*„Kdo rozhoduje o tom, co je ve vědě pravda?“ „Mění se informace?“*

*Jejich učitel neodpověděl. Místo toho se děti pustily do vlastního výzkumu. Přečetly si články o Mezinárodní astronomické unii. Dozvěděly se, jak se vědecké klasifikace v průběhu času mění. Diskutovaly o tom, zda by Pluto mělo být i nadále považováno za planetu.*

*Díky tomuto jedinému objevu děti pochopily něco zásadního: Znalosti se vyvíjejí. Zdroje se liší. Pravdu je třeba zkoumat, ne předpokládat.*

*Naučili se kontrolovat data publikace, zpochybňovat autorství a hledat potvrzení z různých úhlů pohledu. Tyto návyky tvoří základ digitální gramotnosti. Ještě než děti poprvé vezmou do ruky elektronické zařízení, již praktikují dovednosti kritického myslitele: porovnávají, zpochybňují a hledají důkazy.*



Montessori Akademijska, Litva

## Myšlení, ne memorování: umění klást otázky

Cílem montessori výchovy není memorování faktů, ale naučit se myslet. Každý materiál, každý rozhovor a každý projekt povzbuzuje děti k prozkoumávání vztahů, příčin a následků a složitosti lidské zkušenosti.

Studium historie se například nikdy neomezuje na otázku „Kdy proběhla průmyslová revoluce?“ Místo toho jsou děti vedeny k hlubšímu zamyšlení: *Jak průmyslová revoluce změnila způsob života lidí? Komu tyto změny prospěly a kdo zůstal pozadu? Kdybyste žili v té době, jaká rozhodnutí byste učinili?*

Neexistuje jediná „správná“ odpověď. Tyto otázky rozvíjejí empatii, schopnost vcítit se do druhých a úsudek – pilíře kritického myšlení. Stejný způsob uvažování je nezbytný pro orientaci v digitálním světě. Když se děti setkají s online obsahem, musí se naučit ptát: *Kdo to vytvořil a proč? Jaké důkazy to podporují? Existuje i jiný úhel pohledu?*

Montessori vzdělávání jim dává sebevědomí – a praxi – klást tyto otázky s odvahou a jasností.

## Propojení digitálního povědomí s montessori myšlením

Když v učebně podporujeme kritické myšlení, připravujeme děti nejen na akademické vzdělávání, ale i na život v digitálním věku. Dítě, které porovnává zdroje v knihovně, bude přirozeně zpochybňovat to, co čte online. Dítě, které zkoumá zaujatost v historických narativech, rozpozná zaujatost v médiích. Dítě, které se při skupinových projektech učí respektovat odlišné názory, bude k digitální komunikaci přistupovat s empatií a zdrženlivostí.

Montessori vzdělávání neodmítá technologii – trvá na jejím uvědoměném používání. Stejně jako učíme děti bezpečně zacházet s nůžkami, musíme je vést k tomu, aby se v digitálním světě pohybovaly s rozvahou a odpovědností.

Pěstováním zvědavosti, nezávislosti a přemýšlivé reflexe

pomáháme dětem vyrůst v odpovědné digitální občany – jedince, kteří přistupují k informacím kriticky, eticky a kreativně.

Montessori třída děti nepřipravuje pouze na používání technologií.

Připravuje je na to, aby tomu porozuměli. Učí se nejen jak získávat znalosti, ale také jak je zpochybňovat; nejen jak konzumovat obsah, ale také jak jej hodnotit a reagovat na něj s inteligencí a integritou.



## Příběh ze třídy

### Kritické myšlení s digitálními nástroji

*V Montessori škole Andílek se děti, které používají digitální nástroje pro výzkum, učí kriticky myslet prostřednictvím jednoduchých, ale účinných postupů:*

- Při přípravě výzkumu **vyberte kromě digitálních zdrojů alespoň dvě knihy.**
- **Vytvořte srovnávací tabulky** s uvedením zdroje, autora, data vydání, stylu a ověřitelnosti informací.
- **Porovnejte učebnice z různých zemí** na stejné téma, abyste zjistili rozdíly v pohledu na danou problematiku.

- **Najděte stejné téma ve třech mediálních formách** (kniha, online článek, video na YouTube/příspěvek na sociálních médiích).  
Poté zaznamenejte:
  - datum; médium
  - autor; hlavní sdělení
  - účel obsahu
 Nakonec: porovnejte rozdíly a diskutujte o tom, proč existují.
- **Označte fakta a emoce v recenzi barevnými kódy:** Jak autor používá jednotlivé prvky?
- **Změňte úhel pohledu:** porovnejte, jak dva mediální zdroje popisují stejnou historickou událost, a poté napište článek odrážející zvolený úhel pohledu nebo zájem.
- **Témata komunitního kruhu, jako například:**
  - Jak rozpoznáme důvěryhodný zdroj?
  - Je více rizik na internetu nebo v knihách?
  - Věřil jsem někdy něčemu, co se později ukázalo jako nepravdivé?
  - Jak rozlišujeme informace od názorů?
- *Tyto aktivity nejsou jen výukou „digitální bezpečnosti“. Pěstují také způsob uvažování, který si cení pravdy, důkazů a reflexe.*



Montessori školy Andilek, Česká republika

# Od reálného života k digitálnímu životu: naučit se vybírat dobré místo špatného

## **Uznání bezpečnosti jako lidské potřeby**

V montessori pedagogice přináší lekce o základních lidských potřebách vždy moment uklidnění. Děti sedí společně a přemýšlejí o tom, co každý člověk – v minulosti i současnosti – potřebuje k důstojnému životu: jídlo, přístřeší, ochranu, dopravu, komunitu, umění, duchovní potřeby. Jak se rozhovor přesouvá napříč časem a kulturami, začínají chápat, že bezpečnost není pouze absence nebezpečí, ale stav, který umožňuje růst.

Dnes se děti musí orientovat ve světě, kde se bezpečnost rozšířila i mimo fyzické okolí. Moderní dítě se musí naučit chránit svou digitální identitu stejně, jako dřívější civilizace chránily své osady. To vyvolává důležitou otázku pro učitele: Jak pomůžeme dětem pochopit, že jejich činy v digitálním světě mají reálné důsledky a že ochrana jejich informací je nyní součástí ochrany jejich samotných?

Pokud digitální bezpečnost pojmem jako rozšíření univerzální potřeby ochrany, děti mohou intuitivněji pochopit, proč je důležitá protože souvisí s něčím, co již důvěrně znají.

## **Morální vývoj přesahuje hranice učebny**

Montessori třídy jsou navrženy tak, aby rozvíjely morální citlivost prostřednictvím prožitých zkušeností. Děti se učí spravedlnosti prostřednictvím vyjednávání rolí ve skupinové práci, soucitu prostřednictvím pomoci mladším spolužákům a odpovědnosti prostřednictvím péče o materiály, které



patří celé komunitě. Tyto zkušenosti tvoří základ jejich etického vývoje.

Digitální občanství je prostě další kapitolou ve stejném příběhu vývoje. Dítě, které se naučilo mluvit laskavě, dodržovat pořadí a naslouchat s respektem, je již připraveno na podobné chování online. Úkolem učitele není zavádět nový morální rámec, ale vést děti k rozpoznání kontinuity:

Stejné hodnoty, které utvářejí mírové soužití ve třídě, utvářejí mírové soužití online. Když učitelé nahlíží na digitální chování stejným pohledem jako na každodenní sociální chování, je snazší podporovat děti v rozvoji konzistence, jasnosti a integrity v obou světech.

### **Pomáhat dětem analyzovat volby – ne memorovat pravidla**

Žáci Montessori prospívají, když se jich ptáme „*Co si o tom myslíš?*“ místo „*Dělej, co ti říkám*“. Stejný princip musí platit i pro digitální kompetence. Digitální dilemata – soukromí, dezinformace, respektující komunikace – nelze řešit pomocí striktních pravidel.

Místo toho vyžadují promyšlenou analýzu. Děti musí být schopny si položit otázky: *Je to uctivé? Je to zodpovědné? Je to čestné? Je to bezpečné?*

Nejde o to, učit děti, co si mají myslet, ale o to, aby se z nich *stali myslitelé*. Učitelé mohou podněcovat diskusi a reflexi stejným způsobem, jako to děláme u historických příběhů nebo vědeckých otázek. Každý digitální scénář se stává příležitostí k prozkoumání záměru, dopadu a etického uvažování – dovedností, které jsou stále důležitější, protože děti se setkávají se složitějšími digitálními prostředími.

### **Úloha průvodce: pěstovat reflexi, nehlídat chování**

Učitelé Montessori již znají křehkou rovnováhu mezi svobodou a odpovědností. Digitální život to nemění, naopak to posiluje. Úlohou učitele není sledovat každé digitální rozhodnutí, které dítě učiní, ani vyvolávat strach z technologie.

Místo toho je jeho úkolem pěstovat návyky reflexe, empatie a seberegulace – dovednosti, které zabraňují škodlivému chování, než k němu dojde.

Když děti pochopí, *proč* je něco důležité, přestanou se spoléhat na vnější donucení. Začnou se rozhodovat na základě internalizovaných hodnot, které byly formovány dlouholetým životem v komunitě, vzájemným respektem a samostatnou prací.

Učitelé mohou tento proces podpořit:

- pozorováním, jak děti diskutují o spravedlnosti v reálných situacích.
- podporou otevřených rozhovorů o důvěře, soukromí a respektu.
- zdůrazňováním souvislostí mezi chováním ve třídě a digitálními interakcemi
- vytváření prostoru, kde se děti mohou bez obav ptát na obtížné otázky.

Tímto způsobem se digitální kompetence stává pokračováním montessori vize: pomáhat dětem vyrůst v jedince, kteří jednají s vědomím, soucitem a jasností.

Nakonec přechod od morálky v reálném životě k morálce v digitálním světě není žádný skok – je to jen jemné rozšíření toho, co montessori výchova již krásně dělá.

Děti, které se cítí bezpečně, se budou snažit, aby se bezpečně cítili i ostatní. Děti, které chápou odpovědnost, budou jednat odpovědně i online. Děti, které myslí kriticky, nebudou slepě následovat zavádějící informace.

Děti, které zažívají respekt, se stanou respektujícími účastníky digitálních prostorů.

Digitální svět nevyžaduje jiný druh dětí. Vyžaduje stejné rozvážné, přemýšlivé a sebevědomé jedince, jaké se montessori výchova vždy snažila vychovávat. Jako montessori učitelé máme za úkol pomáhat dětem přenést jejich dobře vyvinutý morální kompas do všech oblastí jejich života – včetně té, která se odehrává za obrazovkou.

## Příběh z učebny Rozhovory o digitálním životě

V montessori škole **Andílek** jsou rozhovory o digitálním životě přirozeně začleněny do každodenní školní kultury. Vznikají v komunitních kruzích, během hodin informatiky, na farmě a v neformálních momentech, kdy děti přinášejí do skupiny skutečné zážitky. Nejedná se o izolované lekce, ale o průběžný dialog, do kterého se zapojují učitelé, žáci i rodiče.

- Uctivé chování online – e-maily, zprávy, skupiny – to vše souvisí a vytváří zdvořilost v neformálních situacích.

- lekce zdvořilosti a slušného chování: Jak napsat komentář, který nikoho neurazí? Reakce na posměch online (např. neodpovídejte okamžitě, nepište nic, co byste neřekli tváří v tvář, podpořte osobu, která je terčem posměchu...)
- ocenění příspěvků ostatních po společné práci online (oceňuji, že jsi přidal graf...)
- vnímání humoru a hranic –např. společné sledování memu – komu přijde vtipné, mohlo by to někoho zesměšňovat, jak poznám tuto hranici – pravidlo: pokud váháš, nezveřejňuj to.
- respektování soukromí: kdy něco sdílet? Mám povolení? Mohlo by to někomu ublížit? Má smysl to zveřejnit?
- diskuse v komunitním kruhu: jak bych se cítil, kdyby o mně někdo napsal něco podobného? Kdy jsem naposledy projevil laskavost online? Jak mohu být online oporou pro ostatní?
- vzdělávání v oblasti digitálního občanství: ověřování informací před jejich sdílením. Zodpovědné nakládání s vlastní digitální stopou. Dodržování pravidel platformy a zásad komunity. Uvědomění si dopadu vlastních činů na ostatní. Schopnost přiznat chybu a napravit ji, např. smazáním zavádějícího obsahu
- využíváme externí přednášky, odkazujeme na bezplatné webové stránky, jako jsou [www.hoax.cz](http://www.hoax.cz) nebo [www.snopes.com](http://www.snopes.com)

Montessori školy Andilek, Česká republika



# Od obrazovek k realitě: pomáháme dětem najít skutečné hrdiny v digitální éře

Každý montessori průvodce dobře zná ten okamžik, kdy dítě vtrhne do místnosti, nabitě energií z něčeho neuvěřitelného, co právě vidělo na internetu. „Někdo vyřešil Rubikovu kostku za méně než pět sekund!“ „Viděl jsem horolezce, který vylezl na horu bez lan!“ Jejich hlasy se zvedají úžasem a my cítíme upřímný obdiv, který se skrývá za jejich slovy. V těchto okamžicích jsme svědky hluboké a krásné pravdy o dětech v základním věku: touhy po hrdinech.

Maria Montessori popsala děti ve druhé fázi vývoje jako hledače velikosti. Přitahuje je mimořádné – odvaha, inteligence, síla, odhodlání. Je to věk fantazie a morálního zkoumání, kdy děti hledají vzory, které jim mohou ukázat, čeho jsou lidé schopni.

V dnešním světě jsou však mnoha z nich prvními „výjimečnými“ osobnostmi, se kterými se setkávají, youtuberové, hráči, osobnosti z TikToku nebo celebrity. Tyto digitální osobnosti jsou často vzrušující, ale jejich přínos může být omezený, pomíjivý nebo založený spíše na výkonu než na smysluplném úspěchu. Obdiv dětí je však skutečný – ne proto, že jsou „posedlé obrazovkami“, ale proto, že se nacházejí ve vývojové fázi, ve které přirozeně hledají inspiraci. Otázka pro nás, jako pedagogy a rodiče, je laskavá, ale zásadní: Jak můžeme dětem pomoci rozšířit jejich vizi hrdinství nad rámec toho, co nabízí digitální svět?

## Vedení dětí k opravdovým hrdinům

Montessori vzdělávání nám dává pozoruhodnou výhodu: naše učebny jsou již bohaté na skutečné lidské úspěchy. Zejména kosmické vzdělávání nabízí rozsáhlou škálu mimořádných osobností a sil, které formovaly náš svět.

Dětem představujeme:

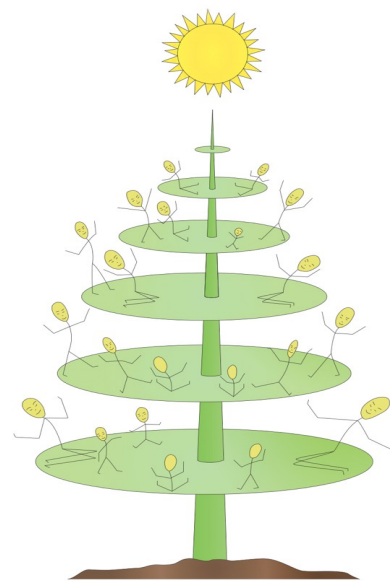
- **Neviditelné hrdiny přírody**, jako jsou bakterie, které obohacují půdu, nebo stromy, které produkují kyslík.

- **Velké síly**, jako je vzduch a voda,  **které** jsou v impresionistických grafech znázorněny jako mocné síly formující Zemi.
- **Průkop níky vědy a historie** – Galileo, který zpochybňoval tradice, Marie Curie, která riskovala vše pro objevy, Nelson Mandela, který neúnavně bojoval za spravedlnost.

Tyto příběhy dětem poskytují nejen *informace*, ale také *inspiraci*. Pomáhají dětem pochopit, že hrdinství má mnoho podob a že mimořádné výkony často vycházejí z odhodlání, vytrvalosti a služby druhým.

Děti začínají chápat, že svět je

plný hrdinů, kteří formovali civilizace, zachránili druhy, vyléčili nemoci, vytvořili umění nebo vysvětlili tajemství vesmíru. Jejich pojetí „velikosti“ se rozšiřuje od digitálních ikon k mimořádným reálným osobnostem, které změnily svět.



### **Rovnováha mezi digitálním životem a setkáními v reálném světě**

Digitální svět je samozřejmě součástí života dětí. Budou i nadále sledovat videa, sledovat online osobnosti a obdivovat talent, který vidí na internetu. Cílem není potlačit tento zájem, ale vyvážit jej bohatými, prožitými zkušenostmi.

Představte si, že by část času stráveného před obrazovkami byla nahrazena setkáními, jako jsou tato:

- Návštěvou včelaře a poznáním, jak včely udržují celé ekosystémy.
- Setkání s místním hasičem a poslech příběhů o odvaze zakořeněné ve službě, nikoli v zábavě.
- Prozkoumání starověkých ruin nebo muzeí, kde ožívají úspěchy civilizací.

- Sledování biologa, jak vypouští uzdravené ptáky zpět do volné přírody .
- Čtení o inženýrech, kteří navrhují systémy čisté vody, nebo vědcích pracujících na řešeních klimatických změn.

Děti, které zažívají skutečné hrdiny v akci, si vypěstují hlubší, pevnější a výživnější obdiv. Naučí se, že velikost nespočívá jen v popularitě nebo mimořádném talentu, ale také v přínosu, vytrvalosti a touze zlepšovat život ostatních.

Tato změna nevyžaduje dramatické zásahy. Vyvíjí se přirozeně prostřednictvím upřímných rozhovorů, praktických zkušeností, vyprávění příběhů a komunitní kultury, která oslavuje smysluplné úspěchy více než digitální slávu.

Jako montessori pedagogové a rodiče nemáme za úkol odklánět děti od digitálních influencerů, ale otevírat jim širší svět. Když mají děti přístup ke skutečným průzkumníkům, vědcům, aktivistům, umělcům a každodenním hrdinům ve své komunitě, něco se začíná měnit. Začínají klást jiné otázky:

- Čím mohu přispět?
- Kde jsou moje talenty potřebné?
- Kdo pomáhá ostatním způsoby, které ne vždy vidíme?
- Jak se tato osoba stala tím, kým je?

Když se digitální postavy znovu objeví v rozhovoru – což se stane –, děti k nim přistupují s vyváženějším pohledem. Digitální svět již nedefinuje jejich smysl pro hrdinství; stává se jedním z mnoha zdrojů inspirace.

Cílem nakonec není vybírat hrdiny za děti, ale pomáhat jim rozvíjet vnitřní smysl, který uznává: úsilí nad okázalostí, podstatu nad vzhledem, přínos nad popularitou.

Základní vzdělávání podle Montessori má k tomu jedinečné předpoklady. Prostřednictvím kosmických příběhů, vědeckého bádání, historických vyprávění a propojení s komunitou pomáháme dětem objevovat mimořádné věci všude – v lesích, oceánech, laboratořích, starověkých civilizacích i v lidském srdci.

Tím, že děti vedeme od obrazovek zpět k bohatství reality, jim pomáháme najít hrdiny, kteří jsou nejen působiví, ale i smysluplní. Hrdiny, kteří jim ukazují, co to skutečně znamená být člověkem. A při objevování těchto hrdinů si děti pomalu začínají představovat, jakým hrdinou by se samy mohly jednoho dne stát.

## Příběh ze třídy Diskuse s dětmi

*V montessorio školách Andílek obvykle diskutujeme o těchto tématech s dětmi v rámci přednášek o etice nebo občanské výchově.*

- *Sdílíme s dětmi příběhy skutečných hrdinů (paralympijských sportovců atd.),*
- *snažíme se poznat youtubery a influencery v reálném životě (např. kdo natáčí příběhy a mluví o zdravém stravování...*
- *pravidelně pořádáme mediální workshopy – žáci se pokoušejí vytvořit vlastní podcast nebo jiné aktivity – přenášejí online svět do reality – uvědomují si, co stojí za prací influencerů.ě*

Montessori školy Andílek, Česká republika



## Potřeba komunikace a sounáležitosti: od třídní komunity k digitálnímu propojení

V montessori základní škole děti přirozeně hledají spojení. Spolupracují na projektech, sdílejí objevy a domlouvají si role během skupinové práce, čímž si budují sociální dovednosti a pocit sounáležitosti. Komunitní setkání/program nebo kruhy vděčnosti poskytují dětem bezpečný prostor, kde mohou vyjádřit své myšlenky, zamyslet se nad zkušenostmi a procvičit empatii, čímž se vytváří základ pro respektující komunikaci. Průvodce modeluje dialog, pomáhá řešit konflikty a podporuje, aby byl vyslyšen každý hlas, čímž posiluje myšlenku, že komunikace je o porozumění a být porozuměn.

Stejné principy platí i v digitálním světě. V montessori třídách se digitální komunikace používá účelně, často pro spolupráci s vrstevníky z jiných škol nebo pro sdílení výzkumných projektů. Děti píšou e-maily, vytvářejí sdílené dokumenty a připravují digitální prezentace, přičemž uplatňují jasnost, tón a etiketu, které si nacvičily při osobním kontaktu. Například v rámci společného projektu o místních ekosystémech se studenty z jiné země musí děti plánovat úkoly, vyměňovat si data a prezentovat výsledky online. Digitální nástroje zde nenahrazují osobní interakci, ale představují most, který dětem umožňuje rozšířit své schopnosti spolupráce na globální úroveň.

Digitální interakce v montessori třídách se často točí kolem účelových úkolů z reálného světa, které vyžadují pečlivou komunikaci. Při plánování exkurze nebo „výletu“ mohou děti napsat e-maily do muzeí, přírodovědných center nebo místním odborníkům, aby domluvily návštěvy, položily otázky nebo požádaly o materiály. Naučí se jasně vyjádřit své záměry, koordinovat logistiku a spolupracovat jako tým, aby zajistily, že bude zohledněn každý detail. Prostřednictvím těchto aktivit si děti osvojují digitální etiketu – psaní zdvořilých, stručných zpráv, kontrolu srozumitelnosti a promyšlené reagování na odpovědi.

Tyto zkušenosti odrážejí kulturu empatie a odpovědnosti ve třídě a ukazují dětem, že digitální komunikace není jen nástrojem pro sdílení informací,

ale také způsob, jak budovat vztahy, řešit problémy a aktivně se účastnit života širší komunity.

Díky integraci těchto zkušeností pomáhá montessori výchova dětem zodpovědně se orientovat v digitálním světě. Komunikace se stává nástrojem pro navazování kontaktů, spolupráci a budování komunity, což dětem umožňuje přenášet hodnoty empatie, jasnosti a respektu z učebny do jakéhokoli digitálního prostředí. Digitální kompetence tak není jen o používání technologie, ale také o zachování sociálních a morálních základů, které jsou nezbytné pro smysluplné interakce.

## Příběh ze třídy

### Budování komunity v místnosti Zoom

*Když Covid náhle zavřel dveře Montessori akademije, bylo to, jako by se zastavil tep školy. Třídy, které byly obvykle plné tichých rozhovorů, dětí pracujících s materiály a bzučení účelné práce, ztichly. Ale během několika dní našel ten samý tep nový rytmus – tentokrát v digitální místnosti Zoom.*

*Neomezili jsme se pouze na „převedení výuky online“. Místo toho jsme se snažili obnovit vřelost, propojení a komunitu, které naše montessori děti tak dobře znají. První Zoom sezení byla plná plachých mávání a zvědavých úsměvů. Brzy se však digitální místnost stala novým druhem učebny – místem, kde děti mohly stále vidět své spolužáky, sdílet svou práci a cítit, že někam patří. Každé ráno začínala stejnými známými rituály. Zpívali jsme naše uvítací písničky, někdy trochu mimo rytmus kvůli zpoždění internetu, a tančili jsme společně v našich obývacích pokojích. Narozheniny jsme oslavovali veselým zpěvem. Některá sezení se stala výtvarnými workshopy, kde děti hrdě držely své obrázky před kamerou. Jiné dny byly věnovány hram – paměťovým výzvám, honbě za pokladem po domě nebo jednoduchým hádankám, které zaplnily obrazovku smíchem. Měli jsme také klidné chvíle. Rozhovory, ve kterých děti mluvily o svých pocitech, domácích mazlíčcích nebo o tom, co vařily se svými rodinami. To byly chvíle, které nám připomínaly, že Zoom místnost není jen prostorem pro učení – je to prostor pro společné bytí.*

*Digitální materiály, příběhy, prezentace a lekce pomohly udržet Montessori práci naživu. Ale byla to právě sounáležitost – společné písničky, legrační tance, šeptané „Chybíš mi“ – co skutečně pomohlo komunitě překonat tuto situaci. To, co začalo jako dočasné řešení, se stalo*

důkazem odolnosti: i když byla školní budova uzavřena, montessori duch zůstal otevřený, propojený a živý. V těch měsících Montessori akademija děti nejen učila online. Drželi jsme je pohromadě.

Montessori Akademija, Litva



## Kosmická výchova – nabídnutí celku

Jádrem montessori základního vzdělávání je kosmická výchova, rámec navržený tak, aby dětem dal pocit propojenosti veškerého vědění. Namísto izolovaného vyučování jednotlivých předmětů kosmické vzdělávání propojuje historii, biologii, geografii, vědu, matematiku, geometrii, jazyky a umění, což dětem umožňuje je vidět, jak každá disciplína přispívá k lepšímu pochopení světa. Díky tomuto přístupu děti začínají rozpoznávat své místo ve vesmíru a chápou, že každá akce, objev nebo tvorba je součástí většího příběhu. Tato vize podporuje kritické myšlení, zvědavost a schopnost propojovat různé oblasti znalostí.

V praxi je kosmická výchova viditelná v celé montessori třídě. Když se žáci učí o sluneční soustavě, neomezují se pouze na memorování planet; zkoumají pohyby planet pomocí modelů, počítají vzdálenosti pomocí matematiky, čtou historické záznamy astronomů a zamýšlejí se nad etickými důsledky průzkumu vesmíru. Podobně mohou lekce o zemědělství integrovat biologii, klimatologii, lidskou historii a umělecké vyjádření, což dětem umožňuje pochopit celé spektrum příčin a následků. Každý předmět se stává součástí souvislého příběhu, který dětem pomáhá pochopit nejen fakta, ale i souvislosti a účel.

### **Role digitálních technologií v kosmické výchově**

V dnešním světě mohou digitální technologie hrát podpůrnou roli v kosmické výchově, ale jejich použití musí být záměrné a účelné. Jak zdůrazňuje Greg MacDonald, otázka nikdy nezní jednoduše „Měli bychom používat technologie?“, ale spíše: Slouží tento digitální nástroj konkrétnímu vzdělávacímu účelu? Poskytuje zážitek, kterého nelze dosáhnout jiným způsobem? Zlepšuje smysluplným způsobem skupinový projekt, výzkumný úkol nebo kreativní činnost? Při promyšleném přístupu mohou digitální nástroje fungovat jako montessori materiály – pečlivě vybrané, účelné a vývojově vhodné.

V montessori třídách jsou digitální zdroje často integrovány jako doplněk praktického zkoumání. Například žáci vyšších ročníků základní školy mohou použít digitální mikroskop k pozorování života v rybníku, který nasbírali během exkurze, nebo mohou vytvořit multimediální prezentaci o koloběhu vody, v níž zkombinují své vlastní pozorování, fotografie a výzkum z renomovaných online zdrojů. Učitelé vedou děti k bezpečnému a společnému používání těchto nástrojů, přičemž kladou důraz na etické digitální praktiky, respektování soukromí a odpovědnou komunikaci. Stejně jako se děti učí zacházet s citlivým vědeckým vybavením s opatrností, učí se také používat digitální zařízení s rozvahou.

Digitální nástroje by měly být považovány za učební pomůcky, stejně jako Montessori pomůcky, a měly by být plně v souladu s filozofií a praxí Montessori. Jejich použití by mělo být záměrné, smysluplné a vývojově vhodné. Klíčové aspekty integrace digitálních nástrojů do Montessori třídy:

- Pečlivě sestavené prezentace – Digitální nástroje by měly podporovat kosmickou výchovu tím, že poskytují dobře sestavený a smysluplný obsah.
- Bezpečnostní hlediska – Děti musí být vedeny k odpovědné a bezpečné používání technologií.
- Přístup a používání usměrňovány účelem a komunitou ve třídě – Digitální zařízení by měla být používána společně a s jasným účelem.
- Přístup a používání se zvyšují s věkem – Mladší děti by se měly nejprve zapojit do praktického učení a digitální nástroje by měly být zaváděny postupně, jakmile si osvojí schopnost je uvážlivě používat.

### **Uspokojování potřeb dětí ve druhé fázi vývoje**

Děti ve druhé fázi vývoje, ve věku 6–12 let, jsou přirozeně poháněny zvědavostí, touhou po intelektuálním poznávání a potřebou smysluplné sociální interakce. Digitální svět může mnoho z těchto potřeb uspokojit: nabízí okamžitý přístup k informacím, příležitosti ke spolupráci s vrstevníky na dálku a nástroje pro kreativní vyjádření a řešení problémů.

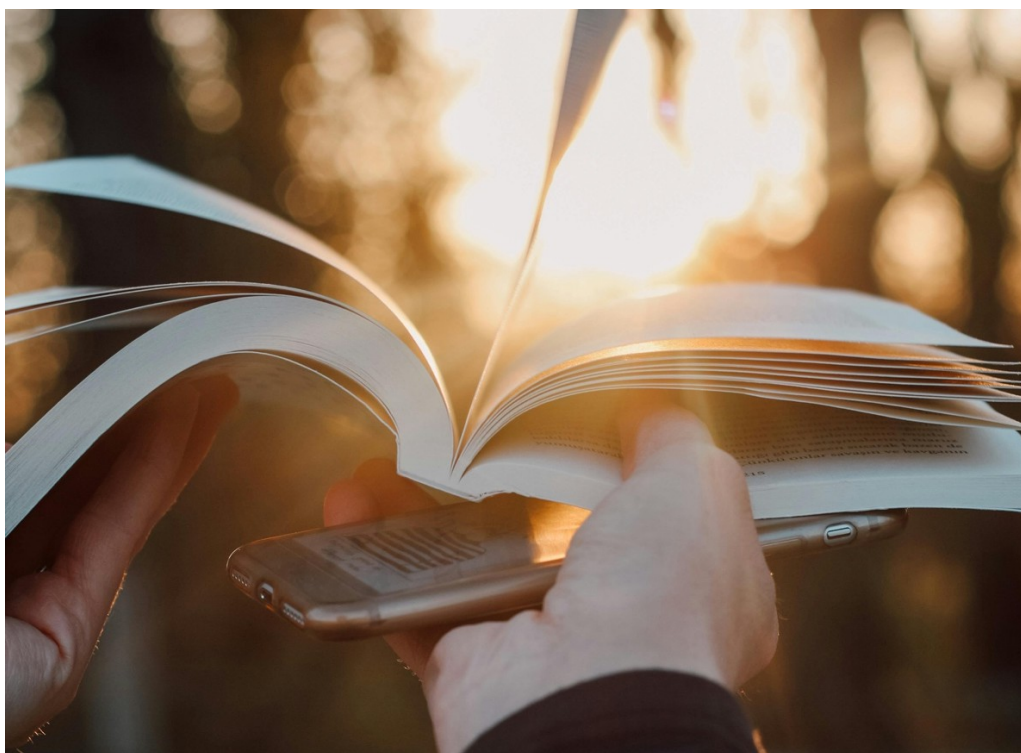
Montessori pedagogové však zůstávají ostražití: digitální aktivity by neměly nahrazovat zkušenosti z reálného světa, ale spíše je obohacovat. Lekce o ekosystémech by mohla začít

procházkou v lese, následovanou digitálním výzkumem ohrožených druhů, který vyvrcholí infografikou vytvořenou studenty. Tato sekvence zachovává integritu praktického učení a zároveň představuje technologii jako promyšlené rozšíření, nikoli náhradu.

### **Vyvážení celku digitálními kompetencemi**

Kosmické vzdělávání dává dětem vizi „celku“ – integrované pochopení světa a jejich místa v něm. Digitální nástroje, pokud jsou používány záměrně, mohou tuto vizi podporovat tím, že poskytují přístup k informacím, platformám pro spolupráci a kreativním možnostem. V montessori základní škole učitelé vedou děti k tomu, aby vnímaly technologii jako nástroj pro objevování, výzkum a komunikaci, nikoli jako náhradu za zvědavost nebo zapojení do reálného života.

Kombinací kosmické výchovy s odpovědným používáním digitálních technologií si děti rozvíjejí jak široký pohled na znalosti, tak kompetence k promyšlené interakci s digitálním světem. Učí se kriticky pracovat s informacemi, respektovat spolupracovníky a eticky využívat digitální zdroje. Tímto způsobem kosmická výchova a technologie společně připravují děti nejen na akademický úspěch, ale také na život plný objevování, odpovědnosti a smysluplné účasti v propojeném světě.



## Digitální svět – nové prostředí pro učení

*„Dnešní děti budou dělat všechny objevy zítra. Budou znát všechny objevy lidstva, vylepší to, co již bylo vytvořeno, a učiní nové objevy... Budoucí generace musí nejen vědět, jak dělat to, co je můžeme naučit, ale musí být schopna jít ještě o krok dál.“*

*Maria Montessori, London Lectures 1946*

V montessori základní škole se učí všude. Tradičně hovoříme o dvou hlavních prostředích: vnitřní třídě, pečlivě připravené pro samostatné objevování venkovním světem, kde děti uplatňují své znalosti v reálných situacích. Dnes však existuje další prostor, který nelze opomenout: digitální prostředí. Není oddělené – je propojeno se způsobem, jakým děti pracují se znalostmi, lidmi a světem kolem sebe.

Uvnitř třídy se děti volně pohybují mezi policemi a vybírají si materiály, které je zaujmou. Jedno dítě může obkreslovat kontury mapy, zatímco jiné odměřuje ingredience pro pečení. Vnitřní prostředí nabízí mnoho možností pro praktické učení, soustředění a sociální interakci. Právě zde děti procvičují samostatnost, zdokonalují své dovednosti a zkoumají nápady svým vlastním tempem. Každý materiál, každá lekce je záměrně umístěna tak, aby je vedla k porozumění, a zároveň jim poskytovala prostor pro zvědavost a osobní objevování.

Venku se učení rozšiřuje do světa za zdmi. Montessori nazývala tyto zážitky „výlety - going-outs" a zdůrazňovala, že jsou více než jen jednoduchými exkurzemi. Jsou to průzkumy vedené studenty, které vyžadují, aby děti plánovaly, zkoumaly a jednaly zodpovědně. Představte si skupinu, která se chystá navštívit místní muzeum. Nejprve najdou kontaktní informace na internetu, pošlou pečlivě napsaný e-mail s žádostí o prohlídku s průvodcem, zkontrolují jízdní řád autobusu v aplikaci a vypočítají dobu cesty, aby dorazili včas. Mohou zavolat do muzea, aby si vyjasnili podrobnosti, nebo použít navigační nástroje, aby se ujistili, že dorazí na místo určení. Tyto zážitky učí organizaci, komunikaci a řešení problémů a zároveň podporují pocit samostatnosti a sebevědomí.

V dnešním světě se tyto zkušenosti často prolínají s digitálními nástroji a vytvářejí takzvané třetí vzdělávací prostředí: digitální prostor. Jedná se o rozšíření vnitřního i venkovního učení, které dětem nabízí nové způsoby objevování, propojování a tvoření. Stejně jako se děti učí promyšleně používat montessori materiály, lze je naučit procházet webové stránky, hodnotit informace online nebo digitálně komunikovat s institucemi a vrstevníky. Například žák, který připravuje referát o místní fauně, může vyhledávat druhy online, ověřovat fakta v knihách ze školní knihovny a poté napsat e-mail odborníkovi na faunu s žádostí o vysvětlení. Tímto způsobem dítě uplatňuje kritické myšlení, etické uvažování a komunikační dovednosti – to vše v úcelovém digitálním kontextu.

Digitální nástroje mohou také podporovat spolupráci a reflexi. Děti se učí psát zdvořilé e-maily, účastnit se skupinových diskusí například školami nebo sdílet aktualizace projektů s vrstevníky v jiné zemi. Prozkoumávají digitální mapy, aby naplánovaly výlety, naplánovaly schůzky a zdokumentovaly své poznatky. Při každém kroku učitel působí jako průvodce, pozoruje, navrhuje a podporuje konverzace o etickém chování, přesnosti a odpovědném digitálním občanství.

Namísto toho, aby byly obrazovky vnímány jako rušivý element, montessori přístup nás vybízí k tomu, abychom digitální svět vnímali jako přirozené rozšíření učení. Doplnuje praktické zkoumání, zážitky z venkovních aktivit a spolupráci ve třídě. Pokud jsou digitální zážitky promyšleně integrovány, umožňují dětem uplatnit svou zvědavost, nezávislost a schopnosti řešit problémy novými způsoby a přípravu jí je na orientaci v komplexním a propojeném světě.

V montessori základní škole se výuka nikdy neomezuje na jedno místo. Vnitřní, venkovní i digitální prostředí nabízejí jedinečné příležitosti pro rozvoj. Tím, že děti vedeme k tomu, aby všechny tři prostory využívali záměrně, je vybavujeme nejen schopností přijímat informace, ale také schopností objevovat, tvořit a smysluplně přispívat – ať už ve třídě, v komunitě nebo v digitálním světě.

## Příběh ze třídy

### Smysluplný výzkum převedený do digitální podoby

*V naší třídě děti pracovaly na projektu o starověkých civilizacích. Několik týdnů děti sbíraly fakta, kreslily artefakty a četly příběhy o každodenním životě, vynálezech a víře těchto dávných národů. Ale teď přišel moment, který milovaly: přeměna všech svých objevů do digitální prezentace. PowerPoint se stal jejich nástrojem volby – dostatečně jednoduchým, aby ho mohly používat samostatně, ale zároveň dostatečně výkonným, aby jim pomohl dát jejich myšlenkám konkrétní podobu.*

*Děti přetahovaly obrázky na snímky, přidávaly nadpisy, experimentovaly s rozvržením a hrdě vkládaly své vlastní kresby. Digitální formát jim pomohl uspořádat jejich myšlenky: jeden snímek pro geografii, další pro úspěchy, další pro kulturní tradice. A zatímco pracovaly, povídaly si – vysvětlovaly si navzájem, proč byl určitý vynález důležitý nebo jak určitý vládce změnil historii.*

*Na konci týdne vypadala třída jako malé muzeum. Každé dítě bylo připraveno provést své spolužáky babylonskými zahradami, mayskými pyramidami nebo zlatým věkem Řecka – tentokrát nejen čtením z papíru, ale také živým předvedením toho, co se naučily. S digitálními snímky jako jevištěm se jejich porozumění stalo jasnějším, jejich komunikace sebevědomější a jejich nadšení nakažlivým. Tímto způsobem se digitální kompetence rozvíjely přirozeně – propletené do smysluplného výzkumu, respektující spolupráce a radosti ze sdílení znalostí.*



Jolly HOME SCHOOL, Slovensko

## Příběh ze školy: Péče o svět: přijetí udržitelných postupů s využitím technologie ve každodenním životě školy

V naší škole Andilek v České republice vnímáme digitalizaci nejen jako cestu k modernímu a efektivnímu řízení, ale také jako nástroj, který podporuje udržitelný a odpovědný provoz celé instituce. Technologie je přirozenou součástí našeho každodenního školního života a vedení, což nám umožňuje flexibilněji reagovat na potřeby doby, našeho týmu a rodičů. Budujeme digitálně kompetentní školní kulturu, která šetří čas, energii a zdroje.

**Digitalizace administrativních a provozních procesů** je jednou z našich hlavních priorit. Všechny administrativní úkoly – docházka zaměstnanců, pracovní smlouvy, interní žádosti, registrace školení nebo sledování dovolených – jsou zpracovávány elektronicky. Pro komunikaci, plánování a správu úkolů používáme nástroje jako **Slack** a **Basecamp**, které umožňují transparentní rozdělení úkolů, sledování termínů a spolupráci. **Sdílené kalendáře** a online plánování pomáhají zajistit, aby všichni byli informováni o tom, co se děje. Pro rychlou neformální komunikaci používáme také **WhatsApp**.

Organizujeme **hybridní schůzky zaměstnanců** – někteří kolegové se účastní osobně, jiní se připojují online. Tento flexibilní přístup umožňuje účast i těm, kteří nemohou být fyzicky přítomni. **Zápisy ze schůzek** se generují pomocí **funkcí AI v Zoomu** nebo přepisováním **hlasových nahrávek** pomocí offline aplikací, které zajišťují **soulad s GDPR**. Tento systém nám umožňuje archivovat klíčová rozhodnutí a zároveň se vyhnout zbytečné administrativní zátěži.

V komunikaci s rodiči používáme **elektronické formuláře**, které šetří čas a zefektivňují zpracování dat – od absencí po registrace na akce. Veškerá digitální dokumentace je spravována pomocí zabezpečených nástrojů bez nutnosti fyzického tisku. Komunikaci s úřady také řešíme především **elektronickými prostředky**, jako jsou **datové schránky** a šifrovaný přenos dat.

Významným krokem ke zjednodušení naší administrativy bylo zavedení **elektronických podpisů**, které umožňují bezpečné a pohodlné podepisování dokumentů na dálku. To šetří čas i papír a zároveň výrazně urychluje tok dokumentů, aniž by byla ohrožena bezpečnost dat.

Jedním z nejviditelnějších příkladů našeho digitálního přístupu je **3D virtuální prohlídka naší školy**, která je k dispozici na našich webových stránkách. Umožňuje rodičům a potenciálním rodinám prozkoumat školní prostředí z pohodlí jejich domovů – včetně učeben, vnitřních prostor a školní zahrady. Transparentnost, otevřenost a přístup k informacím jsou pro nás základními hodnotami.

Klíčovým digitálním nástrojem v naší každodenní práci je **ChatGPT**, který používáme k přípravě textů, interních dokumentů, e-mailů a dalších materiálů. Ačkoli nám šetří čas a podněcuje inspiraci, vždy jej kombinujeme s vysokou mírou **kritického myšlení** a **odborných znalostí**, abychom zajistili, že výstupy jsou spolehlivé, relevantní a použitelné.

Podporujeme náš tým a podporujeme smysluplnou spolupráci několika způsoby:

- Noví kolegové dostávají **digitální balíček pro zapracování**, který obsahuje všechny důležité dokumenty, příručky a přehledy na jednom místě, aby se mohli rychle a hladce zorientovat.
- Provozujeme dobře organizovanou **elektronickou knihovnu** a sdílené složky prostřednictvím **Google Drive**, kde mají zaměstnanci přístup k výukovým materiálům, metodikám, zápisům z jednání a záznamům z workshopů. Každé oddělení, učebna a projekt má svůj vyhrazený prostor.
- Pravidelně využíváme **digitální průzkumy** pro zaměstnance i rodiče – sbíráme zpětnou vazbu, hodnocení akcí, sledujeme náladu a anonymní návrhy. To nám pomáhá včas identifikovat potřeby a předcházet potenciálním problémům.
- **Online plánování schůzek** umožňuje rodičům snadno si rezervovat konzultace, přijímací pohovory nebo návštěvy ve třídě, což snižuje potřebu opakované komunikace a zefektivňuje organizaci.

Tímto způsobem nám technologie pomáhá budovat školu, která je **efektivní, udržitelná a hluboce lidská**. Minimalizujeme zbytečnou administrativu, snižujeme spotřebu papíru a

dopad na životní prostředí a poskytujeme jasný, bezpečný a včasný přístup k důležitým informacím jak pro zaměstnance, tak pro rodiny.

Naší vizí je škola, která je nejen moderní a efektivní, ale také ohleduplná, otevřená a odpovědná. Digitální nástroje nepovažujeme za cíl, ale za **prostředek k naplnění našeho poslání** – vytvořit prostředí, kde mohou lidé společně pracovat, rozhodovat se, komunikovat a růst. A často je to právě neviditelná, ale nezbytná digitální infrastruktura, která to umožňuje.

## Základní pokyny pro rozvoj digitálních kompetencí doma: přístup v souladu s metodou Montessori

Rozvoj digitálních kompetencí u dětí začíná dlouho předtím, než začnou používat elektronická zařízení. V domácnosti v souladu s Montessori metodou se klade důraz na budování znalostí, dovedností, postojů a zkušeností, které dětem umožňují bezpečně, zodpovědně a kreativně se orientovat v digitálním světě. Rodiče hrají klíčovou roli jako průvodci, kteří jsou vzorem etického chování, stanovují hranice a vytvářejí příležitosti pro smysluplné využívání digitálních technologií.

### 1. Začněte kritickým myšlením a informační gramotností

Než děti začnou vyhledávat informace na internetu, pomozte jim procvičit hodnocení informací v každodenním životě. Povzbuzujte je, aby se ptaly: Odkud tyto informace pocházejí? Jsou v souladu s jinými zdroji? Doma to může zahrnovat společné čtení, porovnávání knih, diskusi o článcích nebo analýzu jednoduchých videí. Tyto rané návyky odrážejí cvičení v montessori třídě a vytvářejí základ pro zodpovědné procházení online obsahu.

### 2. Podporujte smysluplnou komunikaci a spolupráci

Děti si musí osvojit respektující a zodpovědné komunikační dovednosti. Podporujte je v psaní e-mailů, vytváření sdílených dokumentů nebo účasti v online diskusích s vrstevníky, učiteli nebo institucemi, jako jsou muzea. Kladejte důraz na srozumitelnost, zdvořilost a uvědomění si, jak slova ovlivňují ostatní. Povzbuzujte je, aby uznávali přínos ostatních.

uměly aktivně naslouchat a promyšleně spolupracovat – stejně jako při skupinových aktivitách v Montessori.

### **3. Podporujte zodpovědnou digitální tvorbu**

Digitální nástroje mohou být mocným prostředkem pro vyjádření a řešení problémů. Doma vedte děti k používání aplikací nebo programů k vytváření příběhů, prezentací nebo multimediálních projektů. Naučte je o autorských právech, duševním vlastnictví a etickém sdílení. Vysvětlete jim, že tvorba digitálního obsahu je jako každá jiná tvůrčí práce – vyžaduje péči, odpovědnost a respekt k příspěvkům ostatních.

### **4. Zdůrazněte bezpečnost a soukromí**

Děti musí pochopit význam soukromí a bezpečnosti online. Diskutujte o tom, co je bezpečné sdílet, kdy požádat o svolení a jak chránit osobní údaje.

Zdůrazňujte informaci, že jejich digitální stopa je trvalá a že by měly vždy přemýšlet o možných důsledcích svých online aktivit. Filozofie Montessori podporuje tyto lekce propojením etického povědomí a respektu k ostatním z učebny do digitálního prostředí.

### **5. Rozvíjejte dovednosti řešení problémů**

Povzbuzujte děti, aby k digitálním nástrojům přistupovaly s zvědavostí a sebevědomím, zkoumaly, experimentovaly a řešily problémy, když věci nejdou podle plánu. Tento montessori princip učení se metodou pokusů a omylů pomáhá dětem stát se flexibilními a kreativními při řešení digitálních výzev, podporuje jejich nezávislost a odolnost.

### **6. Stanovte jasné hranice a vyvažte čas strávený před obrazovkou**

Montessori třídy zavádějí obrazovky selektivně a účelně, obvykle v vyšších ročnících základní školy, pro výzkumné a kreativní projekty. Doma stanovte jasná pravidla pro používání obrazovek a zdůrazněte rovnováhu s praktickými aktivitami, hrou venku a sociální interakcí. Diskutujte o rizicích nadměrného času stráveného před obrazovkou, dezinformacích a rozptýlení online a pomozte dětem pochopit jak výhody, tak omezení technologie.

### **7. Reflektujte a diskutujte o etickém digitálním chování**

Vytvořte příležitosti pro rozhovory o online interakcích. Zeptejte se: Jak by se vám líbila tato zpráva, kdyby se týkala vás? Jak reagujeme na posměch nebo dezinformace online? Jak lze technologii využít k pomoci ostatním nebo k řešení problémů? Tyto

diskuse propojují etické uvažování, empatii a morální vývoj – základní prvky montessori výchovy – s reálnými digitálními zkušenostmi.

### **8. Využijte technologie pro smysluplné projekty**

Podporujte děti v uplatňování digitálních dovedností při smysluplné práci. Příkladem mohou být společné školní projekty, komunitní iniciativy nebo kreativní vyprávění příběhů. Tento přístup je v souladu s filozofií Montessori, která technologii považuje za nástroj pro objevování, učení a přispívání, nikoli za pasivní konzumaci.

Tím, že rodiče vedou děti podle těchto principů, pomáhají jim rozvíjet digitální kompetence, které odrážejí hodnoty Montessori: nezávislost, kritické myšlení, etické povědomí a smysluplné zapojení. Digitální nástroje se stávají doplňkem reálných zkušeností a podporují růst, aniž by nahrazovaly praktické, zkušenostní učení, které tvoří základ Montessori vzdělávání.



## Jak se digitální kompetence projevuje v montessori základní škole?

### Základní znalosti

<p>Jak digitální technologie mohou podporovat komunikaci, kreativitu a inovace</p>	<p>Děti používají e-mail nebo platformy pro spolupráci bezpečné pro děti kontaktovat muzea, plánovat výlety nebo komunikovat se studenty v partnerských školách v zahraničí. Mohou vytvářet digitální prezentace, videa nebo informační bulletiny o projektech z oblasti vědy, historie nebo environmentální témata. Učitelé je vedou k používání digitálních nástrojů k vyjádření myšlenek, nikoli pouze ke konzumaci obsahu. Digitální nástroje používají k výzkumu.</p>
<p>Příležitosti, omezení, účinky a rizika spojená s digitálními technologiemi</p>	<p>Studenti diskutují o výhodách technologie pro výzkum a spolupráci, omezení online informací (zaujatost, dezinformace) a potenciální negativní účinky nadměrného používání. Cvičení v podobě hraní rolí a vyprávění příběhů ilustrují kyberšikanu, obavy o soukromí a důsledky sdílení osobních údajů.</p>
<p>Obecné zásady, mechanismy a logika, na nichž se vyvíjející se digitální technologie</p>	<p>Studenti se zabývají kódováním jednoduchých algoritmů, které posilují logiku, což předpokládá pochopení základních principů programování.</p>
<p>Základní použití a funkcím různých zařízení, softwaru a sítí</p>	<p>Studenti se seznamují s tablety, počítači, fotoaparáty, a aplikací pro spolupráci. Procvičují si základní funkce: psaní, vyhledávání informací, ukládání dokumentů, a používání digitálních map pro „výletní“ aktivity. Učitelé ukazují, jak internet funguje jako globální síť propojující lidi a informace.</p>
<p>Platnost, spolehlivost a dopad informací a data dostupné v digitální podobě prostředky</p>	<p>Děti porovnávají více zdrojů k danému tématu a zaznamenávají autora, datum publikace, formát a účel. analyzují obsah z hlediska zaujatosti nebo přesnosti s využitím diskuse a cvičení, jako je porovnávání učebnic, webových stránek a videí. Různé učební metody rozvíjejí dovednosti v ověřování a křížové kontrole informací, kritického myšlení.</p>
<p>Právní a etické zásady související s používáním digitálních technologií</p>	<p>Studenti se učí o autorských právech, duševním vlastnictví a důležitosti žádat o svolení před sdílením prací jiných prostřednictvím různých aktivit Grace and Courtesy . Učitelé podporují diskuse o etickém digitálním chování, respektující komunikaci online a digitální stopy. Studenti si procvičují zodpovědné sdílení a opravování chyb.</p>

### Základní dovednosti

<p>Přístup, používání, filtrování, zpracování a hodnocení digitálního obsahu</p>	<p>Děti používají vyhledávače, školou schválené databáze nebo kurátorské webové stránky k shromažďování informací. Vytěžují relevantní informace, porovnávají více</p>
--	--

	zdroje a zamyslete se nad jejich přesností, spolehlivostí a účelem.
Tvorba, programování a sdílení digitální obsah	Studenti navrhují prezentace, digitální příběhy, školní zpravodaje, videa nebo jednoduché aplikace pro třídní projekty. Učí se uvádět zdroje, parafrázovat a respektovat duševní vlastnictví.
Správa a ochrana informací, obsahu, dat a digitálních identit	Děti diskutují o soukromí a sdílení veřejnosti, procvičují bezpečné heslo a zamýšlejí se nad tím, jaké informace je vhodné sdílet. Lekce o denících a online práci jim pomáhají pochopit hranice a digitální identitu.
Používání digitálních nástrojů k vytváření, prezentaci a porozumění složitým informace	Studenti používají aplikace (např. Canva) nebo prezentace k syntéze výzkumu, vytváření grafů nebo sdělování výsledků v rámci společných projektů. Mohou kombinovat vizuální prvky, text a multimédia pro jasnou prezentaci.
Rozpoznat a efektivně pracovat se softwarem a zařízeními, umělou inteligenci a roboty	V závislosti na situaci děti zkoumají programování robotů, digitální mikroskopy a interaktivní simulace. Experimentují s nástroji umělé inteligence pro výzkumné nebo kreativní účely, přičemž jsou vždy vedeny k kritickému zhodnocení výsledků.
Využívat digitální technologie k podpoře své kreativity a ke spolupráci s ostatními za účelem dosažení osobních, sociálních nebo komerčních cíle	Děti pracují ve dvojicích nebo skupinách na digitálních projektech, jako jsou školní zpravodaje, environmentální kampaně nebo prezentace pro komunitní kruhy. Digitální nástroje lze využít pro spolupráci s mezinárodními montessori školami online.
<b>Postoje (hodnoty žáků)</b>	
Uplatňování reflexivního a kritického myšlení	Studenti diskutují o spolehlivosti informací, dopadech svých digitálních aktivit a možných alternativních řešeních. Reflektují své chyby a hodnotí své digitální výtvary.
Zvědavost, otevřenost a předvídavost	Děti zkoumají nové aplikace, nástroje a výzkumné metody. Kladou otázky, porovnávají zdroje a experimentují s technologiemi v kontextu reálných projektů.
Používají etický, bezpečný a odpovědný přístup k využívání digitálního obsahu a nástrojů	Respekt k soukromí, bezpečné sdílení, odpovědná online komunikace a povědomí o důsledcích jsou vodítkem pro všechny digitální aktivity. Učitelé diskutují o online škádlení, bezpečnost dat a respektující zapojení.
Zapojení do komunit a sítí pro kulturní, sociální a/nebo profesní účely	Studenti spolupracují s vrstevníky z jiných škol nebo online komunit, účastní se společných projektů nebo komunikují s odborníky. Digitální interakce rozšiřují jejich pocit sounáležitosti a sociální odpovědnosti i mimo učebnu.

## 8. KAPITOLA

# OBČANSKÁ KOMPETENCE



# Občanská kompetence

Občanská kompetence je schopnost jednat jako odpovědní občané a plně se účastnit občanského a společenského života na základě porozumění sociálním, ekonomickým, právním a politickým pojmům a strukturám, jakož i globálním vývojovým trendům a udržitelnosti.

## Znalosti

Občanská kompetence je založena na znalosti základních pojmů a jevů týkajících se jednotlivců, skupin, pracovních organizací, společnosti, ekonomiky a kultury. To zahrnuje porozumění společným evropským hodnotám, jak jsou vyjádřeny v článku 2 Smlouvy o Evropské unii a v Listině základních práv Evropské unie. Zahrnuje znalost současných událostí, jakož i kritické porozumění hlavním vývojovým trendům v národních, evropských a světových dějinách. Zahrnuje také povědomí o cílech, hodnotách a politikách sociálních a politických hnutí, jakož i o udržitelných systémech, zejména o klimatických a demografických změnách na globální úrovni a jejich příčinách. Nezbytné jsou znalosti o evropské integraci a povědomí o rozmanitosti a kulturních identitách v Evropě a ve světě. To zahrnuje porozumění multikulturním a socioekonomickým rozměrům evropských společností a tomu, jak národní kulturní identita přispívá k evropské identitě.

## Dovednosti

Dovednosti pro občanskou kompetenci souvisejí se schopností účinně spolupracovat s ostatními ve společném nebo veřejném zájmu, včetně udržitelného rozvoje společnosti. To zahrnuje kritické myšlení a integrované dovednosti řešení problémů, jakož i dovednosti rozvíjet argumenty a konstruktivně se účastnit komunitních aktivit a rozhodování na všech úrovních, od místní a národní až po evropskou a mezinárodní úroveň. To také zahrnuje schopnost přistupovat k tradičním i novým formám médií, kriticky je chápat a interagovat s nimi a rozumět roli a funkcím médií v demokratických společnostech.

## Postoje

Dovednosti pro občanskou kompetenci souvisejí se schopností účinně spolupracovat s ostatními ve společném nebo veřejném zájmu, včetně udržitelného rozvoje společnosti. To zahrnuje kritické myšlení a integrované dovednosti řešení problémů, stejně jako dovednosti rozvíjet argumenty a konstruktivně se účastnit komunitních aktivit, stejně jako rozhodování na všech úrovních, od místní a národní až po evropskou a mezinárodní úroveň. To také zahrnuje schopnost přistupovat k tradičním i novým formám médií, kriticky je chápat a interreagovat s nimi a rozumět roli a funkcím médií v demokratických společnostech.



# Posílení role aktivního občanství v montessori základních školách

Ve 21. století není vzdělávání pouze o předávání znalostí, ale také o tom, aby se studenti stali přemýšlivými, angažovanými a odpovědnými občany světa. Aktivní občanství – chápané jako schopnost a ochota účastnit se občanského a společenského života na základě demokratických hodnot, kritického myšlení a globálního povědomí – je klíčovou kompetencí pro budoucnost. Jak trefně uvedla Maria Montessori: *„Musíme revidovat naše koncepty, naše postoje, naše vzdělávací systémy, pokud chceme pomoci člověku stát se kultivovanějším, disciplinovanějším, otevřenějším abstraktním myšlenkám; pokud je naším cílem skutečně pomoci mu vyrůst v občana světa.“* (Citizen of the World, str. 79)

Tato kapitola zkoumá, jak může montessori prostředí na základní škole – charakteristické důrazem na autonomii, odpovědnost a sociální soudržnost – hrát klíčovou roli při rozvoji evropské klíčové kompetence občanství. Kompetence občanství, zakotvená v rámci EU pro celoživotní učení, je definována prostřednictvím tří vzájemně propojených složek: znalostí, dovedností a postojů. Tyto tři pilíře tvoří základ pro rozvoj demokratických principů, etického úsudku a občanské angažovanosti u mladých žáků.

Montessori vzdělávání nabízí jedinečný přístup k hlubokému a přirozenému zakotvení těchto pilířů do vzdělávací cesty dítěte. Děti v montessori třídách vnímají demokracii nikoli jako abstraktní pojem, ale jako žitou realitu. Od společného rozhodování a respektujícího dialogu po aktivní zapojení do života komunity jsou děti vybaveny nástroji pro skutečnou participaci a jsou zvány ke společnému vytváření kultury své třídy a školy.

Tato kapitola je rozdělena do čtyř hlavních částí:

- principy demokracie a aktivního občanství zakotvené v montessori vzdělávání

- koncepční definice občanské kompetence prostřednictvím znalostí, dovedností a postojů, obohacená o příklady z reálného života z Montessori školy Andílek
- praktický pohled na to, jak se každá z těchto dimenzí rozvíjí v montessoridřídách základních škol, také s příklady z reálného života z Montessori školy Andílek
- závěrečná část s doporučeními pro pedagogy a vedoucí pracovníky škol, kteří se snaží dále posilovat aktivní občanství ve svých vzdělávacích zařízeních

Montessori pedagogika se svým globálním a humanistickým pohledem na svět se silně shoduje s cíli demokratického vzdělávání. Ve světě, který čelí ekologickým, sociálním a politickým výzvám, není výchova generace mladých lidí, kteří nejen chápou svá práva a povinnosti, ale jsou také ochotni a schopni podle nich jednat, pouze pedagogickým cílem – je to společenská nutnost.



# Principy demokracie a aktivního občanství zakotvené v montessori pedagogice

*„Jak můžeme hovořit o demokracii nebo svobodě, když od samého počátku života formujeme dítě tak, aby podléhalo tyranii a poslouchalo diktátora? Jak můžeme očekávat demokracii, když jsme vychovali otrocky? Skutečná svoboda začíná na počátku života, ne v dospělosti. ... jak můžeme očekávat, že po skončení školní docházky budou přijímat a využívat práva svobody?“*

*Maria Montessori – Education to the New World, str. 72*

Vzdělávání může být metodou překonávání překážek k demokracii tím, že přímo spolupracuje s dětmi, rodiči a širší komunitou na podpoře hodnot demokracie v každodenním životě i prostřednictvím učebních osnov. Filozofie montessori vzdělávání je zakořeněna zejména v myšlence, že dítě je občan, jehož přínos je široce podceňován a nepochopen. Právě dítě se stává dospělým, který ovlivňuje společnost a je jí ovlivňován. Základy, které položíme v raném věku a na nichž pak stavíme, abychom pěstovali vlastnosti podporující demokratickou kulturu, instituce a společnost, jsou důležitou součástí montessoriWorld výchovy a filozofie.

Montessori věřila, že vzdělávání zahrnuje rozvoj osobnosti i porozumění sobě samému v kolektivu. V každé fázi vývoje je dítě nezávislým činitelem svého učení a vývoje a zároveň aktivním, nepostradatelným členem kolektivu jednotlivců. Koncept sociální soudržnosti je základem pro účinné uplatňování montessori pedagogiky a musí být zaveden, aby se děti mohly v montessori prostředí rozvíjet. Lze jej interpretovat jako společenskou smlouvu, porozumění tomu, „jak jsme spolu“, které se opírá o funkční nezávislost každého jednotlivce. Montessori chápala, že důvěrou v intelekt a charakter dítěte, jeho obohacováním a vírou v jeho potenciál můžeme vytvořit novou společnost. Demokratický přístup je zakotven v této filozofii a je nezbytný pro její autentické uplatňování.

Definice demokracie Evropské unie odkazuje na tři klíčové pojmy. Spisy Marie Montessori jasně podporují demokratické principy nejen v teorii, ale i prostřednictvím jednání učitelů a dětí.

### **Rovnost**

*„Dítě přijímá prvky ze svého okolí a začleňuje je do své osobnosti. Nejedná se o dědičný proces, ale o důsledek tvůrčího potenciálu dítěte... Tvůrčí potenciál dítěte není výsadou jedné nebo druhé rasy, je to přirozená součást dětské povahy.“ Maria Montessori – San Remo Lectures, str. 28*

### **Reprezentace**

*„Je to on, kdo utváří normálnost inteligence; od něj závisí síla charakteru, fyzické zdraví, tělesná krása a jednota osobnosti, které lze nebo nelze nalézt u dospělého člověka. Nemá být tedy považován za občana, za přispěvatele k univerzálnímu blahu?“ Maria Montessori – Citizen of offteh the World, str. 66*

Montessori se zasazovala o mezinárodní politickou stranu pro děti, které považovala za občany hodné práv a schopné přispívat.

### **Participace**

*„Dítě, které se nikdy nenaučilo jednat samostatně, řídit své vlastní činy, ovládat svou vlastní vůli, vyrosté v dospělého, který se snadno nechá ovlivnit a musí se vždy opírat o ostatní.“*

*Maria Montessori – Citizen of the World, str. 118*

V praxi se účast projevuje rozvojem nezávislého myšlení a jednání. Nezávislost je úspěchem a schopnost jednat je jedním z nástrojů, které usnadňují její rozvoj. Oxfordský slovník médií a komunikace definuje sociologické použití termínu "Schopnost jednat - agency" jako „ústřední tematický protiklad se strukturou představující rozsah lidské svobody jednání – oproti způsobům, jakými mohou být jednání určována sociálními strukturami“.

Montessori vzdělávání podporuje pozitivní vývojové výsledky tím, že využívá hluboké porozumění vývoji dítěte, jeho jedinečným fázím a charakteristikám. Maria Montessori nevyvinula prezentace ani materiály, které by přímo zmiňovaly nebo se zaměřovaly na aktivní občanství. Demokratické hodnoty jsou však vetkány do způsobu, jakým se učitelé v rámci výcviku učí pracovat s dětmi. Povaha vztahů rozvíjených v

Montessori prostředí a učebny odrážejí predispozici k demokratickým postojům, které zastávají učitelé a které si děti osvojují. Prostřednictvím svých aktivit a interakcí v záměrně náročném a stimulujícím prostředí si děti budují to, co Montessori nazývala společností založenou na soudržnosti. To dětem poskytuje skutečné zkušenosti, které rozvíjejí jejich charakter, hodnoty a pochopení jejich role v komunitě. Jak dítě roste, vytváření a používání sociální smlouvy, která podporuje správné fungování jejich kolektivu, se stává odpovědností jednotlivce i skupiny. Vliv dospělých se vyvíjí s každou další fází vývoje, i když zůstávají vzory a průvodci, zatímco dítě rozvíjí porozumění své roli v udržování dobře fungující komunity.

Lze říci, že v autentickém, plně implementovaném montessori prostředí se demokratická kultura rozvíjí přirozeně díky způsobu, jakým děti interagují s učebním prostředím, svými učiteli, vrstevníky a díky způsobu, jakým se chovají. Učitel věří, že děti mají určitá práva a zaslouží si respekt. V rámci přípravy učitelů se výslovně uvádí, že dítě má svobodu volby, pohybu, myšlení a projevu. Dospělí připravují prostředí, ve kterém jsou děti aktivními občany v mikrosvětě, kde za svobody a jejich omezení nesou odpovědnost všichni. To začíná již v nejranějších fázích zkušeností dítěte v montessori prostředí, v komunitě batolat. Kombinace porozumění tomu, co je pro dítě z hlediska vývoje vhodné a možné a zvažování toho, jak podpořit jeho cestu k tomu, aby se stalo odpovědným, angažovaným a ohleduplným dospělým občanem, je nití, která se táhne celým montessori přístupem. V každé fázi vývoje je dítě schopno pracovat s materiály a třídou a těžit ze svých vlastních činů a zkušeností a růst díky nim. Interaguje také s ostatními dětmi a dospělými, aby získalo zkušenosti s rozhodováním, které je prospěšné pro ně samotné, pro kolektiv i pro samotné prostředí. Dospělý je zde jako pozitivní vzor, průvodce prostředím a opora pro dítě jako jednotlivce i pro skupinu jako komunitu. K dosažení tohoto cíle používají montessori učitelé řadu technik, strategií a metod, které umožňují přirozeně budovat základy demokratické kultury. Tento vývoj se opírá o zvláštní a vzájemný vztah mezi vyškoleným učitelem, připraveným prostředím a dítětem.

# Budování základů občanství

Občanství není dovednost, kterou lze získat přes noc – je zakořeněno v hlubokých a nuancovaných znalostech o společnosti, historii a



místu jednotlivce v nich. V kontextu montessori základního vzdělávání není získávání těchto znalostí pouze akademické; je založeno na zkušenostech, integrované a osobně smysluplné. Děti jsou povzbuzovány k prozkoumávání propojenosti světa kolem nich a budování porozumění tomu, že občanství je jak právem, tak povinností.

## **Porozumění společnosti a lidské kultuře**

V montessori třídách se děti seznamují s pojmy jako komunita, spolupráce a role, kterou jednotlivci hrají v širším sociálním kontextu. Prostřednictvím příběhů, diskusí a mezioborových lekcí se žáci učí, jak se formují společnosti, jak fungují a jaké hodnoty a systémy podporují jejich soudržnost.

Děti studují různé kultury, zvyky, systémy víry a historická období, zejména ta, která souvisejí s lidskou inovací, spoluprací a konflikty. Tento komparativní a nehodnotící pohled jim pomáhá ocenit jak rozmanitost, tak společné rysy a podporuje jejich identitu jako evropských občanů s globálním pohledem na svět.

## **Klíčové cíle učení :**

- Porozumění politickým, sociálním a ekonomickým strukturám.
- Seznámení s národními a mezinárodními institucemi, včetně EU a OSN.
- Povědomí o občanských právech a povinnostech.
- Seznámení s konceptem lidské solidarity a vzájemné závislosti v průběhu času.

## **Historický kontext a evropské hodnoty**

Montessori „velké lekce“ poskytují historický a filozofický základ pro občanské porozumění. Tyto příběhy seznamují děti s počátky vesmíru, života na Zemi, lidstva, jazyka a matematiky. Poskytují nejen vědecké a kulturní znalosti, ale také etický kontext pro zkoumání spolupráce, inovací a spravedlnosti.

V souladu s pokyny EU se děti seznamují s:

- evropskými hodnotami jak jsou uvedeny v Listině základních práv
- milníky národní a evropské historie
- dopadem kolonizace, války, migrace a globalizace
- rozvoji demokracie a občanské společnosti

### **Globální povědomí a udržitelnost**

Prostřednictvím tematické práce děti zkoumají globální dopad lidského jednání. Učí se o klimatických změnách, ekonomických nerovnostech, populační dynamice a udržitelnosti. Geografie, biologie a environmentální studia jsou propojeny s diskusemi o lidské odpovědnosti a společných výzvách naší planety.

### **Aktivity podporující globální povědomí:**

- Projekty v rámci cílů udržitelného rozvoje OSN
- Kulturní festivaly a mezinárodní oslavy
- Prezentace založené na výzkumu globálních výzev
- Spolupráce s Amnesty International nebo podobnými nevládními organizacemi

### **Příběh ze třídy: Jak se v naší třídě učíme o světových konfliktech**

V rámci jednoho projektu se žáci vyšších ročníků základní školy zabývali válkou na Ukrajině. Zaměřili se nejen na samotný konflikt, ale také na jeho historický a geopolitický kontext. Prováděli rozhovory s členy komunity, včetně ukrajinských vrstevníků a jejich rodin, vytvářeli mapy, četli zprávy v několika jazycích a psali zprávy reflektující spravedlnost, svobodu a vysídlení. Výsledek? Hluboké osobní pochopení nákladů války, významu demokracie a empatie k ostatním – zakořeněné nikoli ve strachu, ale v zvědavosti a znalostech.

# Procvičování aktivního občanství prostřednictvím zkušeností

Zatímco znalosti tvoří intelektuální základ občanství, děti začínají svou roli ve společnosti naplňovat prostřednictvím dovedností. V montessori vzdělávání se dovednosti neučí izolovaně. Vznikají organicky prostřednictvím smysluplných zkušeností, samostatného učení a sociální spolupráce. Základní škola nabízí obzvláště bohaté příležitosti k rozvoji nástrojů potřebných pro účast v reálném světě, od komunikace a spolupráce po kritické myšlení a občanskou angažovanost.

## Komunikace a dialog

Jednou z klíčových dovedností aktivního občana je schopnost jasně se vyjadřovat a s respektem naslouchat ostatním. V montessori základní škole se tyto dovednosti rozvíjejí každý den prostřednictvím strukturovaného i nestruturovaného dialogu. Děti jsou vedeny k tomu, aby sdílely své myšlenky, vedly diskuse a řešily neshody s empatií a logikou.

## Postupy, které rozvíjejí komunikační dovednosti:

- denní skupinová setkání a „komunitní kruhy“
- moderované diskuse o etických nebo sociálních tématech
- trénink nenásilné komunikace a aktivního naslouchání
- psaní reflexí, dopisů a přesvědčovacích textů (např. dopisy místním představitelům, vrstevníkům nebo fiktivním postavám)

## Kritické myšlení a mediální gramotnost

V době informační přetíženosti je rozlišování faktů od názorů základní demokratickou dovedností. Montessori průvodci povzbuzují studenty, aby kladli otázky, prováděli výzkum a hodnotili zdroje. Děti se učí, jak ověřovat informace, rozpoznávat zaujatost a formulovat dobře odůvodněné argumenty.

Toho je dosaženo prostřednictvím:

- projektového učení a nezávislého výzkumu
- řízených debat a protokolů pro spravedlivou diskusi
- mediálních workshopů vedených novináři a pedagogy
- simulovaných soudních procesů, řešením etických dilemat a her zaměřených na rozhodování

### **Příběh ze třídy: Odhalování falešných zpráv**

V rámci workshopu mediální gramotnosti naši studenti zkoumali, jak sociální média šíří nepravdivé informace. S podporou rodiče, který je profesionálním novinářem, analyzovali titulky, ověřovali články a diskutovali o tom, proč je kritické myšlení v demokratické společnosti nezbytné. Tato lekce vedla ke vzniku spontánního projektu: studenti vytvořili třídní zpravodaj s redakčními standardy a postupy vzájemného hodnocení.

### **Spolupráce a participace**

Schopnost spolupracovat pro společné dobro je pro občanství zásadní. V montessori prostředí základních škol podporují třídy s dětmi různého věku spolupráci napříč vývojovými fázemi. Děti společně plánují projekty, spravují třídní finanční zdroje a kolektivně přijímají rozhodnutí. Prostřednictvím těchto postupů získávají skutečné zkušenosti s vyjednáváním, kompromisy a vedením.

### **Příklady z praxe:**

- žáci plánují exkurze, vytvářejí rozpočet a koordinují logistiku
- školní parlament umožňuje dětem navrhnout změny ve třídním životě
- střídání odpovědností (např. knihovník, zahradník, řešitel konfliktů)
- společné vyprávění příběhů, výzkumné projekty a vědecké experimenty

## Řešení problémů a občanská angažovanost

Děti v montessori školách jsou aktivními řešiteli problémů, nikoli pasivními příjemci znalostí. Ať už se jedná o rozbitý předmět nebo neshodu v komunitě, jsou vybízeny k tomu, aby situaci posoudily, navrhly řešení a provedly je. Tyto rané cvičení odrážejí řešení problémů v občanském životě.

### Projekty občanské angažovanosti:

- organizace úklidu životního prostředí nebo recyklace odpadu
- organizace charitativních akcí pro místní účely nebo pomoc při katastrofách.
- účast na demokratických simulacích, jako jsou volby nebo referenda
- psaní petic nebo organizování celoškolských hlasování o relevantních otázkách

### Digitální a globální zapojení

V souladu s klíčovými kompetencemi EU pro celoživotní učení jsou studenti Montessori také vedeni k konstruktivnímu zapojení do digitálního a mezinárodního kontextu. Děti 9-12 začínají používat digitální nástroje pro výzkum, komunikaci a prezentace, vždy v rámci etického a respektujícího chování.

### Praxe digitálního občanství :

- online spolupráce na sdílených dokumentech nebo prezentacích
- lekce o ochraně osobních údajů, souhlasu a respektující online komunikaci.
- virtuální výměny s montessori školami v zahraničí
- využití digitálních map, videí a simulací k pochopení globálních systémů.



# Podpora demokratických postojů a hodnot

Zatímco znalosti poskytují obsah a dovednosti nabízejí prostředky, je to postoj, který utváří to, jak se občan prezentuje ve světě. V montessori základním vzdělávání se postoje neučí didakticky. Místo toho vycházejí ze životních zkušeností, praxe v komunitě a vzorů. Respekt, empatie, odpovědnost, zvědavost a integrita tvoří základ každodenních interakcí ve třídě i mimo ni.

Tyto postoje nejsou pěstovány pouze prostřednictvím přímých zkušeností, ale jsou zakotveny ve struktuře montessori prostředí, roli dospělých a neustálé interakci dětí s připraveným prostorem a jejich vrstevníky.

## **Respekt k sobě samému, ostatním a životnímu prostředí**

Respekt je základem všech ostatních postojů. V Montessori se praktikuje prostřednictvím lekcí zdvořilosti a slušného chování, technik řešení konfliktů a sdílených odpovědností. Respekt se očekává i projevuje – ze strany dětí, průvodců, asistentů i rodičů.

### **Postupy podporující respekt:**

- třídní dohody vytvořené a dodržované dětmi.
- klidové zóny pro uklidnění nebo řešení neshod
- dodržování pořadí při práci s materiálem, hlasitosti a respektující zpětné vazby
- péče o prostředí třídy a školního areálu

### **Příběh ze třídy: Rozbitá váza**

Jednoho rána byla na polici nalezena rozbitá skleněná váza s květinami. Místo toho, aby se děti snažily najít viníka, sešly se a klidně diskutovaly o tom, co se stalo. Mladší žák přiznal, že vázu omylem převrhl a nevěděl, co má dělat. Třída

společně přemýšlela o tom, jak podobným incidentům zabránit. Navrhla novou roli „pomocníka s květinami“, který bude kontrolovat, zda se nerozlila voda a zopakovala si, jak bezpečně přenášet sklo. Dítě, které vázu rozbilo, nabídlo, že přinese novou z domova. Odpovědnost byla spojena s empatií.

### **Zvědavost a údiv**

Občanství začíná kladením otázek – o světě, společnosti a svém místě v ní. Dítě v montessori základní škole, s rozvíjející se schopností úsudku, touží pochopit „proč“ za vším kolem nás. Průvodci tuto vlastnost podporují nikoli tím, že dávají odpovědi, ale tím, že povzbuzují k objevování, vytváření hypotéz a experimentování.

#### **Způsob y , jakými se podporuje zvědavost :**

- velké lekce (např. příběh vesmíru) vzbuzují úctu a zvědavost
- povzbuzování k „venkovním výpravám“ a zkoumání jevů reálného světa
- přístup k bohatým materiálům, knihám, mapám a grafům na podporu objevování.
- dostatek času a svobody k hlubokému a smysluplnému hledání osobních zájmů

### **Odpovědnost a iniciativa**

Být občanem znamená pochopit, že vaše činy ovlivňují ostatní a že máte svou roli při utváření komunity. Od řízení každodenních úkolů ve třídě až po navrhování zlepšení třídního řádu si žáci v Montessori osvojují hluboký smysl pro iniciativu a odpovědnost.

#### **Konkrétní příklady odpovědnosti v praxi:**

- správa rozpočtu a výdajů třídy
- organizace kulturních akcí nebo celoškolských iniciativ
- příprava výletů, psaní informovaných souhlasů a vedení reflexí
- týdenní schůzky komunity, kde se diskutuje o tom, co se povedlo a co by se dalo zlepšit

### **Příběh ze třídy: Udržitelnost vedená studenty**

Po diskusi o klimatických změnách několik studentů navrhlo systém kompostování potravinových odpadů ze třídy. Zjistili, jaké materiály lze kompostovat, jak postavit kompostér a jak jej obracet. Svůj plán představili průvodci, napsali řediteli školy žádost o povolení a zapojili rodiče do sběru materiálů. Tato iniciativa se stala dlouhodobým projektem, který zcela řídili studenti – prokázali tak iniciativu, zodpovědnost a schopnost dotáhnout věci do konce.

### **Empatie a solidarita**

Demokratické společnosti prosperují, když jednotlivci dokážou vidět svět očima druhých. Ve smíšené třídě Montessori se empatie buduje přirozeně: starší děti pomáhají mladším spolužákům, nováčci jsou vítáni a o sociální dynamice se otevřeně diskutuje.

Montessori průvodci vytvářejí prostor pro:

- sdílení osobních příběhů a naslouchání bez předsudků
- návštěvy starších sousedů nebo pomoc s potřebami komunity
- reflexi konfliktů s empatií k pohledu každého člověka.
- studium literatury a vyprávění příběhů, které zdůrazňují různé pohledy a kultury.

### **Příběh ze třídy: Návštěva domova pro seniory**

Skupina dětí připravila básně a ručně vyrobené dárky na návštěvu nedalekého domova pro seniory. Během návštěvy děti seniorům četly nahlas, poslouchaly jejich příběhy a dokonce pomáhaly podávat čaj. Jedno z dětí poté řeklo: „Myslel jsem, že budou smutní nebo tiší, ale byli plní života a měli tolik věcí, o které se mohli podělit. Napadlo mě, že každý člověk má svůj příběh.“



## **Integrita a morální vývoj**

Ve druhé fázi vývoje (věk 6–12 let) se děti stávají obzvláště citlivé na spravedlnost, poctivost a důslednost. Chtějí vědět: „Co je správné?“ a „Proč?“ Učitelé montessori základních škol tento moment využívají k tomu, aby dětem představili etická dilemata, zapojili je do historických diskusí a vytvořili prostor pro uplatnění hodnot v reálném životě.

### **Morální zkoumání probíhá prostřednictvím:**

- skupinových diskusí o etických otázkách (např. spravedlnost, práva, ublížení)
- hraní rolí, debatami a společnými rozhodnutími
- čtení životopisů osobností, které změnily svět, aktivistů a inovátorů
- simulací školního parlamentu a skutečných voleb

### **Příběh ze třídy: Pravidla spravedlivé diskuse**

Během hodiny věnované etice studenti společně vytvořili pravidla „spravedlivé diskuse“. Patřilo mezi ně naslouchání bez přerušování, diskuze o myšlenkách – nikoli o lidech – a střídání role moderátora. Později, při diskusi o tom, zda by zvířata měla být využívána v cirkusech, se i ti nejvíc ostýchaví studenti cítili bezpečně a mohli vyjádřit své názory. Kultura naslouchání a respektování odlišných názorů se ukázala jako účinná při budování demokratických návyků.

# Jak se projevuje občanská kompetence v základní škole – integrovaný pohled

Občanská kompetence v montessori prostředí základní školy se neučí izolovaně. Je naopak začleněna do každodenního života ve třídě – prostřednictvím učebních plánů, materiálů, vztahů, rutin a zkušeností z reálného života. Tato část zkoumá, jak trojice **znalostí, dovedností a postojů** synergicky funguje v základní škole a nabízí dětem skutečnou možnost ovlivňovat a zapojovat se do demokratického života.

## Montessori prostředí na základní škole jako mikropráva

Maria Montessori často hovořila o třídě jako o „společnosti založené na soudržnosti“, kde se dítě učí být nezávislé i vzájemně závislé. Prostředí základní školy je připraveno tak, aby odráželo strukturu komunity – se sdílenými povinnostmi, vzájemnými dohodami, strategiemi řešení konfliktů a svobodou v rámci určitých limitů.

Klíčové prvky, které činí třídu demokratickou komunitou:

- **smíšené věkové skupiny (6–9, 9–12)**, které umožňují vzájemné učení, střídání vedoucích rolí a přirozené napodobování
- **svoboda pohybu a volby**, výuka osobní odpovědnosti a time managementu
- **komunitní setkání**, kde se mohou děti vyjádřit obavy, oslavit úspěchy a reflektovat události.
- **odpovědnost za prostředí**, včetně úklidu, organizace a údržby společných prostor.

*„Prostředí musí být bohaté na podněty, které vzbuzují zájem o činnost a vybízejí dítě k vlastním zkušenostem.“*

*Maria Montessori „Absorbující mysl“*

## **Integrace znalostí: Demokratická témata v kurikulu**

Montessori učební plán představuje dětem **kosmické vzdělávání** – celkový obraz toho, jak jsou lidé, příroda a vesmír propojeni. Tento holistický rámec zahrnuje historii, geografii, biologii, matematiku a jazyk, které se všechny spojují a vytvářejí hluboký pocit sounáležitosti a odpovědnosti ve světě.

Příklady:

- **Velké lekce** představují příběh vesmíru, života, lidí a civilizace – podněcují k zamyšlení nad spoluprací, inovacemi a spravedlností
- **Dějepis a občanská výchova** zkoumají systémy vlády, práva a povinnosti, revoluce a sociální hnutí
- **Geografie a ekologie** odhalují globální vzájemnou závislost a význam udržitelnosti

Děti se učí:

- proč existují volby
- jak různé společnosti strukturují moc
- jak konflikty a mír formují historii
- co znamená změna klimatu pro planetu a jakou roli hrají v reakci na ni

## **Procvičování dovedností: schopnost vedení, dialogu a akce**

Děti nejsou pouze pasivními příjemci občanských znalostí. Denně se zapojují do rozhodování v reálném světě a procvičují demokratické dovednosti:

- **hlasují o záležitostech třídy** a volí zástupce do studentského parlamentu
- **Vedou sc hůzky třídy** a moderují debat
- **vyt vářejí dohody a obhajují je v rámci komunity.**
- **organizují akce, vý pravy a proj kty** (např. iniciativa kompostování, výstava umění na téma klimatická spravedlnost).

- **Kritická mediální gramotnost** (např. analýza zdrojů, identifikace dezinformací).

Tyto zkušenosti podporují:

- sebevědomí při veřejném vystupování
- schopnosti vyjednávání a spolupráce
- reflexivní myšlení a empatii
- zvyk zapojovat se do občanské diskuse – i v případě neshody

*„Musíme se zabývat studiem člověka nejen jako jednotlivce, ale také jako člena společenství v kontextu jeho vztahů a sociální funkce.“*

*Maria Montessori – San Remo Lectures, str. 12*

### **Žité postoje: každodenní občanství**

Každodenní interakce – zdvořilý slovník, čekání na až přijdu na řadu, klidné řešení konfliktů – jsou místem, kde se rozvíjí postoje občanství.

- Děti působí jako **ambasadoři** během školních návštěv
- **Vítají nové studenty** a seznamují je s postupy a pomůckami
- **Dobrovolnictví** (např. psaní Amnesty International, sázení stromů) buduje návyky přispívat celku
- **Reflexe a vedení deníku** podporují vnitřní rozvoj a etické uvažování

### **Příběh ze třídy: Parlament v praxi**

Po půl roce přípravy volebních programů, přednesu projevů a uspořádání spravedlivých voleb byl vytvořen studentský parlament. Stal se aktivním orgánem s týdenními schůzkami a povinnostmi, jako jsou diskuse o rozpočtu, schvalování návrhů nových projektů a mediace sporů mezi vrstevníky. To, co bylo zpočátku simulací, se stalo skutečnou zkušeností s fungováním demokracie – kterou si děti samy osvojily a formovaly.

# Doporučení pro implementaci a růst

Zatímco Montessori metoda sama o sobě podporuje rozvoj demokratické kultury, záměrné a důsledné zavádění občanské kompetence vyžaduje vědomé úsilí, strategické plánování a profesionální reflexi. Tato část nabízí konkrétní doporučení, nástroje a zdroje inspirace pro posílení občanské výchovy v prostředí základních škol.

## Od filozofie k praxi: klíčové strategie implementace

Aby se občanská kompetence dostala z filozofické roviny do každodenního školního života, doporučujeme:

### 1.1. Vyjasnit vizi a jazyk

- Vytvořte **společný slovník** pro celou školní komunitu, který bude sloužit k popisu a diskusi o aktivním občanství
- Definujte, jak vypadá *občanství* v jednotlivých vývojových fázích – od mateřské školy po program pro dospívající
- Tuto vizi důsledně sdílejte s **rodiči**, zaměstnanci a dětmi

### 1.2. Začlenění výuky k občanství do prostředí

- **Zviditelněte práci žáků** ve třídách a na chodbách (např. projekty týkající se cílů udržitelného rozvoje, třídní dohody, pravidla debat)
- Vytvořte **prostory** pro individuální a skupinové zamyšlení
- Vystavte **symboly spravedlnosti, míru a rozmanitosti**, které vybízejí k diskusi

### 1.3. Sladit výuku s občanským záměrem

- Využijte **Velké lekce** jako základ pro diskuse o spolupráci, odpovědnosti a lidském pokroku
- Vytvořte **projektové výukové jednotky**, které se zabývají reálnými občanskými tématy.

- Propojte výuku **matematiky, přírodních věd a jazyků** s otázkami komunity, spravedlnosti a životního prostředí

#### 1.4. Podporujte autentické lídrovství studentů

- Zřizujte **studentské parlamenty, projektové týmy a výbory**.
- Zapojte studenty do reálného **rozhodování** (rozpočet, rozvrhy, dohody).
- Podporujte iniciativy v oblasti **mediace mezi vrstevníky** a řešení konfliktů.

#### 1.5. Zapojte rodiče a širší komunitu

- Nabízejte **rodičům workshopy** o demokracii, komunikaci a odpovědnosti.
- Využijte **otevřené hodiny ve třídě a akce ve prospěch komunity** k modelování účasti.
- Zapojte místní vůdce, aktivisty a odborníky do **rozhovorů a panelových diskusí vedených studenty**.

### Profesní rozvoj pedagogů

Rozvoj občanských kompetencí u studentů vyžaduje dospělé, kteří sami myslí a jednají demokraticky. Školy musí podporovat zaměstnance v prohlubování jejich občanského zapojení, reflexe a facilitačních dovedností.

Učitelé se mohou zaměřit na následující oblasti

Oblast	Témata a zdroje
<b>Demokratická facilitace</b>	Konstruktivní dialog, komunitní kruhy, budování konsensu
<b>Základy Občanské výchovy</b>	Hodnoty EU, lidská práva, environmentální gramotnost
<b>Mediaální gramotnost</b>	Porozumění principu dezinformací, právné vyhodnocení zdrojů
<b>Emoční inteligence</b>	<a href="#">Metoda RULER</a> , nenásilná komunikace, seberegulace

### Inspirativní programy:

- [Educateurs sans Frontières](#) (AMI)
- [Čtení a psaní pro kritické myšlení](#) (Univerzita v Manchesteru)
- [Fórum pro prožitkové vzdělávání](#)
- Národní demokratické vzdělávací síť (např. [workshopy občanského vzdělávání NPI v České republice](#))
- [Přímý odkaz na materiály EU](#)
- [Kurzy pro učitele \(příklad z University of Manchester – online\)](#)

### Nástroje pro hodnocení a reflexi

Pro podporu neustálého růstu a souladu s hodnotami občanské kompetence doporučujeme:

#### Pro učitele:

- **Formuláře pro reflexi** po klíčových lekcích: Jaké občanské hodnoty byly podporovány? Jaké dovednosti byly procvičovány?
- **Týmové diskuse** o příkladech občanského růstu a výzvách v chování studentů.
- **Rubriky** pro hodnocení spolupráce studentů, etického myšlení a komunikace.

#### Pro studenty:

- **Deníky pro sebehodnocení** s otázkami jako:
  - Jaká rozhodnutí jsem dnes učinil, která pomohla mé komunitě?
  - Jak jsem vyjádřil svůj názor s respektem?
  - Kdy jsem vyřešil problém mírovou cestou?
- **Portfolia**, která obsahují práce související se spravedlností, odpovědností a spoluprací.

## Případová studie: Rozvoj občanství prostřednictvím školních projektů – v montessori školách Andílek

Projekt	Zaměření na kompetence	Popis
Simulované prezidentské volby	Dovednosti a postoje	Studenti vytvořili kampaně, uspořádali debaty, hlasovali a zamýšleli se nad spravedlností a integritou.
Dopisy Amnesty International	Znalosti a postoje	Děti zkoumaly případy porušování lidských práv a jako aktivní občané psaly přesvědčující dopisy.
Školní parlament	Všechny oblasti	Skutečná demokratická struktura s volenými zástupci, kteří přijímají rozhodnutí a předkládají návrhy.
Výlet do Vídně	Dovednosti	Studenti plánovali pobyt, sestavovali rozpočet, koordinovali logistiku, zastupovali školu – získali tak odpovědnost, sebevědomí a mezikulturní povědomí.

### Dlouhodobé rozvojové cíle školy

Aby se občanská kompetence stala trvalou součástí školní kultury, doporučujeme:

- **Každoroční téma občanství** ve všech třídách (např. svoboda a odpovědnost, spravedlnost, komunita).
- **Týden demokracie** – projekty napříč třídami, návštěvníci, výstavy, diskuse.
- **Rozšířený model mentorství** – starší studenti vedou mladší v modelování demokratických praktik.
- **Dokumentace a vyprávění příběhů** – sbírejte příběhy o demokratickém růstu a sdílejte je s širší komunitou.

## Inspirace z montessori komunity

Co a jak si jiné školy a organizace myslí o demokratické kultuře? V závislosti na kultuře a společnosti, ze které inspirace pochází, můžeme některé nápady považovat za nepříjemné nebo neslučitelné, ale s největší pravděpodobností je můžeme přizpůsobit nebo se jimi inspirovat.

## Mezinárodní inspirace ohledně demokratické kultury ve vzdělávání

- [Montessori vzdělávání pro aktivní občanství](#)
- [Digitální občanství](#)

## Vedení a účast rodičů

[Montessori škola v Tokiu](#) – vytváření školní komunity, spolupráce s rodiči

[Montessori Institute of San Diego](#) – kurz o inkluzivním montessori vzdělávání

[Socioekonomická politika](#) – výzkumný článek o montessori vzdělávání a občanské výchově

[Educateurs Sans Frontières](#) – Montessori a lidská práva

[Norská Montessori společnost](#) – Implementace cílů udržitelného rozvoje OSN v Montessori prostředí – Montessori 2030

[Global Schools Programme](#) – debata o cílech udržitelného rozvoje se studenty z montessori organizace v Manile

## Konference a akce za účasti studentů a doprovodných učitelů

- [Konference Montessori model OSN](#)
- [Montessori Europe Fórum pro dospívající](#)

# Reflexe: Montessori vzdělávání jako živná půda pro demokracii

Síla Montessori vzdělávání spočívá v důvěře, že dítě je schopná, inteligentní a morální bytost. Začleněním občanské výchovy do života ve třídě – nikoli jako samostatného předmětu, ale jako živé zkušenosti – připravujeme děti nejen k *pochopení* demokracie, ale také k jejímu *praktikování*.

*„Musíme vidět jednotlivce na jeho místě ve společnosti, protože žádný jedinec se nemůže rozvíjet bez vlivu společnosti.“*

*Maria Montessori – Child, Society and the World str. 77*

V montessori základních školách není výchova k aktivnímu občanství jen dodatečným doplňkem. Je to *základ*, na kterém se budují znalosti, schopnost jednat a etika – připravují děti nejen na jejich budoucí role ve společnosti, ale také na jejich aktivní a smysluplnou účast ve světě *již nyní*.

## Doporučené montessori texty pro výchovu k občanství a demokracii

[Občan světa](#)

[Vzdělávání pro nový svět](#)

[Vzdělávání a mír](#)

[Londýnské přednášky z roku 1946](#)

[Dítě, společnost a svět](#)

## Jak se projevuje občanství v montessori základní škole?

Základní znalosti	
Pojmy demokracie, spravedlnosti a rovnosti	Děti společně vytvářejí třídní dohody, zapojují se do komunitních kruhů, diskutují o spravedlnosti během etických debat a praktikují demokratické procesy, jako je třídní hlasování a studentský parlament.
Občanství a občanská práva, včetně Listiny základních práv Evropské unie a mezinárodních deklamací	Prostřednictvím kosmického vzdělávání se děti učí o lidských právech, zkoumají skutečné příběhy, spolupracují s organizacemi jako Amnesty Mezinárodní a zamysle se nad občanskými právy a povinnostmi.
Současné události	Studenti pracují s aktuálními událostmi prostřednictvím výzkumných projektů (např. válka na Ukrajině), analyzují zprávy, porovnávají zdroje a vytvářejí vlastní třídní noviny.
Hlavní události a trendy v národních, evropských a světových dějinách	Velké lekce a navazující práce seznamují děti s významnými historickými událostmi, jako jsou civilizace, migrace, demokracii, revolucím a globálním změnám.
Cíle, hodnoty a politiky sociálních a politických hnutí	Děti studují ekologická, mírová a občanská hnutí, zkoumají příběhy aktivistů a vytvářejí vlastní kampaně nebo projekty zaměřené na zvyšování povědomí.
Evropská integrace	Práce s mapami, časovými osami a evropskými institucemi pomáhá studentům pochopit historii a účel EU, stejně jako významu společných evropských hodnot.
Globální klimatické a demografické změny a jejich příčiny	Projekty týkající se udržitelnosti, kompostování, recyklace, ekosystémů a dynamiky populace, včetně odkazů na cíle udržitelného rozvoje OSN rozvoje OSN.
Rozmanitost a kulturní identity v Evropě a ve světě	Kulturní oslavy, rodinné prezentace, literatura z různých kultur a mezinárodní spolupráce pomáhají studentům ocenit jak rozmanitost, tak společnou humanitu.
Společné evropské hodnoty (článek 2 Smlouvy o Evropské unii a Listina základních práv Evropské unie)	Hodnoty jako důstojnost, svoboda, rovnost, solidarita a spravedlnost jsou denně uplatňovány prostřednictvím respektující komunikace, řešení konfliktů a spolupráce v rámci komunity.
Multikulturní a socio- ekonomické dimenze evropských společností a jak	Aktivity zaměřené na migraci, „globální vesnici“ simulace, srovnání životních stylů a skutečné příběhy rodin s různým zázemím.

národní kulturní identita přispívají k evropské identitě	
<b>Základní dovednosti</b>	
Účinná spolupráce s ostatními ve veřejné sféře	Komunitní setkání, studentský parlament, moderované diskuse, veřejné prezentace a mediace mezi vrstevníky.
Projevovat solidaritu a zájem o řešení problémů, které se týkají místní a širší komunity	Povinnosti ve třídě, úklid okolí, charitativní projekty, podpora mladších spolužáků a dopisy na téma lidských práv.
Kritická a kreativní reflexe komunitních aktivit	Deníky, reflexe ve třídě, sebehodnocení po projektech a skupinové diskuse o dopadu.
Konstruktivní účast na aktivitách komunity	Organizace výprav, vedení projektů, koordinace kulturních akcí a tvorba systémy, které podporují komunitu ve třídě.
Účast na rozhodování na místní, národní a evropské úrovni, zejména prostřednictvím hlasování	hlasování ve třídě, volby do studentského parlamentu, simulace voleb nebo referend a debat
Přístup, kritické porozumění a interakci s tradičními i nových formách médií	Workshopy mediální gramotnosti, analýza falešných zpráv, vytváření školního zpravodaje a hodnocení různých zdrojů.
<b>Postoje (hodnoty studentů)</b>	
Lidská práva a rovnost	Každodenní praktikování respektu, spravedlivé řešení konfliktů, diskuse o právech dětí a inkluzivní interakce.
Být zodpovědný a konstruktivní	Role ve třídě, správa materiálů, samostatné řízení projektů a podíl na skupinové práci.
Sounáležitost s vlastním místem, k vlastní zemi, EU, Evropě a světu	Kulturní projekty, práce s mapami, mezinárodní výměny a diskuse o globálním občanství.
Demokratické principy	Pravidla spravedlivé diskuse, hlasovací procesy, skupinové dohody a oceňování každého hlasu v komunitě.
Účast na demokratickém rozhodování	Pravidelné hlasování, schůze studentského parlamentu, navrhování změn a společné vytváření pravidel komunity.
Sociální a kulturní rozmanitost	Práce ve smíšených věkových skupinách, kulturní oslavy, práce v heterogenních skupinách a vyprávění příběhů z různých tradic.
Rovnost pohlaví a sociální soudržnost	Řešení stereotypů, rovné příležitosti pro všechny role a společné řešení problémů.

Udržitelný rozvoj	Kompostování, zahradničení, recyklace, projekty zaměřené na klima a odpovědnost za životní prostředí .
Hodnoty a soukromí druhých	Uctívá komunikace, ochrana osobního prostoru a majetku a respektování hranic.
Mezikulturní komunikace	Rodinné příběhy, kulturní prezentace, vícejazyčná interakce a globální projekty.
Odpovědnost za životní prostředí	Každodenní péče o vnitřní a venkovní prostory, ekologické projekty, práce v přírodě a iniciativy v oblasti udržitelnosti

*(Tento text napsaly Zuzana Kašparová a Hana Chramostová s využitím textu „Posilování demokratické kultury v Montessori školách Andílek“ Kavity Doodnauth v rámci projektu „Rozvoj demokratické kultury ve školách Andílek Montessori“).*

## 9. KAPITOLA

# PODNIKATELSKÁ KOMPETENCE



# Podnikatelská kompetence

Podnikatelská kompetence označuje schopnost reagovat na příležitosti a nápady a přeměnit je v hodnoty pro ostatní. Zakládají se na kreativitě, kritickém myšlení a řešení problémů, iniciativě a vytrvalosti a schopnosti spolupracovat za účelem plánování a řízení projektů, které mají kulturní, sociální nebo finanční hodnotu.

## **Znalosti**

Podnikatelská kompetence vyžaduje znalost různých kontextů a příležitostí pro proměnu nápadů v činy v osobních, sociálních a profesních aktivitách a pochopení toho, jak tyto příležitosti vznikají. Jednotlivci by měli znát a rozumět přístupům k plánování a řízení projektů, které zahrnují jak procesy, tak zdroje. Měli by rozumět ekonomice a sociálním a ekonomickým příležitostem a výzvám, kterým čelí zaměstnavatel, organizace nebo společnost.

Měli by si být také vědomi etických zásad a výzev udržitelného rozvoje a mít sebevědomění o svých silných a slabých stránkách.

## **Dovednosti**

Podnikatelské dovednosti jsou založeny na kreativitě, která zahrnuje představivost, strategické myšlení a řešení problémů, kritické a konstruktivní reflexe v rámci vyvíjejících se tvůrčích procesů a inovací. Zahrnují schopnost pracovat jak samostatně, tak v týmu, mobilizovat zdroje (lidi a věci) a udržovat aktivitu. To zahrnuje schopnost činit finanční rozhodnutí týkající se nákladů a hodnoty. Zásadní je schopnost efektivně komunikovat a vyjednávat s ostatními a vyrovnávat se s nejistotou, nejednoznačností a rizikem v rámci informovaného rozhodování.

## **Postoje**

Podnikatelský přístup se vyznačuje smyslem pro iniciativu a aktivitu, proaktivitou, předvídavostí, odvahou a vytrvalostí při dosahování cílů. Zahrnuje touhu motivovat ostatní a oceňovat jejich nápady, empatii a péči o lidi a svět a přijímání odpovědnosti s etickým přístupem v průběhu celého procesu.

# Podnikání je důležité: pohled optikou Montessori

Evropská unie označuje podnikavost za jednu z osmi klíčových kompetencí pro celoživotní učení – a to z dobrého důvodu. Ve světě, který se mění rychleji než kdykoli předtím, musí být mladí lidé přizpůsobiví, zvědaví a odvážní. Musí činit promyšlená rozhodnutí, orientovat se v nejistotě a přeměňovat nápady na smysluplné činy. Kompetence v oblasti podnikavosti jim tyto nástroje poskytuje a pomáhá jim utvářet smysluplný život a přispívat k blahobytu svých komunit.

Maria Montessori byla v mnoha ohledech globální sociální podnikatelkou. Odstartovala celosvětové hnutí vedené převážně ženami – učitelkami, zakladatelkami škol a matkami –, které pokračují v vytváření vzdělávacích prostředí, která vyvažují poslání s udržitelností. I naše třídy odrážejí tohoto podnikatelského ducha: učitelé Montessori vedou mikrokollektivy s péčí a vizí, zakladatelé škol využívají inovace, aby vyhověli měnícím se potřebám, a Montessori děti inovace, dětičasto vyrůstají v dospělé, kteří utvářejí nové cesty v oblasti technologie, umění, sociální spravedlnosti a dalších oblastech.

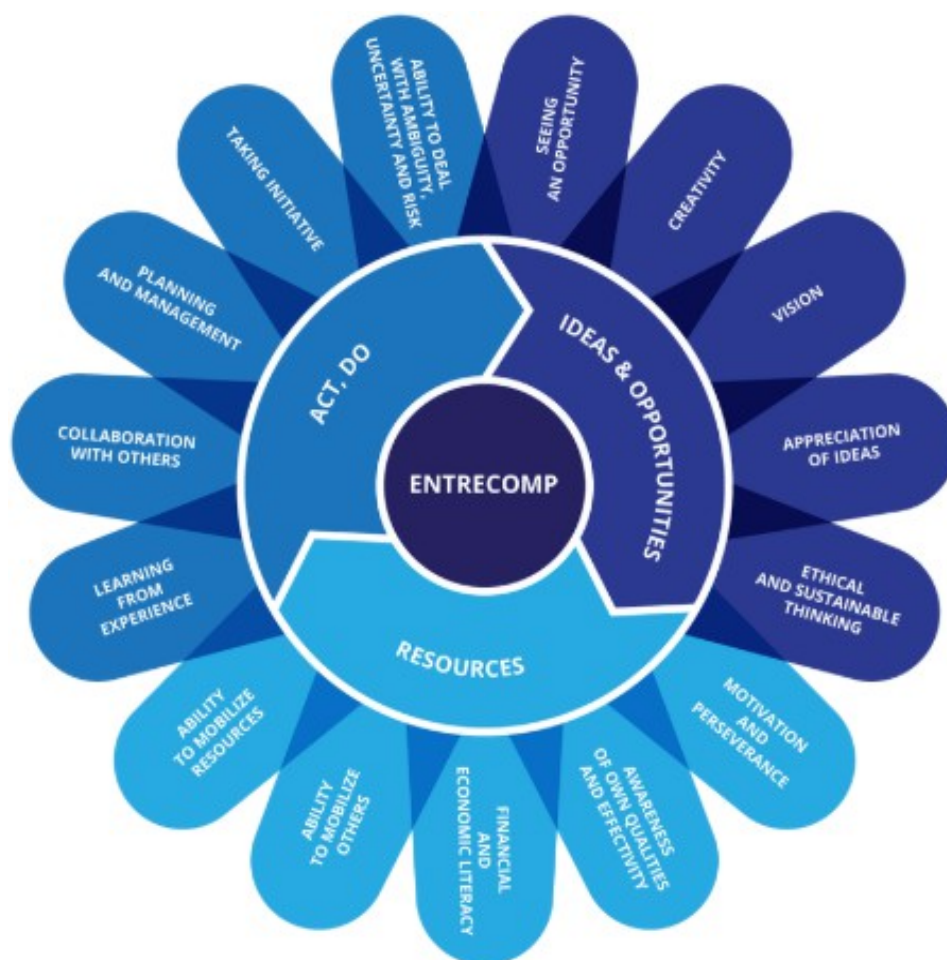
V Montessori je podnikání vždy spojeno s účelem. Úspěch se neměří pouze ziskem, ale také pozitivním dopadem, který člověk vytváří – sociálně, kulturně a environmentálně. To odráží chápání podnikání ze strany EU jako formy tvorby hodnot, která slouží lidstvu.

Podnikání v zásadě zahrnuje schopnost:

- Proměnit nápady v činy – všímat si příležitostí, představovat si možnosti a iniciativu k jejich realizaci.
- Vytvářet hodnotu pro ostatní – ať už prostřednictvím ekonomického přínosu, nebo sociální, kulturní či komunitní činnosti.

- Využívat kreativitu, inovativnost a odolnost – řešit problémy, přijímat zodpovědná rizika a učit se ze zkušeností.

Tyto schopnosti jsou přirozeně v souladu s montessori přístupem. Naše prostředí vybízí děti k prozkoumávání svých zájmů, iniciování projektů, spolupráci a převzetí odpovědnosti za svou práci. Tím si procvičují schopnosti, které jim jednoho dne pomohou vést, tvořit a smysluplně přispívat světu.



# Cílevědomý podnikatelský duch v připraveném prostředí

Podnikání v Montessori nezačíná obchodními plány nebo modely zisku. Začíná tím, že dítě vstoupí do prostoru určeného pro účelné jednání. Připravené prostředí je naším tichým partnerem při pěstování podnikatelského ducha. Vyjadřuje důvěru, odpovědnost, krásu a možnosti. Vyzývá dítě k jednání, rozhodování, řešení problémů, spolupráci a proměně nápadů v realitu. Tímto způsobem se základy podnikavosti „neučí“ – žijí se každý den.

## **Svoboda v rámci limitů vytváří iniciativu**

V montessori základní škole není svoboda prázdňým pojmem. Je strukturovaná, záměrná a hluboce posilující. Prostředí nabízí jasné hranice – pouze jeden kus každého materiálu, společný rozvrh, základní pravidla společenství. Ale v rámci těchto hranic mají děti svobodu vybrat si svou práci, naplánovat si čas a následovat svou zvědavost.

Tato svoboda s odpovědností je kolébkou iniciativy. Děti se učí rozpoznávat příležitosti ve svém prostředí: *Co mě dnes láká? Co potřebuji k realizaci svého nápadu? Jaké zdroje jsou k dispozici a které musím najít jinde?* Tyto volby napodobují skutečné podnikatelské myšlení. Dítě se stává hnací silou svého vlastního učení a rozvíjí schopnost jednat – ne proto, že mu to řekl dospělý, ale proto, že něco uvnitř něj ho vede k účelné práci.

Volba je učí spravovat svou vlastní energii. Limity je učí činit tak zodpovědně. Tato rovnováha je připravuje na reálný svět, kde musí koexistovat autonomie a zodpovědnost.

## **Kontrola chyb buduje odolnost a schopnost řešit problémy**

V Montessori dospělí neopravují každou chybu; to dělají materiály. Prostředí je plné nástrojů, které odhalují vlastní nepřesnosti: nesprávně vypočítaná plocha, která neodpovídá geometrické kontrolní kartě, vědecký experiment, který selže, protože voda nebyla správně odměřena, časová osa, která nesedí, když jsou data nesprávná.

Tento zabudovaný systém zpětné vazby vytváří tichou dohodu s dítětem: *věř si natolik, abys zkontroloval svou práci a věř si natolik, abys to zkusil znovu.*

Podnikatelé chápou, že neúspěch je informace. Děti vychovávané podle Montessori metody tuto pravdu pochopí již v raném věku. Když chybu odhalí materiál namísto dospělého, stud zmizí. Nahradí ho zvědavost. Vystane nová otázka: *Co se tady stalo? Jak to mohu napravit? Co zkusím příště?*

To je odolnost v akci – to, co moderní kultura inovací nazývá „rychle selhat a rychleji se poučit“. Postupem času si děti osvojují standardy excelence. Přecházejí od vnější korekce k vnitřnímu hodnocení: *Je to pravda? Je to vždy pravda? Proč to tak funguje?*

V základních školách se kontrola chyb stává také sociální záležitostí. Děti si navzájem kontrolují práci, nabízejí návrhy, diskutují o uvažování a poskytují si vzájemnou zpětnou vazbu. Učí se bránit své nápady a společně je revidovat – přesně ty praktiky, které podporují týmovou kreativitu v dospělém životě.

### **Skutečná práce vytváří hodnotu pro komunitu**

Montessori třídy stírají hranici mezi „školními úkoly“ a skutečným přínosem. Děti připravují společné svačiny, starají se o rostliny a zvířata, organizují materiály, vítají návštěvníky, vydávají třídní noviny, provozují knihovní systémy a vytvářejí malé služby, které podporují život ve třídě. Jejich činy mají okamžitý a viditelný dopad.

Nejedná se o symbolickou práci, ale o skutečné vytváření hodnot.

Dítě, které nakupuje ovoce na celý týden poté, co si zjistilo ceny, naplánovalo rozpočet a domluvilo se se spolužákem, ztělesňuje základní podnikatelské schopnosti: plánování, rozhodování, spolupráci, odpovědnost, orientaci na služby.

Dítě, které každý den zalévá rostliny, chápe, že blaho komunity závisí na důslednosti.

Skupina, která organizuje výlet „Going Out“, musí psát e-maily, volat do institucí, zajišťovat dopravu a činit sociální rozhodnutí, která odrážejí řešení problémů v reálném světě.

Prostřednictvím těchto zkušeností se děti učí podstatě podnikání:

**Moje úsilí může zlepšit život ostatních.** Toto pochopení rozvíjí smysl pro účel a občanskou odpovědnost, které žádná abstraktní lekce nemůže poskytnout.

## Pořádek, krása a přesnost inspirují k dokonalosti

Montessori prostředí je záměrně krásné. Materiály jsou uloženy na policích v logickém pořadí. Pomůcky jsou kompletní, dobře udržované a esteticky příjemné. Každého druhu je přesně jeden kus – nikdy více. Tato záměrná vzácnost učí děti plánovat, vyjednávat a spolupracovat: *Pokud někdo používá materiál, který potřebuji, jak můžeme spolupracovat? Od koho se mohu učit, zatímco čekám? Jak můžeme sdílet odpovědnost?*

Pořádek se stává tichým průvodcem. Krása se stává motivátorem. Přesnost se stává zvykem mysli.

Prostředí základní školy tuto zkušenost prohlubuje. Materiály nabízejí pouze „klíče“ – ne úplné odpovědi. Karta s chemickým experimentem může obsahovat seznam ingrediencí, ale vyžaduje, aby dítě shromáždilo kádinky, váhy a zdroje tepla. Geografický experiment může obsahovat pokyny, ale spoléhá se na to, že dítě najde vybavení a zorganizuje prostor. Tento „neúplný“ design je záměrný. Učí podnikatelské vynalézavosti: schopnosti mobilizovat zdroje, plánovat kroky a dotáhnout nápad do konce.

Když prostředí komunikuje, že dokonalost je možná – a očekávaná –, děti se jí snaží dosáhnout. Naučí se pečovat o materiály, moudře využívat zdroje a vytvářet vysoce kvalitní práci. Tyto návyky se stanou základem pro promyšlené a odpovědné podnikání v budoucnosti.

## Dvojí prostředí: třída a svět

V Montessori prostředí nekončí za dveřmi třídy. Svět sám se stává materiálem pro učení. Zkušenosti „Going Out“ rozšiřují dosah dítěte za známé zdi: návštěvy muzeí, rozhovory s odborníky, prohlídky historických památek, cestování veřejnou dopravou nebo kontaktování komunitních organizací.

Tyto zážitky vyžadují skutečnou iniciativu. Děti musí plánovat, komunikovat, posuzovat rizika, hospodařit s penězi a jednat samostatně. Svět se stává cvičišťem pro zodpovědné jednání. Děti se učí, že příležitosti existují všude – a že jsou schopné je využít.

Tento most mezi chráněným prostředím a reálným světem je jedním z největších podnikatelských darů Montessori. Buduje sebevědomí, přizpůsobivost a odvahu prozkoumávat neznámé.

### **Prostředí jako první učitel podnikání**

Podnikaví dospělí často popisují okamžiky z dětství, kdy se cítili schopní a inspirovaní a cítili důvěru okolí. V Montessori nejsou tyto okamžiky náhodou – jsou přirozeným výsledkem prostředí navrženého pro účelné jednání.

Pomáhá dětem objevit, že jsou aktivními činiteli ve své komunitě i ve světě. A díky tomuto pochopení z nich vyrostou dospělí, kteří používají fantazii, tvořit, spolupracovat a uvádět smysluplné nápady do života.

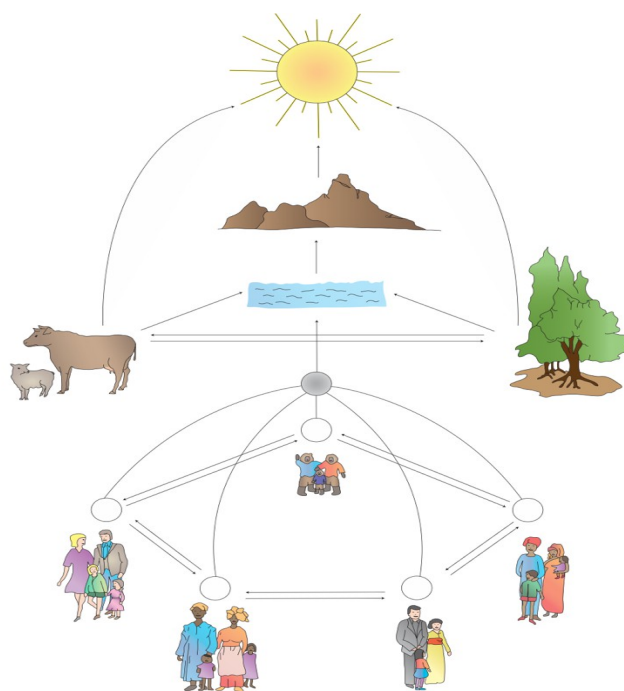
Připravené prostředí Montessori není jen místem pro učení. Je to první podnikatelský ekosystém dítěte – místo, kde se zakořenil smysl, kreativita a iniciativa.



# Budování porozumění tomu, jak lidé vytvářejí hodnotu

V montessori základní škole začíná podnikání dlouho předtím, než dítě vůbec uslyší toto slovo. Vyrůstá z hlubokého porozumění tomu, jak lidé uspokojují své potřeby, spolupracují a vytvářejí hodnotu jeden pro druhého. Toto porozumění se neučí prostřednictvím abstraktních definic – buduje se pomalu, prostřednictvím příběhů, materiálů a skutečných pozorování světa. Když děti vidí, jak lidé spolupracují, aby se jim do rukou dostal i ten nejobyčejnější předmět, začínají chápat podstatu ekonomického systému: lidé spolupracují, aby vytvořili hodnotu, kterou by nikdo sám nedokázal vytvořit.

Začínáme s **tabulkou vzájemných závislostí**, klíčovou lekcí Montessori, která dětem jemně otevírá oči pro síť vztahů, které udržují lidský život. Ukazuje, že zemědělci potřebují nástroje vyrobené kováři, kováři se spoléhají na horníky, horníci na inženýry a inženýři na učitele, kteří je kdysi naučili číst a myslet. Tento graf se stává živou mapou lidské spolupráce. Často je to první náznak pro dítě, že hodnota nevzniká izolovaně – ekonomické systémy jsou sítěmi lidí, kteří se navzájem podporují.



Od tohoto bodu se zkoumání stává

konkrétnější. Děti jsou vyzvány, aby sledovaly cestu jednoho produktu. *Odkud pochází náš chléb?* To, co se jeví jako jednoduchá otázka, se stává bohatým tématem k prozkoumání: pšeničná pole, mlynáři, pekaři, řidiči, obchodníci, návrháři

obalů, výrobci nástrojů, výrobci nákladních vozidel. Jak děti sledují tento řetězec, získávají nový respekt k neviditelným rukám, které umožňují každodenní život. Začínají chápat, že hodnota není vytvářena pouze jednou osobou, ale mnoha lidmi, kteří spolupracují s úmyslem, dovednostmi a úsilím.

Další cestou k pochopení ekonomiky je vyprávění příběhů. Montessori průvodci často vyprávějí příběh „**od výměnného obchodu k používání peněz**“, který dětem pomáhá představit si, jak pravěcí lidé obchodovali se zbožím – dřevo za obilí, látky za nástroje – a jaké problémy vznikaly, když se potřeby neshodovaly. Prostřednictvím příběhů o starověkých mušlích, kovových mincích, papírových bankovkách a dnešních digitálních transakcích se děti seznamují s dlouhou snahou lidstva zjednodušit výměnu. Vidí, jak se peníze vyvíjely, aby řešily skutečné problémy: uchování hodnoty, usnadnění obchodu, pomoc společnosti v růstu. A také si uvědomují, že peníze jsou dnes často neviditelné – jsou to myšlenky, čísla na obrazovce – což vyvolává nové otázky o tom, co je skutečná hodnota.

Tyto lekce podněcují přirozené rozhovory. *Co jsou peníze? Kdo rozhoduje o hodnotě věcí? Proč některé věci stojí víc než jiné? Lze vytvořit hodnotu bez peněz?* Děti začínají chápat, že hodnota může pocházet také z času, pozornosti a péče. Pomoc spolužákovi, příprava svačiny nebo příspěvek do komunitního projektu se stávají součástí jejich ekonomického porozumění. Vzniká myšlenka, že můžeme „vyměňovat“ nejen zboží, ale i služby – hodinu pomoci, laskavý čin, ochotu přispět.

Prostřednictvím těchto příběhů, zkoumání a diskusí si děti v Montessori školách vytvářejí ucelený, na člověka zaměřený pohled na ekonomiku. Chápou, že za každým předmětem stojí síť skutečných lidí, že výměna vznikla jako způsob, jak uspokojit potřeby komunity, že peníze jsou nástroj, který lidé vynalezli a neustále zdokonalují, a že hodnotu lze měřit mnoha způsoby – nejen penězi, ale také přínosem.

Tento základ je připravuje na to, aby se jako budoucí tvůrci a přispěvatelé zapojili do světa. Učí se, že podnikání není jen o obchodu, ale také o pochopení toho, jak lidé spolupracují, aby realizovali své nápady a zlepšovali si navzájem život.

# Procvičování iniciativy, plánování a spolupráce

Podnikatelské dovednosti se neobjevují náhle v dospívání nebo v dospělosti – budují se pomalu, prostřednictvím nesčítelných malých zkušeností v každodenním životě. V prostředí Montessori základní školy jsou tyto dovednosti začleněny do každodenních rutin. Děti se učí převzít iniciativu, plánovat své akce a spolupracovat s ostatními, ne proto, že jsou k tomu vedeny, ale proto, že to prostředí vyžaduje, vybízí k tomu a odměňuje to.

V mateřské škole jsou materiály přehledně rozloženy na podnosech, kompletní a připravené k použití. Ale na základní škole se svět rozšiřuje – a s ním i odpovědnost. Když se dítě rozhodne provést například geografický experiment, nic není předem připraveno. Musí se rozhlédnout po místnosti, identifikovat potřebné nástroje, najít materiály a samostatně je shromáždit: misky, písek, džbány na vodu, měřicí nástroje, hadry, mapy. Tento jednoduchý akt přípravy se stává lekcí **mobilizace zdrojů** – základním kamenem podnikatelského jednání.

Tento vzorec se opakuje všude: vědecké výzkumy, geometrické konstrukce, umělecké projekty, výzkumná práce. Každý úkol vybízí dítě, aby prozkoumalo své okolí, předvíдалo potřeby, shromáždilo potřebné věci a udržovalo svůj pracovní postup. Postupem času si vyvine intuitivní smysl pro plánování: *Co potřebuji? Kde to najdu? Kdo mi může pomoci? Jak mohu pokračovat ve svém projektu?* Tyto rané návyky tvoří základy projektového řízení a strategického myšlení.

Stejně důležitá je i schopnost **spolupracovat s ostatními**. V montessori základní škole se téměř všechny hodiny odehrávají v malých skupinách. Dospělý představí klíčovou myšlenku a poté jsou děti povzbuzovány, aby pokračovaly ve společné práci – jako spolupracovníci zkoumající stejný svět znalostí. Samotná třída podporuje toto sociální učení díky velkými společným stolům, kde se přirozeně sdílejí nápady, nástroje a odpovědnosti.

Prostřednictvím těchto společných zkušeností se děti učí komunikovat, vyjednávat, naslouchat a dělat kompromisy. Objevují, že ostatní mohou být zdrojem informací, partnery a spolutvůrci

. Zažívají radost – a někdy i výzvu – ze společného budování něčeho. Tyto rané zkušenosti s týmovou prací položí základ pro kooperativní myšlení potřebné v budoucích podnikatelských projektech.

Jednou z nejbohatších příležitostí k procvičování iniciativy a plánování je možná **program Going Out - venkovní výpravy**, který je základní součástí zkušeností na základní škole. Zde děti opouštějí třídu, aby prozkoumávaly muzea, rozhovory s odborníky, sbíraly přírodní materiály nebo navštěvovaly místní obchody. Tyto exkurze se však nekonají samy od sebe. Děti musí zahájit proces, určit jeho účel a zorganizovat každý detail.

Vezměme si například tak běžnou věc, jako je zásobení svačिनového koutku ve třídě čerstvým ovocem a zeleninou. Děti nejprve provedou průzkum ve třídě, aby zjistily, jaké potraviny mají spolužáci nejraději. Poté porovnají ceny online nebo v místních obchodech, spočítají rozpočet, naplánují termín výletu a zajistí dopravu. Po zakoupení potravin nesou odpovědnost za to, aby byly spotřebovány a nevyšly nazmar. Prostřednictvím tohoto procesu se potýkají s reálnými otázkami: *Kolik bychom měli nakoupit? Je tato cena přiměřená? Jak rozdělíme náš čas? Co když se něco pokazí?*

Tyto zkušenosti rozvíjejí rozhodovací schopnosti, finanční gramotnost, time management a zodpovědnost – to vše v smysluplném kontextu reálného světa.

Prostřednictvím každodenních rituálů, skupinové práce a exkurzí do komunity si děti na Montessori základní škole osvojují základní dovednosti, které podporují podnikavost. Učí se, že nápady vyžadují akci, že plánování podporuje úspěch a že spolupráce činí práci bohatší a radostnější. Když dosáhnou adolescence, nesou v sobě nejen znalosti o tom, jak něco iniciovat a organizovat, ale také sebevědomí, že to dokážou.



## Příběh ze třídy

### Podnikatelé na veletrhu sv. Kazimíra

*V dnech před veletrhem sv. Kazimíra žáci základní školy nadšeně připravovali své ručně vyráběné výrobky – náramky, záložky, miniaturní knížky, umělecká díla a dokonce i sáčky s teplým popcornem. Veletrh však nebyl jen o řemeslné výrobě; stal se komplexním podnikatelským projektem, který byl začleněn do jejich školní výuky.*

*Každý žák nebo malý tým si od školy pronajal stůl a hned se naučil, že provozování podniku s sebou nese náklady. Následovalo praktické plánování: ti, kteří prodávali popcorn, zkontrolovali, zda potřebují elektrinu, ostatní spočítali, kolik sáčků nebo etiket bude potřeba, a všichni diskutovali o spravedlivých cenách na základě času, úsilí a materiálů.*

*V den veletrhu se škola proměnila v veselý trh. Děti přivítaly*

*návštěvníky, využili své vlastní marketingové nápady – cedule, plakáty, speciální nabídky – a procvičovali si vydávání drobných. Některé produkty se prodávaly rychle, jiné potřebovaly další reklamu a studenti to vše se zvědavostí pozorovali.*

*Po veletrhu se sešli, aby zhodnotili své zkušenosti: Které marketingové strategie fungovaly? Který produkt byl nejúspěšnější? Co by příště změnili?*

*Nakonec čelili nejvýznamnějšímu rozhodnutí – co udělat se svými výdělky. V posledních letech se studenti rozhodli věnovat své zisky ukrajinským dětem, což bylo velkorysé rozhodnutí, které ukázalo, jak podnikání může také pěstovat empatii a sociální odpovědnost.*

*Díky tomuto jednoduchému školnímu veletrhu získaly děti praktické zkušenosti s plánováním, rozpočtováním, kreativitou, reflexí a obdarováváním.*



Montessori Akademija, Litva

## Pěstování smysluplnosti, empatie a odpovědného jednání

Pěstování podnikatelských kompetencí v montessori základní škole je neoddělitelné od pěstování hlubokého smyslu pro účel, empatii a odpovědné jednání. Tyto vlastnosti nevznikají abstraktní výukou, ale každodenními zkušenostmi v komunitě, kde na každém jednotlivci záleží a každá akce má smysl.

V montessoriovské základní škole tvoří Velké příběhy základ pro tento morální a emocionální rozvoj. Vyzývají děti, aby přemýšlely o zákonech, které řídí vesmír, o dlouhé historii přizpůsobování se života a o jedinečných lidských darech, jako je představivost, intelekt a láska. Od samého začátku jsou děti vedeny k tomu, aby se vnímaly jako součást mnohem většího příběhu, ve kterém jejich volby a příspěvky formují jak jejich komunitu, tak i širší svět. Toto pochopení sounáležitosti přirozeně probouzí empatii a smysl pro odpovědnost.

Účel a péče se praktikují prostřednictvím konkrétních, smysluplných činností. Děti se starají o prostředí ve třídě, leští police, utírají prach z materiálů, zahradníčí a starají se o zvířata – malé činy, které jim sdělují, že svět závisí na jejich pozornosti. Tento smysl pro zodpovědnost se rozšiřuje i mimo třídu, když se děti zapojují do života místní komunity, například navštěvují domovy pro seniory a nabízejí svůj čas, přítomnost a laskavost. Tyto zkušenosti posilují pochopení, že jejich činy mohou přinášet útěchu, radost a spojení s ostatními.

Odpovědné jednání se také formuje prostřednictvím rostoucí iniciativy dětí na základní škole. Děti si vybírají svou práci, plánují projekty a začínají svůj den rozhodnutím, jak stráví svůj čas. Jejich motivace nepochází z vnějších požadavků, ale z vnitřní motivace. Tento zvyk iniciativy se stává semínkem podnikatelského ducha – schopnosti vidět možnosti, jednat a dotahovat věci do konce.

Skupinová práce hraje významnou roli při vytváření účelové spolupráce. Děti ve věku 6–12 let jsou přirozeně společenské a třída se stává živým prostorem, kde se tvoří týmy, objevují se vůdčí osobnosti a vyjednávají se role. To odráží ranou lidskou spolupráci –

spolupráce byla nezbytná pro přežití a zůstává nezbytná pro inovace. Prostřednictvím této „sociální laboratoře“ si děti procvičují týmovou práci, komunikaci a řešení konfliktů a rozvíjejí mezilidské kompetence potřebné k vytváření hodnot s ostatními.

Během citlivého období pro morálku děti aktivně formují svůj etický rámec. Konflikty, třídní schůzky a restorativní praktiky jim pomáhají naučit se spravedlnosti, odpovědnosti a empatii. Tyto reálné zkušenosti je učí základní podnikatelskou pravdu: vytváření hodnot znamená zodpovědně sloužit ostatním a jednat čestně. Etika se stává nejen lekcí předávanou dospělými, ale také živou zkušeností formovanou prostřednictvím řešení problémů komunity.

Každodenní příspěvky komunitě dále prohlubují jejich smysl pro aktivní účast. Práce ve třídě, pomoc spolužákům, plánování výletů nebo příprava něčeho pro společné dobro mění děti z pasivních účastníků na aktivní přispěvatele. Začínají si uvědomovat, že jejich činy mají dopad – že mohou zlepšit svou komunitu, reagovat na potřeby a zlepšit život ostatním. Tento způsob myšlení tvoří základ sociálního podnikání, jehož cílem není osobní zisk, ale smysluplný příspěvek.

Ctnosti jako odvaha, vytrvalost, integrita, odpovědnost a spolupráce se nejen diskutují, ale také praktikují. Děti je využívají k překonávání akademických výzev, sociálních dynamik a dlouhodobých projektů. Tyto ctnosti podporují rozvoj charakterových sil, které jsou nezbytné pro podnikání: odolnost tváří v tvář neúspěchům, odvaha zkoumat nové nápady, upřímnost při rozhodování a odpovědnost za důsledky svých činů.

Kosmická výchova toto dále posiluje tím, že odhaluje dlouhou historii přínosu lidstva. Děti pochopí, že lidé formovali svět prostřednictvím zvědavosti, kreativity a spolupráce. Myšlenka „nadstavby - supranatura“ – světa vytvořeného člověkem – jim pomáhá uvědomit si, že i ony jsou tvůrci s mocí ovlivnit budoucnost. Toto pochopení v nich pěstuje hluboký smysl pro účel: jejich práce má význam a jejich volby mají význam v rozvíjejícím se příběhu lidstva.

Na rozdíl od mateřské školy, kde práce podporuje osobní rozvoj, děti na základní škole pracují ve prospěch komunity. Udrží společné prostory, aby ostatní mohli dobře fungovat, vytvářejí výzkumné materiály pro své vrstevníky nebo učí nové dovednosti.

někomu, kdo potřebuje pomoc. Tato změna představuje důležitý vývojový krok: touhu přispět k blahu skupiny. Zažívají, že jejich úsilí vytváří skutečnou hodnotu – což je zásadní poznatek pro budoucí podnikatelské myšlení.

A konečně, projekty Going Out a dlouhodobé projekty propojují výuku ve třídě s autentickými potřebami společnosti. Když děti testují kvalitu místní vody, organizují sbírku nebo pěstují a rozdávají jídlo, učí se, že znalosti získávají smysl, když se aplikují v reálném životě. Objevují, že nápady je třeba proměnit v činy, aby měly dopad – což je pochopení, které je jádrem odpovědného podnikání.

I systém střídání úkolů ve třídě, kdy se malé skupiny stávají „odborníky“ a předávají své znalosti dalšímu týmu, posiluje odpovědnost, kontinuitu a sdílené vlastnictví. Děti se učí, že udržení pořádku, krásy a funkčnosti vyžaduje neustálé a organizované úsilí. Začínají si vážit služby jako smysluplné práce a chápou, že dlouhodobý úspěch závisí na správcovství, nikoli pouze na počátečním nadšení.

Prostřednictvím těchto zkušeností si žáci Montessori základní školy pěstují nejen empatii a smysl pro účel, ale také odpovědné jednání, které jim dává sílu stát se budoucími inovátory, spolupracovníky a soucitnými vůdci, kteří vytvářejí hodnotu pro své komunity a svět.



## Do akce: rozvíjení rovnováhy a sebeřízení

Rozvoj podnikatelských kompetencí v montessori základní škole vyžaduje více než jen procvičování iniciativy nebo porozumění ekonomické vzájemné závislosti. Zahrnuje také rozvíjení schopnosti seberealizace, strategického plánování a vyváženého rozhodování – dovedností, které jsou pevně spojeny s podnikatelskými kompetencemi EU, jako je jako sebeuvědomění, mobilizace zdrojů, plánování a řízení a učení se prostřednictvím zkušeností. Montessori pedagogika podporuje tyto kompetence nikoli prostřednictvím vnější kontroly, ale prostřednictvím struktur, které pomáhají dětem porozumět sobě samým, zvládat své povinnosti a převzít odpovědnost za svou vzdělávací cestu.

### **Pracovní deník: Sebeřízení a odpovědnost**

Jedním z klíčových nástrojů je pracovní deník. Děti si zapisují, na čem pracovaly, zaznamenávají rovnováhu mezi různými předměty a pozorují vzorce ve svých zájmech, silných stránkách a vynaloženém úsilí. Nejedná se o systém učitelského dohledu, ale o praxi sebepoznání. Jak poznamenává Montessori, „pracovní deník pomáhá dítěti rozvíjet dobré pracovní návyky... povědomí o organizaci času... rovnováhu mezi prezentacemi a samostatnou prací“.

Zde se děti učí podnikatelské kompetenci sebeřízení: sledování vlastní práce, hodnocení toho, co ještě vyžaduje pozornost, a záměrné rozhodování. Podnikatelé musí být svými vlastními manažery – tento denní zvyk právě tuto schopnost rozvíjí.

### **Individuální konzultace: společné vytváření cesty učení**

Pravidelné schůzky učitelů s dětmi tento reflexivní proces prohlubují. Nejedná se o kontrolu dodržování pravidel, ale o společná setkání zaměřená na rozvoj. Děti přinášejí své práce, vyjadřují výzvy, kterým čelily, zamýšlejí se nad svými zájmy a pomáhají určovat další kroky. Prostřednictvím tohoto procesu si děti procvičují strategické myšlení, klíčovou podnikatelskou dovednost: hodnocení své současné pozice, identifikaci potřebných zdrojů, formulování

směru a převzetí odpovědnosti za svůj rozvoj. Učí se, že jejich cesta učením je něco, co aktivně utvářejí – není to něco, co jim bylo předáno.

### **Seznamy úkolů versus hluboká volba: rovnováha mezi požadavky a vášní**

Klíčovou podnikatelskou schopností je naučit se vyvažovat vnější očekávání s vnitřní motivací. Ve třídě musí děti splňovat požadavky učebních osnov a plnit základní úkoly, ale mají také velkou svobodu věnovat se osobním projektům a oblastem, které je hluboce zajímají.

Tato dynamika odráží skutečné podnikatelské rozhodování: řízení priorit, plnění povinností a zároveň vytváření prostoru pro inovace a vášně. Děti se učí, že disciplína a kreativita nejsou protiklady – jsou partnery ve smysluplné práci.

### **Od „kdy a jak“ k „proč a co kdyby“: Rozvoj intelektuální nezávislosti**

Přechod z mateřské do základní školy dále podporuje tuto vývojovou trajektorii. Zatímco děti v mateřské škole dostávají přesné prezentace, děti naznačují základní škole dostávají „klíče k objevování“ – široké, inspirativní lekce, které mají podnítit další zkoumání. Po lekci násobení si dítě vytvoří vlastní úlohy; po Velké lekci o civilizacích si vybere, co chce zkoumat.

Montessori zdůrazňuje, že ve věku 12 let by děti „měly být schopny používat svou mysl a zdůvodňovat své chování, názory a myšlenky“. Tato schopnost – nezávislé uvažování, kladení otázek, generování myšlenek – je ústředním prvkem podnikatelské inovace. Prostředí základní školy povzbuzuje děti nejen k tomu, aby se řídily pokyny, ale také aby kriticky přemýšlely, ptaly se „proč?“ a představovaly si „co kdyby?“.

Prostřednictvím těchto praktik si žáci Montessori základní školy budují vnitřní struktury nezbytné pro zodpovědnou, vyváženou a samostatnou práci. Učí se plánovat, sledovat sami sebe, hodnotit pokrok, činit informovaná rozhodnutí, spolupracovat s mentory a jednat s jasným cílem. Nejedná se pouze o akademické dovednosti – jsou to životní dovednosti, které připravují děti na to, aby se orientovaly ve složitých situacích, sledovaly smysluplné cíle a podnikaly podnikatelské kroky ve světě s jasností, sebevědomím a etickým základem.

# Představování si možností: představivost jako motor inovace

Představivost není v montessori základní škole pouhou ozdobou – je to nástroj uvažování, abstrakce a kreativního řešení problémů. Zatímco dítě v mateřské škole buduje porozumění prostřednictvím rukou, dítě v základní škole stále více rozumí prostřednictvím mysli, která si dokáže představit to, co není vidět. Tato vývojová změna je nezbytná pro podnikatelské schopnosti, kde schopnost představit si možnosti, vymyslet řešení a navrhnout to, co ještě neexistuje, tvoří jádro inovace.

## **Představivost jako cesta k porozumění**

V každodenní práci se představivost stává mostem mezi konkrétní zkušeností a abstraktním myšlením. Prostřednictvím příběhů, experimentů a otevřeného zkoumání cestuje dítě časem, aby se setkala s dávnými civilizacemi, sestupuje do nitra Země, aby pochopilo geologické procesy, a představuje si matematické vztahy daleko za hranicemi toho, co mohou jeho ruce fyzicky manipulovat.

Připravené prostředí tuto schopnost záměrně podporuje. Velké příběhy zvou dítě do vesmíru plného nezodpovězených otázek a odhalujících se tajemství.

Materiály a lekce nabízejí klíče, nikoli uzavřené systémy: ukazují možnosti, místo aby diktovaly postupy. Děti jsou pravidelně povzbuzovány, aby se ptaly „Co kdyby?“ – a hledaly odpovědi prostřednictvím výzkumu, experimentování a tvoření.

To je přesně podnikatelská kompetence kreativity a vize: schopnost dívat se za hranice současné reality, představovat si alternativní budoucnosti a zkoumat je s zvědavostí a sebevědomím.

## **Představovat si to, co je ještě neexistuje**

Podnikatelé proměňují představivost v hodnotu prostřednictvím cílevědomého jednání. Děti vychovávané podle Montessori metody se tuto souvislost učí již v raném věku. Pokaždé, když navrhnou experiment, vytvářejí model, píšou divadelní hru nebo plánují výlet, procvičují si základní dovednost proměnit myšlenku v něco reálného – něco, co lze sdílet, testovat, vylepšovat a co mohou využívat i ostatní.

Montessori to hluboce chápala. Poznamenala, že lidstvo nepřišlo na Zemi s ostrými drápy nebo instinkty jiných druhů, ale s něčím mnohem mocnějším : třemi dary, které umožňují lidský pokrok.

- mysl, která si dokáže představit to, co ještě neexistuje,
- srdce schopné péče a spojení s ostatními,
- a ruce, které budují, tvoří a mění prostředí.

Tyto tři dary představují podstatu lidské inovace a odrážejí vizi EntreComp o podnikání jako schopnosti proměnit nápady v činy, které vytvářejí hodnotu pro ostatní.

### **Integrace mysli, srdce a rukou**

V montessori vzdělávání není představitivost volná, ale zakotvená v účelu, vedená etickým vědomím a směřující k smysluplné práci. Prostředí základní školy harmonicky rozvíjí všechny tři lidské dary:

- Mysl se rozšiřuje směrem ven, vytváří hypotézy, představuje si systémy a vytváří nová řešení.
- Srdce poskytuje motivaci, empatii a vědomí, že nápady musí sloužit ostatním.
- Ruka dává fantazii podobu – staví modely, provádí experimenty, píše prezentace nebo plánuje komunitní projekty.



Tato integrace připravuje děti nejen na akademickou abstrakci, ale i na druh kreativní a odpovědné agentury, která definuje podnikatelské myšlení. Ukazuje jim, že nápady jsou silné ne proto, že jsou chytré, ale proto, že je lze proměnit ve smysluplné činy.

# Dítě jako občan budoucího světa: tvůrce a přispěvatel

*„Dítě je pro lidstvo nadějí i příslibem.“*

—Maria Montessori

Podnikání v montessori výchově není úzkou přípravou na podnikání – je to kultivace způsobu bytí ve světě. Vybavuje děti myšlením, schopnostmi a morální orientací potřebnými k tomu, aby se staly řešiteli problémů, tvůrci a přispěvateli po celý svůj život. Montessori výchova jim pomáhá vyrůst v jedince, kteří si dokážou představit lepší budoucnost a podniknout smysluplné kroky k jejímu vytvoření.

## Vývojová cesta k přínosu celku

V rámci vývojových fází sleduje montessori výchova jasnou lidskou trajektorii: od budování sebe sama k přispívání společnosti. Každá fáze prohlubuje schopnost dítěte samostatně myslet, jednat účelně a převzít odpovědnost za své místo ve světě.

### **6–12 let: Průzkumník průzkumnítku uvažující myslí**

V základním školním věku se dítě stává myslitelem – je schopné klást otázky, uvažovat, představovat si a rozumět tomu, jak fungují složité systémy.

Klíčový úspěch: „Umím myslet sám za sebe.“

Projektová práce, společný výzkum, výlety a odpovědnost vůči komunitě tvoří základ pro iniciativu, plánování, vedení a smysluplné jednání. Dítě objevuje jak svou nezávislost, tak vzájemnou závislost s širším světem.

### **12–18 let: Sociální novorozenec**

Během dospívání začíná mladý člověk budovat sociální a ekonomickou nezávislost.

Klíčový úspěch: „Mohu přispívat a stát na vlastních nohou.“

Programy Montessori adolescentních programů, mikroekonomika a práce na farmě poskytují adolescentům přímou zkušenost s vytvářením hodnot prostřednictvím skutečné práce – vyvažování zdrojů, reagování na potřeby komunity, řešení praktických problémů a učení se z důsledků svých rozhodnutí.

### **18–24 let: Věk duchovní a morální nezávislosti**

Na počátku dospělosti hledá jedinec hlubší smysl a svobodu jednat podle něj.

Hlavní úspěch: „Mohu světu něco vrátit a formovat ho.“

Právě zde se semínka zasazená v dětství – iniciativa, empatie, představivost a odolnost – stávají kompasem pro zodpovědné dospělé.

### **Schopnosti, které naše budoucnost potřebuje**

Kreativita, inovace, řešení problémů, ochota podstupovat rizika, iniciativa, odpovědnost a odolnost – to jsou kompetence, které EU popisuje jako nezbytné pro podnikání. Jsou to také vlastnosti, které montessori výchova organicky rozvíjí od raného dětství. Podnikání v montessori smyslu však daleko přesahuje založení firmy:

- Zahrnuje sociální podnikání, kde nápady řeší skutečné lidské a environmentální potřeby.
- Zahrnuje intrapreneurship, schopnost inovovat v rámci týmů, organizací a komunit.
- Zahrnuje kulturní podnikání, vytváření smyslu, krásy a sdíleného porozumění.
- A zahrnuje budování komunity, kde jednotlivci spolupracují na zlepšení společného života.

Děti vychovávané podle Montessori metody vyrůstají s vědomím, že práce není pouze osobním cílem, ale také příspěvkem k neustálému utváření našeho společného světa.

## Naděje a slib

Když Montessori napsala, že dítě je pro lidstvo nadějí i příslibem, měla na mysli právě toto: budoucnost utvářenou jednotlivci, kteří umí představit si lepší možnosti, spolupracovat s ostatními, řešit složité problémy a jednat zodpovědně pro společné dobro.

Dítě, které vyrůstá v takovém prostředí, nečeká na dospělost, aby se stalo občanem – občanství praktikuje každý den prostřednictvím svých rozhodnutí, odpovědnosti, kterou přebírá, a péče, kterou projevuje ostatním a Zemi.

To jsou občané budoucího světa:

inovátory s představivostí, vůdci s empatií a tvůrci, kteří chápou, že jejich práce může – a musí – sloužit celé lidské rodině.



<b>Jak se podnikavost projevuje v montessori základní škole?</b>	
<b>Základní znalosti</b>	
Různé kontexty a příležitosti pro proměnu nápadů v činy v osobních, společenských a profesních aktivitách a pochopení jak tyto příležitosti vznikají	Děti si vybírají osobní projekty, účastní se zážitkových výletů a spolupracují na komunitních iniciativách, jako jsou akce ve třídě, příprava svačin nebo environmentální projekty. Vidí, jak mohou nápady vytvářet hodnotu, která přesahuje jejich vlastní rámec.
Plánování a řízení projektů, včetně procesů a zdrojů	Děti organizují experimenty, výzkumné projekty nebo prezentace: shromažďují materiály, rozdělují čas, koordinují se s vrstevníky a postupují podle jednotlivých kroků od koncepce až po dokončení.
Jak funguje ekonomika	Prostřednictvím příběhů od barterového obchodu po moderní peníze, sledování cesty produktů (např. odkud pochází chléb) a diskusí ve třídě o obchodu, dodávkách a vzájemné závislosti zdrojů.
Sociální a ekonomické příležitosti a výzvy, kterým čelí zaměstnavatel, organizace nebo společnosti	Děti zkoumají mikroekonomiku, projekty veřejně prospěšných prací nebo simulace kolektivní práce, které vyžadují správu zdrojů, spolupráci a porozumění sociálním potřebám.
Finanční gramotnost: správa osobních financí, úspor, investic a půjček	Plánování nákupů pro třídu (svačiny, materiály), výpočet rozpočtu pro výlety, porovnávání cen, hodnocení nákladů a přínosů projektů.
Etické zásady	Každodenní život ve třídě, spolupráce, pravidla společenství, praktiky restorativní justice, diskuse o spravedlnosti, poctivosti a odpovědnosti.
Vlastní silné stránky a výzvy	Pravidelná sebereflexe v pracovních denících, individuální konzultace s učiteli, identifikace oblastí zájmu, dovedností, které chtějí zlepšit, a strategií pro růstu.
<b>Základní dovednosti</b>	
Využívání představivosti v kreativních procesech a inovaci	Navrhování experimentů, vymýšlení modelů, vytváření výzkumných prezentací, navrhování nových způsobů přístupu k projektům, otázky „Co kdyby?“ podněcující k bádání.
Strategické myšlení a řešení problémů	Plánování kroků pro výlety, řešení konfliktů během skupinové práce, přizpůsobování projektů v případě omezených zdrojů nebo informací.
Řízení projektů: plánování, organizování, řízení, vedení a delegujte	Děti vedou malé skupiny, přidělují role, plánují pořadí činností, sledují pokrok a zajišťují dokončení společných dokončení projektů založených na spolupráci.

Přijímají finanční rozhodnutí týkající se nákladů a hodnoty a odhadují náklady na přeměnu nápadu na hodnotu	Rozpočtování potřeb třídy, plánování nákupů pro vědecké experimenty, hodnocení materiálů potřebných pro výtvarnou výchovu, zeměpis nebo jiné projekty.
Plánování, zavádění a hodnocení finančních rozhodnutí	Kontrola výsledků výdajů, ověření, zda nákupy splnily potřeby bez plýtvání, zhodnocení dopadu využití zdrojů.
Vyrovňování se s nejistotou, nejistoty a rizika jako součást informovaného rozhodování	Převzetí odpovědnosti za výlety, experimenty , které mohou selhat, nebo skupinových projektů s nepředvídatelnými výsledky, naučit se přizpůsobovat a revidovat plány.
Pracovat samostatně	Výběr práce, shromažďování materiálů, dokončování samostatných projektů, věnování se vlastním výzkumným tématům
Spolupracovat s ostatními	Práce v malých skupinách, výuka mladších studentů, vzájemné hodnocení, společné vedení projektů, vyjednávání o rozdělení nedostatkových materiálech.
Identifikace vlastních silných stránek a omezení	Reflexe v denících, konzultace s učiteli, zpětná vazba od vrstevníků, stanovení cílů na základě minulých zkušeností a výzev.
<b>Postoje (hodnoty studentů)</b>	
Projevování iniciativy	Výběr projektů, dobrovolná účast na úkoly ve třídě, navrhování nových nápadů nebo experimentů atd.
Proaktivita a předvídavost	Předvídání, jaké materiály jsou potřebné pro projekt, plánování kroků pro experimenty nebo výlety
Odvaha a vytrvalost při dosahování cílů	Dokončování dlouhodobých projektů, vytrvalost po chybách v experimentech, řešení náročných výzkumných otázkami.
Motivace a odhodlání	Sledování osobních zájmů v rozsáhlých projektech, důsledná péče o třídu a společenské
Nápady ostatních	Naslouchání kolegům, zapracování zpětné vazby, přizpůsobení projektů na základě návrhů, účast na skupinovém rozhodování.
Empatie a péče o lidi a světa	Práce ve třídě, zahradničení, péče o zvířata, návštěvy komunity a projekty založené na službách.
Odpovědnost a etika	Údržba společných prostor, šetrné využívání zdrojů, poctivost při zaznamenávání experimentů a finančních rozhodování, spravedlnost při skupinové práci.



## 10. KAPITOLA

# KOMPETENCE KE KULTURNÍMU POVĚDOMÍ A VYJÁDŘENÍ



# Kulturní povědomí a vyjádření

Kompetence v oblasti kulturního povědomí a vyjadřování zahrnuje porozumění a respekt k tomu, jak jsou myšlenky a významy kreativně vyjadřovány a sdělovány v různých kulturách a prostřednictvím různých uměleckých a jiných kulturních forem. Zahrnuje zapojení se do porozumění, rozvíjení a vyjadřování vlastních myšlenek a pocitu sounáležitosti nebo role ve společnosti různými způsoby a v různých kontextech.

## Znalosti

Tato kompetence vyžaduje znalost místních, národních, regionálních, evropských a globálních kultur a projevů, včetně jejich jazyků, dědictví a tradic a kulturních produktů, a porozumění tomu, jak se tyto projevy mohou vzájemně ovlivňovat, stejně jako myšlenky jednotlivce. Zahrnuje porozumění různým způsobům komunikace myšlenek mezi tvůrcem, účastníkem a publikem v písemných, tištěných a digitálních textech, divadle, filmu, tanci, hrách, umění a designu, hudbě, rituálech a architektuře, stejně jako v hybridních formách. Vyžaduje pochopení vlastní rozvíjející se identity a kulturního dědictví v rámci světa kulturní rozmanitosti a toho, jak umění a jiné kulturní formy mohou být způsobem, jak nahlížet na svět a utvářet jej.

## Dovednosti

Mezi dovednosti patří schopnost vyjadřovat a interpretovat obrazné a abstraktní myšlenky, zkušenosti a emoce s empatií a schopnost činit tak v celé řadě uměleckých a jiných kulturních forem. Mezi dovednosti patří také schopnost identifikovat a realizovat příležitosti pro osobní, sociální nebo komerční hodnotu prostřednictvím umění a jiných kulturních forem a schopnost zapojit se do tvůrčích procesů, a to jak individuálně, tak kolektivně.

## Postoje

Je důležité mít otevřený přístup k rozmanitosti kulturních projevů a respektovat ji, spolu s etickým a odpovědným přístupem k duševnímu a kulturnímu vlastnictví. Pozitivní přístup zahrnuje také zvědavost vůči světu, otevřenost k představování si nových možností a ochotu účastnit se kulturních zážitků.

## Budování základů v první fázi vývoje

V první fázi vývoje žije dítě hluboce ve světě své vlastní kultury. Jeho dny se odehrávají mezi domovem a Montessori mateřskou školou, dvěma místy, která tiše formují to, kým se stává. Vše kolem něj – jak se připravuje jídlo, písničky, které si dospělí broukají při práci, způsob, jakým se lidé zdraví, místní umění na stěnách – tvoří kulturní krajinu, kterou dítě bez námahy vstřebává svou absorbující myslí. Neučí se kultuře tak, jak to dělají starší děti; vdechuje ji prostě tím, že žije.

V montessori mateřské škole je kultura jemně vetkána do každodenního života. Aktivity praktického života odrážejí tradice a zvyky místní komunity: leštění dřevěných předmětů vyrobených místními řemeslníky, aranžování květin ve stylu známém v daném regionu. Jsou to malé činnosti, ale pro malé dítě mají hluboký význam. Ne„studuje“ svou kulturu – účastní se jí. Prostřednictvím těchto zkušeností se jeho kulturní identita začíná hluboce zakořenit v jeho nitru.

Kromě těchto základů otevírá prostředí také okno do širšího světa. Kulturní složky, mapy, vlajky a příběhy z různých kontinentů vybízejí dítě, aby si všimlo, že lidstvo se vyjadřuje nesčetnými způsoby. Dítě může umístit malý obrázek japonského chrámu vedle fotografie litevského kostela nebo poslouchat příběh o tom, jak děti v Jižní Americe slaví svátky. Tyto jednoduché okamžiky rozšiřují jeho představivost a zasévají semínka globální zvědavosti. Učí se, že sice patří k jedné kultuře, ale existuje mnoho dalších, z nichž každá je svým způsobem krásná.

Vyjádřování je nezbytnou součástí kultury a v mateřské škole se dítě učí svobodně se vyjadřovat. Začíná to něčím, co je často přehlíženo: přístupem k chybám. V montessori prostředí jsou chyby považovány za přátele. Nikdo nespěchá s opravami nebo soudy. Místo toho dítě zjišťuje, že jeho nápady, pokusy a experimenty jsou vítány. Tato svoboda buduje sebevědomí – nezbytný prvek kulturního vyjádření v pozdějším životě.

Praktické dovednosti přicházejí přirozeně. Dítě se učí, jak snadno držet tužku, jak záměrně používat štětec, jak stříhat, lepit, skládat a citlivě vybírat barvy. Smyslové materiály zdokonalují jeho vnímání velikosti, zvuku, textury a tónu a dávají mu umělecký slovník, který později použije k tvoření. A tak se dítě začíná vyjadřovat. V hudbě experimentuje pomocí montessori zvonků s tóny, rytmem a písničkami, které se rozléhají po třídě. V umění kreslí, maluje, navrhuje vzory a míchá barvy, objevuje radost z tvorby, která vychází z jeho nitra. V raném psaní vytváří malé ručně vyrobené brožury, nejprve vyjadřuje své myšlenky pomocí pohyblivé abecedy, poté je pomalu přenáší na papír plynulým psaním.

Každá z těchto zkušeností je klíčem – klíčem k kreativitě, sebedůvěře a pocitu domova jak ve vlastní kultuře, tak v širším světě. Když dítě přejde do základních školních let, nese si tyto klíče s sebou. Kráčí vpřed připraveno nejen porozumět kultuře, ale také se na ní podílet, vyjadřovat ji a jednoho dne přispět něčím novým, co je jeho vlastní.



## Sázení semen globálního občanství

V jádru montessoriovské výchovy leží tiché, ale silné pozvání: aby každé dítě poznalo samo sebe nejen jako jednotlivce, ale také jako důležitou součást velkého příběhu lidstva, který se právě odehrává. Nejedná se o

příběh omezený časem nebo geografii – je to příběh, který se táhne přes staletí, kultury a kontinenty. Je to příběh o lidské zvědavosti, vynálezech, odvaze, kráse a propojení. V montessori základní škole neděláme jen to, že učíme fakta – nabízíme dětem klíče k pochopení jejich místa v tomto obrovském, propojeném světě.



Jádrum této vize je princip *kulturního povědomí*. Právě zde si dítě začíná uvědomovat, že není jen členem rodiny nebo místní komunity, ale občanem světa. V dnešní globální společnosti, kde myšlenky, zboží a zkušenosti bez problémů překračují hranice, již kulturní povědomí není luxusem ani abstraktním pojmem. Je nezbytné. Podporuje empatii. Oslavuje rozmanitost nikoli jako rozdílnost, ale jako zářivý projev společné lidskosti. Přípravuje děti na to, aby se v komplexním, vzájemně propojeném světě pohybovaly s respektem, zvědavostí a mírem.

Montessori vzdělávání vnímá dítě jako tvůrce budoucnosti. Prostřednictvím kulturních studií nejen informujeme, ale také inspirujeme. Poskytujeme kontext a klíče, aby děti mohly objevovat civilizace, tradice, víry a hodnoty – ne proto, aby si je zapamatovaly, ale aby je prožívaly, spojovaly se s nimi a ctily je. Pomáháme jim pochopit, že za každým jazykem, každým artefaktem, každým rituálem stojí člověk – stejně jako ony – hledající smysl, krásu a sounáležitost.

Kulturní povědomí, hluboce zakořeněné v montessori filozofii, se stává mocným nástrojem při výchově globálních občanů: *děti, které nejen rozumějí světu, ale také se o něj starají a jsou připraveny jej formovat s moudrostí a soucitem.*

# Rozvoj znalostí prostřednictvím hodin dějepisu: Základní potřeby – univerzální zrcadlo

Začněme otázkou. *Kdy jste naposledy zažili kulturní nedorozumění?* Možná jste se cítili nepochopeni... nebo jste byli těmi, kdo něco špatně pochopili – slova, gesta nebo způsob jednání někoho jiného. Jak jste se při tom cítili? Vytvořilo to mezi vámi a druhou osobou odstup? Donutilo vás to zastavit se a zamyslet se? Nyní si představte, že jste dítě – stále se učíte pojmenovávat emoce, stále objevujete své místo ve světě – a setkáváte se s takovými momenty. Montessori vzdělávání připravuje dítě, aby se těmto zkušenostem nevyhýbalo, ale aby jim rozumělo a přistupovalo ke světu s zvědavostí, empatií a propojením.

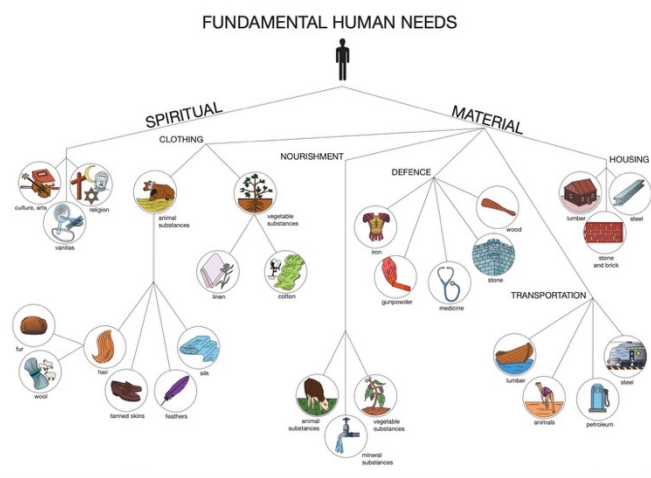
Jak ale pomůžeme dětem zvýšit jejich povědomí o *univerzálnosti* toho, co to znamená být člověkem? Nezačínáme samotnou kulturou, ale něčím hlubším: tím, co mají všichni lidé společné. Výchozím bodem jsou *základní lidské potřeby*.

V montessori základní škole začíná výuka kultury a historie velmi lidským způsobem: ne fakty nebo časovými osami, ale samotným dítětem. Shromáždíme děti do kruhu, vedle nás máme tabulku základních potřeb a vyzýváme je, aby se nejprve zastavily a podívaly se do svého nitra, než se podívají ven. Tabulka je na první pohled jednoduchá – obsahuje dvě široké kategorie, materiální a duchovní –, ale skrývá v sobě klíč k pochopení každého lidského příběhu, který kdy byl prožit.

Začínáme něčím známým. „Co jste měli dnes ráno k snídani?“ Zvedne se ruka. „Chleba.“

A pak společně sledujeme nit: „Odkud ten chléb pochází? Kdo pěstoval pšenici? Kdo ji sklídlil? Kdo ji namlel na mouku? Kdo ji upekli?“

Najednou se krajíc chleba stává bránou do celé lidské společnosti. Děti začínají chápat, že jejich



každodenní život ovlivňují nesčetné množství lidí, které nikdy nepotkají a kteří žijí na místech, která možná nikdy nenavštíví. To je obvykle okamžik, kdy se nakloní o něco blíž. Vzájemná závislost přestává být morální lekcí nebo vzdálenou myšlenkou; stává se něčím, co mohou pocítit.

Od této chvíle se obracíme k tabulce. „Co všichni lidé potřebují k životu?“ ptáme se.

Děti rychle odpovídají: jídlo, přístřeší, oblečení, doprava. Pak se na chvíli zamyslí nad druhou polovinou tabulky – nad těmi duchovními potřebami, které jsou méně viditelné, ale stejně důležité: umění, láska, sounáležitost, náboženství, krása, smysl. Tyto potřeby přesahují pouhé přežití. Definují, kým jsme. A zde děti začínají vnímat něco hlubokého: bez ohledu na to, kde žijeme, bez ohledu na věk nebo kulturu, tyto potřeby patří nám všem. Jsou to univerzální otisky lidstva.

Na tomto základě se studium historie rozvíjí přirozeně. Obracíme se k starověkým Egyptanům nebo k lidem z Arktidy, nebo k civilizaci ukryté hluboko v deštném pralese. Ale místo zapamatování si dat nebo králů se děti dívají jinou optikou:

„Jak tito lidé uspokojovali stejné potřeby, jaké máme my?“ „Jak jim jejich prostředí pomáhalo nebo je omezovalo?“ „Jaká řešení vymysleli? Jakou krásu vytvořili?“

Historie se stává dlouhým, rozvíjejícím se příběhem lidské kreativity. Kultura přestává být něčím „odlišným“ nebo „jiným“ a místo toho se stává oslavou lidské vynalézavosti. Dítě již neříká: „To je divné“, ale spíše: „To je chytré... To je krásné... To je lidské.“

Tato změna je transformativní. Prostřednictvím základních potřeb děti objevují, že každá kultura je reakcí – imaginativní, odvážnou, inteligentní reakcí – na stejné základní životní podmínky. A s tímto poznáním začíná růst tichý respekt. Začínají vidět sebe v druhých a druhé v sobě.

To je jádro kulturního povědomí v montessori přístupu. Nezačíná to lekcemi zeměpisu nebo historickými sekvencemi – začíná to empatií. Údivem. Uznáním společného lidského příběhu. A z tohoto základu dítě vykročí vpřed, připraveno setkat se se světem ne s odsudkem nebo odstupem, ale s zvědavostí, obdivem a pocitem sounáležitosti.

## Příběh ze třídy

### Odkud pochází chléb?

Máme karty, které ilustrují vzájemné závislosti lidí v rámci místní komunity. Když se například podíváme na něco tak jednoduchého, jako je chléb, zkoumáme, odkud pochází. Chléb potřebuje vodu a pšenici, takže se ptáme, odkud pšenice pochází? Jak se k nám dostane? A to nás zavede až k farmáři, který ji pěstuje. Tímto způsobem děti začínají vnímat složitou síť vztahů a závislostí, které podporují i ty nejběžnější věci. Je to účinný způsob, jak jim ukázat, jak jsme ve svých komunitách na sobě vzájemně závislí.

Ale tím to nekončí. Zabýváme se také mezinárodními a globálními výměnami, jako je obchod mezi zeměmi. Pro starší děti vytváříme speciální mapu, která znázorňuje obchod naší země s ostatními zeměmi, přičemž používáme dvě barvy – modrou a červenou – k označení dovozu a vývozu. Ačkoli dětem nevysvětlujeme všechny podrobnosti, pro nás pedagogy je to jako sledovat lidské tělo v akci – krev transportuje vše, co každá část potřebuje – stejně jako globální obchod přesouvá zdroje po celém světě.

Zde navazujeme na naše prezentace o lidském těle, abychom dětem tuto paralelu ještě více přiblížili. Globální obchod připomíná krevní oběh zásobující celé tělo a internet, který dnes transportuje znalosti a informace, funguje jako nervový systém. Tímto způsobem pomáháme dětem pochopit, že jsme ve skutečnosti jeden fascinující, propojený organismus – téměř jako jedno tělo, kde každý systém závisí na ostatních. To je krásný klíč, který dětem umožňuje samy objevit, jak hluboce jsme všichni propojeni a vzájemně závislí – nejen na místní, ale i na globální úrovni.



Jolly HOME SCHOOL, Slovensko

## Kosmická vize: Vše je propojeno

Abychom dětem pomohli skutečně porozumět kultuře, musíme jim také pomoci porozumět světu, ze kterého vychází. Kultura neexistuje izolovaně – vzniká z klimatu, země, zvířat, zdrojů, historie a potřeb společenství. Je formována řekami a horami, půdou a deštěm, slunečním svitem a ročními obdobími. A tak v montessori prostředí základní školy nabízíme dětem další zásadní klíč: tabulku vzájemné závislosti.

Když tuto tabulku rozložíme před třídou, je to, jako bychom otevřeli okno do způsobu, jakým Maria Montessori vnímala svět. Dlouho předtím, než moderní věda popsala ekosystémy a systémové myšlení, pozorovala život jako velký kosmický tanec – každá bytost se řídí zákony, plní úkol a přispívá k harmonii celku. Pozorovala mravence, strom, řeku, ptáka a viděla smysl. Pozorovala děti ve své třídě a viděla totéž: potřebu pochopit, proč všechno existuje a jak všechno do sebe zapadá.

Dítě ve druhé fázi, ve věku 6–12 let, je naplněno touhou po smyslu. Pojmenování již nestačí. Jejich oči se rozzáří hlubšími otázkami: „Proč je slunce důležité?“ „Co by se stalo, kdyby zmizely včely?“ „Jak pomáhají hory životu?“ „Kdo je na kom závislý?“

A tak je jemně provázíme sítí života. „Podívejte se na slunce,“ říkáme. „Řídí se zákony. Dává energii.“ „Podívejte se na hory. Řídí se zákony. Tvarují řeky.“ „Podívejte se na ptáky, stromy, vodu – i oni se řídí zákony a plní svou úlohu.“

Děti pomalu začínají chápat, že nic neexistuje samo o sobě. Každý život je propojen s jiným životem, každý systém podporuje jiný systém. I lidé, kteří se často považují za samostatné bytosti, jsou zapleteni do stejné sítě zákonů – nejen přírodních, ale i společenských, kulturních a morálních.

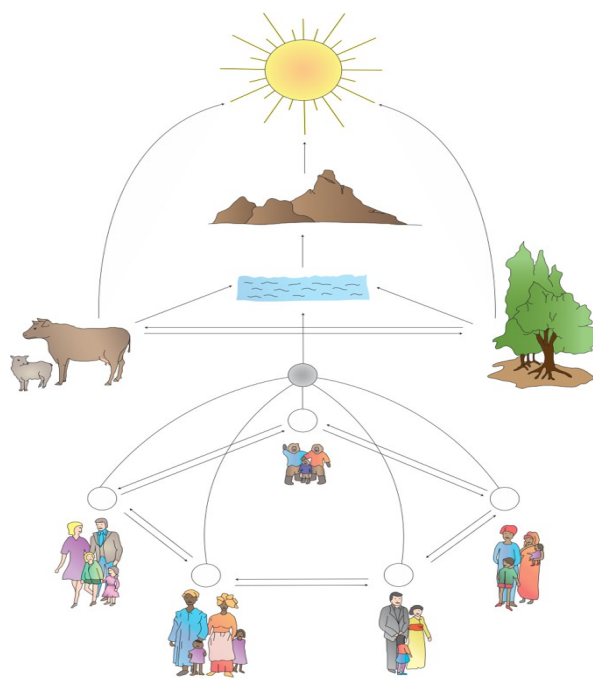
Tento kosmický pohled mění vše. Když představujeme kulturu, nejde nikdy pouze o seznam tradic nebo artefaktů. Stává se spíše příběhem lidské reakce – jak lidé v různých dobách a na různých místech vnímali své okolí a formovali

svůj život v souladu s ním. Kultura se stává příspěvkem, darem pro rovnováhu světa: jak lidé staví domy přizpůsobené klimatu, vyvíjejí potravinové systémy založené na místní ekologii, vytvářejí nástroje, které splňují společné potřeby, a vyjadřují krásu inspirovanou svým okolím.

Prostřednictvím tabulky vzájemné závislosti děti vidí, že lidé nejsou mimo přírodu – jsme její součástí. Naše kulturní volby zanechávají otisky na Zemi, stejně jako Země zanechává otisky na našem kulturním vývoji.

A když to děti pochopí, kultura se stává více než jen akademickým předmětem. Stává se živým vědomím:

- že patříme do světa, kde vše závisí na všem ostatním,
- že naše volby mají význam
- a že stejně jako slunce, hory, včely a řeky i my máme úkol, který musíme splnit v harmonii celku.



Toto je kosmická vize, která formuje Montessori přístup – pochopení, že vše je propojeno a že lidská kultura je jedním z mnoha krásných vláken ve velkém gobelínu života.

## Příběh ze třídy

### Časová osa

*Jednoho rána rozvinula malá skupina dětí na podlaze třídy časovou osu lidstva. Dlouhá stuha s obrázky a symboly*

*se táhla po celé místnosti a zvala je do pomalu se odvíjejícího příběhu lidstva. Shromáždily se kolem ní s tichým oče kávaním a sledovaly nejranější známky lidského života – jednoduché nástroje, oheň, přístřešky vyrobené z materiálů nalezených v přírodě. Jak se děti pohybovaly po časové ose, nebyly vedeny k tomu, aby se soustředily na konkrétní národy nebo izolované události. Místo toho pozorovaly, jak se lidské společnosti postupně stávaly složitějšími, jak lidé reagovali na své prostředí a pracovali na uspokojení svých základních potřeb. S pomocí své představivosti a příběhů, které slyšely, si všimly opakujícího se vzorce na časové ose: jak první lidé tvarovali kameny do nástrojů, vytvářeli pigmenty k malování*

*své zážitky a sledovali stáda zvířat nebo roční období, aby našli potravu, představovaly si migrace přes poušť, lesy a oceány a pozorovaly a uvažovaly, že pohyb byl často poháněn touhou po objevování, přežitím nebo hledáním společenství. Časová osa již nevypadala jako sbírka vzdálených kultur nebo podivných zvyků, ale jako souvislá nit lidské kreativity a přizpůsobivosti.*

*Jak pokračovaly po dlouhé papírové cestě, děti viděly, jak se odvíjí univerzálnost lidských tendencí – naše touha objevovat, tvořit, představovat si, někam patřit. Po tisíce let a v nesčetných krajinách každá skupina lidí používala své ruce, mysl a srdce k utváření životů, které splňovaly stejné základní potřeby. Když došly na konec, bylo skupině jasné, že příběh ještě neskončil. Časová osa je nenásilně zařadila do stejného příběhu – další generace se schopností přispívat, vynalézat a vyjadřovat, co to znamená být člověkem. A to je tichá síla časové osy v montessori vzdělávání: zakořeň uje kulturní povědomí nikoli v odlišnostech, ale ve společné lidskosti. Vyzývá děti, aby vstoupily do historie s pocitem jednoty, vděčnosti a sounáležitosti – aby se viděly jako součást rozsáhlé a propojené lidské cesty.*



Jolly HOME SCHOOL, Slovensko

## Příslušnost k celku a budování identity

Jak děti procházejí těmito kulturními lekce, začíná se v nich rozvíjet něco jemného, ale silného. Zpočátku poslouchají s zvědavostí – o starověkých národech, vzdálených zemích, odlišných zvycích. Postupně se však v nich zakoření hlubší porozumění. Přestávají vnímat lidské bytosti jako vzdálené kmemy, exotické kultury nebo izolované civilizace. Místo toho začínají vnímat tichou pravdu, která tu vždy byla: všichni jsme lidé, formovaní různými krajinami, ale spojení stejnými potřebami, stejnou planetou, stejným velkým příběhem.

Tato změna není pouze intelektuální. Je emocionální. Je osobní. Dítě začíná pociťovat sounáležitost – nejen se svou rodinou nebo komunitou, ale s celou rozsáhlou rodinou lidstva. Začíná se formovat pocit identity, založený na vědomí, že „pocházím odněkud“ a zároveň „jsem součástí něčeho mnohem většího“.

A jak toto uvědomění roste, objevuje se nový druh vyjádření. Děti začínají tvořit ne jako napodobitelé, ale jako jednotlivci, kteří objevují svůj vlastní hlas. Jejich umění se stává záměrnějším, jejich psaní reflexivnějším, jejich projekty smysluplně jšími. Už se nevyjadřují proto, aby potěšili y dospělé; vyjadřují jí se, aby sdělily, kým jsou.

„Toto je můj pohled.“ „Toto je můj příběh.“ „Takto chápu svět.“

To je podstata kulturního povědomí – nejde jen o poznávání kultury, ale o internalizaci základů identity, která je zakořeněná, sebevědomá a otevřená. Montessori vzdělávání směřuje k tomuto cíli: k identitě, která může hrdě prohlásit: „Patřím ke své rodině a svému lidu“, a zároveň s stejným přesvědčením šeptat: „Patřím k lidstvu“.

Když spojíme všechny nitky montessori kulturní výchovy – lekce základních potřeb, které ukazují naši společnou lidskost, tabulku vzájemné závislosti, která odhaluje naše místo v kosmické síti, velké lekce, které vzbuzují úctu a přirozenou touhu dítěte porozumět – nedáváme odpovědi. Dáváme klíče.

- Klíče k údivu: „Jak žili?“
- Klíče k propojení: „Jsou jako já.“

- Klíče k míru: „Všichni jsme součástí jednoho světa.“

Maria Montessori věřila, že lidstvo je již sjednoceno – prostřednictvím přírody, pohybu zboží a myšlenek, neviditelných nití, které spojují ekosystémy a komunity. Skutečnou výzvou podle ní je, že se ještě nechováme, jako bychom byli sjednoceni. Vzdělávání proto musí dětem nabídnout novou perspektivu: takovou, která nerozmazává rozdíly, ale oslavuje je jako krásné projevy stejného lidského ducha.

A tak v našich montessori třídách zaséváme tato semínka s úmyslem a péčí. Vyprávíme velké příběhy světa. Zkoumáme, jak lidé uspokojují své základní potřeby. Sledujeme linie vzájemné závislosti, které se táhnou napříč kontinenty a staletími. A jak děti rostou ve znalostech, rostou také v uvědomění – rozvíjejí empatii, pokoru a tichou jistotu, že i ony mají ve společném světě smysluplnou roli.

To je jádro montessoriové kulturní výchovy. Takto se porozumění stává identitou. A tak začínáme vychovávat děti, které nejsou jen občany svých zemí, ale občany světa.

**„Je nutné pochopit, že každý národ má svůj vlastní úkol, ale všechny tyto úkoly jsou součástí jediného díla – vytvoření mírového světa.“**

Maria Montessori, Education and Peace,  
kapitola 13



## Budování klíčových dovedností pro zviditelnění identity

V Montessori není kreativní vyjádření mimoškolní aktivitou – je to přirozené rozšíření vnitřního života dítěte a důležitá součást připraveného prostředí. Třída je bohatá na možnosti: pomůcky, nástroje a prezentace, které děti vybízejí k objevování toho, kým jsou a jak vidí svět. Průvodce nabízí lekce, které otevírají dveře k mnoha formám vyjádření. Kaligrafie se například stává více než jen psaním rukou; je to zkoumání stylu, záměru a poselství, které chceme sdělit. Lekce výtvarné výchovy jdou daleko za hranice jednoduchého kreslení. Děti se seznamují s linorytem, háčkováním, keramikou, akvarelem a dalšími technikami, které nabízejí různé textury a jazyky vyjádření.

Prostřednictvím těchto zkušeností děti zdokonalují své schopnosti a objevují hodnotu ruční práce – něco, co je v dnešním rychle se měnícím světě často přehlíženo. Ať už vyrábějí ručně knihu, šijí tašky na školní pomůcky nebo navrhují vlastní přáníčka, nejde jen o procvičování dovedností. Do toho, co vytvářejí, vkládají svou identitu, své volby a svou vizi.

Rozšiřujeme také jejich porozumění tím, že je zveme do světa skutečného umění a hudby. Hudba se neomezuje pouze na to, co hraje v autorádiu; děti poslouchají mongolský hrdební zpěv, tradiční písně z různých kultur, klasické skladby a soudobá instrumentální díla. V oblasti výtvarného umění se setkávají s mistrovskými díly v muzeích, prozkoumávají galerie a pracují se sadami uměleckých karet seskupených podle stylu, tématu nebo techniky. Učí se například, jak různí umělci interpretují moře – každý obraz je jedinečný, každý pohled je platný. To se stává tichou, ale silnou lekcí: svět můžete utvářet podle toho, jak ho vidíte.

Takový kontakt s okolím dělá víc než jen to, že pěstuje uznání, ale také probouzí kreativitu a pomáhá dětem najít svůj vlastní hlas. Tyto dovednosti také prohlubují prostřednictvím společných projektů.

. Při společné práci děti diskutují, vyjednávají a rozhodují, jak by něco mělo vypadat nebo jaký příběh by mělo vyprávět. I jednoduchá otázka jako „Co jsi měl k snídani?“ se může stát bránou do kultury a vést je k prozkoumávání zemědělství, geografie, obchodu a technologických inovací v průběhu historie.

Výzkum, dialog a vyprávění příběhů se rozvíjejí přirozeně, když se děti ptají: *Jak se Egypťan é ochlazovali v poušti? Jaké ovoce rostlo v místech, kde nebyly jablka? Jak různé kultury vyjadřovaly radost nebo obohacovaly svůj duchovní život?* Prostřednictvím takovýchto výzkumů děti posilují základní akademické dovednosti – kritické myšlení, srovnávání, analýzu, syntézu – a zároveň rozvíjejí empatii a kulturní povědomí. Začínají vnímat svět ne jako místo rozdělené rozdíly, ale jako mozaiku společných lidských potřeb vyjádřených krásně rozmanitými způsoby.



## Příběh ze třídy

### Cesta ke kreativitě

*V Montessori Akademija má police s uměleckými a řemeslnými potřebami své vlastní kouzlo. Pokaždé, když průvodce představí novou techniku – jak navléknout jehlu, míchat vodové barvy, míchat pastely nebo skládat papír do jednoduchých tvarů – třída se shromáždí v tichém půlkruhu. Děti pozorně sledují každý pohyb. Presentace není jen o naučení se dovednosti; je to pozvání vstoupit do tvůrčího procesu s důvěrou a nezávislostí.*

*Jakmile prezentace skončí, místnost se opět ožíví jemnou aktivitou. Jedno po druhém se děti začínají směřují k polici s výtvarnými potřebami. Některé přicházejí s jasným plánem – náramek, který chtějí dokončit, kresba, kterou včera začaly. Jiné přicházejí prostě proto, že je přitahují materiály: měkká příze, barevné tužky, čistý papír, malé nůžky, které se perfektně hodí do jejich rukou. Zde se kreativita stává součástí každodenního života. Některým tento koutek třídy přináší hluboký pocit klidu. Ponoří se do tiché koncentrace, pečlivě vybírají barvy a připravují si nástroje. Rytmus stříhání, lepení nebo malování jim pomáhá se soustředit. Jejich dech se zklidňuje. Ramena se uvolňují.*

*Pro jiné se police stává místem radostného experimentování. Vyzkoušejí nové techniky, nečekaně kombinují materiály nebo hrdě ukazují kamarádům, jak právě objevili nový vzor. Jejich práce má v sobě jednoduchou krásu – estetiku, která se jemně šíří po celé třídě, když hotová díla zdobí police, visí u oken nebo se stávají dárky pro spolužáky.*

*To, co začíná jako krátká ukázka od učitele, se pro děti stává dlouhou, postupně se odvíjející cestou – prostorem, kde se kreativita, klid a nezávislost přirozeně prolínají do jejich každodenního montessori života.*



Montessori Akademija, Litva

## Rozvoj postojů: Rozpoznávání lidskosti v každé kultuře

V montessori vzdělávání se rozvoj postojů neuskutečňuje prostřednictvím přednášek nebo morálních připomínek. Roste tiše – prostřednictvím příběhů, které vyprávíme, materiálů, které nabízíme, umění, které objevujeme, a svobody, kterou mají děti k vyjádření svého vnitřního života. V jádru toho všeho je jedna zásadní pravda: **každá kultura je vyjádřením univerzálních lidských potřeb**. Když to děti začnou chápat, přestanou se na kulturní rozdíly dívat s nepochopením nebo odsuzováním, ale s zvědavostí, vděčností a respektem.

### Účast na kulturních zážitcích: vstup do příběhu, ne jen jeho studium

Děti v montessori základní škole se o kulturách nejen učí –

ale také je *prožívají*. Prozkoumávají západoafrické rytmy, studují islámské geometrické vzory a zkoumají, jak krajinu malovaly desítky umělců v průběhu staletí. Manipulují se skutečnými artefakty, navštěvují muzea, účastní se festivalů, ochutnávají a připravují jídla, čtou lidové pohádky a učí se tance nebo hry z různých částí světa. Díky účasti, nikoli pozorování z dálky, si děti osvojují otevřený přístup. Kulturní život se stává něčím, k čemu patří – není pro ně cizí ani oddělený.

Pochopí, že lidská kreativita je všudypřítomná a že vnímání úcty.



### Oceňování rozmanitosti kulturního vyjádření: Vidět lidskost v mnoha podobách

Jak děti objevují starověké i moderní civilizace, začínají rozpoznávat univerzální lidské tendence – naši potřebu orientovat se, budovat, komunikovat, oslavovat, vytvářet krásu, hledat posvátno. Tyto poznatky mění jejich postoje:

rozdíly již nejsou „podivné“, ale jednoduše **odlišnými projevy stejného lidského srdce.**

Prostřednictvím velkých lekcí, tabulek základních potřeb, časových os, příběhů o původu a výzkumných projektů děti začnou vnímat rozmanitost nikoli jako kontrast, ale jako bohatství. Toto pěstování postoje přesahuje toleranci – stává se oceněním, dokonce vděčností.

### **Etické a odpovědné kulturní vlastnictví:**

#### **Úcta k práci a moudrosti druhých**

Děti vychovávané podle Montessori metody vyrůstají obklopeny výtvary lidské civilizace: indickým číselným systémem, arabským astrolábem, čínským papírem, mezopotámským písmem, egyptskou architekturou, řeckou filozofií. Učí se, odkud myšlenky pocházejí, kdo je objevil a jak se šířily po kontinentech. To v nich buduje morální postoj k samotnému poznání:  
*myšlenky jsou dary předávané lidstvem, nikoli věci, které můžeme považovat za své vlastní.*

Při studiu hudby se učí uznávat přínos skladatele; když reprodukují umělecká díla, uznávají umělce; když sdílejí informace, citují své zdroje. Úcta k duševnímu a kulturnímu vlastnictví se stává přirozenou – protože chápou, že se účastní rozsáhlého lidského příběhu, a neshromažďují izolované fakty.



### **Zvědavost o světě a představování si nových možností: Od „Proč?“ k „Co kdyby?“**

Montessori prostředí vede děti k celoživotnímu postoji údivu. Ať už zkoumají, jak raní lidé přežívali v pouštích, proč se v různých jazycích vyvinuly jedinečné písmena nebo jak se semena šířila po obchodních cestách, děti se učí, že svět je plný nezodpovězených otázek. A nezodpovězené otázky se stávají pozvánkami.

Tato zvědavost je záměrná: *dětem nedáváme všechny odpovědi – dáváme jim klíče*. Klíče k objevování, kladení otázek, představování si různých budoucností. Zvědavost se stává nejen akademickou dovedností, ale také přístupem k životu. Dítě začíná procházet světem nikoli se strachem z neznámého, ale s nadšením z toho, co se z něj může naučit.

### **Umělec ké sebevyjádření a účast na kulturním životě: hledání vlastního hlasu**

V Montessori není vyjádření samostatným předmětem – je vetkáno do každého koutu třídy. Děti si zkoušejí různé způsoby kreslení, píší příběhy, skládají hudbu, vytvářejí mapy, časové osy a dokonce si vážají vlastní knihy. Tyto dovednosti se neučí proto, aby děti mohly kopírovat standard, ale aby mohly vyjádřit, kým jsou. Jak zkoumají různé umělecké tradice, začínají také utvářet své vlastní.

To v nich pěstuje hluboce osobní postoj: **Můj hlas má význam. Můj pohled má hodnotu. I já přispívám ke kultuře**. Tvořivá práce se stává mostem mezi znalostmi a identitou, mezi osobním vyjádřením a globálním povědomím.

Konečným výsledkem montessori kulturní výchovy je formování postojů, které daleko přesahují akademické porozumění. Formuje to, jak děti *vnímají* lidi. Když se setkají s neznámým, reagují s odsudkem – nebo zvědavostí? Se strachem – nebo zájmem? Lhostejností – nebo respektem?

Tím, že děti seznamujeme s univerzálními lidskými tendencemi, vystavujeme je „supramind“ sdílené lidské moudrosti a dáváme jim nekonečné možnosti, jak se autenticky vyjádřit, pěstujeme v nich pokoru, vděčnost a údiv.

To je základ kulturního povědomí:

srdce, které všude rozpoznává lidskost, mysl,

která si cení rozmanitosti,

duch, který se účastní kultury s odpovědností a radostí, a identita,

která ví:

**„Patřím ke svému lidu... a patřím k lidstvu.“**

To je postoj, který v dětech pěstujeme – jeden tvůrčí čin, jeden příběh, jeden okamžik úžasu za druhým.

## Nepřímá příprava pro vyjádření: Vytváření podmínek pro hlas dítěte

V montessori pedagogice není vyjádření nikdy vynucené, inscenované nebo naaranžované. Není to něco, co od dětí vyžadujeme – „Vyjádři se teď!“ –, protože cokoli, co vznikne pod tlakem, málokdy odráží vnitřní svět dítěte. Skutečný projev se zrodí jemně, jako dech, když jsou podmínky správné. Proto Montessori tak vášnivě hovořila o svobodě: svobodě v čase, prostoru a volbě. Tato svoboda není vágním ideálem, je nezbytnou součástí přípravy dítěte na autentický projev.

### **Prostor, kde se může projev dýchat**

V základní škole se dlouhé nepřerušované pracovní úseky stávají úrodnou půdou pro kreativitu. Dítě, které skládá melodii, vyřezává linoryt nebo píše mytologický příběh, potřebuje dostatek času – času, který nekončí zazvoněním zvonku nebo není přerušován neustálými přechody. V uspěchaném prostředí se vyjádření nemůže rozvíjet. Potřebuje prostor, pocit „mohu se tím zabývat tak dlouho, jak to cítím“.

Děti si samy vybírají, na čem chtějí pracovat a *jak* k tomu chtějí přistupovat. Studium sopek se může proměnit v ručně kreslenou brožuru, třípanelový komiks, divadelní představení nebo malý dokument natočený na tabletu. Když „jak“ patří dítěti, vyjádření se stává přirozeným, nikoli vnuceným.

### **Dovednosti jako semínka, ne scénáře**

Zatímco svoboda otevírá dveře, znalosti a dovednosti dávají výrazu křídla. Z tohoto důvodu jsou třídy na základní škole plné malých, tichých prezentací, které učí techniky oddělené od jakéhokoli konkrétního projektu. Děti se mohou naučit, jak vyt vořit mozaiku, jak uháčkovat malou taštičku, jak svázat brožuru, jak používat akvarelové barvy nebo jak vyřezávat vzory do hlíny. Mohou si procvičit kaligrafii a zkoumat, jak různé fonty vyjadřují různé nálady. Tyto lekce jsou dárky – klíče, které jim jsou jemně vloženy do rukou. Děti je nemusí používat okamžitě; schovají si je, dokud nepřijde inspirace.

Protože se prezentace zaměřují spíše na techniku než na hotové výrobky, děti neimitují průvodce. Lekce akvarelu může začít vědou o pigmentech nebo způsobem, jakým voda přenáší barvu po stránce. Poté se místnost zaplní krajinami, vířícími abstraktními tvary, jemnými portréty, souhvězdími – každé dílo nepochybně patří svému tvůrci.

Totéž platí pro hudbu. Místo toho, aby děti začínali skladbami jiných lidí, nejprve zkoumají, co dokáže zvuk – jak opakující se vzory vytvářejí rytmus, jak ticho vytváří napětí, jak jednoduchá třínotová fráze může působit radostně nebo smutně. Nejprve skládají a vyjadřují se a teprve poté se učí číst hudbu jiných. Stejně jako v jazyce, psaní (vyjadřování vlastních myšlenek) předchází čtení (přístup k myšlenkám jiných).

### **Prostředí inspirace a řádu**

Vyjadřování vzkvétá tam, kde mysl podporuje krása a řád. V montessori třídách jsou materiály uspořádány záměrně: barvy jsou roztríděny podle odstínů, papíry podle struktury, nástroje jsou připraveny k vyzkoušení, nitě a jehly čekají v malých košících. Takové prostředí sděluje následující poselství: *Tvé nápady jsou zde důležité. Tvé výtvary mají své místo.*

Třída také ožívá vyprávěním příběhů – kosmických příběhů, historických příběhů, příběhů o vědeckých objevech, kulturních příběhů. Každý příběh se stává jiskrou. Dítě, které slyší o starověkém jeskynním umění, může začít míchat přírodní pigmenty a vytvářet vlastní nástěnné malby. Lekce o raném zemědělství může inspirovat jiné dítě k tkaní malých košíků nebo stavbě miniaturního sýpky. Vyjadřování se rozvíjí, když je představivost živena údivem.

### **Vnitřní svoboda tvořit**

Svoboda, dovednosti a inspirace připravují půdu – ale semínko vyjádření spočívá v duši dítěte. Aby se vyjádření mohlo projevit, musí se dítě cítit bezpečně. Ne bezpečně před fyzickým nebezpečím, ale před odsuzováním. Pokud je každé dílo příliš intenzivně opravováno, hodnoceno nebo chváleno, dítě se naučí tvořit spíše pro uznání než pro pravdu. Na začátku mnoho dětí stále hledá potvrzení – „Líbí se ti můj obrázek?“ –, ale s časem, reflexí a jemným nasměrováním objeví něco cennějšího: tiché uspokojení z vlastního vnitřního uznání.

Vyádření by nikdy nemělo být zaměřeno na výkon. Jeho hodnota spočívá v samotném činu. Někdy dítě kreslí ne proto, aby ukázalo obrázek, ale aby zpracovalo pocit. Někdy píše báseň, aby pochopilo myšlenku. Někdy tráví dny tkaním tašky, ne proto, že ta taška je potřeba, ale proto, že tento proces uklidňuje duši. Tyto okamžiky jsou důležité. Jsou to činy integrace, uzdravení a růstu.

### **Mnoho dveří k vyjádření**

V montessori komunitě se vyjádření nikdy neomezuje na jeden jediný způsob – nabízí se mnoha cestami. Jedno dítě najde svůj hlas prostřednictvím divadla, když s spolužáky přehrává mýtus. Jiné dítě zaujme geometrické umění a zkoumá, jak se kruhy vyvíjejí v mandaly. Další dítě objeví jako svůj oblíbený prostředek tkaní nebo keramiku. Některé děti využívají vyprávění příběhů, pohyb, matematiku nebo tiché pozorování.

Nabízíme vizuální, verbální, hudební, matematické, fyzické a sociální formy vyádření, protože nevíme, kterou cestu si vnitřní hlas dítěte zvolí. Čím více cest je k dispozici, tím více dětí najde svou vlastní autentickou cestu.

### **Vyjádření zakořeněné v kulturním povědomí**

Vyjádření nevzniká ve vakuu. Kulturní příběhy, historické tabulky a klíče k pochopení civilizace se stávají paletou dítěte. Prostřednictvím těchto lekcí se děti setkávají s tím, jak různé kultury uspokojovaly stejné univerzální lidské potřeby – a jak kreativita formovala každou reakci.

Historické karty zobrazující vývoj osvětlení, od ohně přes lucerny až po elektřinu, odhalují vynalézavost napříč staletími. Grafy základních potřeb ukazují, že oblečení, přístřeší, doprava, vzdělání a náboženství se v průběhu času a v různých místech krásně liší, ale vycházejí ze stejných vnitřních pohnutek.

Když děti zkoumají tyto vzorce, začínají vnímat kulturu nikoli jako ozdobu nebo aoubor zajímavostí, ale jako živý výraz lidských tendencí: naší potřeby někam patřit, tvořit, rozumět. Toto poznání prohlubuje jejich vlastní vyjádření. Jejich práce začíná odrážet vděčnost, zvědavost a spojení s širším lidským příběhem.

## **Dítě jako tvůrce, ne jako interpret**

Montessori průvodci nevytvářejí umělce. Vytváříme *podmínky*, ve kterých umělci vznikají. Nevychováváme hudebníky, básníky, vědce ani vynálezce. Nabízíme klíče, nástroje a svobodu – a děti se formují samy prostřednictvím své práce.

Expres se promítá do všech předmětů: geometrický teorém ilustrovaný uměním, geologický příběh proměněný v dioráma, kulturní studie transformovaná do písně. Děti spolupracují, diskutují, kladou otázky, revidují. Vyjadřují se jak sociálně, tak umělecky, propojují nápady v komunitě.

## **Svět jako jejich dílna**

V konečném důsledku se vyjádření nejplněji projevuje, když se svět stane součástí dílny dítěte. Dítě ve druhé fázi touží po objevování mimo třídu – navštěvovat muzea, chodit na koncerty, setkávat se s řemeslníky, rozhovory s odborníky a procházet se historií vlastníma nohama. Prostřednictvím těchto zkušeností se jejich představivost zakoření v realitě. Jejich srdce se otevírají empatii a jejich identita je formována pocitem sounáležitosti s rozsáhlým, propojeným světem.

## **Kde se setkává znalost s představivostí a vyjádření s identitou**

Když se všechny tyto podmínky spojí – svoboda, dovednosti, krása, vyprávění příběhů, kulturní klíče a skutečné zážitky – stává se vyjádření více než jen školní aktivitou. Stává se způsobem, jakým dítě chápe samo sebe a své místo ve vesmíru.

V tomto posvátném tanci mezi znalostmi a představivostí se pomalu odvíjí identita dítěte. Stávají se tvůrci významu, strážci kultury a přispěvateli k lidskému příběhu. Jejich vyjádření se stává cestou k sounáležitosti, empatii a míru.

A tak v Montessori vychováváme nejen žáky, ale celé, živé duše – připravené vstoupit do světa s jasností, zvědavostí a neomezeným pocitem možností.

<b>Jak se kulturní povědomí a vyjádření projevuje v montessori základní škole?</b>	
<b>Základní znalosti</b>	
Místní, národní, evropské a globální kultury a projevy, včetně jejich jazyků, dědictví a tradic a kulturních uměleckých děl	Děti objevují kulturní díla prostřednictvím materiálů ve třídě, kulturních složek, velkých projektů, návštěv muzeí a vyprávění příběhů. Učí se o hudbě, umění, architektuře, rituálech, tradicích a jazycích z různých dob a míst.
Jak mohou tyto kulturní projevy ovlivnit myšlenky jednotlivce a ostatních	Děti pozorují a diskutují o tom, jak různé kultury řeší stejné základní potřeby – jídlo, přístřeší, umění a duchovní vyjádření – a zamýšlejí se nad tím, jak tyto myšlenky inspirují inovace, řešení problémů nebo osobní kreativitu. Diskutují o tom, jak umění nebo vynálezy jedné kultury mohou ovlivnit jinou, a propojují historické myšlenky s moderními aplikacemi.
Různé způsoby sdělování myšlenek mezi tvůrcem, účastníkem a publikem v rámci psaných, tištěných a digitálních textů, divadla, filmu, tance, her, umění a designu, hudebních rituálů a architektury, jakož i hybridních forem	Děti vytvářejí prezentace, plakáty, krátké filmy, písně nebo představení, aby se podělily o své chápání kulturních témat. Zkoumají, jak různá média – text, hudba, umění, drama – zprostředkovávají význam a vyvolávají emoce, a učí se přizpůsobovat svou vlastní komunikaci publiku a kontextu.
Rozvoj vlastní identity ve světě kulturní rozmanitosti	Prostřednictvím projektů, časových os a diskusí děti rozpoznávají univerzální lidské tendence a potřeby a vnímají sebe sama jako součást širšího lidského příběhu. Propojují své osobní zkušenosti s historií a zvyky jiných národů, čímž rozvíjejí empatii a sebeuvědomění.
Role umění a kultury jako způsobu, jak nahlížet na svět a utvářet jej	Děti vidí, jak kultura odráží lidské potřeby, hodnoty a představitost. Učí se, že umění, architektura, hudba a tradice mohou ovlivňovat společnost, vyjadřovat myšlenky a inspirovat změny, což je povzbuzuje k kreativně a zodpovědně zapojit do světa.
Význam estetických faktorů v každodenním životě	Třídy a aktivity kladou důraz na krásu a pořádek: kaligrafie, ilustrované brožury, umělecké projekty, ručně vyrobené materiály učitelů a dobře připravené pracovní prostory učí děti vážit si estetiky jako součásti kultury a sebevyjádření.
<b>Základní dovednosti</b>	
Vyjadřovat a interpretovat figurativní a abstraktní myšlenky, zkušenosti a emoce	Děti vytvářejí různé produkty: malby, hudební skladby, divadelní hry nebo vyprávění příběhů projekty, které sdělují myšlenky, emoce,

s empatií v celé řadě uměleckých a jiných kulturních forem	a kulturních konceptech. Zamýšlejí se nad tím, jak různé kultury vyjadřují podobné zážitky různými způsoby.
Užívat si/oceňovat umělecká díla	Materiály z historie a umění, poslech rozmanité hudby, návštěvy galerií, muzeí a kulturních akcí pěstují ocenění uměleckého vyjádření napříč kulturami a časovými obdobími.
Vyjadřovat se prostřednictvím různých médií – využívání/zdokonalování svých vrozených schopností	Děti používají různé techniky: kresbu, malbu, sochařství, keramiku, akvarel, hudbu, pohyb, vyprávění příběhů a psaní, aby vyjádřily své chápání kultury a identity a propojily znalosti a osobní kreativitu.
Identifikovat a realizovat příležitosti pro osobní, sociální nebo komerční hodnotu prostřednictvím umění a jiných kulturních forem	Spolupracující projekty, výstavy ve třídách a komunitní akce umožňují dětem sdílet svou práci veřejně, což podporuje sebevědomí, sociální odpovědnost a porozumění kulturnímu dopadu.
Zapojit se do tvůrčích procesů, a to jak individuálně, tak kolektivně	Děti pracují samostatně nebo ve skupinách na projektech, jako jsou nástěnné malby, představení, prezentace výzkumu nebo různé mediální projekty, a učí se plánovat, vyjednávat a kreativně spolupracovat.
<b>Postoje (studenti oceňují)</b>	
Účast na kulturních zážitcích	Děti se aktivně zapojují do vyprávění příběhů, výletů „Going Out“, návštěv muzeí a galerií, hudebních představení, kulturních workshopů a akcí ve třídě, které ožívají kulturu.
Rozmanitost kulturního vyjádření	Studenti objevují umění, hudbu, rituály a tradice různých kultur a učí se hodnotový rozdíl jako projev společných lidských potřeb a kreativity.
Etický a odpovědný přístup k duševnímu a kulturnímu vlastnictví	Výuka klade důraz na uvádění zdrojů, respektování autorských práv a žádání o svolení před použitím cizích děl, a to jak v každodenní výuce ve třídě, tak v rámci projektů.
Zvědavost na svět a představování si nových možností	Velké projekty, kulturní výzkumy a výzkumné úkoly povzbuzují děti k kladení otázek, objevování neznámých tradic a představovat si nové způsoby vyjadřování myšlenek.
Umělecké sebevyjádření a účast na kulturním životě	Děti jsou povzbuzovány k tvorbě, vystupování a prezentování v různých uměleckých formách, přičemž integrují své kulturní znalosti a osobní pohled do autentických projevů.

## 11. KAPITOLA

# KOMPETENCE

# OSOBNOSTNÍ,

# SOCIÁLNÍ A K UČENÍ



# Kompetence osobnostní, sociální a k učení

Kompetence osobnostní, sociální a k učení se je schopnost reflektovat sám sebe, efektivně hospodařit s časem a informacemi, konstruktivně spolupracovat s ostatními, zůstat odolný a řídit své vlastní učení a kariéru. Zahrnuje schopnost vyrovnat se s nejistotou a složitostí, naučit se učit, podporovat své fyzické a emocionální blaho, udržovat fyzické a duševní zdraví a být schopen vést zdravý, na budoucnost orientovaný život, vcítit se do druhých a řešit konflikty v inkluzivním a podpůrném kontextu.

## Znalosti

Pro úspěšné mezilidské vztahy a sociální participaci je nezbytné rozumět kodexům chování a pravidlům komunikace obecně přijímaným v různých společnostech a prostředích. Osobnostní, sociální a kompetence učít se vyžadují také znalost složek zdravé mysli, těla a životního stylu. Zahrnuje to znalost svých preferovaných strategií učení, znalost svých potřeb v oblasti rozvoje kompetencí a různých způsobů rozvoje kompetencí a hledání dostupných vzdělávacích, školicích a kariérních příležitostí a poradenství nebo podpory.

## Dovednosti

Mezi dovednosti patří schopnost rozpoznat své schopnosti, soustředit se, vypořádat se se složitými situacemi, kriticky uvažovat a rozhodovat se. Patří sem také schopnost učít se a pracovat jak ve spolupráci s ostatními, tak samostatně, organizovat a vytrvale se věnovat učení, hodnotit a sdílet své znalosti, v případě potřeby hledat podporu a efektivně řídit svou kariéru a sociální interakce. Jednotlivci by měli být odolní a schopní vyrovnat se s nejistotou a stresem. Měli by být schopni konstruktivně komunikovat v různých prostředích, spolupracovat v týmech a vyjednávat. To zahrnuje projevování tolerance, vyjadřování a porozumění různým názorům, jakož i schopnost budovat důvěru a cítit empatii.

## Postoje

Tato kompetence vychází z pozitivního přístupu k osobnímu, sociálnímu a fyzickému blahu a celoživotnímu učení. Je založena na přístupu založeném na spolupráci, asertivitě a integritě. Zahrnuje respektování rozmanitosti ostatních a jejich potřeb a připravenost překonávat předsudky a dělat kompromisy. Jednotlivci by měli být schopni identifikovat a stanovit si cíle, motivovat se a rozvíjet odolnost a sebevědomí, aby mohli po celý život usilovat o vzdělávání a dosahovat v něm úspěchů. Přístup zaměřený na řešení problémů podporuje jak proces učení, tak schopnost jednotlivce překonávat překážky a změny. Zahrnuje touhu uplatnit předchozí znalosti a životní zkušenosti a zvědavost hledat příležitosti k učení a rozvoji v různých životních situacích.



# Úvod: „Pomoz mi abych to dokázal sám“

V montessori filozofii se podpora osobních a sociálních kompetencí a schopnosti učit se skrývá za slavným mottem „Pomoz mi abych to dokázal sám“. Základem tohoto motto je dobře připravené prostředí. Pouze v takovém prostředí mohou děti skutečně převzít odpovědnost za sebe, své vztahy a své učení. Díky této přípravě, kterou jim poskytují dospělí, mohou děti jednat na základě své vnitřní motivace a zároveň převzít odpovědnost za své činy, za sebe samé a za své interakce s ostatními.

Prvním předpokladem pro přípravu vhodného prostředí je hluboké porozumění vývojovým potřebám dítěte. Druhým předpokladem úspěchu je uvědomění si, že dítě samo má nejlepší přístup k informacím o svých vlastních pocitech a zkušenostech. Jinými slovy, dítě nepřímo, ale lépe než kdokoli jiný, „ví“ nejvíce o svých neuspokojených potřebách. Je zásadní naučit děti udržovat vědomý kontakt se svými vnitřními prožitky. I malé děti v montessori prostředí často dokážou pojmenovat své pocity nebo potřeby. Často slychají od průvodce otázku: „Co by ti teď pomohlo?“ To jim také dává příležitost vnímat samy sebe a postupně přebírat odpovědnost za sebe.

Z pohledu dospělého je dítě nezávislá, jedinečná bytost a relevantní partner pro konverzaci. Dospělý děti záměrně pozoruje, vnímá je a naslouchá jejich názorům, pomáhá jim zůstat v kontaktu s jejich vlastní vnitřní motivací. Při pozorování využívá průvodce své poznatky a znalosti psychosociálního vývoje, což mu umožňuje zohlednit potřeby dítěte a v případě potřeby přizpůsobit prostředí. V připraveném prostředí přijetí a svobody, v rámci jasných hranic a pravidel, mohou i malé děti jednat samostatně, zodpovědně a dokonce upřímně laskavě a ohleduplně. Je důležité pochopit, že každý člen komunity, stejně jako já, má své jedinečné potřeby a stejnou touhu po jejich naplnění.

Pocit vlastní síly a schopnosti samostatně uspokojovat své potřeby přirozeně vede k empatii, respektu a odpovědným, láskyplným vztahům ve skupině. Když se děti cítí schopné uspokojit své potřeby, vnímají svou sílu

ovlivňovat svůj vlastní život – to je nejlepší motivace pro další růst a rozvoj. Pokud cítí svou vlastní sílu, jsou ochotni prokázat své schopnosti a kompetence, čelit výzvě, vynakládat úsilí a stát se aktivními tvůrci svého vlastního života. Slova Marie Montessori: „Dítě je tvůrcem člověka“ tak nabývají hlubšího významu, kdy se dítě skutečně stává tvůrcem sebe sama – aktivním účastníkem budování svého vlastního života.

Je nezbytné vnímat každé dítě jako samostatnou bytost s jedinečnými potřebami a jedinečnou schopností převzít od povědlost za jejich identifikaci a naplnění. Děti dostávají přesně tolik podpory, kolik potřebují – ani méně, ani více. Proto je montessori přístup založen na optimálně připraveném prostředí. Dospělí je vedou a vytvářejí bezpečné prostředí, nepřebírají za děti odpovědnost za vnímání jejich vlastních pocitů nebo hledání způsobů, jak uspokojit jejich potřeby. V Montessori tomu říkáme: „Pomáhat dětem zůstat v kontaktu s jejich vnitřní motivací.“ Je důležité v dětech pěstovat schopnost vnímat své potřeby a přesvědčení, že mají sílu je naplnit.

Zaměření se na vnitřní motivaci ve vzdělávání a výchově je klíčem k tomu, aby si děti vyvinuly pocit kompetence. To jim umožňuje vnímat své zkušenosti, pocity a potřeby, vyjadřovat je a nacházet způsoby, jak je naplnit. Od raného věku jsou tak děti vedeny k samostatnosti, nezávislosti a převzetí odpovědnosti za sebe, své chování a své činy. Jsou vedeny k odpovědnosti za sebe, odpovědnosti vůči ostatním a odpovědnosti vůči životnímu prostředí. Takový přístup k sobě samému i k ostatním je v podstatě osobní a sociální kompetence, jejímž důsledkem je také schopnost převzít odpovědnost za vlastní učení. Pokud je člověk sebevědomý a ví, že dokáže uspokojit své potřeby, necítí se ohrožen ostatními – věří v sebe sama a stará se o sebe stejně jako o ostatní. Pokud věří sám sobě, věří také tomu, že ostatní dokážou uspokojit jeho potřeby. Proto je tato kompetence – skutečné sebevědomění – založena na hlubokých základech montessori pedagogiky.

# Poznat sebe, poznat svět : základy osobního a sociálního uvědomění

V Montessori základní škole často říkáme, že v šesti letech jsme „dali dítěti celý svět“. Co to znamená? Znamená to, že dítě vstupuje do druhé fáze vývoje s myslí připravenou představovat si, uvažovat a propojovat myšlenky. Naším úkolem je nabídnout jim *celkový obraz* – příběh vesmíru, života, lidstva a vývoje poznání –, aby mohli začít rozumět nejen tomu, jak svět funguje, ale také *tomu*, kam v něm patří.

To může znít ambiciózně. Přesně to však představuje vize Montessori pro děti ve věku 6–12 let. A samozřejmě toho nelze dosáhnout jednou lekcí nebo jednou inspirativní větou. Začínáme od samého počátku – od vzniku vesmíru – a postupně odhalujeme souvislosti. Vrstvu po vrstvě, příběh po příběhu, klíčový pojem po klíčovém pojmu si dítě buduje mapu znalostí. Začíná vidět vzorce, vzájemné souvislosti a význam.

A zatímco se učí o světě, pomáháme jim poznávat *sami sebe*. Když je dítě neustále vybízeno k tomu, aby pozorovalo své pocity, volby, pokroky a povinnosti, pomalu dospívá k hluboce osobní otázce:

## „Kdo jsem a jaké je moje místo v celku?“

Podpora dítěte v této vnitřní práci – jemně, s respektem a bez nátlaku – je jedním z hlavních cílů připraveného prostředí Montessori.

V montessori výchově se osobnost dítěte nevytváří přímým vedením, ale pečlivě připraveným prostředím a nepřímým vedením. Vybíráme materiály, navrhujeme rutiny a pěstujeme atmosféru komunity, která vybízí k reflexi, nezávislosti, spolupráci a sebeuvědomění. Znalosti jsou vždy prezentovány společně s postojem – naší zvědavostí, údivem, úctou k pravdě. Děti to cítí. Napodobují to. Osvojují si to.

Tímto způsobem se dospělý stává nejen předavatelem informací, ale také vzorem toho, jak přistupovat k učení a životu: s péčí, pokorou a radostí. Když my dospělí vnímáme svět

jako propojený řád, kde každý člověk má smysluplnou roli, tento pohled na svět se tiše předává dítěti – lekce po lekci, rozhovor po rozhovoru, okamžik po okamžiku.

Pro děti ve věku 6–12 let není vzdělávání nikdy jen o *tom*, co vědí. Stejně tak jde o to, *jak* se k těmto znalostem vztahují – jak vnímají sebe, své vrstevníky, svou komunitu a širší svět.

Montessori přístup je podporuje v rozvoji:

- **osobnostní kompetence** (sebeuvědomění, emoční uvědomění, nezávislost),
- **sociální kompetence** (spolupráce, empatie, odpovědnost vůči skupině) a
- **kompetence k učení** (metakognice, zvědavost a schopnost plánovat, reflektovat a zdokonalovat vlastní učení).

Montessori je jedinečně vhodná pro budování těchto klíčových kompetencí EU, protože znalosti jsou vždy nabízeny v kontextu a vždy spojeny s prožitým přístupem. Výsledkem je vzdělávací zkušenost, při které dítě nejen získává informace, ale také rozvíjí vnitřní nástroje – osobní, sociální a kognitivní – aby mohlo procházet životem s důvěrou, uvědoměním a silným pocitem sounáležitosti se světem.



## Příběh ze třídy

### Objevování kultur

V montessori základní škole děti začínají objevovat lidstvo pomocí jednoduchého, ale působivého obrázku: **tabulky základních lidských potřeb**.

Když sedí společně kolem tohoto obrázku, rychle objeví něco hlubokého – že každý člověk, který kdy žil, bez ohledu na to, kde a kdy, měl stejné základní potřeby: jídlo, přístřeší, ochranu, sounáležitost a smysl. Toto poznání se stává jejich vstupní branou do kulturního porozumění.



V průběhu roku se děti seznamují s **tabulkami historických otázek** a jejich zvědavost se prohlubuje. Začínají se ptát: Jak si lidé v dávných dobách stavěli své domovy? Jaké nástroje vynalezli? Jak spolu žili? V co věřili? Každá tabulka otevírá další vrstvu otázek a vede děti k porovnání toho, jak různé společnosti uspokojovaly stejné univerzální potřeby úžasně rozmanitými způsoby.

Od prvních dnů v komunitě základní školy projevují děti přirozený zájem o lidské příběhy – ať už se jedná o příběhy lidí z jejich okolí, nebo o příběhy z dávných dob a vzdálených míst. Opakovaně se vrací ke stejnému základu: že **všichni lidé mají stejné potřeby** a že kultury jsou pouze mnoha kreativními strategiemi, které lidé vyvinuli, aby tyto potřeby uspokojili.

Prostřednictvím těchto lekcí děti pozorují úspěšné i neúspěšné pokusy o uspokojení lidských potřeb. Studují vynálezy, které změnily způsob života lidí, a zkoumají sociální struktury, které pomohly komunitám vzkvétat – nebo někdy i bojovat.

Vše prezentujeme s promyšleným přístupem: ukazujeme lidské bytosti jako kreativní a schopné, jako řešitele problémů, kteří formují svůj svět inteligencí, úsilím a spoluprací. Ukazujeme také lidstvo jako hluboce vztahové – schopné laskavosti, krásy a lásky.

Tímto způsobem dítě začíná chápat kulturu ne jako něco vzdáleného nebo abstraktního, ale jako odraz lidských rozhodnutí, kreativity a hodnot. A tiše, téměř neviditelně, tato práce buduje v dítěti něco podstatného:

**pocit osobní iniciativy a důvěry ve vlastní schopnosti přispívat světu.**

## Příběh z e třídy Představení člověka

*V montessori základní škole jsou děti již od raného věku vedeny k tomu, aby se seznamovaly s lidskou bytostí – nejen jako s postavou z historie, ale jako s bytostí obdařenou **inteligencí (myslí), dovednostmi (rukama) a schopností milovat (srdcem)**. Tyto tři dary se stávají základem pro veškeré další historické bádání. Jak děti procházejí časovými osami, příběhy a výzkumem, začínají vnímat historii jako rozvíjející se příběh o tom, jak lidé tyto dary využili k utváření svého světa.*

*Tato perspektiva jemně propojuje osobní a sociální rozvoj s procesem učení samotným. Když děti pozorují, jak minulé generace řešily problémy, vytvářely nástroje, budovaly komunity a staraly se o sebe navzájem, začínají chápat, že stejné schopnosti mají i ony samy.*

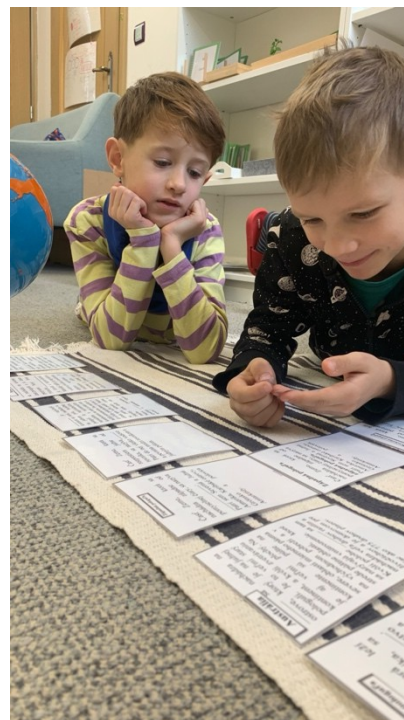
*Osobnostní kompetence, sociální povědomí a schopnost učit se stávají neoddelitelnou součástí jejich chápání toho, co to znamená být člověkem.*

*Úloha dospělého je trpělivá a uctívá. Neříkáme dítěti, co má myslet nebo kým má být. Místo toho čekáme na klidný okamžik, kdy dítě začne rozpoznávat, že tento velkolepý příběh – příběh lidského potenciálu – je také jeho příběhem. Takové uvědomění nelze vynutit ani vnutit. Musí vzniknout přirozeně z vlastní zkušenosti dítěte.*

*Sebedůvěra, schopnost věřit ostatním a spolupracovat se rodí z každodenního života v montessori komunitě. Prostřednictvím smysluplné práce, spolupráce a sdílené odpovědnosti si děti postupně budují vnitřní přesvědčení:*

***I já mám tyto lidské dary. I já jsem schopen utvářet svůj život a přispívat světu.***

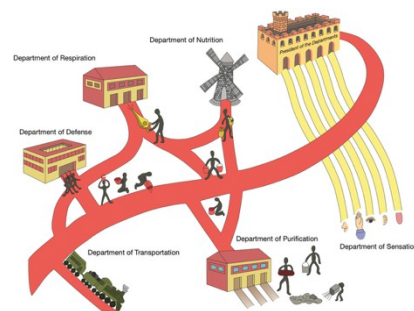
*To je podstata prezentace lidské bytosti v montessorio vzdělávání – lekce, která živí nejen mysl, ale i rozvíjející se identitu a smysl pro účel dítěte.*



## Příběh ze třídy

### Příběh o velké řece

*V biologii je jedním z nejvýznamnějších příběhů, které dětem vyprávíme, příběh o velké řece. Zpočátku si dítě neuvědomuje, že tento příběh je o jeho vlastním těle. To je záměrné – montessori výchova často volí nepřímou cestu a vybízí k tomu, aby postoje a poznatky přirozeně vyrůstaly zevnitř.*



*Příběh začíná v živé zemi, kde teče mohutná řeka. Podél jejích břehů žije nespočet obyvatel, z nichž každý neúnavně pracuje pro blaho celé komunity. Jejich potřeby jsou vždy uspokojeny, protože řeka přináší vše, co je k životu potřebné. Na oplátku každý obyvatel přispívá tím, že dělá přesně to, k čemu byl stvořen – nic víc, nic míň. Každý s oddaností plní svůj jedinečný úkol a díky této dokonalé spolupráci celá země vzkvétá.*

*Teprve později příběh odhalí, že „velkým centrem“ je mozek, „ministerstvy“ jsou systémy těla a nespočetní pilní obyvatelé jsou buňky, které umožňují život. Jakmile se tato souvislost vyjasní, děti začnou hluboce oceňovat tuto pozoruhodnou harmonii uvnitř sebe samých. Vidí, jak každá buňka pracuje s určitým účelem a jak zdraví celku závisí na příspěvku každé části.*

*Na konci příběhu se v nich zrodí drobná vnitřní otázka:*

**„Jak mohu pomoci?“**

*Děti pochopí, že jejich volby – jak se pohybují, dýchají, jedí, odpočívají a vztahují se k ostatním – buď podporují, nebo brzdí tuto krásnou vnitřní spolupráci. Začnou se vidět ne jako pasivní pasažéři, ale jako zodpovědní strážci svého vlastního blahobytu.*

*Prostřednictvím tohoto příběhu děti objevují důležitou pravdu:*

**Jsou schopny ovlivňovat své vlastní životy.**

*Jejich činy mají význam, jejich rozhodnutí ovlivňují jejich zdraví a mají schopnost pečovat o úžasnou „zem“ uvnitř sebe.*

*Tento příběh se stává základem pro osobní odpovědnost, sebeuvědomění a úctu k zázraku lidského těla – tichým, ale hlubokým krokem na jejich cestě k učení se učit a stát se správcem sebe samých.*

# Nástroje pro život: Rozvoj dovedností pro orientaci v sobě i ve společnosti

V montessori základní škole se děti učí mnohem více než jen akademické znalosti – učí se, jak se orientovat v sobě samých, ve svých vztazích a ve světě kolem sebe. Samotné prostředí se stává živou komunitou, ve které se každý den přirozeně rozvíjí osobní růst, sociální odpovědnost a nezávislé učení.

Charakteristickým rysem prostředí pro děti ve věku 6–12 let je jeho smíšená věková struktura: živá skupina dětí, které se liší věkem, osobností, zájmy a fázemi vývoje. Tato rozmanitost je záměrná. Vytváří dynamický sociální ekosystém, kde má každý své místo a svůj účel. Mladší děti pozorují možnosti, které je čekají, zatímco starší žáci si procvičují vedení, mentorství a laskavost. Společně se učí, že komunita vzkvétá, když každý přispívá svým vlastním způsobem.

Připravené prostředí tuto rovnováhu podporuje. Materiály jsou vždy k dispozici na otevřených policích, což dětem umožňuje samostatný přístup k poznatkům, místo aby čekaly, až jim je předá dospělý. Díky tomu se role učitele mění z „strážce informací“ na průvodce, pozorovatele a podporovatele. Dospělý, osvobozený od nutnosti vést celou skupinu současně stejnou lekcí, se může soustředit na to, co je skutečně důležité: propojit každé dítě s smysluplnou prací, v případě potřeby přizpůsobit prostředí a nabídnout podporu ve správný okamžik.

V takové komunitě děti rostou do rolí, které odrážejí jak jejich silné stránky, tak jejich rozvíjející se dovednosti. Učí se spontánně si navzájem pomáhat – ne proto, že jim to někdo nařídí, ale protože je to přirozený rytmus třídy. Spolupracují na projektech, učí se od sebe navzájem, domlouvají si povinnosti a při každodenních interakcích procvičují empatii. Dítě, které potřebuje zvláštní podporu, ji najde nejen u dospělých, ale i u svých vrstevníků. Dítě s pokročilými dovednostmi objevuje, jak smysluplné je velkoryse sdílet znalosti.

Tato struktura dává dětem skutečnou odpovědnost za jejich učení. Dělají rozhodnutí, plánují svou práci, reflektují svůj pokrok a v případě potřeby se přizpůsobují. Dospělí jim tuto odpovědnost neberou, ale místo toho důvěřují vnitřní motivaci dítěte a

kompetence. V tomto prostředí důvěry se organicky rozvíjejí osobní a sociální dovednosti: sebeuvědomění, sebekontrola, týmová práce, řešení problémů, vytrvalost a sebevědomí k převzetí iniciativy.

Nakonec se třída stává komunitou, kde se učení nestává něčím, co se děje dítěti, ale něco, co se prožívá s ostatními. Prostřednictvím svobody, odpovědnosti a promyšleného vedení dospělých získávají děti základní nástroje k tomu, aby porozuměly samy sobě, přispívaly ke své komunitě a pohybovaly se v širším světě s důvěrou a soucitem.



## Příběh ze třídy

### Zaznamenávání každodenních činností a řízení vlastní práce

*V montessori základní škole si každé dítě vede deník – osobní záznam o svém každodenním učení, objevech a úvahách.*

*Tyto deníky nejsou určeny k tomu, aby je kontrolovali nebo hodnotili dospělí, ale samotné děti. Jsou nástrojem sebeuvědomění, který dětem pomáhá pozorovat jejich vlastní volby, reflektovat jejich rozhodnutí a vidět, jak jejich činy vedou k výsledkům.*



*Od prvního dne si děti začínají vytvářet vlastní portfolia – sbírky poznámek, kreseb, výsledků výzkumu a pozorování. Každé portfolio se stává osobní mapou porozumění: místem, kde dítě zaznamenává, co se naučilo, jaké otázky ještě má a jak rozvíjí své dovednosti. V tomto procesu děti postupně získávají vhled do svých vlastních schopností a důsledků svých rozhodnutí.*

*Krása tohoto přístupu spočívá v odpovědnosti. Děti si stanovují vlastní cíle, plánují svou práci a rozhodují se, jak ji zaznamenat. Dospělí jim tuto odpovědnost nikdy neberou, ale místo toho zajišťují prostředí bohaté na materiály, vedení a příležitosti k objevování. Úlohou dospělých je podporovat, pozorovat a předávat znalosti – ale vždy s respektem k autonomii dítěte.*

*Prostřednictvím vedení deníku se děti učí, že znalosti si musí osvojit samy. Cvičí se v přeměně rozhodnutí na činy a rozvíjejí sebevědomí potřebné k řízení vlastního učení. Když přemýšlejí o úspěších a výzvěch, začínají chápat, že jejich pokrok závisí na jejich úsilí a rozhodnutích.*

*Tímto způsobem děti v Montessori metodě nejenom následují pokyny, ale stávají se architekty svého vlastního učení. Objevují umění sebeorganizace, uspokojení z dosažení cílů a nezávislost plynoucí z vědomí, že jejich růst mají ve svých rukou. Deníky a portfolia nejsou jen záznamy, ale zrcadlem cesty dítěte, které zachycuje jak znalosti, které si buduje, tak i návyky myslí, které si pěstuje pro celý život.*

## Příběh ze třídy

### Rozhovory mezi učitelem a dítětem

*V montessori třídě jsou smysluplné rozhovory mezi dítětem a dospělým průvodcem přirozeně začleněny do rytmu každodenního života. Tyto výměny probíhají na několika úrovních. Během samotné práce dospělý poskytuje laskavou, okamžitou zpětnou vazbu – jemné vedení, které pomáhá dítěti zdokonalit dovednost, objasnit porozumění nebo prozkoumat nový přístup.*

*Kromě těchto každodenních momentů poskytují hlubší podporu pravidelné reflexivní rozhovory. Jednou za několik týdnů se dítě a dospělý mohou společně posadit, zhodnotit pokrok, prodiskutovat výzvy a zvážit další kroky. Tyto rozhovory nejsou hodnocení v tradičním smyslu; jsou příležitostí k reflexi, sebepoznání a vedení.*

*V delších intervalech – například na konci semestru nebo školního roku – pomáhá celkový rozhovor dítěti uvidět oblouk svého vlastního růstu, dovednosti, které si osvojilo, a poznatky, které získalo. V žádné fázi však dítě dospělému neodpovídá, jako by mu bylo odpovědné. Odpovědnost za učení zůstává pevně v rukou dítěte.*

*Role dospělého je role kouče, zrcadla a průvodce. Pečlivým pozorováním, povzbuzováním a promyšleným dialogem dospělý předvádí respekt k učení a důvěru ve schopnost dítěte růst. Jeho víra v kompetence dítěte je nakažlivá a tiše formuje sebevědomí a sebekázeň dítěte.*

*V těchto rozhovorech se dítě učí reflektovat, stanovovat si cíle a činit záměrná rozhodnutí. Objevuje, že učení není o tom, aby něco předvádělo pro někoho jiného – je to osobní cesta. Vedení dospělého mu pomáhá touto cestou procházet a podporuje jeho rozvoj nezávislosti, sebeřízení a dovedností celoživotního učení.*



## Příběh ze třídy

### Práce s chybami

*V montessori třídě není chyba nikdy selháním – je prostě součástí učení. Každý materiál, každá činnost v sobě nese zabudovaný způsob, jakým dítě objevuje své vlastní chyby. Někdy je to kontrolní tabulka, jindy samotný design materiálu odhalí výsledek, když je něco na svém místě, jindy je to kritické myšlení.*

*Učitel věří, že dítě tyto nástroje použije. Není třeba spěchat s opravami, není třeba se bát, že se podívají do „klíče k odpovědi“. Místo toho je dítě vyzváno, aby zkoumalo, testovalo a přemýšlelo. Tato svoboda učí základní postoj: chyby jsou přirozené, očekávané a dokonce radostné.*

*Děti se učí přistupovat k výzvám s zvědavostí spíše než se strachem. Testují své znalosti, upravují své jednání a vidí okamžité výsledky svých rozhodnutí. V průběhu času si tak budují odolnost, sebevědomí a nezávislost.*

*V tomto prostředí se chyba stává učitelem. Dítě se učí pozorovat, opravovat a zlepšovat. Objevuje, že mistrovství je proces, nikoli okamžitý úspěch, a že odměnou je samotné učení.*

*Chyby nejsou překážkami – jsou pozvánkou k růstu. A s každou z nich tiše vzkvétá sebevědomí a láska dítěte k učení.*



# Stát se celoživotním studentem: Rozvíjení respektu, odpovědnosti a sebedůvěry

Kdybychom měli vybrat jeden hlavní princip pro všechny znalosti, dovednosti a postoje, které v montessori třídách základní školy pěstujeme, bylo by to pomáhat dětem rozvíjet pozitivní přístup k sobě samým – základ sebeúcty, odpovědnosti a sebevědomí. Když se dítě naučí vážit si svého osobního, sociálního a emocionálního blahobytu, přirozeně to v něm vyvolá motivaci k objevování, tvoření a učení. Z této vnitřní jiskry vyrůstá nejen schopnost orientovat se v životě, ale také skutečný osobní, emocionální a kognitivní růst.

Budování tohoto pozitivního přístupu je pro pedagoga největší příležitostí i největší výzvou. Nelze jej dítěti předat pouze slovy nebo pochvalou – musí vycházet z jeho vlastních zkušeností. Tajemství spočívá v tom, nechat odpovědnost tam, kam patří: v ruce dítěte. Naší rolí je připravit prostředí, nabídnout vedení a poskytnout příležitosti, zatímco dětem umožníme převzít odpovědnost za své učení a činy.

Prvním rizikem, kterému jako dospělí čelíme, je převzetí odpovědnosti za štěstí nebo úspěch dítěte. Když zasahujeme příliš, nechtěně vysíláme zprávu: „Nejsi dost silný, abys to zvládl.“ To může vyvolat pocit bezmocnosti, frustrace a závislosti. Montessori pedagogika nás naopak vybízí, abychom dětem nabízeli skutečné, smysluplné a zvládnutelné výzvy, které jim umožní otestovat své síly, překonat překážky a zažít úspěch na vlastní kůži. Tím si budují hluboké povědomí o svých schopnostech a moci nad svým životem.

Druhým rizikem je spoléhání se na prázdnou chválu. Říkat dítěti, že je výjimečné nebo talentované, nemá velký význam, pokud to není podloženo životními zkušenostmi. Skutečný pocit vlastní hodnoty roste

z činnosti, objevování a zvládání. V montessori třídě to podporujeme pečlivou přípravou prostředí a promyšleným vedením. Děti se nejprve zamilují do svých vlastních schopností, poté do světa kolem sebe – do řádu přírody, souvislostí mezi věcmi, rolí, které lidé hrají ve společnosti. V průběhu času tyto zkušenosti vytvářejí hluboký vnitřní pocit hodnoty a kompetence. V době, kdy se dítě vědomě ptá: „Kdo jsem? Jaká je moje role ve světě?“, již má základy vybudované během let nepřímého vedení, objevování a reflexe.

Vývoj dítěte nakonec závisí na postoji dospělých v jeho okolí. Respekt, zvědavost a sebevědomí, které předvádíme ve svém vlastním životě, děti vstřebávají v jemných rytmech každodenního života. Když jim ukážeme, jak si vážit sebe sama, respektovat ostatní a přistupovat k světu s péčí a odpovědností, děti přirozeně vyrostou v žáky života – schopné, sebevědomé a připravené smysluplně přispívat ke svým komunitám i mimo ně.



## Příběh ze třídy

### Svoboda volby práce, míst a, skupiny nebo partnera

*V montessori třídě není svoboda o tom, že si dítě může dělat, co chce – jde o to, dát mu možnost činit smysluplná rozhodnutí a naučit se nést jejich důsledky. Každý den si děti mohou vybrat vlastní práci, rozhodnout se, kde chtějí pracovat, vybrat si partnera nebo skupinu a dokonce se rozhodnout, kolik času stráví daným úkolem. Každé rozhodnutí s sebou nese odpovědnost a právě prostřednictvím těchto rozhodnutí děti začínají rozumět sobě samým, svým potřebám a svým schopnostem.*

*Někdy je dítě připraveno na úplnou svobodu: samostatně přechází od jedné činnosti k druhé, vybírá si vlastní materiály a pracuje s vrstevníky, kteří mají podobné cíle. Jindy dítě potřebuje vedení. Možná mu jsou nabídnuty pouze dvě možnosti úkolu, nebo mu dospělý pomůže strukturovat*

*čas, aby byla práce zvládnutelná. V každém případě dostane dítě pouze takovou svobodu, jakou je schopno zvládnout, přičemž se vždy hledá rovnováha mezi volbou a odpovědností.*

*Jak se děti zdokonalují v sebeorganizaci, učí se pozorovat své vlastní schopnosti a limity. Všimají si, které úkoly upoutávají jejich pozornost, jak dlouho se mohou soustředit a jak spolupráce ovlivňuje jejich práci. Úlohou dospělého není kontrolovat, ale podporovat – poskytovat vedení, když je to potřeba, ustoupit, když je dítě připraveno, a pomáhat mu reflektovat výsledky jeho rozhodnutí.*

*V průběhu času tato pečlivá rovnováha mezi svobodou a odpovědností podporuje nezávislost, sebekázeň a sebevědomí. Děti zjišťují, že jejich rozhodnutí mají význam, že jsou schopny se o sebe postarat a že mohou smysluplně přispívat k životu ve třídě. Svoboda se tak stává nejen privilegiem, ale také nástrojem pro rozvoj sebevědomění, odpovědnosti a schopnosti organizovat si vlastní učení a život.*



## Příběh ze třídy

### Nepřerušovaný pracovní cyklus

*V montessori třídě je jedním z nejcennějších darů, které dětem dáváme, čas – svoboda ponořit se do práce bez přerušení, bez přísného časového rozvrhu, který by jim říkal, kdy mají přestat nebo pokračovat. Tomu říkáme „nepřerušovaný pracovní cyklus“ a je to základ pro hlubokou koncentraci, sebemotivaci a skutečný osobní růst.*

*Když si dítě vybere úkol, který rezonuje s jeho zvědavostí nebo zájmem, vstoupí do stavu soustředěného zapojení. I malé děti, když jim důvěřujeme, že budou následovat svou vnitřní motivaci, dokážou udržet pozornost po pozoruhodně dlouhou dobu. Pečlivě manipulují s materiály, pozorují výsledky, zdokonalují svůj přístup a znovu a znovu se vrací, aby zdokonalily dovednost nebo prozkoumali myšlenku. Toto trvalé úsilí není vynucené; vychází přirozeně z vlastní touhy dítěte porozumět, tvořit nebo dosáhnout.*



*Během těchto okamžiků soustředěné práce děti pocítují uspokojení a hrdost – ne proto, že je někdo pochválil, ale proto, že vidí svůj vlastní pokrok. Uvědomují si výsledky svého úsilí, osvojení nové dovednosti nebo řešení problému, který vyřešily samostatně. Toto sebeuvědomění posiluje jejich vnitřní motivaci, posiluje jejich sebevědomí a rozvíjí osobní i sociální kompetence. Učí se trpělivosti, vytrvalosti a radosti z dosažení něčeho vlastní iniciativou.*

*Naopak, přísný rozvrh, který narušuje jejich pracovní rytmus, může tento křehký proces narušit. Když se dětem neustále říká, aby přestaly, přešly k něčemu jinému nebo si pospíšily, brání jim to plně se zapojit do vlastního učení. Tlak nahrazuje zvědavost a z neschopnosti pracovat tempem, které vyhovuje jejich individuálnímu rytmu, může vzniknout frustrace. Skutečné učení však vyrůstá ze svobody –*

svobody následovat vlastní zájmy, zdržovat se, zkoumat a dělat při tom chyby.

Volná práce také pěstuje hlubší pochopení času a odpovědnosti. Děti se učí odhadovat, jak dlouho může úkol trvat, jak spravovat materiály a jak vyvažovat různé činnosti v průběhu dne. Rozvíjejí sebekázeň organicky, nikoli prostřednictvím vnějšího vynucování, ale prostřednictvím přirozených důsledků správy své vlastní práce.

Díky této svobodě se třída stává místem, kde děti mohou zažít radost z ovládnutí dané dovednosti, uspokojení z dosaženého úspěchu a sebevědomí plynoucí z vědomí, že mohou řídit své vlastní učení. Soustředění se stává nejen dovedností, ale také bránou k sebepoznání, nezávislosti a radosti z budování vlastních kompetencí. V montessori prostředí základní školy není volná práce jen aktivitou – je to zásadní cesta k výchově schopných, přemýšlivých a motivovaných žáků, kteří si svou vnitřní motivaci a sebevědomí přenášejí do všech oblastí života.

## Příběh ze třídy

### Prezentace jdou ruku v ruce s budováním dovedností

V montessori třídě je způsob, jakým je materiál představen, mnohem více než pouhá demonstrace – je to jemný, ale účinný způsob, jak současně rozvíjet znalosti, dovednosti a postoje. Každý připravený materiál je navržen pro samostatné zkoumání, což umožňuje učiteli upustit od tradičního „přednášení“ a místo toho se soustředit na vedení dítěte k práci.

Skutečná síla prezentace spočívá ve schopnosti učitele zprostředkovat svůj vlastní postoj k materiálu. Nadšení, zvědavost a respekt k danému tématu jsou tiše sdělovány během demonstrace učitele, čímž se v dítěti zasévají semínka uznání a zájmu. Jakmile dítě začne s praktickou prací, nejenže vstřebává informace, ale zároveň rozvíjí praktické dovednosti, aplikuje své porozumění a internalizuje postoje k učení. Tento holistický přístup přirozeně buduje osobní a sociální kompetence, stejně jako schopnost samostatného učení.

Ve třídě s 6–12 žáky se prezentace obvykle konají v malých skupinách po dvou až pěti dětech, přičemž optimální počet je tři. Učitel nejprve naváže na to, co dítě již zná, a

*krátkým připomenutím známého, než představí nové. Následně učitel nabízí stručnou a jasnou ukázkou při které zdůrazňuje podstatu materiálu a jeho použití. Tento krok je vždy založen na kontextu a ukazuje dítěti nejen to, jak materiál funguje, ale také proč je důležitý.*

*Závěr prezentace je stejně důležitý jako samotná demonstrace. Učitel a dítě společně zkoumají relevanci materiálu: Co může dítěti pomoci pochopit? Jak by ho mohlo kreativně nebo prakticky využít? Jaké další otázky vyvstávají a jaké cesty zkoumání by mohly následovat? Dítě je vyzváno, aby se rozhodovalo, experimentovalo a převzalo odpovědnost za svou práci, čímž si buduje sebevědomí a kompetence.*

*Díky této pečlivé rovnováze mezi vedením a svobodou se každý materiál stává bránou – nejen k poznání, ale také k rozvoji dovedností a postojů, které dítěti umožňují procházet učením, životem a vztahy s zvědavostí, odpovědností a radostí.*



## Jak se projevuje osobnostní, sociální a kompetence k učení v montessori základní škole?

Základní znalosti	
Složky zdravé mysli, těla a životního stylu	Děti se učí o svém těle prostřednictvím příběhů, jako je <i>Příběh velké řeky</i> , a zkoumají výživu, cvičení a návyky, které podporují dobré zdraví. Denní rutiny a úkoly v oblasti péče o sebe jim pomáhají rozvíjet povědomí o svém fyzickém, emocionálním a duševním zdraví.
Kodexy chování a pravidla komunikace pro sociální participace	Díky lekcím zdvořilosti a slušného chování, skupinovým projektům, spolupráci s vrstevníky a konzultacím mezi učiteli a dětmi se děti učí respektující komunikaci, střídání se a konstruktivní interakci.
Inkluze a rovnost	Všechny děti jsou povzbuzovány k účasti a přispívání podle svých schopností.
Proces učení a strategie učení	Děti vedou deníky, portfolia a záznamy o projektech, v nichž reflektují své vlastní učení, strategie a pokrok, budují metakognici a seberegulované učení.
Své vlastní potřeby v oblasti rozvoje kompetencí a různé způsoby rozvoje kompetencí	Svoboda volby v práci, materiálech a skupinách umožňuje dětem rozpoznat své zájmy, silné stránky a oblasti, ve kterých se mohou zlepšovat. Učitelé vedou děti k výběru práci, která rozvíjí dovednosti a postoje.
Jak hledat příležitosti a poradenství v oblasti vzdělávání, odborné přípravy a kariéry a poradenství nebo podporu	Učitelé předvádějí strategie výzkumu a zkoumání během výletů, kulturních studií a velkých projektů a ukazují, jak identifikovat zdroje, shromažďovat informace a hledat mentory.
Řízení času a informací	Nepřerušované pracovní období a samostatně organizované projekty učí děti plánovat, rozvrhovat si práci a stanovovat priority práce. Deníky a portfolia pomáhají sledovat pokrok.
Motivace, sebevědomí a sebekázeň	Děti zažívají přirozené důsledky svých rozhodnutí, dostávají pravidelnou podpůrnou zpětnou vazbu během konferencí a učí se vytrvat při překonávání výzev, čímž si budují vnitřní motivaci a sebekázeň sebekontrolu.
Základní dovednosti	

Identifikovat své vlastní schopnosti, soustředit se a stanovit si cíle	Děti si stanovují osobní cíle pro projekty, záznamy do deníku a úkoly v rámci Velké práce, hodnotí svůj vlastní pokrok a upravují své strategie.
Motivují se	Svoboda výběru práce v souladu se zájmy podporuje vnitřní motivaci; úspěšné dokončení úkolů buduje vnitřní motivaci.
Vyrovňávají se se složitostí	Vícefázové projekty, výzkum lidské historie a integrované aktivity kosmického vzdělávání podněcují děti k analýze, syntéze a řešení problémů.
Kriticky reflektovat a rozhodovat se	Deníky, portfolia a konzultace mezi učiteli a dětmi poskytují příležitosti k sebereflexi a vědomému rozhodování o učení.
Učit se a pracovat samostatně a spolupracovat	Individuální projekty, vzájemné mentorování a práce v malých skupinách podporují nezávislost a zároveň učí spolupráci a týmovou práci.
Organizujte a vytrvejte vlastní učení, hodnotit ho a sdílet	Portfolia, prezentace velkých prací a projekty Plánování pomáhá dětem rozvíjet vytrvalost, organizační schopnosti a schopnost reflexe.
Sebehodnocení	Pravidelné reflexe v denících a konzultace s učiteli umožňuje dětem upřímně hodnotit svůj pokrok.
Rozvíjet odolnost a sebevědomí k tomu, aby se věnovaly učení a dosahovaly v něm úspěchů po celý život	Práce s chybami, úkoly zaměřené na řešení problémů a dlouhodobé projekty učí děti, že chyby jsou součástí učení a že vytrvalost vede k dokonalému zvládnutí dané látky.
Vyhledávat podporu, když je to vhodné, a efektivně řídit své učení, kariéru a sociální interakce	Děti jsou vedeny k tomu, aby v případě potřeby požádaly o pomoc, poradily se s vrstevníky a vyhledaly radu u učitelů, aniž by ztratily odpovědnost za své učení.
Vyrovňávání se s nejistotou a stresem	Pracovní období, delší období soustředění a spolupráce řešení problémů pomáhají dětem vyrovnat se s nejistotou, nejednoznačností a složitými úkoly.
Konstruktivní komunikace a spolupráce v týmech	Třídní projekty, prezentace a společný výzkum rozvíjejí týmovou práci, diskusní dovednosti a konstruktivní dialog.
Efektivně vyjednávat a vyjadřovat a rozumět různé názory	Vícevěkové skupiny a společné projekty poskytují přirozené situace pro vyjednávání rolí, respektování nápadů ostatních a hledání kompromisu.
Vcítit se do druhých, projevíte toleranci a budujte důvěru	Každodenní interakce v komunitě, spolupráce a kontakt s různými kulturami prostřednictvím kosmické výchovy podporují empatii, porozumění a sociální povědomí.

<b>Postoje (hodnoty studentů)</b>	
Péče o své osobní, sociální a fyzické blahobytu	Denní rutiny, úkoly v oblasti péče o sebe, reflexivní cvičení a projektová práce posilují odpovědnost za vlastní pohodu.
Společné učení a práce	Projekty pro více věkových skupin, společný výzkum a vzájemné mentorování podporují spolupráci a sdílenou odpovědnost.
Řešení problémů	Integrované projekty, velké úkoly a nezávislý výzkum vyžadují, aby děti identifikovaly výzvy, plánovaly strategie a testovaly řešení.
Asertivita	Svoboda volby, samostatná práce a reflexivní konference povzbuzují děti, aby sebevědomě vyjadřovaly své potřeby a názory.
Integrita	Studenti se učí převzít odpovědnost za svá rozhodnutí, poctivě plnit úkoly a respektovat pravidla společenství.
Mezikulturní povědomí a komunikace	Kulturní studia, historické projekty, hudba, umění a kosmická výchova učí děti oceňovat rozmanitost a komunikovat s respektem napříč kulturami.
Rozmanitost	Setkávání s různými kulturami, historií a pohledy na svět posiluje přijetí a oslavu rozdílnosti.
Projevování úcty k ostatním, překonávání předsudků a kompromis	Skupinové projekty, diskuse a lekce zdvořilosti a slušného chování učí děti vážit si příspěvků ostatních a umění kompromisu.
Hledání příležitostí k učení a rozvoji v různých životních situacích	Pracovní cyklus, zážitky z výletů a projektové učení podporují zvědavost, iniciativu a samostatné samostatné zkoumání mimo učebnu.